การศึกษาเชิงวิเคราะห์ทรรศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท ที่มีต่อโหราศาสตร์ในยุคปัจจุบัน

จักรเทพ รำพึงกิจ

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๑

AN ANALYTICAL STUDY OF THE CONCEPT OF THERAVĀDA BUDDHIST PHILOSOPHY TO ASTROLOGY

JAKRATEP RAMPUNGKIT

A THEMATIC PAPER SUBMITTED IN PARTIAL FULFILMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
DEPARTMENT OF BUDDHISM AND PHILOSOPHY
GRADUATE SCHOOL
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
B.E. 2551 (2008)

หัวข้อสารนิพนธ์ : **การศึกษาเชิงวิเคราะห์ทรรศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทที่มีต่อโหราศาสตร์ในยุคปัจจุบัน**
ชื่อนักศึกษา : **นายจักรเทพ รำพึงกิจ**
สาขาวิชา : **พุทธศาสนาและปรัชญา**
อาจารย์ที่ปรึกษา : **ดร.ธีรัตม์ แสงแก้ว**

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

.... **คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย**
(พระครูปลัดสัมพิพัฒนวิริยาจารย์)

คณะกรรมการสอบสารนิพนธ์

.... **ประธานกรรมการ**
(พระครูปลัดสัมพิพัฒนวิริยาจารย์)

.... **อาจารย์ที่ปรึกษา**
(ดร.ธีรัตม์ แสงแก้ว)

.... **กรรมการ**
(รองศาสตราจารย์ สุเชาวน์ พลอยชุม)

.... **กรรมการ**
(รองศาสตราจารย์ ชัยวัฒน์ อัตพัฒน์)

.... **กรรมการ**
(พระมหามฆวินทร์ ปุริสุตฺตโม (ดร.))

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Thematic Title : An Analytical Study of the Concept of Theravāda Buddhist Philosophy to Astrology

Student's Name : Mr.Jakratep Rampungkit

Department : Buddhism and Philosophy

Advisor : Dr.Theerat Saengkaew

Accepted by the Graduate School, Mahamakut Buddhist University in Partial Fulfillment of the Requirement for the Master's Degree.

.... Dean of Graduate School
(Phrakhrupaladsampipattanaviriyajarn)

Thematic Committee

.... Chairman
(Phrakhrupaladsampipattanaviriyajarn)

.... Advisor
(Dr.Theerat Saengkaew)

.... Member
(Assoc.Prof.Suchao Ploychum)

.... Member
(Assoc.Prof.Chaiwat Attapat)

.... Member
(Phramaha Maghavin Purisuttamo (Dr.))

หัวข้อสารนิพนธ์	:	**การศึกษาเชิงวิเคราะห์ทรรศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทที่มีต่อโหราศาสตร์ในยุคปัจจุบัน**
ชื่อนักศึกษา	:	**นายจักรเทพ รำพึงกิจ**
สาขาวิชา	:	**พุทธศาสนาและปรัชญา**
อาจารย์ที่ปรึกษา	:	**ดร.ธีรัตม์ แสงแก้ว**
ปีการศึกษา	:	**๒๕๕๑**

บทคัดย่อ

สารนิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์คือ ๑) เพื่อศึกษาโหราศาสตร์ในยุคปัจจุบัน ๒) เพื่อศึกษาโหราศาสตร์ในพุทธปรัชญาเถรวาท และ ๓) เพื่อวิเคราะห์ทรรศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทที่มีต่อโหราศาสตร์ในยุคปัจจุบัน เป็นการสร้างความเข้าใจและการแสดงท่าทีที่ถูกต้องต่อโหราศาสตร์ในฐานะพุทธศาสนิกชน การวิจัยดำเนินด้วยวิธีเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสารทางพุทธศาสนาและศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่า

โหราศาสตร์มีประวัติความเป็นมายาวนาน เป็นความรู้ที่เกิดจากการสังเกตปรากฏการณ์ทางธรรมชาติแล้วบันทึกเก็บสถิติไว้ จนมีทฤษฎีและหลักการเป็นของตนเอง ข้อพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์มีทั้งสนับสนุนและขัดแย้งกับความเชื่อของโหราศาสตร์ ประเด็นปัญหาทางอภิปรัชญาที่เกี่ยวข้องสำคัญคือเรื่องจักรวาลวิทยา เรื่องการทำนายอนาคต และเรื่องเจตจำนงเสรีกับนิยัตินิยม ปัจจุบันอิทธิพลของโหราศาสตร์มีมากขึ้น ได้รับความสนใจมากขึ้นในวงการจิตวิทยาและกระแสนิวเอจ

ในคัมภีร์ทางพุทธศาสนานิกายเถรวาทปรากฏเรื่องเกี่ยวกับโหราศาสตร์หลายแห่ง ในสมัยพุทธกาลมีการศึกษาเรื่องดาราศาสตร์ ทำนายมหาปุริสลักษณะ และทำนายฝัน แสดงว่าพระพุทธศาสนายอมรับความมีอยู่ของศาสตร์นี้ แต่ก็ไม่ได้นำมาเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ มีพุทธบัญญัติชัดเจนมิให้ภิกษุเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้

มีหลักพุทธศาสนาหลายข้อที่สามารถอธิบายโหราศาสตร์ได้ คือ เรื่องนิยาม ๕ เรื่องกรรมและวัฏฏะ เรื่องธาตุ ๔ เรื่องจริต เรื่องเสรีภาพ ความเพียรและการพึ่งตนเอง จากการวิเคราะห์หลักธรรมเหล่านี้ผนวกกับการใช้หลักความเชื่อในพุทธศาสนา สรุปได้ว่า โหราศาสตร์ไม่สามารถบอกความจริงได้ทั้งหมด เนื่องจากมนุษย์มีเสรีภาพหรือเจตนาที่จะเลือกกระทำได้โดยเสรี ภายในสิ่งแวดล้อมที่จำกัดด้วยผลของกรรม

ประโยชน์ที่เด่นชัดของโหราศาสตร์คือ ช่วยในการทำความเข้าใจอุปนิสัยและศักยภาพของตนเอง รู้จุดอ่อนจุดแข็งของตนเพื่อการพัฒนาให้ดีขึ้นและถูกทิศทาง ช่วยให้เข้าใจผู้อื่น เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เป็นอุปกรณ์ช่วยในการให้การปรึกษา และช่วยทำให้เข้าใจธรรมชาติมากขึ้นโดยเฉพาะเรื่องกรรม

Thematic Title : An Analytical Study of the Concept of Theravāda Buddhist Philosophy to Astrology

Student's Name : Mr. Jakratep Rampungkit
Department : Buddhism and Philosophy
Advisor : Dr.Theerat Saengkaew

Academic Year : B.E. 2551 (2008)

ABSTRACT

The objectives of this thematic paper were as follows: 1) to study astrology of the present day, 2) to examine divination in Theravāda Buddhism, and 3) to analyze the astrology of the present day with Theravāda Buddhist perspectives, in order to make the right understanding and right view toward astrology as the right Buddhists. This research used qualitative methodology by studying from Buddhist scriptures, books and documents of related disciplines.

The results of the research were found as follows :

Astrology, an empirical knowledge, had a long history and had its own theories and principles. The scientific proofs were not explicitly supportive or contradictory to astrology. The chief meta-physical issues of astrology were cosmology, future prediction, and determinism versus freewill. Nowadays the influence of astrology is widespread to psychology realm and new age movement.

In the Theravāda Buddhist Scriptures, There are many stories about divination and astrology, such as the theory of the signs on the body of a great man, the dream interpretations, and the study of astronomy. These showed that the Buddha accepts the validity of some divinations, but he does not trust divination as the right way of practicing Dhamma. The Buddha disallows monks to practice and learn any kind of divination.

There are some doctrines to explain astrology such as five Niyāmas, Kamma and life cycle, four elements, disposition (Carita), freedom, perseverance and self-dependence. The analysis of these doctrines with the right belief showed that astrology

can not give the complete truth, because human being has freedom to do anything with the restricted environment from his old Kamma.

The outstanding benefits of astrology were to make the profound understanding of human personality and potential that brings proper life direction of an individual and harmonious relation among people, to be the tool for counseling, and to make the deep understanding of natural laws, especially the law of Kamma.

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้โดยอาศัยความร่วมมือช่วยเหลือของบุคคลและหน่วยงานต่างๆ ดังที่ผู้วิจัยจะขอขอบพระคุณดังนี้

ขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย คณาจารย์ คณะกรรมการสอบสารนิพนธ์ ตลอดจนเจ้าหน้าที่บุคลากรของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยทุกท่าน

ขอกราบขอบพระคุณพระครูปลัดสัมพิพัฒนวิริยาจารย์และกรรมการสอบหัวข้อสารนิพนธ์ทุกท่านที่ยอมให้ผู้วิจัยนำเรื่องที่พิสูจน์ได้ยากอย่างโหราศาสตร์นี้มาทำสารนิพนธ์

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร.ธีรัตม์ แสงแก้วอาจารย์ที่ปรึกษา ที่ให้ความใส่ใจดูแลจนสารนิพนธ์สำเร็จลงได้ด้วยดี

ขอขอบคุณสถาบันวิทยบริการ (หอสมุดกลาง) ศูนย์สารนิเทศมนุษยศาสตร์ ห้องสมุดคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ห้องสมุดของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย รวมทั้งของบัณฑิตวิทยาลัย ที่เป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้ต่าง ๆ

ขอขอบคุณร้านหนังสือคิโนะคุนิยะที่มีหนังสือบางเล่มที่ห้องสมุดไม่มี และขอขอบคุณเว็บไซต์หลายแห่งที่ให้ความรู้มากมายหลากหลาย

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ พี่ ๆ น้อง ๆ ชาวมหามกุฏฯที่ร่วมชั้นเรียน ร่วมกิจกรรมทุกท่าน ทำให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ที่เอื้ออาทรต่อกัน

สุดท้ายขอกราบขอบพระคุณบิดามารดาของผู้วิจัยที่ให้กำลังกายและกำลังใจ ยังให้การศึกษาปริญญามหาบัณฑิตนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี

นายจักรเทพ รำพึงกิจ

กรกฎาคม ๒๕๕๑

สารบัญคำย่อ

เอกสารปฐมภูมิที่ใช้ค้นคว้าหลักคำสอนในพุทธศาสนาเถรวาท สำหรับเขียนสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยใช้พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล (ภาษาไทย) ฉบับของมหามกุฏราชวิทยาลัย ๙๑ เล่ม มีคำย่อและคำเต็มชื่อคัมภีร์ที่ใช้อ้างอิงดังนี้

คำย่อ	คำเต็ม
พระวินัยปิฎก	
วิ.ภิ.	วินยปิฏก ภิกฺขุณีวิภงฺค
วิ.ม.	วินยปิฏก มหาวคฺค
วิ.จู.	วินยปิฏก จูฬวคฺค
พระสุตตันตปิฎก	
ที.สี.	สุตฺตนฺตปิฏก ทีฆนิกาย สีลกฺขนฺธวคฺค
ที.ปา.	สุตฺตนฺตปิฏก ทีฆนิกาย ปาฏิกวคฺค
ม.มู.	สุตฺตนฺตปิฏก มชฺฌิมนิกาย มูลปณฺณาสก
ม.ม.	สุตฺตนฺตปิฏก มชฺฌิมนิกาย มชฺฌิมปณฺณาสก
สํ.ส.	สุตฺตนฺตปิฏก สํยุตฺตนิกาย สคาถวคฺค
สํ.สฬา.	สุตฺตนฺตปิฏก สํยุตฺตนิกาย สฬายตนวคฺค
สํ.นิ.	สุตฺตนฺตปิฏก สํยุตฺตนิกาย นิทานวคฺค
องฺ.ติก.	สุตฺตนฺตปิฏก องฺคุตฺตรนิกาย ติกนิปาต
องฺ.จตุกฺก.	สุตฺตนฺตปิฏก องฺคุตฺตรนิกาย จตุกฺกนิปาต
องฺ.ปญฺจก.	สุตฺตนฺตปิฏก องฺคุตฺตรนิกาย ปญฺจกนิปาต
องฺ.อฏฺฐก.	สุตฺตนฺตปิฏก องฺคุตฺตรนิกาย อฏฺจกนิปาต
ขุ.ธ.	สุตฺตนฺตปิฏก ขุทฺทกนิกาย ธมฺมปท
ขุ.สุ.	สุตฺตนฺตปิฏก ขุทฺทกนิกาย สุตฺตนิปาต
ขุ.ชา.	สุตฺตนฺตปิฏก ขุทฺทกนิกาย ชาตก
อรรถกถาพระวินัยปิฎก	
วิ.มหา.อ.	วินยฏฺจกถา สมนฺตปาสาทิกา
อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก	
ที.ม.อ.	ทีฆนิกาย สุมงฺคลวิลาสินี มหาวคฺคฏฺจกถา
ขุ.ธ.อ.	ขุทฺทกนิกาย ธมฺมปทฏฺจกถา

ขุ.สุ.อ. ขุทฺทกนิกาย ปรมตฺถโชติกา สุตฺตนิปาตฏฺฐกถา
ขุ.ชา.อ. ขุทฺทกนิกาย ชาตกฏฺฐกถา

คำอธิบายการอ้างอิง

การอ้างอิงหลักฐานจากพระไตรปิฎกและอรรถกถา จะใช้รูปแบบดังนี้คือ

๑) การอ้างจากพระไตรปิฎกใช้ คำย่อและตัวเลข ๓ ตอน เช่น ที.สี. ๙/๑๔๓/๔๙๘. หมายถึง พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค เล่มที่ ๙ ข้อที่ ๑๔๓ หน้าที่ ๔๙๘

๒) การอ้างจากอรรถกถาใช้ คำย่อและตัวเลข ๒ ตอน เช่น ขุ.สุ.อ. ๔๗/๕๓๙. หมายถึง อรรถกถา พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ปรมัตถโชติกา สุตตนิบาต เล่มที่ ๔๗ หน้าที่ ๕๓๙

สารบัญ

สารบัญภาพ

บทที่ ๑
บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การที่หนังสือพิมพ์รายวันและนิตยสารมีคอลัมน์เกี่ยวกับโหราศาสตร์ และข่าวการทำนายดวงเมืองหรือดวงบุคคลสำคัญได้รับความสนใจ มีการพูดถึงกันอย่างกว้างขวาง พอจะสะท้อนให้เห็นว่าการทำนายทายทักเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย กิจกรรมที่สำคัญต่อชีวิตของคนไทยล้วนเกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์ เช่น การหาฤกษ์แต่งงาน การกำหนดวันเปิดกิจการใหม่ หรือการตัดสินใจปัญหาสำคัญ เป็นต้น บุคคลหลากหลายอาชีพทุกระดับชั้น ทุกเพศทุกวัย จากชาวบ้านหาเช้ากินค่ำ ชนชั้นกลาง จนถึงผู้นำระดับประเทศ จึงไม่อาจปฏิเสธได้ว่าโหราศาสตร์มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมไทยปัจจุบัน โดยจะรู้สึกตัวหรือไม่ก็ตาม จะเชื่อหรือไม่ก็ตาม แม้เราจะไม่เชื่อ คนรอบข้างเราก็อาจจะเชื่อ หรืออาจกล่าวได้ว่าการทำนายทายทักเป็นปัจจัยส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดพลวัตในสังคมไทย

ปัจจุบันอาชีพหมอดูได้รับการยอมรับมากขึ้น มีบทบาทตามสื่อต่าง ๆ อย่างเห็นได้ชัด หมอดูที่มีชื่อเสียงดูจะเป็นคนพูดเสียงดัง พูดแล้วมีคนเชื่อถือมาก แม้คนที่ไม่เชื่อในเรื่องนี้ ยังไม่กล้าที่จะทำอะไรสวนทางกับคำตักเตือนของหมอดู ถ้าไม่จำเป็น ยิ่งบุคคลที่ยึดถือเชื่อมั่นหมอดูดังผู้วิเศษบอกเป็นบอกตายชีวิตคนได้ คนเหล่านี้สามารถทำได้ทุกอย่าง ให้ได้ทุกอย่าง เพราะยึดถือคำทำนายดุจดังประกาศิตจากสวรรค์ แม้คำทำนายจะไม่ประกอบด้วยเหตุผลเลยก็ตาม

การทำนายทายทักไม่ได้รับความนิยมเฉพาะสมัยนี้เท่านั้น อาจกล่าวได้ว่าศาสตร์แห่งการทำนายนั้นมีมาพร้อมกับมนุษย์ เมื่อมนุษย์สงสัยในสิ่งใด ย่อมจะหาคำตอบในสิ่งนั้น อาจจะใช้วิธีคาดคะเน คาดเดา เทียบเคียง เป็นเบื้องต้น จนสะสมมากเข้าได้เป็นองค์ความรู้ขึ้นมา ในเบื้องแรกความรู้ต่าง ๆ มีความคลุมเครือไม่ชัดเจน มนุษย์ไม่สามารถอธิบายสาเหตุของปรากฏการณ์ได้ต้องโยนให้เป็นผลจากอำนาจเร้นลับ ต่อเมื่อวัฒนธรรมของมนุษย์เจริญขึ้น ความรู้ใดที่มนุษย์ศึกษาจนชัดเจน สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้แล้ว ก็ปรากฏออกมาในรูปของศาสตร์ต่าง ๆ

ถึงแม้โหราศาสตร์จะมีการใช้กันอย่างกว้างขวางมาเป็นเวลานาน ศาสตร์โบราณนี้ก็ยังคงมีความคลุมเครืออยู่ เราไม่อาจเรียกโหราศาสตร์ได้เต็มปากว่าวิทยาศาสตร์ เหมือนวิชาดาราศาสตร์ที่เมื่อก่อนนั้นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับโหราศาสตร์ ความรู้และเครื่องมือที่ทันสมัยแยกดารา

ศาสตร์ออกไปสู่มุมสว่าง ทิ้งโหราศาสตร์ให้อยู่ในมุมมืดเพียงลำพัง ผู้วิจัยมีความหวังว่าจะมีส่วนดึงโหราศาสตร์ให้ออกมาสู่ที่แจ้ง ให้คนธรรมดาทั่วไปมีความเข้าโหราศาสตร์อย่างถูกต้อง ไม่เชื่อถือกันอย่างงมงาย

ความไม่เข้าใจกลไกการทำงานหรือหลักการของโหราศาสตร์ ทำให้บุคคลมีความเชื่อถือโหราศาสตร์อย่างผิดเพี้ยน การเข้าใจว่าโหราศาสตร์เป็นศาสตร์วิเศษที่สามารถบอกได้ทุกเรื่อง ทำให้บุคคลหลงงมงายในคำทำนาย ไม่มีความมั่นใจในการดำรงชีวิตด้วยตนเอง ในทางตรงข้าม การที่เข้าใจว่าโหราศาสตร์เป็นศาสตร์เหลวไหลไร้สาระ ก็ทำให้มองข้ามประโยชน์ที่พึงได้จากศาสตร์โบราณนี้ไป

ความเชื่อที่บุคคลมีต่อโหราศาสตร์ ย่อมมาจากความเชื่อเชิงอภิปรัชญาที่มีต่อโลกของบุคคลนั้น ไม่ว่าเขาจะรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม ไม่ว่าเขาจะรู้จักอภิปรัชญาหรือไม่ก็ตาม การที่บุคคลมีความเชื่อว่า ชีวิตของเราถูกกำหนดมาแล้ว ทำให้เชื่อถือคำทำนายเหมือนประกาศิตที่จะต้องเป็นอย่างนั้นหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในขณะที่บุคคลที่เชื่อว่าเราเกิดมาพร้อมกับเสรีภาพ ย่อมมีมุมมองต่อคำทำนายที่แตกต่างกันออกไป ผู้วิจัยแบ่งบุคคลที่เกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์เป็น ๓ ฝ่ายคือ ฝ่ายผู้ทำนายหรือที่เรียกว่า “หมอดู” หรือ “โหร” ฝ่ายผู้รับการทำนาย และบุคคลทั่วไปในสังคมที่มีโหราศาสตร์เป็นบริบท ซึ่งบทบาทการใช้โหราศาสตร์และความเข้าใจของแต่ละฝ่ายนั้นต่างกันขึ้นอยู่กับความทัศนคติของบุคคลต่อการทำนายดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ในงานวิจัยนี้มีความตั้งใจที่จะศึกษาทฤษฏีและหลักการของโหราศาสตร์ สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องว่าโหราศาสตร์คืออะไร ทำอะไรได้ และทำอะไรไม่ได้ บุคคลที่เกี่ยวข้องควรจะมีท่าทีที่ถูกต้องต่อเรื่องนี้อย่างไร

ประเด็นสำคัญที่สุดของการทำวิจัยคือ ในฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกชน เราจะเชื่อถือโหราศาสตร์ได้เพียงไร พระพุทธองค์ตรัสเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้อย่างไร โดยหลักของพุทธศาสนาแล้วเราจะใช้โหราศาสตร์ให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้อย่างไร เพราะอย่างไรเสียแล้ว อิทธิพลของโหราศาสตร์ที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบัน มีมากมายจนยากที่จะปฏิเสธไม่เกี่ยวข้องด้วยได้ เราในฐานะผู้ศึกษาพุทธศาสนา จะชี้นำแนวทางที่ถูกต้องได้อย่างไร

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาโหราศาสตร์ในยุคปัจจุบัน

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาทรรศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทที่มีต่อโหราศาสตร์

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ทรรศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทที่มีต่อโหราศาสตร์ยุคปัจจุบัน

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

ในส่วนที่เกี่ยวกับโหราศาสตร์ จะศึกษาประวัติความเป็นมาของโหราศาสตร์ ทฤษฎีของโหราศาสตร์ หลักการของโหราศาสตร์โดยจะสนใจเฉพาะหลักการทำนายพื้นฐานเท่านั้น ข้อพิสูจน์และข้อโต้แย้ง ปัญหาเชิงอภิปรัชญาของโหราศาสตร์ และการใช้โหราศาสตร์ร่วมกับศาสตร์อื่น เช่น จิตวิทยา เป็นต้น

ในส่วนความเกี่ยวข้องของพุทธศาสนากับโหราศาสตร์ จะศึกษาเรื่องการทำนายทายทักที่มีมาตั้งแต่ก่อนสมัยพุทธกาล การทำนายต่าง ๆ ที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพุทธศาสนา คำสอนของพระพุทธ-เจ้าเกี่ยวกับเรื่องนี้ ตลอดจนทรรศนะของนักปราชญ์ทางพุทธศาสนาเกี่ยวกับโหราศาสตร์

ในส่วนของหลักพุทธปรัชญาเถรวาท ที่จะใช้วิเคราะห์โหราศาสตร์จะใช้หลักธรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ จักรวาลวิทยาในพุทธศาสนา เรื่องนิยาม เรื่องธาตุ เรื่องวัฏฏะ เรื่องจริตของบุคคล และหลักที่สามารถตอบปัญหาอภิปรัชญาในเรื่อง ชะตากำหนดกับเสรีภาพ (fate vs. freedom) ได้ อาทิ หลักของกรรม อำนาจความเพียร และการพึ่งตนเอง เป็นต้น

ในส่วนประโยชน์ที่พึงได้จากโหราศาสตร์ แบ่งเป็น ๓ ระดับ คือประโยชน์ในปัจจุบัน ประ-โยชน์ในอนาคต และประโยชน์สูงสุด โดยมุ่งประโยชน์ไปที่การใช้โหราศาสตร์เป็นเครื่องมือช่วยให้รู้จักตัวตนของบุคคล ในด้านบุคลิกภาพ ความถนัด ความเข้ากันได้ระหว่างบุคคล แนวโน้มของชีวิต และความเข้าใจกฎของธรรมชาติ มิได้มุ่งประเด็นไปในเรื่องเครื่องมือบอกเหตุการณ์อนาคต

๑.๔ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยจะศึกษาจากเอกสารเป็นหลัก ทั้งที่เป็นสิ่งพิมพ์และสื่ออิเลคทรอนิกส์ ประกอบด้วย

เอกสารเกี่ยวกับพุทธศาสนา ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา หนังสือพุทธธรรม บทความและงานวิจัยต่าง ๆ เป็นต้น

เอกสารเกี่ยวกับปรัชญา ได้แก่ ตำรา บทความเกี่ยวกับปัญหาเชิงปรัชญาที่เกี่ยวข้อง

เอกสารเกี่ยวกับโหราศาสตร์ ได้แก่ ตำราเกี่ยวกับโหราศาสตร์ทั้งภาษาไทยและภาษา-อังกฤษ บทความและงานวิจัยเกี่ยวกับโหราศาสตร์จากเว็บไซต์ต่างประเทศ

เอกสารเกี่ยวกับศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ตำราเกี่ยวกับจิตวิทยา วิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

๑.๕ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้มี ๒ ประเภทคือ ที่เกี่ยวกับโหราศาสตร์ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการศึกษาบทบาทด้านต่าง ๆ ที่โหราศาสตร์มีต่อสังคม และที่เกี่ยวกับเรื่องเสรีภาพในพุทธศาสนา สรุปผลการวิจัยต่าง ๆ ได้ดังนี้คือ

พิไลรัตน์ รุจิวณิชย์กุล ได้ทำวิจัยเรื่อง "การศึกษาปัญหาสุขภาพจิตของผู้มารับบริการจากหมอดู : ศึกษาเฉพาะกรณีผู้มารับบริการจากหมอดูของสมาคมโหราศาสตร์แห่งประเทศไทย"[๑]

งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า คนไปหาหมอดูเพราะอยากรู้อนาคตมากที่สุด คาดหวังว่าเมื่อมาหาหมอดูแล้วทำให้สบายใจมากขึ้น คนส่วนใหญ่เมื่อมีปัญหาจะไม่ไปรับบริการจากหน่วยงานสังคมสงเคราะห์ เพราะไม่เชื่อว่าหน่วยงานดังกล่าวจะช่วยเหลืออะไรได้ เมื่อมีปัญหาคนส่วนใหญ่จะเลือกปรึกษาคนใกล้ชิดก่อน รองลงมาคือปรึกษาหมอดู ส่วนนักสังคมสงเคราะห์จิตเวชอยู่อันดับสุดท้าย จากงานวิจัยยังพบว่าคนจะดูหมอเรื่องการทำงานเรื่องคู่ครองและการศึกษามากที่สุด

แม้งานวิจัยนี้จะทำไว้นานแล้วแต่ก็ยังมีข้อมูลที่เป็นจริงอยู่ คือเมื่อคนมีปัญหาที่ปรึกษาคนใกล้ชิดไม่ได้แล้วมักจะไปพึ่งหมอดู สมัยนี้มีนักจิตวิทยาให้คำปรึกษา คนไทยก็ไม่นิยมใช้บริการเพราะมีทัศนะคติที่ไม่ดีกับคนที่ไปหาจิตแพทย์ เรื่องงาน คู่ครองและการศึกษา เป็นประเด็นสำคัญในการดูหมอเพราะเรื่องเหล่านี้มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต จากงานวิจัยนี้ทำให้เห็นว่าหมอดูมีบทบาทสำคัญในการให้คำปรึกษา ถ้าหมอดูมีความรู้ที่ถูกต้องในศาสตร์การทำนายและมีความรู้ในสัจธรรมการดำเนินชีวิต ย่อมจะแนะนำผู้ใช้บริการได้อย่างมีประสิทธิผล ในทางตรงข้ามถ้าหมอดูไม่มีความรู้ที่ถูกต้องในการทำนาย และการให้การปรึกษา อีกทั้งมีความเชื่อที่ผิดหลักความจริงตามธรรมชาติ ย่อมแนะนำให้ผู้ใช้บริการไปสู่ความเดือดร้อนในที่สุด

---

[๑]พิไลรัตน์ รุจิวณิชย์กุล, "การศึกษาปัญหาสุขภาพจิตของผู้มารับบริการจากหมอดู : ศึกษาเฉพาะกรณีผู้มารับบริการจากหมอดูของสมาคมโหราศาสตร์แห่งประเทศไทย", **วิทยานิพนธ์สังคมศาสตร์มหาบัณฑิต**, (คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๒๔, ๑๘๐ หน้า.

สานิต ศิริวิศิษฐ์กุล ได้ทำวิจัยเรื่อง "หมอดู : กระบวนการสร้างตัวตนและความสัมพันธ์ทางสังคม"[๒]

ผลการศึกษาในงานวิจัยนี้พบว่า ลักษณะของวิชาโหราศาตร์ดั้งเดิมมีลักษณะเป็นศาสตร์บริสุทธิ์ ไม่เกี่ยวข้องกับศาสนาและไสยศาสตร์ แต่โหราศาสตร์ในสังคมไทยมีพิธีกรรมมาเกี่ยวข้องด้วย เนื่องจากความเชื่อของหมอดูแต่ละคนไม่เหมือนกัน โดยความเชื่อดังกล่าวจะถูกสอดแทรกในกระบวนการการทำนาย นอกจากนั้นความเชื่อและความคาดหวังของผู้รับบริการ และสถานการณ์ในสังคมที่บุคคลนั้นเผชิญอยู่ มีผลกับความเชื่อต่อคำพยากรณ์ของหมอดูและทัศนคติต่อโหราศาสตร์

งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าคำทำนายของหมอดู ย่อมประกอบไปด้วยความเชื่อ ทัศนคติต่อโลกและชีวิตของหมอดู บุคคลมีความเชื่ออย่างไรย่อมต้องแนะนำบุคคลอื่นอย่างนั้น ดังนั้น ความเข้าใจสัจธรรมของชีวิตของหมอดู ย่อมจะเป็นแนวทางการให้คำปรึกษาไปสู่การแก้ปัญหาที่ถูกต้อง

พระมหาประศักดิ์ อคฺคปญฺโญ (ชั่งแสง) ได้ทำวิจัยเรื่อง "ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์กับกฎแห่งกรรมของชาวพุทธไทย"[๓]

งานวิจัยนี้ได้ศึกษาเรื่องความเชื่อของชาวไทยในเรื่องโหราศาสตร์ ได้ศึกษาเรื่องประวัติและวิวัฒนาการของโหราศาสตร์ไทย มีตัวอย่างการทำนายทายทักในพระไตรปิฎก งานวิจัยยังได้ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างโหราศาสตร์กับดวงดาว ปรัชญา และจิตวิทยา รวมทั้งประโยชน์ของโหราศาสตร์ นอกจากนั้นมีการศึกษาในเรื่องของกรรมตามหลักพุทธศาสนา อำนาจและอิทธิพลของดวงดาวและกรรมในชีวิตมนุษย์ ตลอดจนพิธีกรรมที่เกี่ยวกับโหราศาสตร์ของชาวพุทธไทยในปัจจุบัน

ผลการศึกษาของงานวิจัยนี้พบว่า ชาวพุทธไทยในปัจจุบันเชื่อโหราศาสตร์และกฎแห่งกรรมไปพร้อม ๆ กัน ในขณะที่ยังเชื่อว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ตามที่พระพุทธเจ้าได้ทรงสอนไว้ แต่ก็ยังมี

---

[๒]สานิต ศิริวิศิษฐ์กุล, "หมอดู : กระบวนการสร้างตัวตนและความสัมพันธ์ทางสังคม", **วิทยานิพนธ์สังคมวิทยามหาบัณฑิต**, (คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๓๕, ๒๑๖ หน้า.

[๓]พระมหาประศักดิ์ อคฺคปญฺโญ (ชั่งแสง), "ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์กับกฎแห่งกรรมของชาวพุทธไทย", **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๑, ๑๑๔ หน้า.

ความเชื่อในเรื่องโหราศาสตร์โดยใช้ประกอบในการตัดสินใจ ก่อนที่จะดำเนินกิจการอย่างใดอย่างหนึ่ง

ภิญโญ พงศ์เจริญ ได้ทำวิจัยเรื่อง "บทบาทของโหรในสังคมไทย"[๔]

งานวิจัยนี้ทำโดยโหรที่มีชื่อเสียง เพื่อศึกษาบทบาทของโหรที่มีต่อสังคมไทย เป็นการศึกษาแบบสัมภาษณ์ผู้ที่เป็นโหรและผู้รับบริการ พอสรุปประเด็นสำคัญได้ว่า บทบาทของโหรแบ่งออกได้เป็น ๔ ด้าน คือ บทบาทต่อปัจเจกชน บทบาทต่อครอบครัว บทบาทต่อองค์กรหรือหน่วยงาน และบทบาทต่อสังคม[๕]

ในด้านปัจเจกชน โหรมีบทบาทต่อสุขภาพจิตที่ดี (เป็นที่ปรึกษา) สร้างความเชื่อมั่น ช่วยตัดสินใจ ช่วยในการวางแผนอนาคต สร้างมนุษยสัมพันธ์ สอดแทรกคติธรรมคำสอน ช่วยด้านพิธีกรรม ตั้งชื่อ การประดับตกแต่ง จนถึงสืบค้นของหาย

ในด้านครอบครัว โหรมีบทบาทต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว แนะแนวการครองเรือน เลือกการศึกษาและประกอบอาชีพ ตั้งชื่อบุตรธิดา วางแผนชีวิตในอนาคต ด้านพิธีกรรมและฤกษ์ยาม ตลอดจนการจัดบ้านเรือนที่อยู่อาศัย

ในด้านที่เกี่ยวกับองค์กรหรือหน่วยงาน โหรมีบทบาทต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กร การวางแผนและกำหนดนโยบาย ช่วยตัดสินใจ สร้างความเชื่อมั่นในองค์กร ด้านพิธีกรรม การตั้งชื่อและการจัดสถานที่

ในด้านสังคม โหรมีบทบาทต่อเศรษฐกิจ โดยการทำนายสภาวะเศรษฐกิจของประเทศ มีบทบาทด้านสังคม โดยการพิจารณานิสัยใจคอของผู้คน มีบทบาทด้านการเมือง ด้านจิตใจของคนหมู่มาก พฤติกรรมทางศาสนา วัฒนธรรมและขนมธรรมเนียมประเพณี ใช้ในทางอุตุนิยมวิทยา เตือนภัยต่าง ๆ รวมทั้งด้านการแพทย์และสังคมสงเคราะห์

ในงานวิจัยเรื่องบทบาทของโหรในสังคมไทยนี้ ทำให้เห็นว่าโหรมีบทบาทหลายด้านในสังคมไทย ทำให้รู้ว่าคนในปัจจุบันใช้คำทำนายในด้านใดบ้าง แต่ก็ไม่ได้กล่าวถึงกลไกการทำงานและสัมฤทธิผลของการใช้โหราศาสตร์ เป็นการวิจัยของผู้ที่เป็นโหร สัมภาษณ์คนที่เป็นโหรด้วยกัน

---

[๔] ภิญโญ พงศ์เจริญ, "บทบาทของโหรในสังคมไทย", **ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (คณะพัฒนาสังคม : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์), ๒๕๔๓, ๔๗๕ หน้า.

[๕] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๑.

และสัมภาษณ์ผู้ใช้บริการที่มีความเชื่อเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว โดยคนส่วนใหญ่เหล่านี้มีความเชื่อว่าวิถีชีวิตขึ้นอยู่กับอำนาจความเพียรพยายาม ตกอยู่ใต้อำนาจกรรม และเป็นไปตามกาลเวลา[๖]

พระมหาสมคิด เสือกะ ได้ทำวิจัยเรื่อง "จริยธรรมในอาชีพโหราจารย์"[๗]

ในงานวิจัยนี้กล่าวถึงบทบาทของโหราจารย์ไว้ ๕ ประการ คือ ๑) ส่งเสริมสุขภาพจิต ทำให้ผู้รับบริการคลายกังวลได้ ๒) แนะแนวอาชีพ ตามศักยภาพของบุคคล ๓) เป็นครูหรือผู้นำทางชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ๔) ให้คำปรึกษาด้านสุขภาพทั้งทางกายและจิตใจ และ ๕) เป็นผู้เผยแผ่ศาสนา ในกรณีที่ผู้ทำนายเป็นพระก็สามารถแทรกหลักธรรมเข้าไปได้[๘]

ด้วยบทบาทที่มีผลต่อคนในสังคมดังนี้ ทำให้โหราจารย์ได้รับการยอมรับ สามารถแนะนำผู้ใช้บริการในการปฏิบัติตัวดำเนินชีวิต นอกจากหลักโหราศาสตร์แล้วโหราจารย์จะต้องมีหลักธรรมมาใช้ประกอบกับการทำนายด้วย โดยเฉพาะหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตได้แก่ อิทธิบาท ๔ พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ อคติ ๔ เหล่านี้คือคุณธรรมพื้นฐานของโหราจารย์

นอกจากนี้พระมหาสมคิดยังได้กล่าวว่า การปกปิดความลับของผู้ใช้บริการ และการบอกความจริงเป็นจริยธรรมของโหราจารย์ แต่ก็มีข้อห้ามที่ไม่ควรทำนายคือ ห้ามทำนายว่าคู่สามีภรรยาดวงไม่สมพงศ์กัน ห้ามทำนายเรื่องความตาย และห้ามทำนายว่าบุตรธิดาพึ่งได้หรือไม่ได้ สามข้อนี้ดูจะเป็นจรรยาบรรณโหรมาตั้งแต่โบราณ ที่ท่านห้ามไว้เนื่องจากคำทำนายนั้นบางครั้งก็ถูกต้อง บางครั้งก็ผิดพลาด

งานวิจัยนี้ทำในเชิงปริมาณ สำรวจผู้รับบริการ ๑๕๐ คน มีสถิติที่น่าสนใจคือ เหตุผลที่คนมาดูดวงแบ่งเป็นอยากทราบอนาคตร้อยละ ๔๐.๖ และอยากทราบว่าหมอดูแม่นหรือไม่ร้อยละ ๒๗.๓ ทำให้เห็นได้ว่าคนส่วนใหญ่อยากรู้ว่าอนาคตนั้นเป็นอย่างไร นอกจากนี้ยังวัดระดับความเชื่อคำทำนาย มีถึงร้อยละ ๗๗.๓ ที่เชื่อครึ่งไม่เชื่อครึ่ง ที่ไม่เชื่อมีร้อยละ ๑๓.๓ และที่เชื่อร้อยละ ๙.๓ ทำให้เห็นว่า คำทำนายของหมอดูมีผลกระทบกับคนถึงร้อยละ ๘๖.๖ คือรวมที่เชื่อกับไม่แน่ใจ เพราะคนที่เชื่อครึ่งไม่เชื่อครึ่งนั้นย่อมฟังหมอดูบ้างไม่มากก็น้อย

---

[๖] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๘-๑๐๙.

[๗] พระมหาสมคิด เสือกะ, "จริยธรรมในอาชีพโหราจารย์", **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๔๓, ๑๔๙ หน้า.

[๘] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๑-๓๓.

ผลการวิจัยเรื่องจริยธรรมในอาชีพโหราจารย์นี้ทำให้ได้ความรู้ว่า เนื่องจากโหรมีบทบาทสำคัญในสังคมไทย จึงควรจะมีคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อแนะแนวชี้นำผู้อื่นไปในทางที่ถูก โหรก็มีข้อห้ามไม่ให้ทำนายในบางเรื่อง เพราะเป็นเรื่องละเอียดอ่อน และคำทำนายก็มีโอกาสผิดพาดได้

พระมหาฐานันดร เขมปญฺโญ (มือแป) ได้ทำวิจัยเรื่อง "การศึกษาวิเคราะห์แนวความ-คิดเรื่องเสรีภาพในพระพุทธศาสนาเถรวาท"[๙]

งานวิจัยนี้สรุปไว้ว่ามนุษย์มีทั้งเสรีภาพและไม่มีเสรีภาพ ในระดับหนึ่งอาจจะไม่มีเสรีภาพ แต่เมื่อได้ฝึกฝนและพัฒนาตนเอง ในที่สุดก็จะมีเสรีภาพได้ ชีวิตไม่ได้ขึ้นอยู่กับกรรมเก่าทั้งหมด ขึ้นอยู่กับการกระทำของเราในปัจจุบันด้วย ในปัจจุบันมนุษย์จำนวนไม่น้อยตกเป็นทาสของสิ่งแวดล้อมทางวัตถุ ปล่อยให้ชีวิตเป็นไปตามกลไกของวัตถุ ซึ่งทำให้ดูเหมือนชีวิตจะถูกกำหนดโดยชะตา แต่เมื่อบุคคลได้ฝึกตนไม่ให้ติดอยู่เพียงแค่วัตถุ ก็สามารถจะใช้วัตถุเป็นสื่อทำให้ตนได้เสรีภาพมากขึ้น การใช้เสรีภาพในพุทธศาสนาคือการใช้เสรีภาพเพื่อการออกจากทุกข์ มิใช่เพื่อให้เกิดทุกข์

ผลจากงานวิจัยนี้ทำให้ได้แนวคิดว่า มนุษย์จะไม่มีเสรีภาพเมื่อปล่อยชีวิตให้เป็นไปตามอำนาจของวัตถุ หรือปล่อยไปตามยถากรรม มนุษย์สามารถใช้เสรีภาพเพื่อออกจากทุกข์ได้

พระมหาวิพจน์ สุภจารี (วันคำ) ได้ทำวิจัยเรื่อง "การศึกษาแนวความคิดเรื่องเสรีภาพในพระพุทธศาสนาเถรวาท"[๑๐]

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาถึงหลักเสรีภาพและการใช้เสรีภาพของบุคคล พระมหาวิพจน์พบว่าพุทธศาสนาเถรวาทมีหลักคำสอนที่ย้ำถึงเสรีภาพของบุคคล (กรรมวาทะ) การใช้เสรีภาพของบุคคล (กิริยวาทะ) และความสัมฤทธิ์ผลที่เกิดจากความพยายาม (วิริยวาทะ) นอกจากนี้ยังเน้นถึงศักยภาพของมนุษย์ว่า "ความสัมฤทธิ์ผลคือความเป็นส่วนตัวของบุคคล เพราะมนุษย์มีการกระทำมีความสามารถในการกระทำ และสามารถกระทำได้โดยไม่มีสิ่งบีบคั้น" จึงกล่าวได้ว่าเสรีภาพเป็น

---

[๙]พระมหาฐานันดร เขมปญฺโญ (มือแป), "การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องเสรีภาพในพุทธปรัชญาเถรวาท", **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๖, ๑๓๓ หน้า.

[๑๐]พระมหาวิพจน์ สุภจารี (วันคำ), "การศึกษาแนวความคิดเรื่องเสรีภาพในพระพุทธศาสนาเถรวาท", **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๔๗, ๑๔๕ หน้า.

ธรรมชาติของบุคคล และยังเน้นการพัฒนาบุคคลให้กำจัดสิ่งบีบคั้นทางธรรมชาติด้านต่าง ๆ ด้วย ถือได้ว่าตามหลักพุทธศาสนา มนุษย์มีเจตจำนงเสรีที่แท้จริง เพราะมนุษย์ขัดขืนธรรมชาติทั้งภายนอกและภายในได้ สามารถทิ้งส่วนไม่ดี เลือกเอาแต่ส่วนดีไปปฏิบัติพัฒนา จนนำให้บุคคลมีเสรีภาพที่สมบูรณ์แบบ

ในงานวิจัยเรื่องแนวความคิดเรื่องเสรีภาพในพระพุทธศาสนาเถรวาทนี้ ทำให้ประเด็นเรื่องเจตจำนงเสรีในพุทธศาสนาชัดเจนขึ้น เป็นส่วนสนับสนุนในการวิจัยเกี่ยวกับโหราศาสตร์ในครั้งนี้ ทำให้เห็นว่าโหราศาสตร์ทำงานอยู่ในกรอบเสรีภาพของบุคคล บุคคลเป็นผู้เลือกทางเดินชีวิต มิใช่ชะตาเป็นฝ่ายกำหนด

ณัชชา ชินธิป ได้ทำวิจัยเรื่อง “โหราศาสตร์กับการตัดสินใจทางธุรกิจ”[๑๑]

งานวิจัยนี้สรุปได้ว่านักธุรกิจมีการใช้โหราศาสตร์ในการตัดสินใจในหลายเรื่อง เช่น การขึ้นบ้านใหม่ เปิดร้านใหม่ เลือกทำเลที่ตั้ง หาฤกษ์ตั้งเสาเอกเสาโท จัดบ้านจัดห้องตามหลักฮวงจุ้ย ดูโหงวเฮ้งคัดเลือกพนักงาน เลือกหุ้นส่วนลูกค้า เลือกคู่ครอง ประกอบพิธีมงคลสมรส ตรวจดวงชะตาประจำปี เป็นต้น นักธุรกิจเห็นว่าโหราศาสตร์มีจริง เชื่อถือกันมานานและปฏิบัติกันมาจนถึงปัจจุบัน กลายเป็นประเพณีที่สืบทอดมา ทำให้โหราศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต เมื่อไม่ได้ปฏิบัติตามก็จะไม่สบายใจ การใช้โหราศาสตร์ในการตัดสินใจในธุรกิจไม่ใช่เรื่องเสียหาย เนื่องจากสามารถกล่อมเกลาให้คนเชื่อกฎแห่งกรรม มุ่งทำความดี อยู่ในศีลธรรม มีความสุขุมรอบคอบระมัดระวัง ไม่ประมาท ทำให้ชีวิตมีความหวังและกำลังใจ มั่นใจในการทำธุรกิจ และมีความอดทนต่ออุปสรรค

จากงานวิจัยนี้ทำให้ทราบว่าโหราศาสตร์มีบทบาทในวงการธุรกิจไม่น้อย และได้รับความนิยมมากขึ้นเรื่อย ๆ ควรอย่างยิ่งที่คนทั่วไปจะมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างถูกต้อง

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ในส่วนที่เกี่ยวกับโหราศาสตร์ยังไม่มีงานวิจัยใดที่วิเคราะห์หลักการของโหราศาสตร์อย่างละเอียดมีเหตุมีผล เพียงแต่ยอมรับศาสตร์โบราณนี้มาใช้โดยไม่ได้ตั้งคำถามเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของโหราศาสตร์ ไม่มีงานวิจัยใดวิเคราะห์โหราศาสตร์ในเชิงปรัชญา หรือในเชิงวิทยาศาสตร์ ซึ่งถ้าไม่มีการอธิบายในสองลักษณะนี้ เราจะเชื่อถือโหรา-

---

[๑๑]ณัชชา ชินธิป, “โหราศาสตร์กับการตัดสินใจทางธุรกิจ”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี), ๒๕๔๘, ๒๐๘ หน้า.

ศาสตร์ได้อย่างไร นั่นเป็นคำถามหนึ่งที่จูงใจให้ผู้วิจัยศึกษาเรื่องนี้ การศึกษาโหราศาสตร์ของผู้วิจัยจะอิงกับอภิปรัชญาโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานความจริงในพุทธศาสนาเป็นหลัก

อีกอย่างหนึ่ง ประโยชน์ส่วนใหญ่ที่ผู้คนต้องการจากโหราศาสตร์ คือการรู้อนาคต และต้องการรู้เรื่องนอกตัวหรือเรื่องภายนอก เช่น เรื่องคู่ครอง เรื่องอาชีพ เรื่องการศึกษา เรื่องสุขภาพ เป็นต้น การใช้เพื่อประโยชน์ในการรู้อุปนิสัยและศักยภาพของตนยังมีน้อย ยิ่งการดูจุดอ่อนภายในของตัวเองเพื่อการพัฒนาปรับปรุงให้ดีขึ้นดูจะไม่ค่อยเป็นที่สนใจ ผู้วิจัยเห็นว่าการทำให้เข้าใจตนเองและผู้อื่นมากขึ้นคือประโยชน์ที่มีคุณค่าของโหราศาสตร์ การรู้และเข้าใจสภาวะที่เป็นอยู่ในปัจจุบันย่อมมีประโยชน์กว่าการรู้อนาคตที่ไม่แน่นอน

๑.๖ คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในงานวิจัย

ในงานวิจัยนี้มีการใช้คำที่มีความหมายเฉพาะ ดังต่อไปนี้

โหราศาสตร์ ความหมายอย่างกว้างหมายถึงวิชาที่ว่าด้วยการทำนายทายทัก โดยการตีความหมายสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับบุคคล เช่น การใช้ตำแหน่งของดวงดาวบนท้องฟ้า มาอธิบายเชื่อมโยงกับปรากฏการณ์ของมนุษย์ การใช้ลักษณะของร่างกาย ลายมือ ใบหน้า มาอธิบายอุปนิสัยตลอดจนเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลนั้น การทำนายฝัน หรือการเสี่ยงทายจากไพ่ เซียมซี ลูกเต๋า ใบไม้ หรืออุปกรณ์ต่าง ๆ เป็นต้น ภาษาอังกฤษใช้คำว่า divination ในความหมายนี้ ส่วนความหมายอย่างแคบหมายถึงวิชาที่ใช้ตำแหน่งดวงดาวมาทำนายชีวิตมนุษย์เท่านั้น ภาษาอังกฤษใช้คำว่า astrology ในงานวิจัยนี้จะใช้โหราศาสตร์ความหมายอย่างกว้างเป็นหลัก ในกรณีต้องการระบุว่าเป็นโหราศาสตร์ที่ใช้ตำแหน่งดวงดาวในการทำนายจะใช้คำว่า “โหราศาสตร์ดวงดาว” การทำนายที่เกิดจากอำนาจจิต ญาณหยั่งรู้ หรืออำนาจของสิ่งอื่น เช่น เทพเจ้าหรือเทวดานั้น ไม่รวมอยู่ในความหมายของโหราศาสตร์ ส่วนวิชาที่ศึกษาเรื่องดวงดาวทางกายภาพโดยไม่สนใจอิทธิพลที่มีต่อพฤติกรรมของมนุษย์ จะใช้คำว่า “ดาราศาสตร์”

โหราศาสตร์ในยุคปัจจุบัน หมายถึงโหราศาสตร์ดวงดาวที่นิยมใช้กันในปัจจุบัน ซึ่งมี ๓ ระบบใหญ่ ๆ คือระบบที่นิยมในประเทศตะวันตก ระบบของอินเดีย (รวมถึงโหราศาสตร์ไทย) และระบบของจีน การทำนายของทั้ง ๓ ระบบตั้งแต่อดีตมามีลักษณะสนใจการทำนายเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น (event-oriented) ต่อเมื่อความรู้ด้านจิตวิทยาแพร่หลาย โหราศาสตร์ตะวันตกหรือที่เรียกกันว่าโหราศาสตร์สากลเริ่มให้ความสนใจปัจจัยทางจิตวิทยาอันได้แก่แรงจูงใจที่ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ เป็นต้น โหราศาสตร์ในปัจจุบันจึงมุ่งไปที่การทำนายตามแรงจูงใจทางจิตวิทยาเป็นหลัก ถึงแม้การทำนายเหตุการณ์ยังจะมีอยู่ก็ตาม ในงานวิจัยนี้เน้นอธิบายหลักการของโหราศาสตร์ตามระบบตะวันตกเป็นหลัก

ทรรศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท หมายถึง มุมมอง แนวคิดที่มีต่อเรื่องที่สนใจ ตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนาที่ยึดแนวคำสอนดั้งเดิมตั้งแต่สมัยพุทธกาลเป็นหลัก ตามหลักฐานคัมภีร์ฝ่ายเถรวาท

ทำนาย หมายถึง ทาย บอก คาดการณ์หรืออธิบายเรื่องราวบางอย่าง โดยผู้ทำนายไม่ได้เห็นหรือสัมผัสกับเรื่องราวนั้นโดยตรง แต่จะใช้อุปกรณ์ เช่น ดวงชะตา ลายมือ ไพ่ หรือภาพที่เกิดในจิต เช่น นิมิต ความฝัน เป็นสื่อในการอธิบาย การทำนายอาจจะเป็นการอธิบายเรื่องราวในปัจจุบัน บอกถึงเหตุการณ์ในอดีตหรือเหตุการณ์ในอนาคต ในงานวิจัยนี้ขอหลีกเลี่ยงการใช้คำว่า "พยากรณ์" ในความหมายนี้ โดยจะใช้คำว่า "พยากรณ์"[๑๒] กับพระพุทธเจ้าเท่านั้น ในความหมายตามบริบท

หมอดู หมายถึง บุคคลผู้ที่ใช้วิชาโหราศาสตร์ ทำนายเรื่องราวต่าง ๆ โดยจะใช้วิชาใดก็ได้วิชาหนึ่งหรือหลายวิชารวมกัน กรณีที่จะชี้เฉพาะเจาะจงว่าเป็นผู้ที่ใช้ตำแหน่งดวงดาวบนท้องฟ้าในการทำนาย จะใช้คำว่า "โหร" ส่วนบุคคลผู้ที่ศึกษาโหราศาสตร์เชิงวิชาการแต่ไม่ได้ใช้ในการทำนายเป็นหลัก จะเรียกว่า "นักโหราศาสตร์"

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๗.๑ ทำให้เข้าใจโหราศาสตร์ในยุคปัจจุบัน

๑.๗.๒ ทำให้เข้าใจทรรศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทที่มีต่อโหราศาสตร์ในยุคปัจจุบัน

๑.๗.๓ ได้วิเคราะห์หลักพุทธปรัชญาเถรวาทกับโหราศาสตร์ในยุคปัจจุบัน นำมาสังเคราะห์เป็นแนวทางการปฏิบัติที่ถูกหลักพุทธปรัชญาเถรวาท

๑.๗.๔ เพื่อประโยชน์ในการการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ในแง่มุมอื่นต่อไป

---

[๑๒]พยากรณ์ หมายถึง ทาย ทำนาย คาดการณ์; ทำให้แจ้ง ตอบปัญหา. ดู พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, (กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๑๘๑.

บทที่ ๒
โหราศาสตร์ในยุคปัจจุบัน

๒.๑ ความเป็นมาของโหราศาสตร์

โหราศาสตร์ในที่นี้ผู้วิจัยหมายถึงศาสตร์ที่ใช้ในการทำนาย (divination) ซึ่งรวมวิชาที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างดวงดาวบนท้องฟ้ากับชีวิตมนุษย์ (astrology) การทำนายจากนิมิตสัญลักษณ์ เช่น ดูลักษณะลายมือ หน้าตา การทำนายฝัน การทำนายด้วยวิธีเสี่ยงทาย เช่น อี้จิง (I Ching) ไพ่ยิปซี (tarot) แต่ไม่รวมถึงการทำนายโดยใช้อำนาจจิต อำนาจเทพ หรือวิชาไสยศาสตร์

ประวัติความเป็นมาของการทำนายทายทักมีมาช้านาน และมีเกือบทุกอารยธรรม ในอินเดียโบราณมีมาตั้งแต่ยุคพระเวท มีปรากฏในไตตฺติรียะสัมหิตา (taittiriya samhita) ว่าฤษีสมัยก่อนทำนายว่าพิธีบูชายัญจะเป็นไปด้วยดีหรือไม่ โดยจุดพุ่มไม้ให้ติดไฟด้วยก้อนขนมเผา ถ้าพุ่มไม้ไฟลุกดีเป็นสัญญาณว่าพิธีกรรมจะดำเนินไปได้ด้วยดี[๑] ความรู้ทางด้านดาราศาสตร์ของอินเดียก็มีปรากฏในคัมภีร์พระเวท ในการแบ่งเนื้อหาของพระเวทเป็น ๖ เรื่องที่เรียกว่า เวทางค์[๒] มีเรื่องหนึ่งเรียกว่า โชฺยติษ (jyotish) เป็นร้อยกรองมีประมาณ ๔๐ โศลก กล่าวถึงพระอาทิตย์ พระจันทร์ และนักษัตร (กลุ่มดาวฤกษ์) ทั้ง ๒๗ กลุ่ม[๓] ส่วนการทำนายฝันมีปรากฏหลายแห่งในคัมภีร์ทางพุทธศาสนาดังจะได้อธิบายรายละเอียดในบทต่อไป

อารยธรรมจีนโบราณมีคัมภีร์อี้จิง หรือคัมภีร์แห่งความเปลี่ยนแปลง ซึ่งนอกจากจะเป็นที่มาของแนวคิดจักรวาลวิทยาของจีนแล้ว ยังเป็นรากฐานทั้งหมดของวัฒนธรรมจีน ระยะเวลาของการคิดค้นแนวคิดหลักของอี้จิงมีความพยายามร่วมกันถึง ๑,๕๐๐ ปี จาก ๒,๐๐๐ ปีก่อนคริสตกาลถึง

---

[๑]Anthony Philip Stone, **Hindu Astrology : Myths, Symbols and Realities**, (India : Select Books, 1981), p. 174.

[๒]R.C. Majumdar, **Ancient India**, (India : Motilal Banarsidass, 1977), p. 35.

[๓]Ibid. p. 191.

๕๐๐ ปีก่อนคริสตกาล[๔] สำนักปรัชญาจีนที่สำคัญสองสำนักคือลัทธิขงจื๊อและลัทธิเต๋าใช้คัมภีร์นี้เป็นพื้นฐานในการสร้างแนวคิดทางจักรวาลวิทยาและศีลธรรม ในขณะที่คนปัจจุบันรู้จักอี้จิงในฐานะคัมภีร์เสี่ยงทายเล่มหนึ่ง

การทำนายที่มีการใช้มากที่สุดและมีหลักวิชาที่เป็นระบบมากที่สุดคือการใช้ตำแหน่งดวงดาวในการทำนาย ซึ่งเป็นความหมายเฉพาะของคำว่าโหราศาสตร์ (astrology) ภาษาอังกฤษมาจากภาษาลาตินและกรีก astron (ดวงดาว) กับ logia (ความรู้)[๕] รวมกันคือความรู้เกี่ยวกับดวงดาว ส่วนภาษาไทยคำว่าโหราศาสตร์รับมาจากอินเดีย เกิดจาก โหรา ที่มาจาก อโหราตร์ หรือ อโหรตฺตํ แปลว่าวันและคืน[๖] กับศาสตร์คือความรู้ รวมกันคือความรู้เกี่ยวกับวันและคืนหรือความรู้เกี่ยวกับเวลา ดวงดาวกับเวลามีความเกี่ยวเนื่องกันเพราะเรากำหนดเป็นเวลาต่าง ๆ ได้ด้วยอาศัยการเคลื่อนที่ของโลก ดวงอาทิตย์และดวงจันทร์

โหราศาสตร์ที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างดวงดาวกับชีวิตมนุษย์นี้เป็นความรู้อันเก่าแก่ของมนุษย์สาขาหนึ่ง เพราะสิ่งที่มนุษย์ทุกยุคทุกสมัยมองเห็นบนท้องฟ้าก็คือดวงดาว กลางวันเห็นดวงอาทิตย์ กลางคืนเห็นดวงจันทร์และหมู่ดวงมากมาย มนุษย์จึงรู้จักดวงดาวตั้งแต่มนุษย์ถือกำเนิดขึ้นบนโลก เมื่อก่อนวิชาโหราศาสตร์กับดาราศาสตร์เรียกได้ว่าเป็นวิชาเดียวกัน การอธิบายความเป็นมาของโหราศาสตร์หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องกล่าวถึงความเป็นมาของดาราศาสตร์ด้วย

การศึกษาดาราศาสตร์สมัยแรก ๆ เกิดจากมนุษย์ได้พบเห็นปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นบนท้องฟ้า จนเชื่อว่าเหตุการณ์เหล่านั้นเป็นสิ่งกำหนดวิถีทางชีวิตของมนุษย์ จึงเริ่มกำหนดความหมายของวัตถุบนท้องฟ้าเป็นเสมือนเทพเจ้า และมีนิยายเล่าสืบกันมา[๗]

---

[๔] JeeLoo Liu, **An Introduction to Chinese Philosophy : From Ancient Philosophy to Chinese Buddhism**, (UK : Blackwell Publishing, 2006), pp. 26-27.

[๕] Simon & Schuster, Inc., **Webster's New World Dictionary**, (New York : Prentice Hall, 1994), p. 84.

[๖] เทพย์ สาริกบุตร, **โหราศาสตร์ปริทรรศน์ ภาค ๑**, (กรุงเทพฯ : เกษมบรรณกิจ, ๒๕๑๑), หน้า ๓.

[๗] ประพันธ์ เตละกุล, **ดาราศาสตร์และอวกาศ**, (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓), หน้า ๑.

แหล่งอารยธรรมเก่าแก่ของโลกล้วนแต่มีร่องรอยของความรู้ทางดาราศาสตร์หรือโหราศาสตร์อยู่ ดังเช่น ชาวจีนสามารถหาได้ว่า ๑ ปี มีความ ๓๖๕ วัน เมื่อ ๒,๕๐๐ ปีก่อนคริสตกาล มีการสร้างปฏิทินช่วยในการทำนายการเกิดอุปราคา ซึ่งชาวจีนโบราณถือว่าการเกิดสุริยุปราคาจะต้องมีการเซ่นไหว้เพื่อเอาอกเอาใจพระผู้เป็นเจ้า และชาวจีนเป็นชนชาติแรกที่ทราบว่าดวงจันทร์เคลื่อนที่จากทิศตะวันตกผ่านกลุ่มดาวต่าง ๆ บนท้องฟ้าไปยังทิศตะวันออก ใช้เวลาครบรอบประมาณ ๒๘ วัน[๘]

ในอารยธรรมชาวเมโสโปเตเมีย ได้แก่ ชาวอินเดีย ชาวบาบิโลเนีย ชาวคาลเดีย และชาวอียิปต์ ก็มีความเจริญทางวิชาดาราศาสตร์ มีนักบวชชาวบาบิโลเนียคอยสังเกตปรากฏการณ์บนท้องฟ้าอย่างจริงจัง จนสามารถสร้างปฏิทินกำหนดเวลาสำหรับทำพิธีทางศาสนา รัฐพิธี ตลอดจนกำหนดฤดูเก็บเกี่ยวได้อย่างแน่นอน ทั้งยังได้แบ่งดาวเป็นกลุ่มต่าง ๆ โดยกำหนดเป็นรูปสัตว์ รูปคนหรือรูปเทพเจ้า ที่มีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์ ความรู้ทางด้านโหราศาสตร์จึงได้กำเนิดขึ้นและแพร่หลายไปทั่ว ชาวอียิปต์โบราณมีความชำนาญในการวัดตำแหน่งของดวงดาวและบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่น่าสนใจบนท้องฟ้าไว้ประมาณ ๒,๕๐๐ ปีก่อนคริสตกาล ชาวอียิปต์หาได้ว่า ๑ ปีมี ๓๖๕ วัน แบ่งออกเป็น ๑๒ เดือน เดือนหนึ่งมี ๓๐ วัน ยกเว้นเดือนสุดท้ายมี ๓๕ วัน และยังพบว่าทุก ๆ ๔ ปี จะมีวันขาดหายไป ๑ วัน ความรู้ทางดาราศาสตร์ของอียิปต์ถูกนำไปเกี่ยวข้องกับศาสนาเป็นส่วนใหญ่ มีความเชื่อว่า ท้องฟ้า โลกและอากาศ เป็นสิ่งที่ถูกกำหนดขึ้น[๙]

จนมาถึงยุคของกรีกโบราณที่ได้รับยกย่องว่าเป็นนักดาราศาสตร์ที่แท้จริง มีนักปรัชญาเมธีที่ใฝ่หาความรู้ความเข้าใจจากกฎธรรมชาติที่อยู่รอบ ๆ ตัว เป็นการวางรากฐานให้วิชาดาราศาสตร์เจริญขึ้นมาอย่างมีกฎเกณฑ์ นักปรัชญาเมธีที่มีผลงานด้านดาราศาสตร์ ยกตัวอย่างเช่น ทาเลสแห่งไมเลตุส คำนวณได้ว่า ๑ ปีมี ๓๖๕ วัน สามารถทำนายสุริยุปราคาได้ถูกต้อง แต่เชื่อว่าโลกมีสัณฐานแบน อริสโตเติล มีข้อพิสูจน์ที่ทำให้เชื่อว่าโลกมีรูปร่างเป็นทรงกลม และเชื่อว่าโลกเป็นศูนย์กลางของเอกภพ นอกจากนี้ยังมี ไพธากอรัส อาริสตาร์คัส ฮิปปาคัส และปโตเลมี ที่ได้พัฒนาความรู้ด้านดาราศาสตร์ให้ก้าวหน้าขึ้น ซึ่งดาราศาสตร์ในที่นี้คือรวมโหราศาสตร์เข้าไว้ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปโตเลมี (Ptolemy) ได้เขียนตำราโหราศาสตร์ที่ถือว่าเป็นรากฐานของโหราศาสตร์ดวงดาวในปัจจุบัน ชื่อว่า เตตราบิโบลส (Tetrabiblos) ส่วนตำราทางดาราศาสตร์ที่

---

[๘] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑.

[๙] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒.

สำคัญของปโตเลมีคือ อัลมาเกสต์ (Almagest) ตัวอย่างตอนหนึ่งในเตตราบิโบลสได้อธิบายเกี่ยวกับดวงดาวที่เป็นสัญลักษณ์แทนบิดามารดา ปโตเลมีกล่าวไว้ว่า

> "ในความสอดคล้องกับธรรมชาติ ดวงอาทิตย์กับดาวเสาร์ได้รับการจัดให้เป็นบุคคลคือบิดา และดวงจันทร์กับดาวศุกร์เป็นมารดา รูปแบบที่ดาวเหล่านี้ปรากฏสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน หรือสัมพันธ์กับดาวเคราะห์อื่น ๆ จะบอกถึงสถานภาพของความเป็นบิดามารดา"[๑๐]

ในสมัยยุคกลางความก้าวหน้าทางดาราศาสตร์มีมากขึ้น เมื่อโคเปอร์นิคัสเสนอทฤษฎีที่ว่าดวงอาทิตย์เป็นศูนย์กลางของเอกภพ ผู้สนับสนุนต่อมาคือไทโค บราเฮ กาลิเลโอ กาลิเลอี แต่ในยุคกลางอิทธิพลของคริสตจักรมีมาก ความก้าวหน้าทางวิชาการด้านนี้จึงถูกจำกัด นักดาราศาสตร์ที่สำคัญในสมัยต่อมาคือ โจฮันส์ เคปเลอร์ และเซอร์ไอแซค นิวตัน นักดาราศาสตร์เหล่านี้บางคนมีความรู้ทางโหราศาสตร์ด้วย เคปเลอร์เขียนไว้ในหนังสือของเขาเกี่ยวกับการทำนายว่า "ธรรมชาติของมนุษย์ ในขณะที่ชีวิตเริ่มต้น ไม่ได้รับภาพจากท้องฟ้าในขณะนั้นเท่านั้น แต่รวมทั้งการเคลื่อนที่ต่อไปของดาวเคราะห์ต่าง ๆ ที่ส่งภาพมายังโลก ในวันต่อ ๆ ไปอีกด้วย..."[๑๑]

ครั้งหนึ่งเอ็ดมันด์ ฮัลเลย์ (Edmund Halley) ผู้ค้นพบดาวหางฮัลเลย์ ได้กล่าววิพากษ์วิจารณ์ดูหมิ่นโหราศาสตร์ นิวตันจึงกล่าวกับฮัลเลย์ว่า "ท่านที่เคารพ ข้าพเจ้าศึกษาในเรื่องเหล่านี้ แต่ท่านไม่ได้ศึกษา"[๑๒]

๒.๒ ทฤษฎีโหราศาสตร์

ทฤษฎีโหราศาสตร์คือการอธิบายว่า เหตุใดดวงดาวหรือนิมิตสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรวมทั้งการเสี่ยงทาย จึงสามารถเชื่อมโยงเข้ากับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับชีวิตของมนุษย์ได้ มีนักวิชาการสาขาต่าง ๆ อธิบายไว้ตามมุมมองและแนวทางของศาสตร์ที่ตนใช้ เช่น นักฟิสิกส์ นักจิตวิทยา เป็นต้น ผู้วิจัยจะไม่กล่าวถึงทฤษฎีโหราศาสตร์โบราณที่ว่าดวงดาวบนท้องฟ้าคือเทพ

---

[๑๐] Benson Bobrick, **The Fated Sky : Astrology in History**, (USA : Simon & Schuster Paperbacks, 2005), pp. 51-52.

[๑๑] Ibid., p. 167.

[๑๒] Ibid., p. 303.

เจ้าทั้งหลายที่มีอำนาจดลบันดาลให้มนุษย์เป็นไปต่าง ๆ นานา เนื่องจากเป็นความเชื่อโบราณที่ล้าสมัย แต่จะใช้การอธิบายโดยใช้ความรู้วิทยาการสมัยใหม่ โดยสรุปได้ ๒ ทฤษฎีหลักดังนี้

๒.๒.๑ ทฤษฎีแรงส่งจากดวงดาว

ทฤษฎีนี้เป็นแนวการอธิบายที่ใช้กันมากที่สุด และใช้กันมายาวนาน โดยเชื่อว่าดวงดาวมีแรงส่งทำให้มีผลเกิดขึ้นกับสิ่งมีชีวิตบนโลก ในทางวิทยาศาสตร์กล่าวว่าดวงดาวทั้งหลายมีคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าส่งออกมาและจะเปลี่ยนแปลงไปตามเคลื่อนที่ของวัตถุบนฟากฟ้า ระบบประสาทของมนุษย์จะตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงบนท้องฟ้านั้น ถึงแม้ปัจจุบันยังไม่มีการศึกษาเรื่องนี้กันอย่างจริงจังจนมีข้อสรุปที่ชัดเจน แต่ก็มีผลการศึกษาที่น่าสนใจของกลิน (Glynn) ซึ่งเสนอแผนภาพแสดงผลกระทบของดวงดาวต่อชีวิตมนุษย์[๑๓] ในวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกเกี่ยวกับทฤษฎีแม่เหล็กไฟฟ้าของเขา ดังแสดงในรูปที่ ๒.๑

สำหรับการตอบสนองของเด็กแรกเกิดต่อตำแหน่งดวงดาวในแผนภาพ ดร.ยูเกน โจนัส (Dr.Eugen Jonas) จิตแพทย์ชาวสโลวาเกีย ค้นพบว่า ขณะทารกเกิดเป็นช่วงที่วงรอบเมแทบอลิ-ซึมของเขาถึงจุดสูงสุดและเด็กจะเป็นผู้ที่กำหนดการเกิดของตัวเอง โดยหลั่งฮอร์โมนแอดรินาลีนเข้าสู่กระแสเลือดของแม่ การทดลองของดร.โจนัสพบว่าจุดสูงสุดของวงรอบนี้จะเกิดขึ้นสม่ำเสมอสอดคล้องกับมุมระหว่างดวงอาทิตย์กับดวงจันทร์ในดวงกำเนิดของแต่ละบุคคล ปรากฏการณ์นี้ทำให้เชื่อได้ว่าทารกมีบุคลิกภาพที่แฝงเร้นมาตั้งแต่เกิด[๑๔]

ศาสตราจารย์จอร์จส์ ลัคฮอฟสกี (Georges Lakhovsky) นักชีววิทยาและฟิสิกส์ชาวรัสเซียได้ศึกษาเรื่องนี้เช่นกัน ลัคฮอฟสกีได้แสดงไว้ว่า รังสีที่แผ่มาจากอวกาศมาสู่โลกเกิดจากดาวเคราะห์และดาวฤกษ์ต่าง ๆ รังสีนี้มีผลต่อโครโมโซมของเซลล์ซึ่งเป็นตัวรับสัญญาณไฟฟ้าจักรวาลโดยนำมาแปลงเป็นกระแสไฟฟ้าอันเป็นแรงลึกลับเรียกว่า ชีวิต และในลักษณะเดียวกันลัคฮอฟสกีก็คิดว่า เซลล์สมองทำหน้าที่เหมือนเสาอากาศในการรับสัญญาณที่แผ่มาจากดวงดาวเหมือนเสาวิทยุ[๑๕]

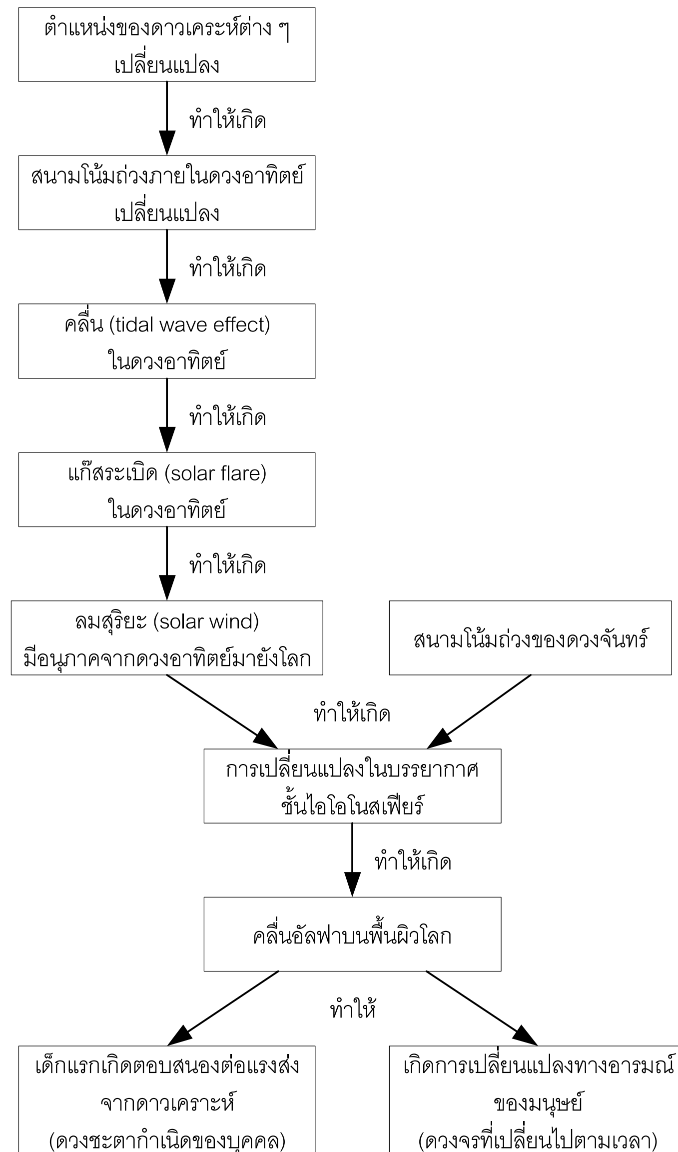
---

[๑๓]Stephen Arroyo, **Astrology, Psychology and the Four Elements**, (USA : CRCS Publications, 1975), p. 37.

[๑๔]Ibid., p. 38.

[๑๕]B.V. Raman, **Planetary Influences on Human Affairs**, (Bangalore : IBH Prakashana, 1980), pp. 56-57.

เรื่องนี้อาจจะอธิบายด้วยทฤษฎีควอนตัมได้ กล่าวคือ ตามหลักวิทยาศาสตร์ปัจจุบัน อธิบายว่าสรรพสิ่งในโลกนี้เป็นเพียงกลุ่มของอนุภาคหรือคลื่นมากมาย ต่อเชื่อมเรียงกันไป เสมือนเป็นเนื้อเดียวกันตลอดทั่วทั้งจักรวาล ในสภาพของสิ่งที่เป็นอนุภาคหรือคลื่นที่เรียกว่าควอนตัมนี้จะมีปฏิสัมพันธ์กันได้เสมอ การเปลี่ยนแปลงสถานะของอนุภาคหนึ่ง จะมีผลกระทบต่อสถานะของอีกอนุภาคหนึ่งได้ ไม่ว่าจะอยู่ห่างไกลกันเพียงใด[๑๖]

รูปที่ ๒.๑ แผนภาพแสดงผลกระทบของดวงดาวต่อชีวิตมนุษย์

---

[๑๖] โอฬาร เพียรธรรม, **ตามหาความจริง วิทยาศาสตร์กับพุทธธรรม ศาสตร์ที่เป็นคนละเรื่องเดียวกัน**, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๔๙), หน้า ๒๐๕-๒๐๖.

๒.๒.๒ ทฤษฎีองค์รวม

แนวคิดแบบองค์รวม (holistic) อธิบายว่าทุกสิ่งในจักรวาลรวมกันเป็นระบบเดียว ภายในระบบใหญ่ มีระบบย่อยที่มีโครงสร้าง รูปแบบ และความเป็นไปสอดคล้องกับระบบใหญ่ ดังจะเห็นได้จากโครงสร้างของจักรวาลกับโครงสร้างของอะตอมมีลักษณะที่คล้ายกัน อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของธรรมชาติแบบเดียวกัน ทุกส่วนของจักรวาลมีความสัมพันธ์สอดคล้องกันหมด นักจิตวิทยาคนสำคัญของโลกคือคาร์ล กุสตาฟ จุง (Carl Gustav Jung) เรียกความสอดคล้องต้องกันนี้ว่า ซิงโคร-นิซิตี (synchronicity) โดยจุงได้อิทธิพลความคิดมาจากคัมภีร์อี้จิงของจีนโบราณ เขาพบว่าเหตุการณ์บังเอิญหลายครั้งเกิดขึ้นอย่างมีความหมายสอดคล้องกันโดยไม่ได้เป็นเหตุเป็นผลของกันและกัน บางครั้งอี้จิงสามารถบอกถึงรูปแบบของความหมายที่เชื่อมโยงเหตุการณ์ปัจจุบันไปสู่เหตุการณ์ที่ยังไม่เกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งทั้งสองเหตุการณ์ไม่ได้เป็นเหตุเป็นผลกัน ปรากฏการณ์นี้อาจจะเรียกว่า การเกิดขึ้นพร้อมกันอย่างมีความหมาย (meaningful coincidence) หรือหลักการเชื่อมโยงที่ไม่สัมพันธ์เชิงเหตุ (acausal connecting principle)[๑๗]

ตัวอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นกับจุงเองระหว่างการบำบัด คนไข้ของเขาได้ฝันถึงเครื่องประดับที่เป็นแมลงปีกแข็งทองคำและกำลังสนทนากับจุงในเรื่องนี้ ทันใดนั้นมีเสียงเกิดขึ้นที่กระจกหน้าต่างปรากฏเป็นแมลงปีกแข็งตัวหนึ่งกำลังพยายามจะเข้ามาในห้อง จุงอธิบายเหตุการณ์นี้ว่าภาพของแม่แบบ (archetype) ในความฝันอาจจะเกิดขึ้นสอดคล้องกับเหตุการณ์ภายนอก แม่แบบไม่ได้อยู่ในโลกของจิตเท่านั้นแต่อาจรุกล้ำข้ามเขตมาปรากฏในโลกภายนอกได้ จุงใช้คำว่าซิงโครนิซิตีเมื่อภาพในจิตกับเหตุการณ์ภายนอกเกิดขึ้นพร้อมกัน และเหตุการณ์นี้จะเกิดบ่อยเมื่อจิตสำนึกมีกำลังอ่อน และจิตใต้สำนึกมีกำลังกว่า[๑๘]

๒.๓ ประเภทและสาขาของโหราศาสตร์

วิชาที่ว่าด้วยการทำนายทายทัก (divination) สามารถแบ่งประเภทตามลักษณะการทำนายได้เป็น ๔ ประเภทหลัก ดังนี้

๑) การทำนายด้วยลางบอกเหตุ (omen) ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เช่น การปรากฏขึ้นที่ผิดปกติของสัตว์ การเคลื่อนที่ของนกและแมลง ปรากฏการณ์เหล่านี้ส่อให้เห็นถึงเหตุการณ์ที่จะ

---

[๑๗] Ann Casement, **Carl Gustav Jung**, (UK : SAGE Publications, 2001), pp. 149-150.

[๑๘] Ibid., p. 150.

เกิดขึ้นตามมา ตัวอย่างเช่น การอพยพของกบจำนวนมากเกิดขึ้นอย่างผิดปกติไม่กี่วันก่อนการเกิดแผ่นดินไหว ๘ ริกเตอร์ในประเทศจีนเมื่อวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๕๑[๑๙] เรื่องนี้เป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่วิทยาศาสตร์ก็ไม่สามารถอธิบายได้ชัดเจน เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดกับธรรมชาติโดยส่วนรวม ไม่เกิดเฉพาะเจาะจงกับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ประเด็นนี้อยู่นอกเหนือโหราศาสตร์ที่ผู้วิจัยจะกล่าวถึง

๒) การทำนายโดยอาศัยอำนาจจิตหรืออ้างอำนาจเทพเจ้า เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับอนาคตังสญาณ การใช้อำนาจจิต หรือการเข้าเจ้าทรงผีเพื่อการทำนายทายทัก เรื่องการใช้อำนาจจิตในการทำนายนี้ผู้วิจัยขอแยกออกไม่นำมารวมกับโหราศาสตร์ ส่วนการทำนายด้วยคนทรงนี้มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ ในกรีกมีการทำนายที่อ้างอำนาจเทพเจ้าเรียกว่า ออราเคิล (oracle) ที่วิหารเดลไฟ (Delphi) มีนักบวชสตรีที่เรียกว่า ไพเธีย (Pythia) หรือ ไพธอเนส (Pythoness) อยู่อาศัยกับงูอันเป็นสัญลักษณ์ของการทำนายและปัญญา เมื่อมีผู้มารับการทำนายเธอจะทำตัวเองให้อยู่ในภวังค์ บางครั้งมีการดื่มเลือด สูดควัน หรือเคี้ยวใบไม้บางอย่าง จากนั้นก็จะออกคำทำนายเป็นภาษาที่คลุมเครือ โดยจะมีนักบวชแปลความเป็นร้อยกรองให้ผู้มาถามปัญหาอีกทีหนึ่ง[๒๐] เรื่องการอ้างอำนาจเทพเจ้าในการทำนายนี้ผู้วิจัยก็ไม่นำมารวมอยู่ในโหราศาสตร์ที่จะกล่าวถึงต่อไป

๓) การทำนายด้วยสัญลักษณ์ที่เกี่ยวเนื่องกับบุคคล คือการตีความจากสัญลักษณ์ที่เกิดขึ้นสัมพันธ์กับบุคคลนั้น ได้แก่ ดวงชะตากำเนิด (ตำแหน่งดวงดาวต่าง ๆ ในขณะบุคคลถือกำเนิดจากครรภ์มารดา) ลักษณะหน้าตา ร่างกาย ลายมือ ลายเท้า ความฝัน ลักษณะการจัดที่อยู่อาศัย รวมไปถึงลายเซ็น เพราะสิ่งเหล่านี้สามารถสะท้อนลักษณะบางประการของบุคคลออกมา คำทำนายที่ใช้กันเกิดขึ้นจากการศึกษาและเก็บสถิติมาเป็นระยะเวลานาน

การทำนายด้วยตำแหน่งดวงดาวจะมีคำอธิบายในหัวข้อต่อไป ในส่วนของการทำนายด้วยความฝันมีปรากฏชัดในพระไตรปิฎก จึงขออธิบายเกี่ยวกับเรื่องความฝันโดยสรุปดังนี้

---

[๑๙]Weird Asia News, “Frog Migration : Omen to China Earthquake Disaster”, <http://www.weirdasianews.com/2008/05/13/frog-migration-omen-to-china-earthquake-disaster/>(27 May 2008)

[๒๐]Rosemary Ellen Guiley, **Encyclopedia of the Strange, Mystical, & Unexplained**, (New York : Gramercy, 1991), pp. 413-414.

ความฝัน คือ ภาพ ความคิดและความรู้สึกที่ปรากฏแก่บุคคลในขณะหลับ โดยเฉพาะการหลับในระยะที่ดวงตามีการเคลื่อนไหวอย่างเร็ว (rapid eye movement, REM) หรือในสภาวะที่ยังไม่หลับสนิท นักวิทยาศาสตร์ยังไม่สามารถทำความเข้าใจในเนื้อหาและจุดประสงค์ของความฝันได้อย่างชัดเจน[๒๑] ในสมัยโบราณเชื่อกันว่าความฝันเป็นปรากฏการณ์ที่เหนือธรรมชาติ เป็นสาส์นจากพระผู้เป็นเจ้า และนำมาใช้ทำนายทายทักได้ ชาวอิยิปต์โบราณได้บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับความฝันและการตีความไว้ในกระดาษปาปิรัสตั้งแต่ ๒,๐๐๐ ปีก่อนคริสตกาล[๒๒]

ในศตวรรษที่ผ่านมานักวิทยาศาสตร์และผู้มีการศึกษามองความฝันว่าเป็นปรากฏการณ์ที่ไร้ความหมาย การแปลความฝันเป็นเรื่องของการถือโชคลาง แต่นักจิตวิทยาอย่างซิกมันด์ ฟรอยด์ และคาร์ล จุงกลับให้ความสำคัญกับความฝัน อีริค ฟรอมม์นักจิตวิทยาได้อธิบายธรรมชาติของความฝันไว้ว่า “ความฝันเป็นการแสดงออกที่มีความหมายและมีนัยสำคัญของกิจกรรมทางจิตทั้งหลายภายใต้สภาวะของการนอนหลับ”[๒๓]

ฟรอยด์เชื่อว่าความฝันเป็นการแสดงออกของจิตไร้สำนึกทางหนึ่ง เป็นจินตนาการของการทำให้ความปรารถนาบรรลุผลที่แสดงออกมาในรูปแบบของสัญลักษณ์ ตัวอย่างของการตีความสัญลักษณ์ของฟรอยด์ เช่น พ่อแม่จะแสดงออกด้วยภาพของผู้มีอำนาจ ได้แก่ พระราชา พระราชินี เป็นต้น เด็ก ๆ พี่ ๆ น้อง ๆ จะแสดงออกด้วยภาพของสัตว์เล็ก อวัยวะเพศชายจะแสดงออกด้วยภาพของวัตถุที่มีลักษณะเป็นแท่ง ได้แก่ ท่อนไม้ เสา ต้นไม้เป็นต้น หรือวัตถุที่ใช้แทงใช้ยิง ได้แก่ มีด ปืนเป็นต้น อวัยวะเพศหญิงจะแสดงออกด้วยภาพของวัตถุที่มีช่องว่างไว้ใส่ของ ได้แก่ กระป๋อง โถ ขวด กล่อง เรือ หรือห้องเป็นต้น[๒๔]

จุงได้ขยายทฤษฎีเกี่ยวกับความฝันออกไปอีก โดยเชื่อว่านอกจากจะเกิดจากจิตไร้สำนึกของปัจเจกชนแล้วยังมีส่วนของจิตสำนึกร่วม (collective unconscious) ด้วย คือมีความหมายในเชิง

---

[๒๑]Wikimedia Foundation, Inc., **Wikipedia**, “Dream”, <http://en.wikipedia.org/wiki/Dream>(3 Jul 2008)

[๒๒]Rosemary Ellen Guiley, Op.Cit., p. 158.

[๒๓]Erich Fromm, **The Forgotten Language : An Introduction to the Understanding of Dreams, Fairy Tales and Myths**, (USA : Grove Press, 1951), p. 25.

[๒๔]Paul R. Abramson, **Personality**, (USA : Holt, Rinehart and Winston, 1980), pp. 32-33.

สัญชาตญาณและประวัติศาสตร์ของมนุษย์[๒๕] เป็นภาพของแม่แบบ (archetype) ที่สะสมมาเป็นเวลายาวนาน และด้วยทฤษฎีของจุงนี้เอง จึงเชื่อว่าความฝันสามารถนำมาทำนายเหตุการณ์ได้

๔) การทำนายด้วยการเสี่ยงทาย เป็นการทำนายที่ได้รับความนิยมอย่างมากเช่นกัน การเสี่ยงทายมีปรากฏมาตั้งแต่โบราณ ในอินเดียโบราณมีการทำนายชีวิตแต่งงานของเจ้าสาวโดยให้สตรีเสี่ยงทายเลือกสิ่งหนึ่งจากของที่ปกปิดไว้ ๕ อย่าง มีเมล็ดพันธุ์พืชต่าง ๆ ดินจากแท่นพิธีกรรม ดินจากแปลงเกษตร มูลวัว และดินจากที่เผาศพ คำทำนายของการเลือกเป็นไปตามสิ่งที่เลือกได้ คือ ถ้าเลือกเมล็ดพันธุ์ก็จะเจริญรุ่งเรืองในพืชชนิดนั้น ถ้าเลือกดินจากแท่นพิธีก็จะเจริญในทางศาสนา ถ้าเลือกดินจากแปลงเกษตรก็จะเจริญในทางเกษตรกรรม ถ้าเลือกได้มูลวัวจะเจริญในทางปศุสัตว์ และถ้าเลือกได้ดินจากที่เผาศพหมายถึงไม่เป็นมงคล[๒๖] ในราชพิธีพืชมงคลที่ไทยรับอิทธิพลพราหมณ์มาก็มีการเสี่ยงทายเช่นกัน คือดูจากของที่พระโคกิน และการเลือกผ้านุ่ง ซึ่งเป็นการทำนายความสมบูรณ์ของพืชพันธุ์และน้ำที่มีใช้ในการเกษตร

ส่วนวัฒนธรรมจีนมีคัมภีร์อี้จิง (I Ching) เป็นการเสี่ยงทายแบบหนึ่ง เป็นรากฐานสำคัญของปรัชญาจีนโบราณ อี้จิงใช้รูป ๖๔ รูป ซึ่งแต่ละรูปประกอบด้วยเส้น ๖ เส้น เป็นเส้นทึบ (หยางหรือชาย) และเส้นขาด (หยินหรือหญิง) รวมกัน การเสี่ยงทายโดยใช้เหรียญหรือไม้เซียมซี เพื่อให้ได้รูปใดรูปหนึ่งใน ๖๔ รูปนี้ คำทำนายของอี้จิงจะสะท้อนถึงสภาวะของจิตใต้สำนึกและเหตุการณ์ภายนอก[๒๗]

การเสี่ยงทายที่นิยมกันในปัจจุบันคือไพ่ยิปซีหรือไพ่ทาโรท์ (tarot) ไพ่ชุดนี้ประดิษฐ์ขึ้นที่ตอนเหนือของอิตาลีในต้นคริสตศตวรรษที่ ๑๕ แต่ก็มีผู้กล่าวว่าต้นกำเนิดดั้งเดิมคือกรีกโบราณ และถูกนำเข้ามาในยุโรปโดยชาวยิปซี ไพ่ชุดหลัก ๒๒ ใบเป็นภาพที่มีความหมายสอดคล้องกับอักษรภาษาฮิบบรูในคาบาลาห์ (kabalah) อักษรฮิบบรูแต่ละตัวสัมพันธ์กับดาวเคราะห์ จักรราศีและ

---

[๒๕]Ibid., p. 56.

[๒๖]Anthony Philip Stone, **Hindu Astrology : Myths, Symbols and Realities**, (India : Select Books, 1981), pp. 147-148.

[๒๗]Joseph Murphy, **Secret of the I Ching**, (USA : Parker Publishing Company, 1970), p. 18.

ธาตุ[๒๘] คับบาลาห์เป็นภาษาฮิบบรู แปลว่า สิ่งที่ได้รับมา เป็นคำสอนลึกลับของศาสนายูดายที่ถ่ายทอดกันมาแบบมุขปาฐะจากอาจารย์สู่ศิษย์[๒๙]

การทำนายด้วยการเสี่ยงทายนี้ไม่เกี่ยวข้องกับเทหวัตถุบนท้องฟ้าโดยตรง ทฤษฎีแรงส่งจากดวงดาวใช้อธิบายการเสี่ยงทายไม่ได้ แต่อธิบายด้วยทฤษฎีองค์รวมได้ กล่าวคือ ถ้าทุกส่วนในจักรวาลดำเนินไปด้วยกฎเกณฑ์เดียวกัน มีความสัมพันธ์เป็นระบบเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงที่ส่วนย่อยของระบบย่อมสะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่ส่วนใหญ่ หรือการเปลี่ยนแปลงที่ส่วนหนึ่งย่อมมีผลกระทบในส่วนอื่น ๆ ของระบบด้วย ด้วยหลักเช่นนี้ย่อมไม่มีสิ่งใดเกิดขึ้นโดยไม่มีสาเหตุ และไม่มีสิ่งใดที่ไม่สัมพันธ์กัน การเสี่ยงทายที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้ง ย่อมต้องมีความสัมพันธ์อย่างใดอย่างหนึ่งกับเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้ทำให้การเสี่ยงทายบางครั้งก็ถูก แต่เราไม่สามารถรู้กฎเกณฑ์ของธรรมชาติทั้งหมด มนุษย์ทำได้เพียงการเก็บสถิติ การเสี่ยงทายจึงไม่อาจจะถูกต้องทุกครั้งได้

ส่วนวิชาโหราศาสตร์ที่ใช้ดวงดาวในการทำนาย มีการแบ่งตามลักษณะการใช้งานได้ ๗ สาขาคือ

๑) การดูดวงชะตาบุคคล (natal astrology) เป็นการใช้โหราศาสตร์ที่รู้จักกันมากที่สุด โดยคำนวณตำแหน่งของดวงดาวต่าง ๆ ตามวันเวลาเกิดของบุคคล ได้เป็นดวงชะตา นำมาวิเคราะห์ลักษณะและแนวโน้มชีวิตของบุคคล

๒) การดูดวงชะตาบ้านเมือง (mundane astrology) โดยใช้วันเวลาสำคัญของประเทศแทนวันกำเนิด เช่น วันกำเนิดของประเทศสหรัฐอเมริกาถือเอาวันที่ ๔ กรกฎาคม ค.ศ.๑๗๗๖ จากนั้นจึงคำนวณดวงชะตาของประเทศแล้วนำมาทำนายเหมือนดวงบุคคล โดยเปลี่ยนเป็นบริบทของประเทศ เช่น การดูแนวโน้มของสงคราม ความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงสำคัญเป็นต้น

---

[๒๘]Robert M. Place, **The Tarot : History, Symbolism, and Divination**, (USA : Tarcher/Penguin, 2005), pp. 5-6.

[๒๙]Rosemary Ellen Guiley, **Encyclopedia of the Strange, Mystical, & Unexplained**, (New York : Gramercy, 1991), p. 306.

๓) โหราศาสตร์ธรรมชาติหรืออุตุนิยมโหราศาสตร์ (natural or meteorological astrology) เป็นการดูสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติด้วยตำแหน่งดวงดาวบนท้องฟ้า เช่น การเกิดภัยธรรมชาติ แผ่นดินไหว พายุเป็นต้น

๔) โหราศาสตร์การเกษตร (agricultural astrology) เป็นการใช้ตำแหน่งดวงดาวเพื่อช่วยในการเกษตร เช่น การกำหนดวันเพาะปลูกและเก็บเกี่ยวเป็นต้น

๕) โหราศาสตร์การแพทย์ (medical astrology) เป็นการเชื่อมโยงดวงดาวและจักรราศีต่างๆ เข้ากับอวัยวะของร่างกาย แล้วใช้ความสัมพันธ์ของปัจจัยเหล่านี้วินิจฉัยโรคภัยไข้เจ็บทางร่างกาย ตลอดจนนำมาช่วยในการทำจิตบำบัด

๖) โหราศาสตร์กาลชะตา (horary astrology) เป็นการตอบปัญหาโดยใช้ตำแหน่งดวงดาวในขณะที่มีผู้ถามปัญหา เช่น การถามว่า “สมควรจะเปลี่ยนงานหรือไม่?”

๗) การเลือกวันเวลาที่เหมาะสมหรือการหาฤกษ์ (electional astrology) เป็นการกำหนดช่วงเวลาที่เหมาะสมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยใช้ตำแหน่งดวงดาว เช่น การหาวันเวลาที่เป็นมงคลสำหรับการเปิดกิจการการค้าเป็นต้น[๓๐]

๒.๔ หลักโหราศาสตร์

ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจะยกหลักการทำนายของโหราศาสตร์ดวงดาวมาเสนอเป็นตัวอย่าง เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจถึงหลักการและวิธีการการทำนายด้วยดวงดาว เนื่องจากหลักวิชาโหราศาสตร์นี้มีรายละเอียดมาก ผู้วิจัยจึงขออธิบายหลักการพื้นฐานโดยสรุปพอให้เห็นภาพ โดยอิงหลักโหราศาสตร์ตะวันตกเป็นหลัก ดังนี้

ความรู้ทางโหราศาสตร์เกิดจากการสังเกตเทหวัตถุบนท้องฟ้าของคนโบราณและและการบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นบนโลก เก็บสถิติจนเกิดเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ (empirical knowledge) ขึ้น สัญลักษณ์ที่ใช้โหราศาสตร์ตะวันตกแสดงได้ในรูปที่ ๒.๒ และองค์ประกอบหลักของวิชาโหราศาสตร์ดวงดาวมีดังนี้

---

[๓๐]Alan Oken, **Alan Oken’s Complete Astrology**, (USA : Ibis Press, 2006), pp. 15-16.

ราศี	♈ ♉ ♊ ♋ ♌ ♍ ♎ ♏ ♐ ♑ ♒ ♓ เมษ พฤษภ มิถุน กรกฎ สิงห์ กันย์ ตุลย์ พิจิก ธนู มกร กุมภ์ มีน
ดาวเคราะห์	☉ ☽ ☿ ♀ ♂ ♃ ♄ ♅ ♆ ♇ ☊ ☋ อาทิตย์ จันทร์ พุธ ศุกร์ อังคาร พฤหัส เสาร์ มฤตยู เนปจูน พลูโต ราหู เกตุ
มุมสัมพันธ์	☌ ⚹ □ △ ☍ 0 60 90 120 180 (องศา)

รูปที่ ๒.๒ สัญลักษณ์ที่ใช้ในโหราศาสตร์ตะวันตก

๒.๔.๑ ดาวเคราะห์

ดาวเคราะห์ (planets) ในโหราศาสตร์หมายถึง เทหวัตถุที่เคลื่อนที่ไปบนท้องฟ้าเป็นประจำ โดยมีดาวที่เห็นได้ด้วยตาเปล่า ที่มีการใช้มาตั้งแต่โบราณ ได้แก่ ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดาวพุธ ดาวศุกร์ ดาวอังคาร ดาวพฤหัส และดาวเสาร์ เมื่อวิทยาศาสตร์เจริญขึ้นมีการค้นพบดาวเคราะห์อื่นอีกโหรก็นำมาใช้ทำนายด้วย ได้แก่ ดาวมฤตยู ดาวเนปจูน และดาวพลูโต (ถึงแม้ปัจจุบันนักวิทยาศาสตร์จะไม่นับว่าเป็นดาวพระเคราะห์ก็ตาม แต่โหรก็ยังใช้อยู่) นอกจากนี้โหรบางกลุ่มก็ยังใช้ดาวเคาะห์ที่ค้นพบใหม่ ๆ ที่โบราณไม่รู้จักมาทำนายด้วยเช่น ดาวเคราะห์น้อย ดาวไครอน (Chiron) เป็นต้น

ดาวเคราะห์เหล่านี้เป็นสัญลักษณ์แทนคุณลักษณะต่าง ๆ ตามความหมายของดาวที่มนุษย์สังเกตและบันทึกไว้ ความหมายของดาวเคราะห์ที่สำคัญมีดังนี้

ดวงอาทิตย์ หมายถึง พลังชีวิต อัตลักษณ์ พลังการสร้างสรรค์

ดวงจันทร์ หมายถึง อารมณ์ ความรู้สึก จิตใต้สำนึก การตอบสนอง

ดาวพุธ หมายถึง การสื่อสาร จิตสำนึก การใช้เหตุผล

ดาวศุกร์ หมายถึง ความรัก คุณค่า ความต้องการทางอารมณ์

ดาวอังคาร หมายถึง แรงขับ กำลังกาย ความต้องการ การริเริ่ม

ดาวพฤหัส หมายถึง การขยายตัว คุณธรรม ศรัทธา

ดาวเสาร์ หมายถึง การหดตัว ความจำกัด ความพยายาม วินัย

ดาวมฤตยู หมายถึง ปัจเจกภาพ เสรีภาพ การริเริ่มสร้างสรรค์

ดาวเนปจูน หมายถึง จินตนาการ ความคลุมเครือ การสลายตัว

ดาวพลูโต หมายถึง การเปลี่ยนแปลง การพัฒนา การปฏิรูป[๓๑]

นอกจากดาวเคราะห์เหล่านี้แล้วโหรยังใช้จุดที่เกิดจากการคำนวณมาทำนายร่วมด้วย จุดที่สำคัญคือ จุดตัดระหว่างวงโคจรของดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ซึ่งมี ๒ จุดเรียกว่า ราหูกับเกตุ และโหรสมัยใหม่ยังคำนวณจุดอีกมากมายขึ้นมาใช้ในการทำนาย เช่น ดาวทิพย์ยูเรเนียนมีคิวปิโด (cupido) เป็นต้น หรือจุดระหว่างดาวเคราะห์ ๒ ดวงที่เรียกว่าศูนย์รังสี เป็นต้น

๒.๔.๒ จักรราศี

จักรราศีคือทางเดินของดาวเคราะห์ทั้งหลาย เนื่องจากโหราศาสตร์ดวงดาวเป็นความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ที่ใช้โลกทัศน์แบบโบราณคือ โลกเป็นศูนย์กลางของจักรวาล ตำแหน่งดาวเคราะห์ทั้งหลายที่เคลื่อนที่ไปจึงเป็นตำแหน่งที่เทียบกับโลก เส้นทางที่ดวงอาทิตย์เคลื่อนที่ไปบนท้องฟ้าเรียกว่าสุริยวิถีหรือรวิมรรค (ecliptic) ดาวเคราะห์ต่าง ๆ ก็เคลื่อนอยู่ในแถบบริเวณสุริยวิถีนี้ แถบสุริยวิถีมีฉากหลังเป็นกลุ่มดาวฤกษ์ โบราณแบ่งแถบนี้ออกเป็น ๑๒ ส่วนเรียกว่าจักรราศี (zodiac) โดยการอาศัยกลุ่มดาวฤกษ์นี้เป็นเครื่องบอกตำแหน่ง โหรจะสามารถกำหนดได้ว่าดาวเคราะห์แต่ละดวงโคจรอยู่ที่ตำแหน่งใด หรืออยู่ในราศี (sign) ใด จากการสังเกตและบันทึกมาตั้งแต่โบราณแต่ละราศีจะปรุงแต่งความหมายของดาวเคราะห์ต่าง ๆ ให้เป็นไปตามลักษณะของราศีที่ดาวเคราะห์นั้นโคจรอยู่ ความหมายของราศีต่าง ๆ สรุปได้ดังนี้

ราศีเมษ หมายถึง กล้า รักการผจญภัย รักการเสี่ยง

ราศีพฤษภ หมายถึง ชอบสะสมบริโภค ชอบความมั่นคง ปฏิบัตินิยม

ราศีมิถุน หมายถึง มีเหตุผล คล่องแคล่วว่องไว

ราศีกรกฎ หมายถึง มีความรู้สึกไว รักบ้านและครอบครัว

ราศีสิงห์ หมายถึง รักการเป็นผู้นำ รักอิสระ

ราศีกันย์ หมายถึง มีความละเอียดรอบคอบ สนใจรายละเอียด ชอบบริการ

ราศีตุล หมายถึง ชอบความงาม ศิลปะ เข้ากับคนได้ง่าย

ราศีพิจิก หมายถึง มีอารมณ์สุดโต่ง รักจริงเกลียดแรง ชอบความลึกลับ

ราศีธนู หมายถึง ใจดี ใจกว้าง รักการเดินทาง สนใจด้านปรัชญา

---

[๓๑]Stephen Arroyo, **Chart Interpretation Handbook**, (USA : CRCS Publications, 1989), pp. 35-38.; Charles E.O. Carter, **The Principle of Astrology**, (USA : A Quest Book, 1971), pp. 49-58.

ราศีมกร หมายถึง ระมัดระวัง ประหยัด ทะเยอทะยาน

ราศีกุมภ์ หมายถึง รักเพื่อนมนุษย์ เป็นตัวของตัวเอง

ราศีมีน หมายถึง อารมณ์อ่อนไหว มีจินตนาการ ชอบปลีกตัว[๓๒]

นอกจากนี้ ยังมีการแบ่งจักรราศีออกเป็นเพศชาย (หยาง) กับเพศหญิง (หยิน) แบ่งตามธาตุทั้ง ๔ คือ ไฟ ดิน ลม น้ำ และแบ่งตามคุณภาพคือ จรราศี (cardinal) สถิรราศี (fixed) และอุภยราศี (mutable) ซึ่งมีความหมายตามลักษณะที่แบ่งดังนี้

ราศีเพศชาย ได้แก่ ราศีเมษ ราศีมิถุน ราศีสิงห์ ราศีตุล ราศีธนู ราศีกุมภ์ มีลักษณะชอบแสดงออก (extrovert)

ราศีเพศหญิง ได้แก่ ราศีพฤษภ ราศีกรกฎ ราศีกันย์ ราศีพิจิก ราศีมกร ราศีมีน มีลักษณะไม่แสดงออก (introvert)

ราศีธาตุไฟ ได้แก่ ราศีเมษ ราศีสิงห์ ราศีธนู มีลักษณะ กระฉับกระเฉง กระตือรือล้น ชอบการผจญภัย เข้ากับคนได้ง่าย และมองโลกในแง่ดี

ราศีธาตุดิน ได้แก่ ราศีพฤษภ ราศีกันย์ ราศีมกร มีลักษณะ แน่วแน่ ไม่ชอบเปลี่ยนแปลง อยู่ในโลกของความจริง ชอบการปฏิบัติ

ราศีธาตุลม ได้แก่ ราศีมิถุน ราศีตุล ราศีกุมภ์ มีลักษณะ ชอบคิด สนใจกิจกรรมทางสติปัญญา สื่อสารและใช้ความคิดได้ดี

ราศีธาตุน้ำ ได้แก่ ราศีกรกฎ ราศีพิจิก ราศีมีน มีลักษณะ รู้สึกไว อารมณ์อ่อนไหว เห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีความสร้างสรรค์และความสามารถทางจิต

จรราศี ได้แก่ ราศีเมษ ราศีตุล ราศีกรกฎ ราศีมกร มีลักษณะ มีพลังสูง ชอบการริเริ่ม

สถิรราศี ได้แก่ ราศีพฤษภ ราศีสิงห์ ราศีพิจิก ราศีกุมภ์ มีลักษณะ ไม่ชอบเปลี่ยนแปลง ตั้งใจมั่น และดื้อดึง

อุภยราศี ได้แก่ ราศีมิถุน ราศีกันย์ ราศีธนู ราศีมีน มีลักษณะ ปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ได้ง่าย และชอบการเปลี่ยนแปลง[๓๓]

---

[๓๒]Charles E.O. Carter, **The Principle of Astrology**, (USA : A Quest Book, 1971), pp. 67-80.

[๓๓]Kris Brandt Riske, **Llewellyn's Complete Book of Astrology**, (USA : Llewellyn Publications, 2007), p. 28-29.

๒.๔.๓ เรือนชะตา

เรือนชะตา (houses) เกิดจากโลกหมุนรอบตัวเอง ทำให้ท้องฟ้าหมุนครบรอบในหนึ่งวัน จุดขอบฟ้าบนจักรราศีทางทิศตัวออกขณะที่บุคคลเกิดเรียกว่า ลัคนา (ascendant) จากจุดลัคนานี้แบ่งท้องฟ้าออกเป็น ๑๒ ส่วนซึ่งมีการคำนวณหลายวิธี เรียกว่า๑๒ เรือนชะตา ลัคนาเป็นจุดเริ่มของเรือนที่ ๑ เมื่อดาวเคราะห์โคจรอยู่ในเรือนชะตาใด ความหมายของดาวจะเกี่ยวข้องกับเรื่องของเรือนชะตานั้น ซึ่งแต่ละเรือนชะตามีความหมายโดยสรุปดังนี้

เรือนชะตาที่ ๑ หมายถึง บุคลิกภาพ ร่างกาย สุขภาพโดยรวม

เรือนชะตาที่ ๒ หมายถึง รายได้ การเงิน ทรัพย์สมบัติ

เรือนชะตาที่ ๓ หมายถึง ญาติพี่น้อง ความสัมพันธ์ การติดต่อสื่อสาร

เรือนชะตาที่ ๔ หมายถึง บ้าน ครอบครัว ชีวิตส่วนตัว

เรือนชะตาที่ ๕ หมายถึง บุตรหลาน ความสนุกสนาน ความรัก

เรือนชะตาที่ ๖ หมายถึง ลูกน้อง การบริการ สุขภาพ

เรือนชะตาที่ ๗ หมายถึง คู่ครอง คู่สัญญา หุ้นส่วน

เรือนชะตาที่ ๘ หมายถึง ความตาย การสูญเสีย

เรือนชะตาที่ ๙ หมายถึง การเดินทางไกล การสำรวจ ความคิดเชิงปรัชญา

เรือนชะตาที่ ๑๐ หมายถึง สถานะทางสังคม อาชีพ เป้าหมายชีวิต

เรือนชะตาที่ ๑๑ หมายถึง ความหวัง เพื่อนฝูง สมาคม

เรือนชะตาที่ ๑๒ หมายถึง การจำกัดขอบเขต ศัตรูลับ ความเจ็บไข้ได้ป่วย[๓๔]

๒.๔.๔ มุมสัมพันธ์

มุมสัมพันธ์ (aspects) คือความสัมพันธ์เชิงมุมที่ดาวเคราะห์กระทำต่อกัน มีมุมสำคัญที่ใช้กันมาตั้งแต่โบราณคือ ๐ องศา ๖๐ องศา ๙๐ องศา ๑๒๐ องศา ๑๘๐ องศา มีความหมายคือ

มุม ๐ องศา (กุม) หมายถึง การรวมพลังของดาวเคราะห์ที่มากุมกัน

มุม ๖๐ องศา (โยค) หมายถึง การเปิดโอกาสสู่มุมมองใหม่

มุม ๙๐ องศา (เกณฑ์) หมายถึง ความขัดแย้งท้าทายที่สำคัญ

มุม ๑๒๐ องศา (ตรีโกณ) หมายถึง การเสริมพลังซึ่งกันละกัน

---

[๓๔] Charles E.O. Carter, **The Principle of Astrology**, (USA : A Quest Book, 1971), pp. 82-87.

มุม ๑๘๐ องศา (เล็ง) หมายถึง การเผชิญหน้า ความตึงเครียดที่ต้องปรับสมดุล[๓๕]

๒.๔.๕ การแปลความหมาย

โหราศาสตร์เป็นวิชาแห่งการตีความสัญลักษณ์ โดยอาศัยหลักการว่าสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งใดย่อมบอกเรื่องราวบางอย่างเกี่ยวกับสิ่งนั้น ดวงดาวขณะบุคคลเกิดก็ถือเป็นสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลนั้นอย่างหนึ่ง ย่อมจะบอกเรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลนั้น ความหมายของสัญลักษณ์ต่าง ๆ เกิดจากการสังเกตและบันทึกมาตั้งแต่สมัยโบราณ จนเกิดเป็นศาสตร์ขึ้น ดังที่ได้กล่าวถึงองค์ประกอบพื้นฐานของโหราศาสตร์ดวงดาวมาแล้วข้างต้น ในการตีความสัญลักษณ์เพื่อออกคำทำนายมีแนวทางอยู่ ๒ ลักษณะคือ คำทำนายที่เน้นเหตุการณ์ (event-oriented) และคำทำนายที่เน้นบุคคลเป็นศูนย์กลาง (person-centered) คำทำนายทั้ง ๒ แบบมีลักษณะดังนี้

๑) คำทำนายที่เน้นเหตุการณ์ เป็นแบบการทำนายที่ใช้มาตั้งแต่โบราณ บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่ามนุษย์และสิ่งแวดล้อมได้รับแรงกระทำจากภายนอก ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ และดาวเคราะห์ทั้งหลายส่งแรงมากระทำต่อมนุษย์และทำให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ คำทำนายแนวนี้จะแบ่งคุณภาพของแรงที่ส่งมากระทำเป็น ๒ ขั้ว คือไม่ดีก็เลว มองสถานการณ์และบุคคลแยกออกจากกัน มุ่งที่จะทำนายว่าจะเกิดเหตุการณ์อะไรขึ้นมากกว่าจะมองบุคคลแบบบูรณาการและไม่ทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของบุคคลให้เป็นจริง ตัวอย่างคำทำนายแนวนี้คือ เมื่อดาวอังคารเคลื่อนผ่านดาวเสาร์ของเจ้าชะตาหมายถึงอาจจะเกิดอุบัติเหตุหรือความทุกข์ยากขึ้น ความสำเร็จของโหรผู้ทำนายอยู่ที่การทายเหตุการณ์ได้ถูกต้อง เป็นผู้ที่สามารถบอกอนาคตได้

๒) คำทำนายที่เน้นบุคคลเป็นศูนย์กลาง เป็นแนวการทำนายสมัยใหม่ ที่ให้ความสำคัญกับปัจจัยทางจิตวิทยา เน้นไปที่บุคคลเป็นศูนย์กลาง คำทำนายไม่ได้มีลักษณะเป็นการตัดสินว่าดีหรือไม่ดี ดวงชะตาบุคคลเปรียบเหมือนเมล็ดพันธุ์ที่สามารถเจริญเติบโตตามศักยภาพของบุคคลนั้น ซึ่งบุคคลอาจจะไม่ได้พัฒนาถึงจุดที่สูงสุดของศักยภาพก็ได้ (บุคคลมีเสรีภาพในการเลือกกระทำ) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ดวงชะตาบอกถึงสิ่งที่ควรจะเป็นและประสบการณ์ที่จำเป็นอันจะ

---

[๓๕]Stephen Arroyo, **Chart Interpretation Handbook**, (USA : CRCS Publications, 1989), pp. 136-138.

พัฒนาศักยภาพของบุคคลให้แสดงออกมาเป็นความจริง ไม่มีดวงชะตาที่ดีหรือเลว ไม่มีดาวที่ดี ราศีที่เลว ทุกปัจจัยในดวงชะตามีความสัมพันธ์กัน[๓๖]

การตีความทั้ง ๒ แบบตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อคนละอย่าง กล่าวคือ คำทำนายที่เน้นเหตุการณ์มีแนวโน้มที่จะเชื่อว่าชีวิตเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดมาแล้ว (determinism) เนื่องจากดวงดาวมีวงโคจรที่แน่นอนสม่ำเสมอ ชีวิตมนุษย์จะต้องเป็นไปตามดวงดาวหลีกเลี่ยงไม่ได้ จะเห็นว่านี่เป็นแนวคิดโบราณของศาสนาพราหมณ์ที่เชื่อว่าดวงดาวคือเทพเจ้า มีอำนาจกำหนดความเป็นไปของโลก มนุษย์ทุกคนมีพรหมลิขิต ส่วนคำทำนายที่เน้นบุคคลเป็นศุนย์กลางมีแนวโน้มที่จะเชื่อว่ามนุษย์มีเสรีภาพที่จะเลือกกระทำ (freedom of will) ดวงดาวเป็นเพียงตัวบอกแนวโน้มที่จะเป็นไปของชีวิตเท่านั้น ไม่ได้มีอำนาจกำหนด ดังปรากฏอยู่ในหนังสือสอนโหราศาสตร์ในปัจจุบันเล่มหนึ่งดังนี้

> "...โหราศาสตร์ไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกับพรหมลิขิต (fate) หรือเกี่ยวกับโชคชะตา (luck) แต่เกี่ยวกับความน่าจะเป็น ความโน้มเอียงในการกระทำ และศักยภาพ หลักคำสอนดั้งเดิมที่สอนนักโหราศาสตร์กันมา กล่าวว่า ดวงดาวทั้งหลายเพียงแค่โน้มน้าว ไม่ได้บังคับ (the stars impel, not compel)"[๓๗]

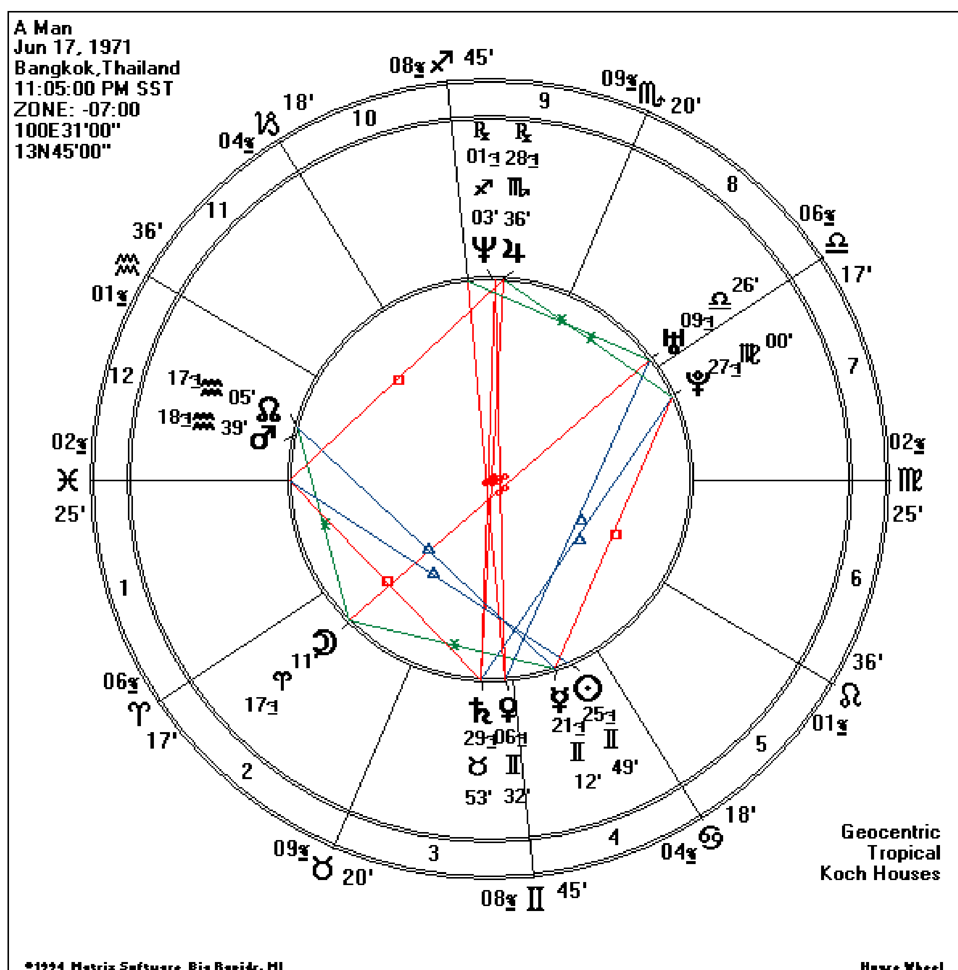
๒.๔.๖ ตัวอย่างการวิเคราะห์ดวงชะตา

เพื่อความเข้าในการตีความเพื่อทำนายดวงชะตากำเนิด ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างดวงชะตาบุคคลขึ้นมาดวงหนึ่ง คำนวณโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์วินสตาร์ (Win*Star 2.0) แสดงดังรูปที่ ๒.๓ ข้อมูลจำเป็นในการคำนวณดวงชะตากำเนิดคือ วันและเวลาตกฟากที่ถูกต้องถึงระดับนาที พิกัดของสถานที่เกิด รวมทั้งเขตเวลาที่ใช้ การคำนวณด้วยมือเป็นงานที่ต้องใช้ความรู้ความพยายามมาก ปัจจุบันมีเครื่องคอมพิวเตอร์ช่วย ทำให้คำนวณได้โดยง่าย ไม่ต้องอาศัยความรู้ทางคณิตศาสตร์ นี่เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่โหราศาสตร์ได้รับความนิยมมากขึ้นในปัจจุบัน

---

[๓๖] Michael R. Meyer, **A Handbook for Humanistic Astrologer**, (USA : toExcel, 2000), p. 12-14.

[๓๗] Rae Orion, **Astrology for Dummies**, (USA : Wiley Publishing, 2007), p. 2.

รูปที่ ๒.๓ ตัวอย่างดวงชะตากำเนิด

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างการแปลความหมายเพียงจุดเดียวตามคำอธิบายที่ได้กล่าวมา คือดวงอาทิตย์ อยู่ที่ ๒๕ องศาราศีมิถุน เรือนชะตาที่ ๔ ทำมุมกุม (ประมาณ ๐ องศา) กับดาวพุธ และตรีโกณ (ประมาณ ๑๒๐ องศา) กับลัคนา แปลได้ว่า ตัวตนของเจ้าชะตา (อาทิตย์) มีลักษณะคล่องแคล่วว่องไว ช่างคิด (ราศีมิถุน) ชอบใช้เหตุใช้ผล (กุมกับพุธ) ในเรื่องที่เกี่ยวกับบ้าน ครอบครัว และชีวิตส่วนตัว (เรือนชะตาที่ ๔) บุคลิกภาพ การแสดงออกก็มีความสอดคล้องกับลักษณะดังกล่าว (ตรีโกณกับลัคนา)

ที่กล่าวมาเป็นการแปลความอย่างกว้าง โดยใช้ปัจจัยทางจิตวิทยา เป็นการบอกแนวโน้มการแสดงออกของเจ้าชะตา อาจจะไม่ตรงกับเหตุการณ์ภายนอกที่เกิดขึ้น จะต้องมีการปรับคำทำนายให้ตรงกับบริบทหรือสิ่งแวดล้อมจริงของเจ้าชะตา ซึ่งทำให้ดวงที่มีองค์ประกอบคล้ายกันตีความได้ต่างกันตามชีวิตของปัจเจกชน แต่ยังอยู่ในกรอบของความหมายที่แทนด้วยสัญลักษณ์ต่าง ๆ

๒.๕ ข้อพิสูจน์และข้อโต้แย้งโหราศาสตร์

เนื่องจากโหราศาสตร์เป็นศาสตร์ที่มีอายุยาวนาน แต่ก็มีลักษณะที่ไม่สามารถอธิบายด้วยเหตุผลได้ชัดเจน จึงมีผู้คนพยายามศึกษาเพื่อพิสูจน์หรือโต้แย้งความเชื่อในโหราศาสตร์ หรืออิทธิพลของดวงดาวที่มีต่อชีวิตมนุษย์ ผู้วิจัยขอสรุปเป็นข้อ ๆ ดังนี้

๒.๕.๑ การศึกษาอิทธิพลของดาวเคราะห์

ศาสตราจารย์แสง จันทร์งามได้รวบรวมเรื่องลึกลับเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางจิต โดยเก็บความจากเอกสารต่างประเทศที่พอเชื่อถือได้ มีเรื่องหนึ่งชื่อว่า “โหราศาสตร์กับวิทยาศาสตร์”[๓๘] เป็นผลการศึกษาของศาสตราจารย์ฮันส์ อายเซงก์ (Hans Eysenck) แห่งสถาบันจิตเวช มหาวิทยาลัยลอนดอน กล่าวว่า “ระยะเวลาของปีที่เด็กเกิดกับบุคลิกลักษณะของเขา ย่อมมีส่วนเกี่ยวข้องกันอย่างไม่ต้องสงสัย” หมายความว่าเมื่อรู้วันเวลาเกิดของบุคคลก็สามารถบอกบุคลิกลักษณะของคนนั้นได้ โดยดูจากตำแหน่งของดวงดาวขณะตกฟาก ผลการศึกษาพบว่า คนที่มีความผิดปกติทางบุคลิกภาพอย่างร้ายแรง มักจะเกิดในระยะ ๓ เดือนแรกของปีในราศีธนู ราศีมกร และราศีกุมภ์ ศาสตราจารย์อายเซงก์กล่าวว่า “จะว่าชะตาของคนถูกดวงดาวควบคุมอย่างสิ้นเชิงก็ยังไม่ถูกต้องนัก อาจเป็นไปได้ว่าคนที่เกิดในระหว่างฤดูหนาวมักจะประสบกับความขาดตกบกพร่องทางอาหาร แต่ก็มีการค้นพบบางอย่างที่อธิบายได้ยาก และมีลักษณะสนับสนุนคนจำนวนล้าน ๆ ที่ตรวจดูดวงชะตาของตนตามหน้าหนังสือพิมพ์เป็นประจำวัน”

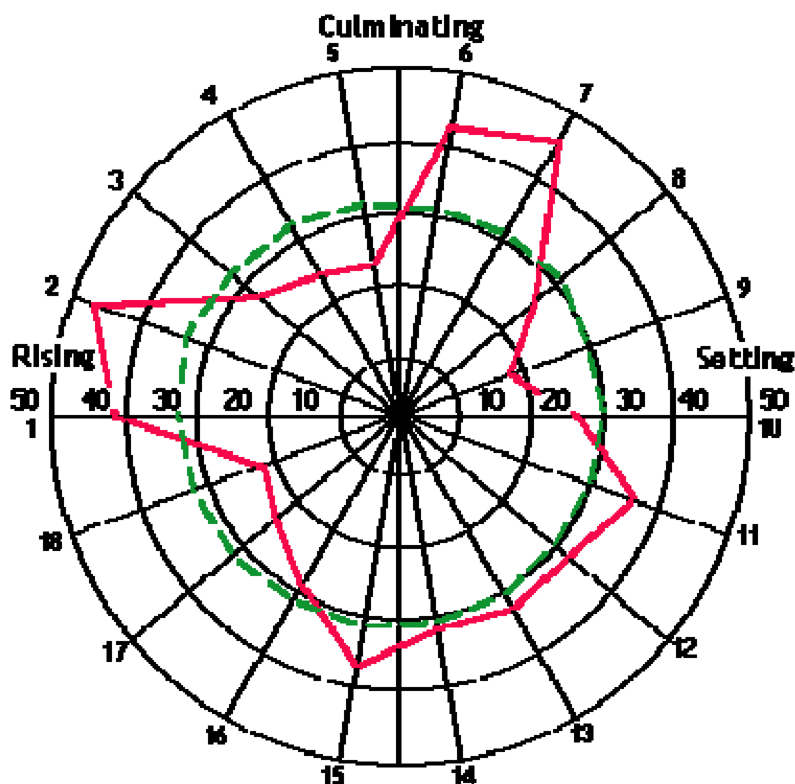
นอกจากนั้น ศาตราจารย์อายเซงก์ยังได้ศึกษาอย่างละเอียดถี่ถ้วนถึงเวลาและตำแหน่งของดาวเคราะห์ในเวลาตกฟากของบุคคล ๓ ประเภท คือ นักวิทยาศาสตร์ นักกีฬา และนักแสดง ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า ในบรรดานักวิทยาศาสตร์ ๓,๕๐๐ คน ส่วนใหญ่เกิดภายใต้ดาวเสาร์ หมายถึงเกิดในเวลาที่ดาวเสาร์อยู่ใกล้ขอบฟ้ามากที่สุด นักแสดง ๑,๔๐๐ คน ส่วนใหญ่เกิดภายใต้ดาวพฤหัส และนักกีฬาขั้นแชมเปี้ยน ๑,๕๐๐ คนนั้น ส่วนใหญ่เกิดภายใต้ดาวอังคาร แสดงให้เห็นว่าตำแหน่งดวงดาวขณะเกิดสะท้อนให้เห็นลักษณะบางอย่างของบุคคลนั้น

การทดลองดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของนักจิตวิทยาและสถิติชาวฝรั่งเศสชื่อ Michel Gauquelin ผู้ได้ศึกษาผลกระทบของดาวอังคาร พบว่ามีโอกาสมากที่นักกีฬาอาชีพระดับแชม-

---

[๓๘]แสง จันทร์งาม, **ปรากฏการณ์ทางจิต**, (กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์บุ๊คส์, ๒๕๔๔), หน้า ๑๓๕-๑๓๖.

เปี้ยนจะมีดาวอังคารขณะเกิดอยู่ในบางตำแหน่ง ดังแสดงในรูปที่ ๒.๔ เป็นการศึกษานักกีฬาฝรั่งเศสจำนวน ๕๗๐ คน

รูปที่ ๒.๔ ผลการศึกษาเรื่องผลของดาวอังคารของ Gauquelin

จากรูปเป็นการแบ่งท้องฟ้าขณะเกิดออกเป็น ๑๘ ส่วน จุดเริ่มส่วนที่ ๑ คือขอบฟ้าทางทิศตะวันออก ส่วนที่ ๕ คือบริเวณอาทิตย์เที่ยงวัน จุดเริ่มส่วนที่ ๑๐ คือขอบฟ้าฝั่งตะวันตก ส่วนที่ ๑๔ ท้องฟ้าของอีกฝั่งหนึ่งของโลกตรงข้ามจุดอาทิตย์เที่ยงวัน เส้นทึบคือจำนวนที่นับได้จริงของนักกีฬาที่มีดาวอังคารอยู่ในบริเวณดังกล่าว เส้นประคือจำนวนที่คาดว่าจะมี จะเห็นว่าผู้ที่เป็นนักกีฬาระดับผู้ชนะเลิศนั้น ส่วนใหญ่จะมีดาวอังคารขณะเกิดอยู่ใกล้เส้นขอบฟ้าทางตะวันออกเหนือขอบฟ้ามาเล็กน้อย (ส่วนที่ ๑) และอยู่ในบริเวณอาทิตย์เที่ยงวันค่อนไปทางทิศตะวันตกเล็กน้อย (ส่วนที่ ๖)[๓๙]

นอกจากนี้ Gauquelin ยังตั้งสมมติฐานว่าบุตรกับบิดามารดามีดวงชะตากำเนิดสอดคล้องกัน ผลการศึกษาจากเวลาเกิดของเด็กและบิดามารดา ๓๐,๐๐๐ คน พบว่าเด็กจะมีแนวโน้มสูงที่

---

[๓๙]Michel Gauquelin, “Is There Really a Mars Effect?”, 1988, <http://www.cosmist.net/gauquelin/mars_effect.htm>(29 May 2008)

จะมีดาวเคราะห์อยู่ที่บริเวณส่วนที่ ๑ และ ๖ ในรูปที่ ๒.๔ ถ้าดาวเคราะห์ดวงเดียวกันนั้นของบิดาหรือมารดาปรากฏอยู่ในตำแหน่งเดียวกัน ดาวเคราะห์ที่มีผลในกรณีนี้คือ ดวงจันทร์ ดาวศุกร์ ดาวอังคาร ดาวพฤหัส และดาวเสาร์[๔๐]

นอกจากผลของดาวเคราะห์ที่มีต่อมนุษย์แล้ว ยังมีนักวิทยาศาสตร์ชาวรัสเซียชื่ออาเล็กซานเดอร์ ไชเซฟสกี (Alexander Chizhevsky) ศึกษาจุดดับบนดวงอาทิตย์กับการเกิดสงคราม การสู้รบและการปฏิวัติ ในประเทศรัสเซียและอีก ๗๑ ประเทศระหว่าง ๕๐๐ ปีก่อนคริสตกาลถึงค.ศ. ๑๙๒๒ เขาพบว่าร้อยละ ๘๐ ของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เกิดในขณะที่วงรอบการเกิดจุดดับบนดวงอาทิตย์ถึงจุดสูงสุด ไชเซฟสกีมีทรรศนะเกี่ยวกับชีวิตว่า “ชีวิตคือปรากฏการณ์ ผลผลิตของชีวิตเกิดจากอิทธิพลทางพลวัตของจักรวาล ชีวิตดำรงอยู่เนื่องจากการเคลื่อนไหว ทุก ๆ การหมุนเวียนของจังหวะชีวิตจะทำงานไปพร้อมกับหัวใจจักรวาลที่อยู่ในกลุ่มก๊าซ ดวงดาว ดวงอาทิตย์และดาวเคราะห์ต่าง ๆ”[๔๑]

๒.๕.๒ การศึกษาอิทธิพลของดวงจันทร์

ในเรื่อง “อิทธิพลของดวงจันทร์”[๔๒] ที่ศาสตราจารย์แสง จันทร์งามรวบรวมไว้ กล่าวถึงผลการศึกษาของดร.อาโนลด์ ลีเบอร์ (Arnold Lieber) ที่ปรึกษากรมตำรวจไมอามี ยืนยันว่าตำแหน่งของดวงจันทร์กับโลกอาจมีผลกระทบต่อสถิติอาชญากรรม เขาได้ตรวจสอบคดีคนตายจำนวน ๑,๙๔๙ คดี ในมลรัฐฟลอริดา ระหว่างปี ค.ศ.๑๙๕๙-๑๙๗๐ พบว่าอัตราการเกิดคดีจะสูงขึ้นประมาณ ๒ ชั่วโมงก่อนวันขึ้น ๑ ค่ำ และขึ้นสูงสุดในวันเพ็ญ หลังจากนั้นจะลดลงเรื่อย ๆ จนถึงวันขึ้น ๑ ค่ำจึงจะสูงขึ้นอีก

การเกิดของปรากฏการณ์อันนี้อาจเนื่องมาจาก แรงดึงดูดของดวงจันทร์ซึ่งมีผลกระทบต่อระดับน้ำในโลก แรงดึงดูดนี้จะมากเป็นพิเศษทุก ๆ ๑๔ วัน และแรงดึงดูดของดวงจันทร์นี้ย่อมมีผลต่อร่างกายมนุษย์ที่มีน้ำอยู่ถึง ๘๐ เปอร์เซนต์ด้วย

---

[๔๐] Patrick Grim (editor), **Philosophy of Science and the Occult**, (USA : State University of New York Press, 1982), p. 45.

[๔๑] Wikimedia Foundation, Inc., **Wikipedia**, “Alexander Chizhevsky”, 2008, <http:// en.wikipedia.org/wiki/Alexander_Chizhevsky>(25 May 2008)

[๔๒] แสง จันทร์งาม, **ปรากฏการณ์ทางจิต**, (กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์บุ๊คส์, ๒๕๔๔), หน้า ๑๓๗-๑๓๘.

ดร.ลีเบอร์ซึ่งเป็นจิตแพทย์กล่าวไว้ในหนังสือเวิลด์เม็ดดิซีนว่า ในระยะเวลาดังกล่าว ปรากฏมีคดีร้ายแรงต่าง ๆ เกิดขึ้นมากผิดปกติ และตามโรงพยาบาลโรคจิต คนป่วยก็มีปฏิกิริยาวุ่นวายรุนแรงเป็นพิเศษด้วย ดร.ลีเบอร์และคณะของเขาจึงสรุปว่า กระแสธาตุน้ำในกายที่เปลี่ยนไปเพราะแรงดึงดูดของดวงจันทร์ อาจจะกระทบกระเทือนต่อระบบประสาทซึ่งนำไปสู่ความรุนแรงหรือโรคจิตได้

ศาสตราจารย์แสง จันทร์งามได้ให้ข้อมูลอีกว่า ปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นที่สังเกตเห็นในระหว่างคนไทยเหมือนกัน ในชนบทเราเคยเชื่อว่า คนบ้าจะบ้ามากขึ้น และคนธรรมดาจะมีท่าทีหงุดหงิดงุ่นง่านมากเป็นพิเศษในวันพระ ในต่างประเทศก็มีความเชื่อเกี่ยวกับการฆ่ากันตายเพราะดวงจันทร์ (moon-murder) และเชื่อกันว่าถ้าปลูกพืชในวันเพ็ญพืชจะงอกงามดี

เรื่องนี้ผู้วิจัยให้ข้อสังเกตว่าความเชื่อนี้คงมีมาเป็นเวลานานแล้ว ดูจากคำภาษาอังกฤษ lunatic ที่แปลว่าเป็นบ้านั้น มาจากภาษาลาติน lunaticus ที่แปลว่า moon-struck[๔๓] หรือเป็นผลจากดวงจันทร์

อย่างไรก็ดี ก็มีผลการวิจัยที่ไม่ได้สนับสนุนความเชื่อนี้ จากการศึกษาของ อีวาน เคลลี (Ivan Kelly) เจมส์ รอทตัน (James Rotton) และโรเจอร์ คัลเวอร์ (Roger Culver) ในปีค.ศ.๑๙๙๖ มีการศึกษามากกว่า ๑๐๐ กรณีเกี่ยวกับผลกระทบของดวงจันทร์ ผลการศึกษาสรุปออกมาว่าไม่ได้มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญระหว่างระยะพระจันทร์เต็มดวงหรือช่วงอื่น ๆ ของพระจันทร์กับเหตุการณ์ต่อไปนี้คือ อัตราการเกิดฆาตกรรม อัตราการเกิดอุบัติเหตุ การเกิดความรุนแรงต่าง ๆ การฆ่าตัวตาย การเกิดของทารก เป็นต้น นักวิจัยทั้งสามเสนอเหตุ ๔ ประการที่ทำให้ผู้คนยังเชื่อถือเรื่องนี้ไว้ดังนี้คือ

๑) การนำเสนอในสื่อต่าง ๆ ในรูปแบบของเทพนิยาย นิทาน หรือภาพยนตร์ เกี่ยวกับผลกระทบของดวงจันทร์กับพฤติกรรมของบุคคล

๒) คติชาวบ้านและขนบธรรมเนียมประเพณี ที่ทำให้คนมีความเชื่อเช่นนั้น

๓) ความเข้าใจผิดในเรื่องที่ว่าเมื่อดวงจันทร์สามารถมีผลกระทบต่อน้ำขึ้นน้ำลงได้ ก็ย่อมมีผลต่อมนุษย์ได้เช่นกัน

---

[๔๓]Simon & Schuster, Inc., **Webster's New World Dictionary**, (New York : Prentice Hall, 1994), p. 805.

๔) อคติทางการรับรู้ เนื่องจากผู้คนมีความเชื่อพื้นฐานที่ได้รับจากสื่อต่าง ๆ ตลอดจนธรรม-เนียมประเพณี ทำให้มีความโน้มเอียงที่จะมีความเชื่อเช่นนั้น อีกทั้งการเสริมแรงจากความเชื่อของคนหมู่มากก็มีผลต่อความเชื่อของปัจเจกบุคคลไม่น้อย[๔๔]

ในเรื่องผลของดวงจันทร์ที่ทำให้คนเป็นบ้าตามคำว่า lunatic นั้น การศึกษาก็พบว่าไม่ได้มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ

งานวิจัยเกี่ยวกับผลของดวงจันทร์อีกกรณีหนึ่งที่น่าสนใจคือ การศึกษาของดร.ยูเกน โจนัส (Eugen Jonas) จิตแพทย์ชาวสโลวาเกีย ที่ศึกษาเกี่ยวกับการตั้งครรภ์และการเลือกเพศของบุตรโดยใช้ตำแหน่งของดวงจันทร์ ดร.โจนัสได้แรงบันดาลใจจากความรู้โหราศาสตร์ของชาวอัสซีเรีย/บาบิโลเนียโบราณที่ว่า “สตรีสามารถมีบุตรได้ขึ้นอยู่กับดวงจันทร์” ผลจากการศึกษาทำให้ดร.โจนัสเชื่อว่า

๑) ช่วงเวลาที่สตรีจะมีบุตรได้ขึ้นอยู่กับมุมระหว่างดวงอาทิตย์กับดวงจันทร์ที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับมุมระหว่างดาวทั้งสองในดวงกำเนิด

๒) เพศของทารกขึ้นอยู่กับตำแหน่งดวงจันทร์ขณะปฏิสนธิ

๓) ตำแหน่งของดาวเคราะห์บางลักษณะมีผลต่อความสามารถในการมีชีวิตอยู่และเจริญเติบโตของตัวอ่อน[๔๕]

วิธีของดร.โจนัสเป็นการเลือกวันที่จะมีเพศสัมพันธ์เพื่อให้เกิดบุตรหรือได้เพศของบุตรตามที่ต้องการ ผลการศึกษาการทำให้เกิดบุตรมีความถูกต้องร้อยละ ๙๗.๗ จาก ๑,๒๕๒ กรณี และผลการเลือกเพศทารกมีความถูกต้องร้อยละ ๘๗ จาก ๒๑๗ กรณี[๔๖]

อย่างไรก็ตาม มีผลการศึกษาที่ขัดแย้งกัน คือผลการศึกษาของเคลลีกับกลุ่มของเขาดังที่ได้กล่าวมาแล้ว และผลการศึกษาของนักวิจัยชาวอิตาลี จากการศึกษาทารกที่คลอดเอง ๗,๘๔๒

---

[๔๔] Robert Todd Carroll, **The Skeptic’s Dictionary**, “Full Moon and Lunar Effects”, <http://skepdic.com/fullmoon.html>(12 Mar 2007)

[๔๕] Robert Todd Carroll, **The Skeptic’s Dictionary**, “Dr. Eugen Jonas”, <http://skepdic.com/jonus.html>(12 Mar 2007)

[๔๖] Alexander Kolesnikov, “Jonas Method - Facts and Details”, 2006, <http://lunarium.co.uk/articles/jonas_details.php>(6 Apr 2008)

กรณี เป็นเวลา ๕ ปี ชี้ให้เห็นว่า “ไม่มีความสัมพันธ์กันระหว่างระยะข้างขึ้นข้างแรมของดวงจันทร์กับจำนวนทารกที่คลอดออกมาตามธรรมชาติ”[๔๗]

สรุปความได้ว่า ผลการศึกษาอย่างเป็นวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับผลของดวงจันทร์ โดยใช้การควบคุมและเก็บสถิติ มีทั้งที่สนับสนุนและขัดแย้งกับความเชื่อที่ว่า ระยะข้างขึ้นข้างแรมของดวงจันทร์มีผลกระทบต่อชีวิตมนุษย์

๒.๕.๓ ข้อโต้แย้งโหราศาสตร์

ยังมีนักวิจัยและนักวิทยาศาสตร์พยายามหาข้อโต้แย้ง เพื่อพิสูจน์ว่าความเชื่อโหราศาสตร์นั้นไม่ได้มีเหตุผลเพียงพอ ในการศึกษาของเจฟฟรี ดีนและอาเธอร์ มาเธอร์ (Geoffrey Dean & Arthur Mather) โดยการศึกษาข้อมูลระหว่างปี ค.ศ.๑๙๐๐-๑๙๗๖ จากหนังสือโหราศาสตร์ ๓๑๐ เล่ม บทความทางโหราศาสตร์ ๔๑๐ บทความ และงานวิจัยทางวิทยาศาสตร์ จำนวน ๓๐๐ ชิ้น ทั้งสองสรุปออกมาว่า

๑) ข้ออ้างของโหราศาสตร์ในปัจจุบันอยู่บนพื้นฐานของความคิดเห็นมากกว่าพยานหลักฐาน เขากล่าวว่า โหราศาสตร์ทุกวันนี้ตั้งอยู่บนแนวคิดที่ไม่รู้ที่มา แต่มาจากสิ่งที่ทำสืบต่อกันมา โหราศาสตร์มีระบบต่าง ๆ มากมาย ซึ่งส่วนใหญ่ไม่สอดคล้องกันในหลักการพื้นฐาน มีหลักฐานสนับสนุนที่เป็นเกล็ดประวัติที่เชื่อถือไม่ได้ วิธีทำนายก็ทำให้งงงวยและตั้งอยู่บนความเชื่อที่ไม่ได้รับการพิสูจน์

๒) ความสมเหตุสมผลของหลักฐานนำไปสู่การปฏิเสธความเชื่อในหลักการพื้นฐานของโหราศาสตร์อันได้แก่ ราศี ลัคนา เรือนชะตาเป็นต้น ดีนกล่าวว่า เป็นการยากที่จะเชื่อว่าโหรา-ศาสตร์อยู่บนพื้นฐานของการสังเกตท้องฟ้าและพฤติกรรมของมนุษย์ เช่น ดาวอังคารขณะเกิดอยู่ใกล้ขอบฟ้าตะวันออกไม่สามารถจะเชื่อมโยงได้อย่างชัดเจนกับการประสบความสำเร็จด้านกีฬา ไม่ใช่เพราะว่าคนสมัยก่อนไม่มีอาชีพนักกีฬา แต่เพราะว่าผลของดาวอังคาร (ถ้ามีจริง) ก็มีน้อยและไม่สามารถตรวจสอบได้โดยปราศจากกลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่และวิธีวิเคราะห์ข้อมูลที่ทันสมัย ในทำนองเดียวกันโหราศาสตร์พื้นฐานอันประกอบด้วยดาวเคราะห์ ๑๐ ดวง ราศี ๑๒ ราศี เรือนชะตา ๑๒ เรือนและมุมสัมพันธ์หลัก ๕ มุม รวมกันทำให้เกิดประมาณ ๕๐๐ ปัจจัยที่แตกต่างกัน

---

[๔๗] Robert Todd Carroll, **The Skeptic’s Dictionary**, “Dr. Eugen Jonas”, <http://skepdic.com/jonus.html> (12 Mar 2007)

แต่มีปัจจัยเพียงร้อยละ ๓๐-๔๐ เท่านั้นที่ปรากฏอยู่ในดวงชะตาแต่ละดวง การสังเกตและเก็บข้อมูลจึงไม่สามารถทำได้อย่างครบถ้วนทุกกรณี

๓) โหราศาสตร์สามารถอธิบายให้ถูกต้องได้เพียงกว้าง ๆ มีอคติในการประเมินตนเอง สรุปผลจากข้อมูลเพียงบางส่วน (halo effect) และเป็นเพียงเหตุการณ์ที่บังเอิญเกิดขึ้นพร้อมกัน ในกรณีเมื่อนักโหราศาสตร์ถูกถามถึงระบบวิธีที่เขาใช้ในการทำนาย ส่วนใหญ่ก็จะตอบว่า “ใช้ได้” เนื่องจากพวกเขาพบว่าดวงชะตามักจะสอดคล้องกับบุคลิกภาพของผู้มารับการทำนาย อย่างไรก็ตาม ดีนและมาเธอร์ชี้ว่า “ยังไม่มีการพิสูจน์ว่าการอธิบายบุคลิกภาพด้วยดวงชะตาที่ถูกต้องจะดีกว่าดวงชะตาที่คลาดเคลื่อนอย่างมีนัยสำคัญ” ผู้วิจัยทั้งสองพบว่าแม้จะใช้วันเดือนปีเกิดที่คลาดเคลื่อนไปถึง ๑๒ วันมาคำนวณดวงชะตา ก็ยังสามารถใช้ทำนายอุปนิสัยและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง[๔๘]

จากการศึกษาของดร.ดีนนี้ ได้ผลสรุปออกมาว่า จากผลการศึกษาจะต้องกล่าวว่า กฎเกณฑ์ส่วนใหญ่ของโหราศาสตร์ ไม่สอดคล้องกับผลการทดสอบทางวิทยาศาสตร์[๔๙]

๒.๖ โหราศาสตร์กับวิทยาศาสตร์

แอนโทนี ฟิลิป สโตน (Anthony Philip Stone) นักคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ผู้ที่พยายามศึกษาหาความจริงในโหราศาสตร์อินเดีย ได้ศึกษาเปรียบเทียบลักษณะของวิทยาศาสตร์กับโหราศาสตร์ (การทำนายทายทัก) สรุปได้ดังตารางที่ ๒.๑[๕๐]

---

[๔๘]Patrick Grim (editor), **Philosophy of Science and the Occult**, (USA : State University of New York Press, 1982), pp. 49-50.

[๔๙]Anthony Philip Stone, **Hindu Astrology : Myths, Symbols and Realities**, (India : Select Books, 1981), p. 193.

[๕๐]Ibid., p. 172.

ตารางที่ ๒.๑ เปรียบเทียบวิทยาศาสตร์กับโหราศาสตร์

วิทยาศาสตร์	โหราศาสตร์
๑. ศึกษาความสัมพันธ์เชิงประจักษ์ (empirical relationships)	๑. ศึกษาความสัมพันธ์แบบไม่เชิงประจักษ์ แต่เป็นแบบสัญสัมพันธ์ (symbolic connections)
๒. ปฏิเสธทฤษฎีที่ไม่สอดคล้อง	๒. ยอมรับทฤษฎีทั้งหมดที่เป็นไปได้
๓. ใช้ทฤษฎีที่เป็นจริงทั่วไป	๓. ใช้ทฤษฎีที่เหมาะตามบุคคล
๔. ปฏิเสธความเชื่อที่ไร้ข้อพิสูจน์	๔. ผู้ทำนายมีอำนาจเบ็ดเสร็จ
๕. ใช้ความสม่ำเสมอ	๕. ไม่ใช้ความสม่ำเสมอ แต่ใช้การเสี่ยงทายและอัชฌัตติกญาณ
๖. ผลเป็นที่คาดหวังได้	๖. ผลไม่แน่นอน

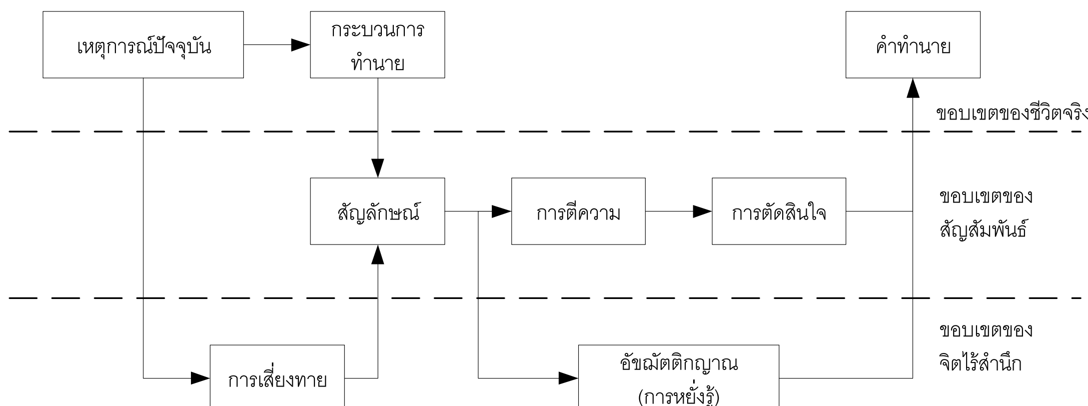
ในลักษณะประการแรกวิทยาศาสตร์เป็นการหาความรู้โดยการสังเกตและทดลองไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม ตัวแปรต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กัน สามารถพิสูจน์ทดลองได้ แต่โหราศาสตร์ใช้สัญลักษณ์เพื่อโยงความสัมพันธ์ ยกตัวอย่างเช่น พระจันทร์ข้างขึ้นหมายถึงการเกิดผลที่ดีขึ้น ซึ่งเชื่องโยงกับธรรมชาติของความสว่างที่เพิ่มขึ้น หรือดาวอังคารมีสีแดงเชื่อมโยงกับความมีพลังเข้มแข็ง หรือดาวเสาร์ที่มีอัตราการโคจรช้าเชื่อมโยงกับความไม่มีชีวิตชีวา ความเชื่องช้า เป็นต้น[๕๑]

ในประการต่อ ๆ มาวิทยาศาสตร์จะปฏิเสธทฤษฎีที่เกิดจากผลการสังเกตและทดลองที่ไม่สม่ำเสมอสอดคล้องกัน ทฤษฎีที่ได้ผลไม่คงเส้นคงวาจะถูกคัดออก แต่โหราศาสตร์ยอมรับทฤษฎีหรือกฎเกณฑ์การทำนายทุกอย่างที่มี แม้บางอย่างจะขัดแย้งไม่สอดคล้องกันก็ตาม การอธิบายกฎเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์จึงเข้าใจได้ทั่วไปและสมเหตุสมผล ในขณะที่โหราศาสตร์มีกฎเกณฑ์ที่แตกต่างกันมากมาย ผู้ทำนายจะเป็นผู้เลือกใช้กฎเกณฑ์ที่ตนเห็นว่าเหมาะสม ในการทำนายแต่ละครั้งหมอดูจึงกุมอำนาจเบ็ดเสร็จ ผู้รับการทำนายจะต้องฟังแต่หมอดูที่ตนไปใช้บริการเท่านั้น การไปหาหมอดูคนอื่นอาจจะได้รับการทำนายที่ไม่ตรงกันได้ เนื่องจากบางครั้งการทำนายจะใช้การเสี่ยงทายและการหยั่งรู้เฉพาะตัวของหมอดูเอง และคำทำนายบางครั้งก็หาความแน่นอนไม่ได้

---

[๕๑] Ibid., p. 199.

ดร.สโตนยังได้อธิบายการทำนายของโหราศาสตร์ด้วยแบบจำลอง ทำให้เข้าใจกระบวนการในการทำนายทายทักได้มากขึ้น ดังที่ผู้วิจัยได้ดัดแปลงนำมาแสดงในรูปที่ ๒.๕[๕๒]

รูปที่ ๒.๕ แผนภาพแสดงกระบวนการของการทำนาย

ในแผนภาพได้แบ่งขอบเขตออกเป็น ๓ ส่วนคือ ขอบเขตของชีวิตจริง คือโลกของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ขอบเขตของสัญสัมพันธ์ เป็นส่วนที่เกี่ยวกับสัญลักษณ์และการตีความ และขอบเขตของจิตไร้สำนึก ในการทำนายครั้งหนึ่ง ๆ มีขั้นตอนดังนี้

ผู้รับบริการทางโหราศาสตร์ต้องการใช้บริการเป็นเหตุการณ์ปัจจุบัน หมอดูทำนายตามกระบวนการที่ตนใช้ ซึ่งสองขั้นนี้อยู่ในขอบเขตของชีวิตจริง หรือบางครั้งหมอดูใช้การเสี่ยงทายประกอบ การเสี่ยงทายนี้เป็นส่วนที่อยู่ในขอบเขตของจิตไร้สำนึก ผลของการเสี่ยงทายหรือผลจากขั้นตอนการทำนายจะได้สัญลักษณ์ออกมาชุดหนึ่ง หมอดูจะใช้การตีความแล้วเลือกคำที่เหมาะสมออกมาเป็นคำทำนาย ในการตีความและเลือกความหมายที่เหมาะสม รวมทั้งสัญลักษณ์อยู่ในโลกของสัญสัมพันธ์ อาจจะใช้การหยั่งรู้ของหมอดูประกอบด้วยก็ได้ ซึ่งการหยั่งรู้นี้อยู่ในขอบเขตของจิตไร้สำนึก

ยกตัวอย่างการทำนายด้วยการเสี่ยงทาย กรณีเจ้าสาวเสี่ยงทายเลือกก้อนดินจากแหล่งต่างๆ เพื่อดูว่าชีวิตสมรสจะเป็นอย่างไร ผู้หญิงที่จะเป็นเจ้าสาวเป็นเหตุการณ์ปัจจุบัน การสุ่มเลือกก้อนดินจากแหล่งที่มาต่าง ๆ เป็นการเสี่ยงทาย ก้อนดินที่เลือกได้เป็นสัญลักษณ์ (สมมติว่าได้ดินจากคอกวัว) จากนั้นก็ตีความและเลือกคำทำนายจากหลักเกณฑ์ที่มี ได้เป็นคำทำนายออกมา (กรณีนี้แปลว่าบุตรของเธอจะร่ำรวยในปศุสัตว์)[๕๓]

---

[๕๒] Ibid., p. 173.

[๕๓] Ibid., p. 168.

อีกตัวอย่างหนึ่ง เป็นการทำนายโดยการดูลายมือ เมื่อมีบุคคลที่มีปัญหาเข้ามาหาหมอดู เป็นเหตุการณ์ปัจจุบัน หมอดูพิจารณาลายมือ เป็นกระบวนการทำนาย เครื่องหมายและลายเส้นต่าง ๆ บนฝ่ามือเป็นสัญลักษณ์ จากนั้นก็พิจารณาความหมายของเส้นต่าง ๆ เป็นการตีความ แล้วเลือกความหมายที่เหมาะสมออกมา เป็นการตัดสินใจ ซึ่งอาจจะใช้การหยั่งรู้ประกอบ ได้เป็นคำทำนายที่สมบูรณ์ออกมา[๕๔]

๒.๗ ปัญหาอภิปรัชญาของโหราศาสตร์

ความเชื่อในโหราศาสตร์มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาทางปรัชญาโดยตรง เนื่องจากโหราศาสตร์ยังไม่สามารถอธิบายด้วยวิทยาศาสตร์ได้อย่างชัดเจนเชิงประจักษ์ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับดวงดาวในทางกายภาพ แยกออกไปเป็นวิชาดาราศาสตร์ การเชื่อมโยงดวงดาวเข้ากับชีวิตของมนุษย์อันเป็นเนื้อหาของโหราศาสตร์นั้นยังไม่สามารถพิสูจน์ให้เห็นได้อย่างชัดเจน คงมีแต่การอธิบายเป็นทฤษฎีต่าง ๆ ดังที่ได้อธิบายมาในส่วนทฤษฎีของโหราศาสตร์ ทฤษฎีเหล่านี้เกิดจากการพยายามอธิบายปรากฏการณ์ที่การโคจรของดวงดาวมีความสอดคล้องกับชีวิตมนุษย์ เป็นการอธิบายแบบวิธีปรัชญานั่นเอง ถ้าจะโยงเนื้อหาของวิชาปรัชญาเข้ามาอธิบายโหราศาสตร์ จะเห็นว่ามีประเด็นปัญหาทางอภิปรัชญาที่น่าสนใจเกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์ คือ ประเด็นเกี่ยวกับจักรวาลวิทยา เนื่องจากโหราศาสตร์ว่าด้วยเรื่องโลกและดวงดาว ย่อมมีโลกทัศน์ทางจักรวาลวิทยาเป็นพื้นฐานอยู่ด้วย ประเด็นเกี่ยวกับการทำนายอนาคต และประเด็นที่เป็นข้อถกเถียงกันมานานคือเรื่องเจตจำนงเสรีและนิยัตินิยม หรือถ้าโหราศาสตร์สามารถดูอนาคตได้จริง ชีวิตเราจะมีเสรีภาพหรือไม่ หรือเราถูกกำหนดมาให้เป็นแบบนี้ เปลี่ยนแปลงไม่ได้

๒.๗.๑ ปัญหาเรื่องจักรวาลวิทยา

จักรวาลวิทยา คือแนวคิดและทฤษฎีที่ว่าด้วยการแสวงหาความจริงเกี่ยวกับโลกและจักรวาลในมิติต่าง ๆ[๕๕] มนุษย์สงสัยในโลกและจักรวาลมาตั้งแต่โบราณ แม้ว่าคนสมัยก่อนจะมีความสามารถทางสติปัญญาไม่ด้อยไปกว่าคนในปัจจุบัน แต่เขาก็มีความเข้าใจเกี่ยวกับโลกไม่มากเท่าปัจจุบัน ความไม่แน่นอนทำให้ธรรมชาติเป็นสิ่งที่น่ากลัวและลึกลับ สิ่งที่มีระเบียบเป็น

---

[๕๔] Ibid., p. 171.

[๕๕] พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิธิบุณยากร), **พุทธจักรวาลวิทยา**, (กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๓.

ปรากฏการณ์ที่สามารถทำนายได้ ส่วนใหญ่เป็นวัตถุที่อยู่บนท้องฟ้า ความน่ากลัวและลึกลับของธรรมชาติแตกต่างกับความเป็นระเบียบของท้องฟ้า เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดเทพนิยายขึ้นเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของจักรวาล เช่นในอารยธรรมอิยิปต์โบราณมีเทพฮอรัส (Horus) เป็นพระเจ้าแห่งสวรรค์ มนุษย์จินตนาการเทพฮอรัสเป็นเหยี่ยวยักษ์ที่กางปีกอันกว้างใหญ่บินอยู่เหนือพื้นโลก มีเมฆหลากสีในยามเช้าและยามเย็นเป็นหน้าอก และมีอาทิตย์และจันทร์อยู่ในดวงตา เห็นได้ว่าเทพฮอรัสก็คือสุริยเทพนั่นเอง เนื่องจากดวงอาทิตย์เป็นสิ่งที่มีอำนาจมากที่สุดบนท้องฟ้า แนวคิดจักรวาลวิทยาตะวันตกจึงปรากฏครั้งแรกอยู่ในเทพนิยายของชาวอียิปต์โบราณและชาวเมโสโปเตเมีย[๕๖] จักรวาลวิทยาของอินเดียโบราณก็มีที่มาคล้ายกัน ซึ่งจะเห็นได้ว่าสุริยเทพอันเป็นตัวเทนของพระอาทิตย์ ก็อยู่ในเทพนิยายของอินเดียเช่นกัน[๕๗]

ต่อมาในยุคของกรีกโบราณ มีการใช้เหตุผลอธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติมากขึ้น ธาเลส (Thales) อธิบายว่าโลกแบน ตั้งอยู่บนน้ำ อแนกซีมานเดอร์ (Anaximander) ยังอธิบายว่าโลกเป็นแท่นแบน ลอยอยู่ในอากาศ เป็นศูนย์กลางของจักรวาล มีดวงอาทิตย์และดวงจันทร์โคจรรอบเป็นวงกลม ส่วนดาวเคราะห์ทั้งหลายคือวงแหวนไฟที่ครอบอยู่รอบนอก[๕๘]

อริสโตเติล (Aristotle) อธิบายโลกได้ใกล้เคียงความจริงมากขึ้น คือเขาเชื่อว่าโลกมีสัณฐานกลม โดยสังเกตจากการเกิดจันทรุปราคาเมื่อโลกอยู่ระหว่างดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ เงาของโลกบนดวงจันทร์จะเป็นส่วนโค้งเสมอ อริสโตเติลอธิบายว่าโลกอยู่นิ่ง เป็นศูนย์กลางของจักรวาล มีดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดาวเคราะห์ และดาวฤกษ์ทั้งหลายหมุนรอบโลก ต่อมาปโตเลมี (Ptolemy) อธิบายจักรวาลละเอียดขึ้น คือวงโคจรของดวงจันทร์ ดาวพุธ ดาวศุกร์ ดวงอาทิตย์ ดาวอังคาร ดาวพฤหัสและดาวเสาร์ มีลักษณะเป็นวงกลมซ้อนกันตามลำดับ มีดาวฤกษ์อยู่ชั้นนอกสุด ไม่เคลื่อนที่แต่โลกยังคงเป็นศูนย์กลางของจักรวาลอยู่[๕๙] จักรวาลวิทยาของปโตเลมีแสดงได้ดังรูปที่ ๒.๖[๖๐]

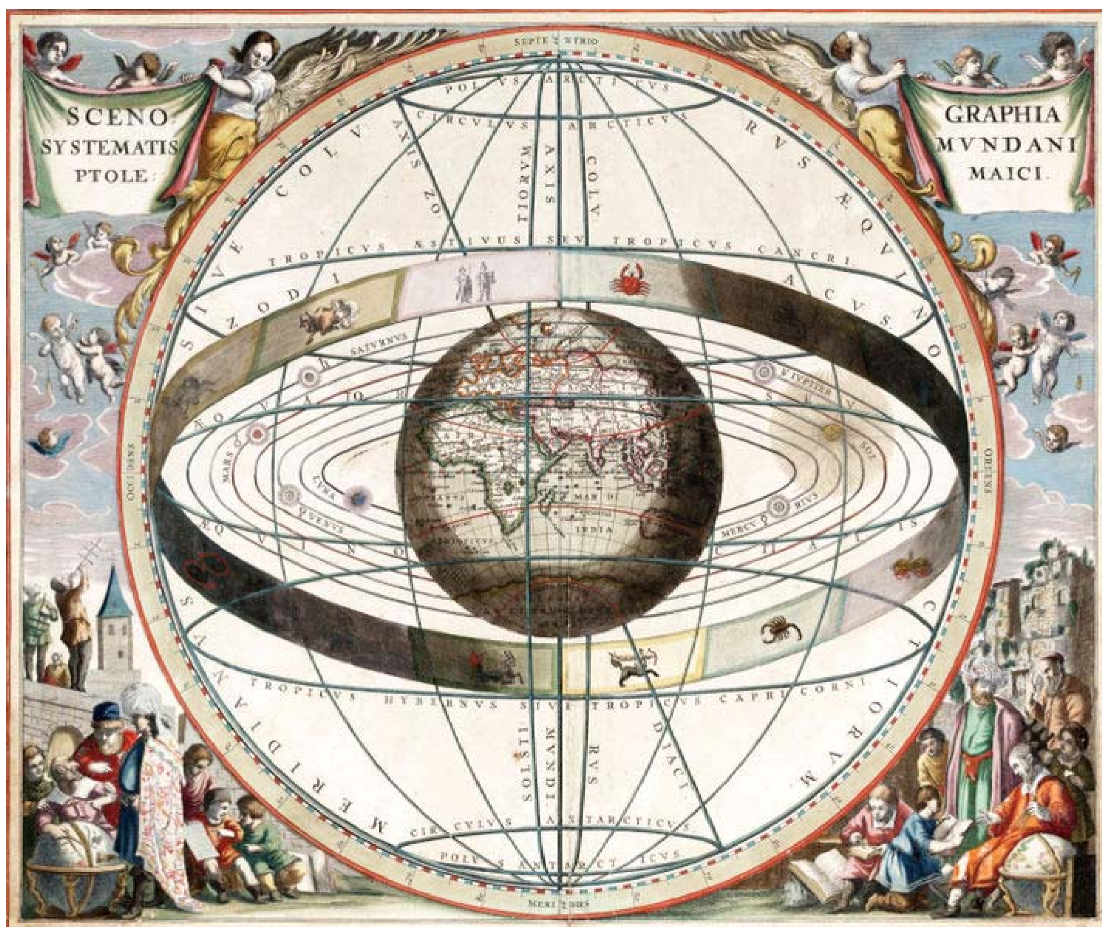
---

[๕๖]Frank Durham and Robert D. Purrington, **Frame of the Universe : A History of Physical Cosmology**, (USA : Columbia University Press, 1983), p. 9.

[๕๗]Gavin Flood (Editor), **The Blackwell Companion to Hinduism**, (UK : Blackwell Publishing, 2003), pp. 71-73.

[๕๘]Frank Durham and Robert D. Purrington, Op.Cit., pp. 44-45.

[๕๙]Stephen W. Hawking, **The Theory of Everything : The Origin and Fate of the Universe**, (USA : New Millennium Press, 2002), pp. 3-5.

รูปที่ ๒.๖ จักรวาลวิทยาตามแนวคิดของปโตเลมี

ต่อมาในปีคริสตศักราช ๑๕๑๔ นิโคลาส โคเปอร์นิคัส (Nicholas Copernicus) พระชาวโปแลนด์ได้นำเสนอแนวคิดที่ว่าดวงอาทิตย์เป็นศูนย์กลางของจักรวาล แต่เขานำเสนอโดยปิดบังชื่อจริง เพราะสมัยนั้นความคิดแบบนี้ถือว่านอกรีต ผู้ที่รับรองทฤษฎีของโคเปอร์นิคัสในภายหลังคือ โจฮันเนส เคปเลอร์ (Johannes Kepler) ชาวเยอรมันและกาลิเลโอ กาลิเลอี (Galileo Galilei) ชาวอิตาเลียน แนวคิดจักรวาลแบบอริสโตเติล-ปโตเลมีถือว่าสิ้นสุดในปีคริสตศักราช ๑๖๐๙ ซึ่งเป็นปีที่กาลิเลโอเริ่มสำรวจท้องฟ้ายามค่ำคืนด้วยกล้องโทรทรรศน์ของเขา[๖๑]

คนโดยมากจะเชื่อตามสามัญสำนึกว่าเอกภพมีโครงสร้างอันคงที่ ไม่เปลี่ยนแปลงและคงอยู่นิรันดร ต่อเมื่อเอ็ดวิน ฮับเบิล (Edwin Hubble) ค้นพบในปีคริสตราช ๑๙๒๙ ว่าไม่ว่าเราจะมองไป

---

[๖๐]Wikimedia Foundation, Inc., **Wikipedia**, “Astrology”, 2007, <http://en.wikipedia.org/wiki/Astrology> (27 April 2007)

[๖๑]Stephen W. Hawking, Op.Cit., pp. 5-6.

ในทิศทางใดก็ตาม เอกภพจะขยายตัวอยู่ตลอดเวลา หมายความว่าเมื่อก่อนดาวทั้งหลายจะอยู่ใกล้กันมากกว่านี้ นักวิทยาศาสตร์ประมาณว่าเมื่อ ๒ หมื่นล้านปีมาแล้ว ทุกสิ่งในเอกภพอยู่ที่จุดเดียวกัน การค้นพบของฮับเบิลนำไปสู่ทฤษฎีบิ๊กแบง (big bang)

ปัจจุบันแม้ว่าความรู้ทางดาราศาสตร์จะก้าวหน้าไปอย่างไร แนวคิดหลักของจักรวาลวิทยาที่ใช้ในวิชาโหราศาสตร์ยังใช้แบบปโตเลมีอยู่ กล่าวคือวิชาโหราศาสตร์ดวงดาวส่วนใหญ่ในโลกใช้ระบบจักรวาลที่มีโลกเป็นศูนย์กลาง (geocentric) ถึงแม้จะมีการใช้ระบบที่มีดวงอาทิตย์เป็นศูนย์กลาง (heliocentric) อยู่บ้าง แต่ก็เป็นส่วนน้อย เมื่อนักวิทยาศาสตร์ค้นพบดาวเคราะห์ดวงใหม่ ๆ นักโหราศาสตร์ก็จะทดลองสังเกตและเก็บสถิติเพื่อนำมาใช้ในการทำนาย ปัจจุบันโหราศาสตร์ตะวันตกมีการใช้ดาวมฤตยู ดาวเนปจูน และดาวพลูโต รวมทั้งดาวเคราะห์น้อยต่าง ๆ ในการทำนายด้วย แต่โหราศาสตร์อินเดียแม้ในปัจจุบันยังคงใช้ดาวเคราะห์เพียงถึงดาวเสาร์เท่านั้น

๒.๗.๒ ปัญหาเรื่องการทำนายอนาคต

สิ่งที่ทำให้โหราศาสตร์เป็นที่น่าสนใจในทุกยุคทุกสมัย คือ การทำนายเหตุการณ์ในอนาคต เกิดเป็นปัญหาเชิงอภิปรัชญาขึ้นมาปัญหาหนึ่ง คือ อนาคตเป็นสิ่งที่ทำนายได้หรือไม่ อนาคตนี้หมายถึงช่วงของเวลาที่ถัดไปจากปัจจุบัน การที่จะเข้าใจคำว่าอนาคตได้ต้องทำความเข้าใจคำว่าเวลาเสียก่อน

นักคิดได้แบ่งแนวคิดทางปรัชญาของเวลาออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มที่เชื่อว่าเวลาเป็นสิ่งที่มีอยู่จริง และมีอยู่อย่างเป็นอิสระจากสิ่งต่าง ๆ ในเอกภพ กับกลุ่มที่เชื่อว่าเวลาเป็นเพียงชื่อที่เราสมมติขึ้นสำหรับเรียกความเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่าง ๆ เวลาไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่ต่างหากจากสิ่งต่าง ๆ ในเอกภพ หากเอกภพว่างเปล่าไม่มีอะไรเลย เวลาก็ไม่มี[๖๒]

ในปรัชญาของศาสนาพราหมณ์และศาสนาเชน เชื่อว่าเวลาเป็นนามธรรมที่มีอยู่จริง ๆ และมีอยู่อย่างอิสระจากสรรพสิ่งในเอกภพ ศาสนาเชนแยกเวลาออกเป็น ๒ อย่าง คือ เวลาแท้ กับเวลาสมมติ เวลาแท้ คือ เวลานามธรรมที่มนุษย์ไม่สามารถสัมผัสได้ แม้เอกภพจะว่างเปล่า เวลาแท้ก็ยังมีอยู่ ส่วนเวลาสมมติ คือ เวลาที่เรากำหนดขึ้นโดยอาศัยเครื่องหมายบางอย่าง เช่น เมื่อโลก

[๖๒]สมภาร พรมทา, **ความเร้นลับของเวลา**, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ศยาม, ๒๕๔๖), หน้า ๒๖.

หมุนรอบตัวเองครบรอบหนึ่งก็เรียกว่าหนึ่งวัน เป็นต้น เวลาสมมตินี้จะมีได้ก็ต่อเมื่อมีวัตถุสำหรับใช้กำหนดวัดความเปลี่ยนแปลงเท่านั้น หากวันใดเอกภพว่างเปล่า เวลาสมมติก็จะหายไป[๖๓]

ในทางตะวันตก เซอร์ไอแซค นิวตัน (Sir Isaac Newton) ก็เชื่อว่าเวลาเป็นสิ่งที่มีอยู่จริงเช่นกัน โดยแบ่งเวลาเป็น ๒ อย่างคือ เวลาสัมบูรณ์ เทียบได้กับเวลาแท้ของศาสนาเชน และเวลาสัมพัทธ์ เทียบได้กับเวลาสมมติของศาสนาเชน

นักปรัชญาประจักษนิยมมีความเห็นแย้งว่า เวลาแท้หรือเวลาสัมบูรณ์นั้นไม่มีอยู่จริง จอห์น ลอค (John Locke) ได้กล่าวไว้ว่า เวลาเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นในสมองด้วยการจัดลำดับของเหตุการณ์ที่ตนเองรับรู้ คำว่าอดีต ปัจจุบัน และอนาคต มีได้เพราะมีลำดับเหตุการณ์ ถ้าเอกภพว่างเปล่า ไม่มีอะไรเลย อดีต ปัจจุบัน และอนาคตก็ไม่มี นั่นคือไม่มีเวลา ทรรศนะของพุทธศาสนาก็ดูจะสอดคล้องกับความคิดดังกล่าว ในอรรถกถาธัมมสังคณีกล่าวว่า เวลาคือบัญญัติ ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่จริง[๖๔]

เมื่อวิทยาศาสตร์ก้าวหน้าขึ้นด้วยทฤษฎีสัมพัทธภาพของไอน์สไตน์ (Albert Einstein) ความเชื่อที่ว่าเวลาเป็นสิ่งสัมพัทธ์มีมากขึ้น โดยเวลาของจุดสองจุดจะมีอัตราช้าเร็วต่างกัน ขึ้นอยู่กับความเร็วสัมพัทธ์ของจุดทั้งสอง ยกตัวอย่างเช่น มีนักบินอวกาศขับยานอวกาศด้วยความเร็วใกล้ความเร็วแสง ออกจากโลกไปยังดาวดวงหนึ่งที่อยู่ห่างออกไป ๓๓ ปีแสง เมื่อไปถึงแล้วกลับมาทันที รวมเวลาไปกลับ ๖๖ ปี เวลาบนยานอวกาศจะเดินช้ากว่าเวลาบนโลก ความรู้สึกของนักบินอวกาศเหมือนว่าเขาใช้เวลาเพียงวันเดียวในการเดินทาง แต่เวลาบนโลกผ่านไปแล้ว ๖๖ ปี[๖๕] เมื่อเขากลับมาที่โลก เหมือนเขาได้เดินทางมาถึงโลกอนาคต หรือในทางกลับกันคนบนโลกก็เหมือนได้พบกับคนที่มาจากอดีต จากตัวอย่างที่ยกมา จะเห็นว่าการเดินทางไปอนาคตนั้นมีความเป็นไปได้ในทางทฤษฎี แต่เวลาเดินไปในทิศทางเดียวเท่านั้น เราไม่สามารถจะเดินทางไปแอบดูอนาคตแล้วเดินทางย้อนกลับมาสู่อดีตอีกได้ เมื่อไปถึงอนาคตแล้วอดีตก็จะหายไป หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่ามีเพียงเวลาปัจจุบันเท่านั้นที่เลื่อนไหลไป

---

[๖๓] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๑.

[๖๔] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๗-๓๙.

[๖๕] เจมส์ โคลแมน (James A. Coleman), **ทฤษฎีสัมพัทธภาพ** (Relativity for Layman), แปลโดย สุวิทย์ ชวเดช, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สมิต, ๒๕๓๘), หน้า ๘๓-๘๔.

สตีเฟน ฮอว์กิง (Stephen Hawking) นักวิทยาศาสตร์คนสำคัญในยุคปัจจุบันได้กล่าวถึงการเดินทางย้อนกลับมาอดีตว่าเป็นไปไม่ได้ เนื่องจากอดีตเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วเปลี่ยนแปลงไม่ได้ ส่วนอนาคตเป็นสิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้น ซึ่งจะเกิดอะไรขึ้นยังไม่อาจรู้ได้[๖๖] เรื่องเวลาที่มีทิศทางเดียวนี้ ฮอว์กิงได้อธิบายไว้ว่า การที่เราไม่เคยเห็นแก้วที่ตกแตกแล้วย้อนกลับมาเป็นแก้วที่สมบูรณ์ เนื่องจากเป็นไปตามกฎข้อสองของเทอร์โมไดนามิค คือความไร้ระเบียบหรือที่เรียกว่าเอนโทรปีนั้นจะเพิ่มขึ้นตามเวลาเสมอ การเพิ่มขึ้นของความไร้ระเบียบนี้เป็นตัวอย่างหนึ่งของสิ่งที่เรียกว่า ลูกศรแห่งเวลา (arrow of time) การที่เวลาเดินไปในทิศเดียวทำให้อดีตแยกจากอนาคตได้ ลูกศรแห่งเวลาแบ่งได้อย่างน้อย ๓ ประเภทคือ ลูกศรแห่งเวลาเทอร์โมไดนามิคดังที่ได้กล่าวมา ลูกศรแห่งเวลาเชิงจิตวิทยา เป็นความรู้สึกว่าเวลาได้ผ่านไปแล้วทำให้เราสามารถจำอดีตได้แต่จำอนาคตไม่ได้ และลูกศรแห่งเวลาของเอกภพ เป็นทิศทางของเอกภพที่กำลังขยายออก ฮอว์กิงเชื่อว่าลูกศรแห่งเวลาจะย้อนกลับเมื่อเอกภพขยายออกจนสุดแล้วเริ่มหดตัวเข้า ความไร้ระเบียบในเอกภพจะค่อย ๆ ลดลง คนเราจะตายก่อนแล้วจึงเกิด[๖๗]

จะเห็นได้ว่าเวลาในทางวิทยาศาสตร์เป็นเพียงสิ่งสมมติเหมือนกับที่พุทธศาสนากล่าวไว้ อนาคตก็คือสิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้น ที่โหราศาสตร์สามารถบอกอนาคตได้ มิใช่เป็นการรู้เหตุการณ์ในอนาคต เพราะอนาคตยังไม่มี แต่เป็นเพียงการทำนายผลที่จะเกิดขึ้นจากเหตุที่รู้ ซึ่งก็เหมือนกับศาสตร์ทั้งหลาย ยิ่งรู้เหตุและปัจจัยแวดล้อมครบถ้วนเท่าใด เราก็จะสามารถทำนายผลได้ใกล้เคียงมากเท่านั้น เช่น ด้วยหลักกลศาสตร์ทหารสามารถกำหนดตำแหน่งเป้าหมายการยิงลูกระเบิดได้อย่างแม่นยำ แต่ในเรื่องที่ไม่รู้เหตุและปัจจัยทั้งหมด ความแม่นยำในการทำนายก็ลดลง เช่น การพยากรณ์อากาศ ส่วนเรื่องที่เกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์นั้นทำนายได้ยากที่สุด เนื่องจากมนุษย์มีเสรีภาพที่จะเลือกกระทำได้ อนาคตของมนุษย์เป็นสิ่งไม่แน่นอน การทำนายพฤติกรรมและเหตุการณ์ให้ถูกต้องสมบูรณ์จึงเป็นไปไม่ได้

สำหรับคำถามที่ว่าโหราศาสตร์ทำนายอนาคตได้จริงหรือไม่นี้ เจมส์ เฮอร์เชล โฮลเดน (James Herschel Holden) ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติโหราศาสตร์ กล่าวไว้ว่า “ใช่ โหราศาสตร์

---

[๖๖]Stephen Hawking and Leonard Mlodinow, **A Briefer History of Time**, (USA : Bantam Dell, 2005), p. 114.

[๖๗]Stephen W. Hawking, **The Theory of Everything : The Origin and Fate of the Universe**, (USA : New Millennium Press, 2002), pp. 130-144.

ทำนายอนาคตได้ แต่ไม่ถูกต้องทั้งหมด" โฮลเดนให้เหตุผลว่า เนื่องจากมนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่ซับซ้อนอาศัยอยู่ในสังคมที่ซับซ้อน โหรสามารถบอกได้อย่างกว้าง ๆ ว่าจะมีเหตุการณ์ลักษณะอย่างไรเกิดขึ้น แต่บอกในรายละเอียดไม่ได้ และโหรก็อาจจะไม่สามารถบอกได้ชัดเจนว่าเหตุการณ์นั้นจะเกิดขึ้นเมื่อใด ทั้งนี้เนื่องจากมีปัจจัยมากมายที่ต้องนำมาพิจารณา ซึ่งปัจจัยบางอย่างไม่อาจรู้ล่วงหน้าได้ และการทำนายนี้ก็เป็นแบบเดียวกันกับการพยากรณ์อากาศ การทำนายแนวโน้มทางเศรษฐกิจการเมือง หรือการวินิจฉัยโรคของแพทย์ ในศาสตร์ที่ต้องมีการทำนายเหล่านี้มีโอกาสผิดพลาดเช่นกัน แต่เราก็ยังใช้ศาสตร์เหล่านี้อยู่ ซึ่งดูจะไม่ยุติธรรมต่อโหราศาสตร์เมื่อมีการทำนายผิดบ้าง แล้วบอกว่านั่นเป็นข้อพิสูจน์ว่าโหราศาสตร์ไม่มีความจริง[๖๘]

๒.๗.๓ ปัญหาเรื่องเจตจำนงเสรีกับนิยัตินิยม

ปัญหาทางอภิปรัชญาที่สำคัญที่สุดเกี่ยวกับโหราศาสตร์ปัญหาหนึ่งคือ ปัญหาที่ว่า ในเมื่อโหราศาสตร์สามารถทำนายเหตุการณ์ในอนาคตได้ มนุษย์ยังจะมีเสรีภาพที่จะเลือกกระทำอยู่หรือไม่ นี่เป็นปัญหาอภิปรัชญาที่มีข้อโต้แย้งกันมายาวนาน จะขอสรุปประเด็นให้พอเข้าใจดังนี้

นิยัตินิยม หรือที่เรียกว่า เหตุวิสัยนิยม (determinism) เชื่อว่า พฤติกรรมของมนุษย์ดำเนินไปตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติเช่นเดียวกับเหตุการณ์ทางธรรมชาติต่าง ๆ มนุษย์สามารถรู้ล่วงหน้าได้โดยการอนุมาน (inference) จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วในอดีต ความเปลี่ยนแปลงทั้งปวงจึงเป็นไปโดยจำเป็น เหตุวิสัยเป็นลักษณะสากลของจักรวาล สิ่งที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ย่อมเป็นผลจากสิ่งที่เกิดมาก่อนหน้านั้นคืออดีต แม้จะเป็นการเลือกหรือการตัดสินใจของมนุษย์ ก็ไม่พ้นขอบข่ายของกฎนี้ ความมุ่งหมายของมนุษย์จึงถูกกำหนดตายตัว โดยความมุ่งหมายในอดีต อุปนิสัย ความโน้มเอียง ความเคยชิน ธรรมเนียมประเพณี และการศึกษาอบรมเป็นต้น มนุษย์สามารถทำนายอนาคตได้โดยการมองและสังเกตเหตุการณ์รอบ ๆ ตัว ยิ่งศึกษาสภาพการณ์ในอดีตอย่างรอบคอบละเอียดพิศดารเท่าไรมนุษย์ย่อมทำนายได้ว่า แรงจูงใจของคนและสัตว์ทำให้เกิดพฤติกรรมอย่างไร

นิยัตินิยมเชื่อว่า ความรู้สึกว่ามีเสรีภาพนั้นเป็นความเข้าใจผิด เพราะไม่มีอะไรในจักรวาลมีอิสรภาพ การเข้าใจผิดคิดว่ามนุษย์มีอิสรภาพนั้น เพราะไม่เข้าใจสาเหตุอันเป็นตัวการกำหนดพฤติกรรมของตนเอง ไม่มีสิ่งใดที่ปฏิเสธแรงผลักดันของสิ่งแวดล้อมได้ ทุกสิ่งย่อมดำเนินไปตาม

---

[๖๘] James Herschel Holden, **A History of Horoscopic Astrology**, (USA : AFA, 2006), p. 262.

กฎธรรมชาติ คือ การถูกกำหนดโดยสิ่งอื่น มนุษย์ไม่เคยเป็นนายเหนือธรรมชาติแต่อย่างใด เพราะมนุษย์เป็นผลผลิตส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า สภาพอะไรก็ตามที่ปรากฏในปัจจุบันย่อมเป็นผลของสาเหตุที่เกิดขึ้นในอดีต อดีตจึงกำหนดปัจจุบัน และปัจจุบันกำหนดอนาคตอีกทอดหนึ่ง การกำหนดนี้เป็นเรื่องราวตายตัวและแน่นอน ถ้าอดีตเป็นอย่างนี้ ปัจจุบันก็ต้องเป็นอย่างนี้ จะเป็นอย่างอื่นไปไม่ได้[๖๙]

ดร.เดือน คำดี ได้สรุปการอ้างเหตุผลสนับสนุนเหตุวิสัยนิยม รวมทั้งข้อวิพากษ์วิจารณ์ไว้ ๕ ประการ สรุปได้ดังนี้

๑) การอ้างเหตุผลตามหลักอุปนัย มาจากทฤษฎีความเป็นเหตุเป็นผลอันเป็นจุดมุ่งหมายของวิทยาศาสตร์ ที่จะค้นหาสัมพันธภาพระหว่างเหตุและผลในปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ถ้ามนุษย์ได้รู้ข้อเท็จจริงอันแน่นอนเกี่ยวกับหน้าที่ต่าง ๆ ของธรรมชาติ ก็จะสามารถทำนายเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้

ประเด็นนี้มีข้อวิจารณ์ว่า เป็นการอ้างที่ล้มเหลวทางข้อเท็จจริง กล่าวคือ บรรดาข้อสรุปของวิทยาศาสตร์ เช่น ทฤษฎีสัมพันธภาพนั้นเป็นเพียงอยู่ในขั้นความมั่นใจระดับความน่าจะเป็นเท่านั้น ยังไม่ใช่เป็นความจริงทั้งหมด ข้อสรุปทางวิทยาศาสตร์และข้อเท็จจริงเป็นข้อพิสูจน์ที่ตั้งอยู่บนฐานแห่งการหาความจริง ดังนั้นจึงไม่ใช่ความจำเป็น (necessary) ข้อสรุปเหล่านั้นอยู่ในระดับอันน่าจะเป็นเท่านั้น ดังที่เดวิด ฮูวม์ (David Hume) ปฏิเสธการอ้างเหตุผลทางอุปนัยและคุณค่าของข้อสรุปต่าง ๆ ด้านอุปนัยว่า แม้เราจะสังเกตเห็นอะไรบางอย่างเกิดขึ้นซ้ำ ๆ กัน และเกิดติดตามกันมาประหนึ่งว่าเป็นภาวะแห่งความเป็นเหตุและความเป็นผล แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าเหตุการณ์แรกเป็นสาเหตุแห่งเหตุการณ์ที่สอง

๒) การอ้างเหตุผลตามแบบนิรนัย เป็นการอ้างเหตุผลว่า วิทยาศาสตร์ทุกแขนงย่อมมีสมมติฐานเป็นเบื้องแรก จากสมมติฐานนี้จึงมีกระบวนการทางตรรกวิทยาและการอ้างเหตุผลว่าแม้แต่การกระทำตามสมัครใจของเรา ก็จะต้องมีสาเหตุบางอย่าง ไม่มีอะไรมีอยู่ได้โดยปราศจากสาเหตุ

การอ้างเหตุผลข้อนี้มาจากความเชื่อที่ว่า กฎแห่งความเป็นเหตุและผลเป็นกฎที่สามารถประยุกต์ได้อย่างสากล แต่กฎนี้ถูกหักล้างโดยทฤษฎีทางจุลฟิสิกส์หรือทฤษฎีควอนตัม เมื่อ

---

[๖๙] ดร.เดือน คำดี, **ปัญหาปรัชญา**, (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๐), หน้า ๖๔.

นักวิทยาศาสตร์ได้ยอมรับความล้มเหลวในการกำหนดสาเหตุของอัตราเร็วที่เปลี่ยนแปลงของอิเล็กตรอน

๓) การอ้างเหตุผลด้านญาณวิทยา ตามทรรศนะของค้านต์ (Immanuel Kant) ที่ว่า ถ้าอะไรบางอย่างจะต้องถูกรู้ ก็ต้องรู้สัมพันธภาพต่าง ๆ ที่มันมีกับวัตถุอื่น ๆ ซึ่งสัมพันธภาพที่สำคัญที่สุดระหว่างวัตถุทั้งหลายคือ ความเป็นเหตุและความเป็นผล เพราะถ้าปราศจากการรู้ซึ่งเหตุของมันเราก็ไม่สามารถจะรู้วัตถุใด ๆ ได้ ดังนั้นสิ่งที่ถูกรู้จะต้องมีสาเหตุอะไรสักอย่าง นั่นคือการกระทำสมัครใจของมนุษย์จะต้องมีสาเหตุด้วย พฤติกรรมของมนุษย์จึงต้องถูกกำหนดไว้ล่วงหน้าก่อนแล้ว

ประเด็นนี้มีข้อวิจารณ์ เนื่องจากญาณวิทยาของกลุ่มรหัสนิยม (mystic) และอัญญาณนิยม (agnostic) เชื่อว่าความรู้สูงสุดอยู่เหนือข้อจำกัดของเหตุและผล แม้ว่าเราจะไม่รู้ถึงสาเหตุของมันแต่อย่างน้อยเราก็รู้สิ่งนั้นด้วยตัวมันเอง ดังนั้นความรู้สูงสุดจึงอยู่เหนือข้อจำกัดและคำอธิบายใด ๆ

๔) การอ้างเหตุผลตามหลักจิตวิทยา ตามหลักจิตวิทยา สาเหตุของการตัดสินใจแต่ละอย่างคือ ความต้องการหรือเจตนารมณ์ที่มีอำนาจมากที่สุดที่ถูกกำหนดโดยสถานการณ์ภายนอกพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมเป็นตัวกำหนดเจตนารมณ์ ดังนั้นพฤติกรรมของมนุษย์จึงถูกกำหนดด้วยสาเหตุทั้งภายในภายนอก มากกว่าที่จะเป็นอิสระ

ตามความคิดของนักจิตวิทยานี้ จิตคือสาเหตุของเจตนาหรือความตั้งใจทั้งปวง แต่น่าสงสัยว่าจิตแสดงบทบาทสำคัญในกิจกรรมของมนุษย์ตามระดับของความต้องการและแรงขับต่าง ๆ ของมันเองได้อย่างไร ภควัทคีตากล่าวว่า เหนือจิตคือพุทธิภาวะ (intelligence) เหนือพุทธิภาวะคือวิญญาณหรืออัตตา จิตจึงอาจถูกควบคุมโดยวิญญาณผ่านทางภาคปฏิบัติและการไม่ยึดมั่น ในขณะเดียวกันก็ควบคุมเจตนาของมันเองด้วย ดังนั้นเหตุวิสัยนิยมจึงไม่ทนต่อการพิสูจน์โดยอาศัยความสม่ำเสมอของอุปนิสัย

๕) ข้อสนันสนุนจากลัทธิเทวนิยมและวัตถุนิยม เป็นการเกณฑ์ให้พระเป็นเจ้าเป็นสาเหตุของสิ่งทั้งปวง หรือไม่ก็เป็นเรื่องทางฟิสิกส์

ประเด็นนี้มีข้อวิจารณ์คือ ทฤษฎีทางเทวนิยมมีความยุ่งยากในการหาความสัมพันธ์ของเหตุผลมากในการยอมรับความคิดเรื่องพระเจ้าว่าเป็นสิ่งต่างหากนิรันดรและแยกจากโลกนี้ ส่วนเรื่องฟิสิกส์นั้นนักวิทยาศาสตร์เองก็มักจะกล่าวว่า กฎทางธรรมชาติไม่ได้ปกครองหรือกำหนดอะไรไม่ใช่สิ่งผลักดันหรือพลังอะไร แต่เป็นความสม่ำเสมอ กล่าวคือ เมื่อนักวิทยาศาสตร์สังเกตเห็นเหตุการณ์เกิดขึ้นต่อเนื่องกันสม่ำเสมออยู่แบบหนึ่ง เขาก็คาดหมายเอาอย่างมีเหตุผลว่า เมื่อเหตุการณ์แรกเกิดขึ้นอีกเมื่อใดเหตุการณ์หลังก็จะต้องเกิดขึ้นตามมา ความจำเป็นไม่มีในกระบวนการนี้เลย เพราะธรรมชาติมีความสม่ำเสมอ ข้อเท็จจริงจึงทำให้มนุษย์คาดหมาย

เหตุการณ์ในอนาคตได้ตามระดับความสมบูรณ์ของการควบคุมดัดแปลงต่าง ๆ ในทางกลศาสตร์ มนุษย์สามารถคาดหมายได้ถูกต้องแม่นยำที่สุด แต่ในเรื่องทางชีววิทยาความสามารถคาดหมายได้ถูกต้องจะลดน้อยลง และถ้าเป็นเรื่องพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมแล้ว การคาดหมายก็จะลดความแน่นอนลงไปอีก เพราะมนุษย์ยังไม่สามารถเข้าใจและควบคุมตัวแปรต่าง ๆ ในสังคมและของความเป็นมนุษย์เองได้อย่างมีประสิทธิภาพ เบอร์ทรันต์ รัสเซลล์ (Bertrand Russell) จึงกล่าวว่า สาเหตุไม่มีความหมายของคำว่าบังคับอยู่ด้วยเลย เพราะจะพบว่า ความสม่ำเสมอในธรรมชาติไม่ขัดกับเสรีภาพแต่อย่างใด[๗๐]

เจตจำนงเสรี (freedom of will or freewill) หมายถึง ความมีเสรีภาพในการเลือกและตัดสินใจ เมื่อคำว่าเสรีใช้ในเรื่องเจตจำนง ย่อมหมายถึงการรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง เพราะถ้ามนุษย์ไม่เป็นอิสระที่จะกระทำการต่าง ๆ ของตนได้อย่างเสรีแล้ว ก็น่าจะไม่เป็นการถูกต้องที่จะถือว่าผู้กระทำต้องรับผิดชอบในการกระทำนั้น ๆ อันที่จริงแล้วมนุษย์ย่อมต้องรับผิดชอบต่อพฤติกรรม อุปนิสัย ลักษณะ การกระทำตามสมัครใจ และการตัดสินใจของตนเอง มิ-เช่นนั้นก็จะไม่มีความหมายอะไรในการกล่าวถึงคุณค่าและการตัดสินทางศีลธรรมของมนุษย์

การอ้างเหตุผลเพื่อพิสูจน์ว่าเจตนาของมนุษย์เป็นอิสระอย่างสมบูรณ์ อุปนิสัยหรือสิ่งแวดล้อมไม่ได้มีอิทธิพลอย่างเด็ดขาด เพราะความเป็นไปของจักรวาลย่อมให้สิ่งใหม่และเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ โลกและชีวิตไม่ได้เป็นไปตามกฎเสมอไป สามารถสรุปข้ออ้างสนับสนุนได้ ๔ ประการ ดังนี้

๑) การปฏิเสธข้ออ้างทางจิตวิทยาของชาวเหตุวิสัย โดยกล่าวว่า เป็นไปไม่ได้ที่จะทำนายพฤติกรรมของมนุษย์จากพฤติกรรมในอดีตของเขา เจตนาใหม่แต่ละอย่างเป็นการสร้างสรรค์ที่ใหม่ที่สุดและไม่มีเครื่องเหนี่ยวรั้ง อำนาจของเจตจำนงคืออำนาจของธรรมชาติที่ไม่มีใครรู้ได้ และเจตนาแต่ละอย่างตั้งอยู่บนความต้องการของมนุษย์

๒) เหตุวิสัยนิยมไม่ทำให้ทฤษฎีทางจริยศาสตร์สมบูรณ์ เพราะบุคคลไม่ถือว่าต้องรับผิดชอบต่อการกระทำใด ๆ ถ้าการกระทำหรือพฤติกรรมนั้นถูกชักนำโดยอิทธิพลแห่งกรรมพันธุ์หรือสิ่งแวดล้อม คำว่า “ควร” จะไม่มี ถ้าเขาถูกบังคับให้กระทำกรรม ดังนั้นพฤติกรรมที่ถือว่าผู้กระทำต้องรับผิดชอบ มีผลในทางจริยธรรม จะต้องเป็นการกระทำที่เป็นอิสระ

---

[๗๐]เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๕-๖๗.

๓) การที่เราถูกบังคับให้ทำกรรมนี้ทำให้กฎเกณฑ์ทั้งปวงไร้ความหมาย เมื่อบุคคลล่วงละเมิดกฎเกณฑ์ ก็ไม่ถือว่าต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตน นักบุญไม่ควรได้รับการสรรเสริญ อาชญากรไม่ต้องถูกลงโทษ ทุก ๆ อย่างมีค่าเท่ากันหมด ไม่มีคำว่าผิดถูก ชั่วดี หรือยุติธรรม

๔) นักศาสนาทั้งหลายย่อมสนับสนุนอิสระเสรีในการกระทำ เพราะตามหลักคำสอนของศาสนา ถ้าบุคคลถูกบังคับให้กระทำการใด ๆ แล้ว การบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การให้พรของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ก็ไร้ความหมาย[๗๑]

จะเห็นได้ว่าทั้งฝ่ายที่เชื่อในนิยัตินิยมและฝ่ายที่เชื่อในเจตจำนงเสรีต่างก็มีเหตุผลที่น่าเชื่อของตนเอง ยากที่จะชี้ขาดได้ว่าความจริงแล้วธรรมชาติมีลักษณะเป็นอย่างไรด้วยการอ้างเหตุผลทางปรัชญา ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และจิตวิทยาอาจทำให้นิยัตินิยมดูน่าเชื่อกว่า แต่การเชื่อในเจตจำนงเสรีดูจะมีประโยชน์กว่า ยวาหระลาล เนห์รูอดีตนายกรัฐมนตรีอินเดียเขียนไว้ในหนังสือพบถิ่นอินเดีย (The Discovery of India) เกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า

> "ข้าพเจ้าไม่ทราบว่าจะมีสิ่งที่เราเรียกกันว่า เสรีภาพของมนุษย์ตามนัยของปรัชญา หรือจะมีแต่เพียงนิยัตินิยมอัตโนมัติเท่านั้น ส่วนใหญ่แล้วพฤติการณ์ทั้งหลายดูเหมือนจะถูกกำหนดไว้อย่างแน่นอนแล้วโดยเหตุการณ์อันสลับซับซ้อนของอดีต ซึ่งส่งผลสะท้อนถึงบุคคล และบ่อยครั้งทำให้บุคคลต้องงงงวยหมดปัญญาสู้
>
> อาจเป็นไปได้ที่แม้ความกระตุ้นเตือนภายในที่เขารู้สึกซึ่งคล้ายกับเป็นการกระทำของจิตเสรี ก็ได้รับการกำหนดด้วย ดังเช่นที่โชเปนฮาวเออร์ (Schopenhauer) ได้กล่าวไว้ว่า คนเรานั้นสามารถทำอะไรได้ตามที่เขามุ่งมาดปรารถนา แต่เขาไม่สามารถมุ่งมาดปรารถนาได้ตามที่เขามุ่งมาดปรารถนา ข้าพเจ้ารู้สึกว่าการมีความเชื่อในลัทธินิยัตินิยมโดยสิ้นเชิงจะนำไปสู่การไม่กระทำอะไรเลย และจะนำไปสู่ความตายในชีวิต..."[๗๒]

---

[๗๑]เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๘.

[๗๒]ยวาหระลาล เนห์รู, **พบถิ่นอินเดีย**, แปลโดย กรุณา กุศลาสัย, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ศยาม, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔.

ในโหราศาสตร์ ปัญหาเรื่องนิยัตินิยมกับเจตจำนงเสรีนี้ก็มีการอธิบายไว้ตามหลักปรัชญาที่นักโหราศาสตร์เชื่อถือ โหราศาสตร์ตะวันตกมีความเชื่อในเจตจำนงเสรีมากกว่า มักจะกล่าวว่าดวงดาวเป็นเพียงเครื่องบอกแนวโน้ม แต่ไม่ได้ควบคุมบังคับให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ การจะเลือกให้เกิดเหตุการณ์อะไรขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของบุคคล แต่สำหรับนักโหราศาสตร์อินเดียมักจะมีความเชื่อเรื่องกรรมด้วย ดังที่ดร.บี.วี. รามัน (Dr.B.V. Raman) กล่าวไว้ว่า

> "การกระทำของบุคคลดำเนินไปบนเส้นทางกรรมของเขาเอง แต่เจตจำนงได้กระทำอย่างเสรีต่อกรรมของเขาให้เป็นรูปเป็นร่างขึ้นมา ...นิยัตินิยมปรากฏออกมาเป็นกฎ กฎแห่งความเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขของสถานการณ์และสภาพ-แวดล้อม ...บุคคลสามารถควบคุมการกระทำของเขาได้ แต่เขาไม่อาจควบคุมผลของการกระทำได้"[๗๓]

นอกจากนั้น ดร.รามันยังได้อธิบายไว้อีกว่า สถานการณ์จริง ๆ คือ บุคคลมีเสรีภาพบางส่วนและถูกกำหนดมาบางส่วน ธรรมชาติทางกายภาพ พันธุกรรม สถานะในจักรวาลและสถานะในสังคมของเขาล้วนถูกกำหนดมา บุคคลเริ่มต้นด้วยความจริงบางประการที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เช่น ตระกูล เชื้อชาติ สถานที่หรือประเทศเกิด การแสดงออกทางอารมณ์ กระทั่งพลังของชีวิตเหล่านี้เป็นทุนของเขา แต่เขาเองก็สามารถใช้ทุนที่มีอยู่เพื่อเพิ่มหรือลดคุณค่าของตน เขาสามารถทำให้ตนมีท่าทางที่ดีขึ้น มีสถานะทางสังคมสูงขึ้น หรือแม้แต่ลดคุณค่าของตนลงด้วยการประพฤติชั่ว มนุษย์มีเสรีภาพมากพอที่จะสร้างหรือทำลายตัวเขาเอง แต่เขาไม่มีเสรีภาพที่จะควบคุมธรรมชาติและเหตุการณ์ในอดีตให้เป็นไปตามปรารถนา โหราศาสตร์จึงไม่ได้สนับสนุนแนวคิดเรื่องโชคชะตาหรือชีวิตที่ถูกกำหนดมาแล้วโดยสมบูรณ์เปลี่ยนแปลงไม่ได้ เหมือนการทำงานของเครื่องจักรกล[๗๔]

จะเห็นว่าความเชื่อเรื่องเสรีภาพกับนิยัตินิยมของนักโหราศาสตร์ส่วนใหญ่จะเป็นแบบนิยัตินิยมอย่างอ่อน (soft determinism) หรือที่เรียกว่า คอมแพททิบิลิสม์ (compatibilism) คือเชื่อ

---

[๗๓]B.V. Raman, **Planetary Influences on Human Affairs**, (Bangalore : IBH Prakashana, 1980), p. 143.

[๗๔]Ibid., pp. 145-146.

ว่าทุกการกระทำมีสาเหตุแต่ก็เข้ากันได้กับเจตจำนงเสรี เนื่องจากปัจจัยทั้งหลายที่กำหนดการกระทำของเรา เป็นทางเลือกและความต้องการของเราเอง[๗๕]

๒.๘ โหราศาสตร์ในโลกปัจจุบัน

โหราศาสตร์เป็นความรู้เก่าแก่ของมนุษย์ อินเดียโบราณมีโหราศาสตร์อยู่ในคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์และมีบทบาทในสังคมอินเดียจนถึงปัจจุบัน ส่วนทางตะวันตกโหราศาสตร์กับดาราศาสตร์จับมือคู่กันมาตั้งแต่เริ่มต้น จนดาราศาสตร์แยกออกไป ทิ้งโหราศาสตร์ไว้ในโลกแห่งความลึกลับ บางยุคบางสมัยโหราศาสตร์จึงไม่ได้รับความสนใจ ในปัจจุบันโหราศาสตร์เริ่มเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายด้วยปัจจัยหลายอย่าง ต่อไปผู้วิจัยจะกล่าวถึงบทบาทของโหราศาสตร์ในปัจจุบัน จากแง่มุมต่าง ๆ

๒.๘.๑ ความเชื่อโหราศาสตร์ของคนไทยในปัจจุบัน

ผลการสำรวจของสวนดุสิตโพลล์สะท้อนภาพบางอย่างเกี่ยวกับโหราศาสตร์ ในคำถาม "ประชาชนคิดอย่างไร? กรณี หมอดูกับรัฐบาล"[๗๖] สำรวจเมื่อวันที่ ๒๘-๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๔๖ จากกลุ่มตัวอย่าง ๑,๐๕๒ คน มีจำนวนคนไม่เชื่อคำทำนายของหมอดูต่อรัฐบาลร้อยละ ๓๒.๒ คนที่เฉย ๆ ร้อยละ ๕๐.๘๕ ส่วนที่เชื่อหมอดูมีเพียงร้อยละ ๑๖.๙๕ แต่ในโพลล์เดียวกันระบุว่ามีคนถึงร้อยละ ๘๖.๖๖ ที่เห็นว่าหมอดูมีอิทธิพลต่อสังคมไทย โดยเห็นว่าสังคมไทยผูกพันกับเรื่องของโหราศาสตร์ หมอดูเป็นที่พึ่งทางใจได้ทางหนึ่ง และคนไทยเชื่อในเรื่องของบาปบุญคุณโทษ

จากผลการสำรวจของเอแบคโพลล์ ในเรื่องหมอดูกับอนาคตประเทศไทยในสายตาประชาชน ศึกษาตัวอย่างประชาชนอายุ ๑๘ ปีขึ้นไปในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลจำนวนทั้งสิ้น ๑,๔๕๖ ตัวอย่าง ระหว่างวันที่ ๑๔-๑๕ กันยายน ๒๕๕๐ พบว่า ร้อยละ ๕๓.๘ เคยหาหมอดู อ่านคำทำนาย หรือตรวจดวงชะตาของตนเองในช่วง ๖ เดือนที่ผ่านมา ในขณะที่ร้อยละ ๔๖.๒ ไม่เคย[๗๗]

---

[๗๕]Bryan Greetham, **Philosophy**, (China : Palgrave Macmillan, 2006), p. 241.

[๗๖]**สวนดุสิตโพลล์**, "ประชาชนคิดอย่างไร? กรณี หมอดูกับรัฐบาล", ๒๕๔๖, <http://dusitpoll.dusit.ac.th/2546/2546_533.html>(24 Jun 2007)

[๗๗]**ไทยโพส**, "โพลล์คนไทยเกินครึ่งพึ่งหมอดูดำเนินชีวิต", ๑๗ กันยายน ๒๕๕๐, <http://www.thaipost.net/index.asp?bk=thaipost&post_date=17/Sep/2550&news_id=148265&cat_id=200100>(17 Sep 2007)

ผลสำรวจพบด้วยว่า เรื่องที่ประชาชนได้ตรวจดวงชะตาใน ๕ อันดับแรกคือ ร้อยละ ๗๓.๓ ดูเรื่องการเงิน ร้อยละ ๖๘.๓ ดูเรื่องการงาน ร้อยละ ๕๘.๐ ดูเรื่องความรัก ร้อยละ ๔๘.๓ ดูเรื่องครอบครัว และร้อยละ ๔๓.๙ ดูเรื่องสุขภาพ ซึ่งผลของการตรวจดวงชะตาโดยภาพรวมพบว่า ส่วนใหญ่ได้รับผลการทำนายในทิศทางที่ดีเหมือนเดิม แต่มีเพียงร้อยละ ๑๕ ถึงร้อยละ ๒๐ เท่านั้นที่ได้รับผลการทำนายดวงชะตาที่ดีขึ้น โดยเฉพาะผลการทำนายเรื่องการเงินและฤกษ์ยามที่เป็นมงคล พบว่ากว่า ๑ ใน ๓ ได้รับผลการทำนายในลักษณะที่แย่ลง ประชาชนที่ถูกสอบถามส่วนใหญ่หรือร้อยละ ๖๕.๑ ระบุว่าเชื่อครึ่งไม่เชื่อครึ่งต่อผลการทำนาย ในขณะที่ร้อยละ ๑๕.๗ ค่อนข้างเชื่อ ร้อยละ ๗.๐ เชื่อ และร้อยละ ๑๐.๑ ไม่ค่อยเชื่อ ร้อยละ ๒.๑ ไม่เชื่อเลย

ในกลุ่มประชาชนที่เอแบคโพลล์ศึกษาเหล่านี้ส่วนใหญ่จึงไม่ปฏิเสธผลการทำนายของหมอดูเสียทั้งหมด อาจเป็นเพราะคำกล่าวที่ว่าถ้าไม่เชื่อก็อย่าลบหลู่ยังคงมีอิทธิพลในความรู้สึกนึกคิดของคนเหล่านี้อยู่มาก ที่น่าสนใจคือ ประชาชนที่ถูกศึกษาครั้งนี้ยังได้ติดตามคำทำนายของหมอดูเกี่ยวกับสถานการณ์บ้านเมือง เศรษฐกิจ และสังคมในช่วง ๖ เดือนที่ผ่านมาด้วย ซึ่งพบว่า ร้อยละ ๒๙.๘ เคยติดตาม ขณะที่ร้อยละ ๗๐.๒ ไม่เคยติดตาม ซึ่งในกลุ่มที่เคยติดตามส่วนใหญ่หรือกว่าร้อยละ ๘๐ รับทราบทิศทางผลการทำนายของหมอดูเรื่องการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมไปในทิศทางที่แย่เหมือนเดิมถึงแย่ลง

ผลวิจัยของเอแบคโพลล์ครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า การทำนายทายทักของบรรดาหมอดูยังคงมีอิทธิพลและบทบาทสำคัญต่อความรู้สึกนึกคิดและการประพฤติปฏิบัติของประชาชนค่อนข้างมาก ซึ่งคนไทยที่เชื่อถืออาจใช้ข้อมูลที่ได้รับจากการทำนายเป็นเพียงข้อมูลประกอบส่วนหนึ่งใช้ในการตัดสินใจร่วมกับแหล่งข้อมูลอื่น ๆ และดำเนินชีวิตบนความไม่ประมาท

งานวิจัยเรื่อง “ธุรกิจหมอดูปี ๔๙”[๗๘] ของศูนย์วิจัยกสิกรไทย ชี้ให้เห็นว่า ธุรกิจหมอดูเป็นธุรกิจที่เติบโตต่อเนื่องไม่ว่าจะอยู่ในช่วงภาวะเศรษฐกิจรุ่งเรืองหรือซบเซา เนื่องจากคนกรุงเทพฯ ส่วนหนึ่งต้องเผชิญกับภาวะเศรษฐกิจที่บีบคั้น ทำให้เกิดอาการเครียด ทุกคนพยายามหาทางออกที่ดีกว่าให้กับชีวิตและจิตใจของตนเอง ที่ปรึกษาทางเลือกหนึ่งของคนกรุงเทพฯ จำนวนไม่น้อยคือหมอดู ถึงแม้ว่าในปัจจุบันบรรดาหมอดูที่มีชื่อเสียงจะเพิ่มราคาค่าบริการแต่ก็ยังมีลูกค้าไปอุดหนุน

---

[๗๘]ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, “ธุรกิจหมอดูปี ๔๙ : คนกรุงเทพฯ จ่ายเงินดูหมอ ๒,๔๐๐ ล้านบาท (กระแสทรรศน์ ฉบับที่ ๑๘๘๙)”, <http://www.kasikornresearch.com/kr/search_detail.jsp?id=6624&cid=16>(17 Sep 2007)

กันอย่างต่อเนื่อง นอกจากการใช้บริการหมอดูเป็นการส่วนตัวแล้ว ในปัจจุบันบรรดาหนังสือและนิตยสารต่าง ๆ ก็จะมีการตีพิมพ์คำทำนายชะตาชีวิตสอดแทรกเข้ามาเป็นหนึ่งในคอลัมน์ประจำให้กับผู้อ่าน นอกจากนี้ในช่วงที่เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันมากยิ่งขึ้นก็มีการทำนายชะตาชีวิตทั้งในอินเทอร์เน็ต โทรศัพท์มือถือ และบริการผ่านระบบออดิโอเท็กซ์ การดูหมอผ่านทางเทคโนโลยีสารสนเทศต่าง ๆ นี้ ทำให้ธุรกิจหมอดูได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางมากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มนักเรียนนักศึกษาหรือกลุ่มเยาวชน เงินที่สะพัดอยู่ในธุรกิจนี้ในแต่ละปีจึงมีมูลค่าไม่น้อย

การสำรวจ "คนกรุงเทพฯกับการใช้บริการหมอดู" ของศูนย์วิจัยกสิกรไทยคาดว่าในปี ๒๕๔๙ ธุรกิจหมอดูและธุรกิจต่อเนื่องนั้นก่อให้เกิดเม็ดเงินสะพัดในธุรกิจถึง ๒,๔๐๐ ล้านบาท เมื่อเทียบกับในปี ๒๕๔๘ แล้วเพิ่มขึ้นร้อยละ ๔.๓ นอกจากนี้ธุรกิจหมอดูยังก่อให้เกิดเม็ดเงินสะพัดในธุรกิจต่อเนื่องอื่น ๆ เช่น ธุรกิจทำบุญ สะเดาะเคราะห์ ธุรกิจหนังสือพยากรณ์ดวงชะตา รวมไปถึงธุรกิจสื่อสารประเภทอินเทอร์เน็ตและออดิโอเท็กซ์ที่ให้บริการดูดวง

จากการสำรวจพฤติกรรมการใช้บริการหมอดูพบว่า ลักษณะการพึ่งพาธุรกิจหมอดู แยกออกเป็นกลุ่มที่ดูหมอเป็นประจำร้อยละ ๒๓.๐ กลุ่มที่ดูหมอทุกครั้งที่มีโอกาสร้อยละ ๓๓.๑ และกลุ่มที่ดูหมอเฉพาะเวลาที่มีปัญหาร้อยละ ๓๘.๔ และที่เหลืออีกร้อยละ ๕.๖ นั้นจะพึ่งบริการหมอดูตามความสะดวก อย่างไรก็ตามเมื่อเทียบกับพฤติกรรมการดูหมอของคนกรุงเทพฯ ที่ทางศูนย์วิจัยกสิกรไทยเคยทำการสำรวจในปีที่ผ่านมามีการเปลี่ยนแปลงที่น่าสนใจ คือ คนกรุงเทพฯที่เป็นกลุ่มตัวอย่างหันมาสนใจพึ่งพาธุรกิจหมอดูเป็นประจำมากขึ้น

ปัญหายอดนิยม ๓ อันดับแรกที่นำไปปรึกษาหมอดู คือ ปัญหาในเรื่องการงาน ปัญหาเรื่องการเงิน และปัญหาความรัก ซึ่งแตกต่างจากผลการสำรวจในครั้งที่ผ่านมา กล่าวคือคนกรุงเทพฯเริ่มให้ความสำคัญกับปัญหาในเรื่องการงานมากขึ้นอย่างชัดเจน

ความถี่ในการใช้บริการหมอดู ในปี ๒๕๔๙ คนกรุงเทพฯที่เป็นกลุ่มตัวอย่างใช้บริการหมอดูเฉลี่ย ๕.๒๓ ครั้ง และเสียค่าใช้จ่ายในการดูหมอเฉลี่ย ๑๕๔.๘๗ บาทต่อครั้ง อย่างไรก็ตามความถี่ในการไปดูหมอและค่าใช้จ่ายในการดูหมอนั้นมีความแตกต่างกันอย่างมากเมื่อเทียบระหว่างกลุ่มตัวอย่างทั้งในแง่ของเพศ ระดับการศึกษาและอาชีพ เนื่องจากคนบางใหญ่เสียค่าใช้จ่ายต่ำกว่า ๒๐๐ บาทต่อครั้ง แต่ก็มีกลุ่มตัวอย่างบางรายยินดีจะจ่ายเกินกว่า ๑,๐๐๐ บาทต่อครั้ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเชื่อถือในตัวหมอดูแต่ละคน

จากที่กล่าวมาข้างต้น เห็นได้ชัดเจนว่าอิทธิพลความเชื่อโหราศาสตร์ในสังคมไทยมีมากจนไม่อาจจะปฏิเสธได้ จนทำให้คนไทยบางคนละทิ้งความเชื่อเรื่องการทำนายทายทัก ส่วนพุทธ

ศาสนาสามารถสร้างแนวทางที่ถูกต้องในการอยู่กับสังคมที่ต้องเกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์ได้ ดังจะได้กล่าวต่อในบทต่อ ๆ ไป

๒.๘.๒ โหราศาสตร์กับทฤษฎีบุคลิกภาพ

บุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะอันเป็นเฉพาะตัวของบุคคล เป็นวิธีที่เราประพฤติและคิด มีนักจิตวิทยาหลายคนได้พยายามอธิบายบุคลิกภาพนี้ด้วยทฤษฎีต่าง ๆ ยกตัวอย่างที่รู้จักกันมาก คือ ทฤษฎีของซิกมัน ฟรอยด์ (Sigmund Freud) ที่กล่าวว่าบุคลิกภาพของบุคคลมีองค์ประกอบ ๓ ส่วน ได้แก่ อิด (id) คือแรงขับระดับสัญชาตญาณ อีโก (ego) คือตัวตนที่มีเหตุมีผลเพื่อควบคุมอิดให้อยู่ในโลกของความจริง และซุปเปอร์อีโก (superego) คือตัวตนที่คอยควบคุมอย่างเป็นผู้ใหญ่โดยคำนึงถึงข้อห้ามและจารีตของสังคม[๗๙]

คาร์ล กุสตาฟ จุง (Carl Gustav Jung) ก็แบ่งโครงสร้างของบุคลิกภาพเป็น ๓ ส่วนคือ จิตสำนึกของบุคคล (conscious ego) ซึ่งเหมือนกับอีโกของฟรอยด์ ความไร้สำนึกของบุคคล (personal unconscious) คือความคิด ความจำ และความรู้สึกที่ถูกกดเก็บไว้โดยไม่รู้ตัว และความไร้สำนึกสะสมร่วม (collective unconscious) เป็นรอยของความไร้สำนึกของเชื้อชาติและบรรพบุรุษที่เก็บสะสมมาตั้งแต่อดีต[๘๐] เชื่อกันว่าความหมายของสัญลักษณ์ที่ใช้ในโหราศาสตร์ถูกจารึกสะสมอยู่ในความไร้สำนึกสะสมร่วมนี้[๘๑]

การจะตรวจสอบว่าแต่ละบุคคลมีบุคลิกภาพแบบใด ในทางจิตวิทยามีการทดสอบหลายแบบ เช่น การทดสอบชนิดฉาย (projective test) เป็นการให้ผู้ทดสอบ “ฉาย” ความต้องการ แรงจูงใจ และความขัดแย้งของตนออกมา โดยใช้ตัวกระตุ้นที่คลุมเครือ ไม่มีโครงสร้างชัดเจน วิธีนี้ได้แก่ การให้ดูและบอกสิ่งที่เห็นจากหมึกที่หยดบนกระดาษ (Rorschach test) การให้ดูรูปภาพที่ไม่ชัดเจน (thematic apperception test) การให้ต่อประโยคให้สมบูรณ์ การเชื่อมโยงความหมายของคำ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีวิธีการสัมภาษณ์ และการใช้แบบทดสอบ เป็นต้น[๘๒] การทดสอบ

---

[๗๙]Paul R. Abramson, **Personality**, (USA : Holt, Rinehart and Winston, 1980), pp. 22-23.

[๘๐]Ibid., p. 49.

[๘๑]Joseph Murphy, **Secret of the I Ching**, (USA : Parker Publishing Company, 1970), p. 49.

[๘๒]Paul R. Abramson, Op.Cit., pp. 263-272.

ทางจิตวิทยาเหล่านี้ล้วนใช้การตอบสนองของผู้ทดสอบ มีลักษณะเป็นอัตวิสัย ทำให้เกิดปัญหาความไม่เที่ยงตรงจากผู้ทดสอบได้

เรื่องการใช้โหราศาสตร์ในวงการจิตวิทยา คาร์ล จุง เป็นผู้ที่เห็นประโยชน์จากโหราศาสตร์และนำมาใช้ในการทำจิตบำบัด จุงได้เขียนจดหมายถึงดร.บี.วี. รามัน (Dr.B.V. Raman) นักโหราศาสตร์ชาวอินเดีย มีความตอนหนึ่งว่า

> "...ข้าพเจ้าสนใจโหราศาสตร์มากว่า ๓๐ ปี ในฐานะที่เป็นนักจิตวิทยา ความสนใจหลักของข้าพเจ้าอยู่ที่การแสดงถึงอุปนิสัยที่ซับซ้อนอย่างชัดเจนในดวงชะตาในกรณีที่ยากแก่การวินิจฉัย ข้าพเจ้าใช้การวิเคราะห์ดวงชะตาเพื่อให้ได้มุมมองอื่นที่แตกต่าง ข้าพเจ้าต้องกล่าวว่า บ่อยครั้งข้อมูลทางโหราศาสตร์ให้ความกระจ่างแจ้งในจุดที่ข้าพเจ้าไม่อาจเข้าใจได้...ข้าพเจ้ายอมรับว่านี่เป็นความจริงที่น่าค้นหาที่ทำให้เห็นโครงสร้างของจิตใจมนุษย์..."[๔๓]

ดร.บี.วี. รามันได้กล่าวถึงประโยชน์ของโหราศาสตร์ในทางจิตวิทยาไว้ว่า

> "ดวงชะตากำเนิดเป็นภาพที่ค่อนข้างชัดเจนของสภาพจิตใจของบุคคล อันได้แก่ สภาพทางอารมณ์ สิ่งที่ชอบและไม่ชอบ ความถนัด ความรู้สึก ความสามารถจุดอ่อน และอุปนิสัยที่โดดเด่น ... ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ดวงชะตาเป็นส่วนเสริมในการวินิจฉัยทางจิตวิทยา ได้แก่ การทดสอบทางอาชีพ ทางสติปัญญา และบุคลิกลักษณะ โหราศาสตร์สามารถช่วยสถาบันการศึกษาในการแนะแนวการเลือกอาชีพให้กับนักเรียน สามารถช่วยภาคอุตสาหกรรมในการจัดสรรคนงานให้เหมาะกับหน้าที่และนิสัยของตน"[๔๔]

ซามูเอล ไบเลย์ (Samuel Bailey) ได้เสนอทฤษฎีบุคลิกภาพที่ใกล้เคียงกับโหราศาสตร์ คือแบ่งอุปนิสัยของบุคคลออกเป็น ๔ ธาตุ ได้แก่ (๑) บุคคลที่อารมณ์มีอิทธิพลสูง เช่น มีความทะเยอทะยาน ความกลัว ความหวัง และความขุ่นเคือง เป็นต้น (๒) บุคคลที่มีความสามารถใน

---

[๔๓]B.V. Raman, **Planetary Influences on Human Affairs**, (Bangalore : IBH Prakashana, 1980), pp. 225-226.

[๔๔]Ibid., pp. 88-89.

กิจกรรมทางสติปัญญา (๓) บุคคลที่มีพลังและมีความตั้งใจสูง และ (๔) บุคคลที่มีความสามารถทางร่างกาย[๕๕] เมื่อเปรียบเทียบกับธาตุในโหราศาสตร์ที่ได้กล่าวไว้ในเรื่องจักรราศี ลักษณะทั้ง ๔ คล้ายกับลักษณะของราศีธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ และธาตุดินตามลำดับ

ในเรื่องทฤษฎีบุคลิกภาพและวิธีทดสอบ สตีเฟน อาร์โรโยนักโหราศาสตร์ตะวันตกผู้จบการศึกษาทางจิตวิทยา กล่าวไว้ว่า ในขอบเขตของวิชาจิตวิทยามีทฤษฎีที่ว่าด้วยบุคลิกภาพอยู่มากมาย ทฤษฎีเหล่านี้พยายามอธิบายลักษณะและรูปแบบการดำเนินชีวิตของบุคคล ทุก ๆ ทฤษฎีเชื่อว่ามีสิ่งที่เรียกว่า ธรรมชาติของบุคคล (human nature) ที่ติดตัวทารกมาตั้งแต่เกิด ซึ่งอยู่ในรูปแบบของความโน้มเอียงทั่วไป (general dispositions) และศักยภาพของบุคคล มากกว่าที่จะเป็นอุปนิสัยเฉพาะ ปัญหาของทฤษฎีบุคลิกภาพที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน คือแต่ละทฤษฎีจะมีความลำเอียงต่ออุปนิสัยบางอย่างที่มีลักษณะเดียวกันกับผู้คิดค้นทฤษฎีนั้น ๆ แต่โหราศาสตร์เป็นภาษาที่บรรยายให้เห็นพลังงานจริง ๆ ที่ขับดันมนุษย์ และสามารถจะเป็นวิธีที่เที่ยงตรงที่สุดในการอธิบายธรรมชาติของมนุษย์ว่าเป็นอย่างไร อาร์โรโยกล่าวว่า “ข้าพเจ้าไม่มีข้อสงสัยเลยว่า โหรา-ศาสตร์เป็นวิธีที่เที่ยงตรงและกว้างขวางครอบคลุมที่สุด ในการเข้าใจบุคลิกภาพ พฤติกรรมและพัฒนาการของบุคคล”[๕๖]

จะเห็นว่านักจิตวิทยาพยายามมองหาเครื่องมือที่มีลักษณะเป็นภววิสัย มาช่วยอธิบายบุคลิกภาพของบุคคล โหราศาสตร์ก็เป็นทางเลือกหนึ่งที่นำมาใช้ เนื่องจากเป็นการใช้ข้อมูลกำเนิดวิเคราะห์ศักยภาพของบุคคล ซึ่งไม่ขึ้นอยู่กับความรู้สึกส่วนตัว

๒.๘.๓ โหราศาสตร์กับการให้การปรึกษาทางจิตวิทยา

การให้การปรึกษาทางจิตวิทยาเป็นกระบวนการที่ช่วยให้บุคคลสามาถกำหนดเป้าหมาย ตัดสินใจ และแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิต การให้การปรึกษาทางจิตวิทยานี้มีความสัมพันธ์กับทฤษฎีบุคคลิกภาพอย่างใกล้ชิด การที่รู้ว่าบุคคลมีลักษณะอุปนิสัยอย่างไร ทำให้รู้แรงจูงใจในการแสดงพฤติกรรม อันจะนำไปสู่วิธีแก้ปัญหาที่ตรงจุด

มีนักจิตวิทยาจำนวนหนึ่งในปัจจุบันใช้โหราศาสตร์เป็นเครื่องมือหนึ่งสำหรับการให้การปรึกษา เนื่องจากโหราศาสตร์เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์บุคลิกภาพของบุคคลได้ โนเอล ไทล์

---

[๕๕] Paul R. Abramson, Op.Cit., p. 4.

[๕๖] Stephen Arroyo, **Astrology, Psychology and the Four Elements**, (USA : CRCS Publications, 1975), p. xv.

(Noel Tyl) เป็นนักโหราศาสตร์ตะวันตกผู้หนึ่งที่ใช้โหราศาสตร์ในการให้การปรึกษาทางจิตวิทยา โดยประยุกต์การใช้โหราศาสตร์เป็นเครื่องมือหนึ่งในการให้การปรึกษาหรือจิตบำบัดแบบครั้งเดียว (single session counseling) ไทล์ได้กล่าวถึงเหตุ ๔ ประการที่การทำจิตบำบัดกับโหราศาสตร์มีความใกล้เคียงกันมากขึ้น คือ

๑) เนื่องจากการบำบัดในปัจจุบันสามารถกระทำให้เสร็จสิ้นได้ในครั้งเดียวได้ เหมือนการดูดวง

๒) เนื่องจากโหราศาสตร์มีทฤษฎีและการค้นพบทางพฤติกรรมคล้ายกับจิตวิทยา และในปัจจุบันภาพลักษณ์ของโหราศาสตร์เริ่มเปลี่ยนไปจากการทำนายที่เน้นเหตุการณ์ในอนาคต ไปสู่การศึกษาและเห็นคุณค่าในเชิงมานุษยวิทยา นักโหราศาสตร์จำนวนมากเป็นนักจิตบำบัด และนักจิตบำบัดจำนวนมากเป็นนักโหราศาสตร์

๓) เนื่องจากโหราศาสตร์ไม่ได้เรียกตัวเองว่า การบำบัด ทำให้ไม่เกิดความรู้สึกด้านลบเมื่อไปหานักจิตบำบัด

๔) เนื่องจากเหตุผลด้านการเงิน โดยโหราศาสตร์มีค่าใช้จ่ายที่ถูกกว่าการทำจิตบำบัด[๙๗]

นอกจากนี้สตีเฟน อาร์โรโยนักจิตวิทยาผู้หนึ่งที่ใช้โหราศาสตร์ในการให้การปรึกษา ได้สรุปประโยชน์ของโหราศาสตร์ที่มีต่อการให้การปรึกษา ผู้วิจัยขอสรุปยกมาเป็นบางข้อดังนี้

(๑) โหราศาสตร์ทำให้เกิดความอดทน เมื่อบุคคลเห็นว่าชีวิตเป็นวงรอบของการเปลี่ยนแปลง เป็นการง่ายที่จะอดทนต่อสภาวะที่เรารู้ว่าจะสิ้นสุดลงเมื่อใด

(๒) โหราศาสตร์บอกให้รู้ถึงรูปแบบการเติบโตและพัฒนา ดีกว่าเครื่องมือทางจิตวิทยาใด ๆ จะทำได้ โดยสามารถระบุว่าบุคคลควรจะทำอะไร ในช่างเวลาใด และสามารถบอกถึงช่วงการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของชีวิตได้

(๓) โหราศาสตร์ทำให้บุคคลดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับกำลังที่ตนมี และใช้พลังความคิด ความตั้งใจ และการสร้างสรรค์เพื่อสร้างวิถีชีวิตให้ดีขึ้น ในจังหวะเวลาที่เหมาะสม

(๔) ช่วยให้บุคคลมีความเข้าใจในกฎจักรวาลที่ควบคุมสรรพสิ่ง ทำให้เข้าใจความจริงภายในของตน กฎเหล่านี้ได้แก่ ความเป็นระเบียบ ความสมดุล กฎของเหตุและผล วงรอบ การแบ่งขั้ว เราเป็นในสิ่งที่เราคิด และสิ่งที่เหมือนกันก่อให้เกิดกันและกัน (like begets like) เป็นต้น

---

[๙๗] Noel Tyl, **The Creative Astrology : Effective Single Session Counseling,** (USA : Llewellyn, 2000), pp. 63-64.

(๕) โหราศาสตร์เปิดเผยถึงโครงสร้างพื้นฐานของชีวิตและช่วงชีวิต อันเกิดจากระเบียบแห่งรูปแบบของประสบการณ์ต่าง ๆ

(๖) โหราศาสตร์ทำให้เราเกิดมุมมองและวิธีที่จะตระหนักถึงชีวิต ทำให้เราไม่ติดยึดในประสบการณ์บางอย่าง ความท้อแท้ผิดหวัง และความอึดอัด โดยความเข้าใจถึงความเปลี่ยนแปลงที่เป็นวงรอบของชีวิต

(๗) โหราศาสตร์ช่วยผู้ให้การปรึกษาและนักจิตบำบัดเข้าถึงธรรมชาติภายในของผู้ป่วยดีกว่าวิธีฉาย (projecting) สมมติฐานของจิตไร้สำนึกของบุคคลออกมา และยังช่วยในการหาวิธีบำบัดที่เหมาะสมกับแต่ละคนด้วย

(๘) โหราศาสตร์มีวิธีที่ทำให้บุคคลรู้ถึงความต้องการในส่วนลึกระดับจิตไร้สำนึก ทำให้เกิดความชัดเจนในทิศทางและความหมายของชีวิต

(๙) โหราศาสตร์ทำให้บุคคลสามารถกำหนดประเภทของกิจกรรมที่เหมาะกับพลังชีวิตที่ตนมี

(๑๐) โหราศาสตร์ช่วยทำให้บุคคลมีความมั่นใจในความคุ้นเคยส่วนตัว ความรู้สึก และความรู้ภายในที่ตนกลัวที่จะแสดงออกหรือยอมรับ

(๑๑) โหราศาสตร์ทำให้เราตระหนักว่าโลกนี้คือเวทีละครที่แต่ละคนเป็นส่วนหนึ่งของการแสดง ทำให้เกิดมุมมองต่อชีวิต เกิดอารมณ์ขัน ดำเนินชีวิตไปได้ด้วยดี นอกจากนี้ยังนำไปสู่การตั้งคำถามที่ลึกซึ้งขึ้นไป เช่น ใครเล่าคือผู้แสดง ใครคือผู้กำกับ และใครคือผู้เขียนบท

(๑๒) การใช้โหราศาสตร์ในการให้การปรึกษา ผู้ให้การปรึกษาสามารถช่วยให้บุคคลปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติของตน มากกว่าการหล่อหลอมตนด้วยแบบพิมพ์ทฤษฎีที่มนุษย์คิดขึ้นว่าบุคคลควรจะเป็นอย่างไร[๘๘]

๒.๘.๔ โหราศาสตร์กับกระแสหลังนวยุคนิยม

กระบวนทัศน์หลังนวยุคนิยม (postmodernism) เริ่มเป็นที่สนใจในปัจจุบัน หลังนวยุคนิยมให้ความสนใจในเนื้อหาความคิดของมนุษย์ทั้งโลก ทุกวัฒนธรรม ทุกลัทธิความเชื่อ ถือนโยบายว่าสำรวจเนื้อหาใหม่หมดและไม่ละเลยอะไรเลย เมื่อเตรียมตัวพร้อมแล้วก็ย้อนอ่านทุกอย่าง เพื่อเลือกประเด็นที่สนใจมาคิดใหม่ และเสนอเพื่อโลกาภิวัฒน์ที่เหมาะสม[๘๙]

---

[๘๘]Stephen Arroyo, Op.Cit., pp. 54-56.

[๘๙]กีรติ บุญเจือ, **ปรัชญาหลังนวยุค**, (กรุงเทพฯ : ดวงกมล, ๒๕๔๕), หน้า ๒๐๒.

กระบวนทัศน์หลังนวยุคได้วิเคราะห์และประเมินค่าเรื่องราวต่าง ๆ ของศาสนา ทำให้ผู้นับถือศาสนาต่างกัน เชื่อในลัทธิต่างกัน หันหน้าเข้าหากัน ต่างสำนัก ต่างทฤษฎีก็หันหน้าเข้าหากัน เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์แก่กัน หวังความร่วมมือกันโดยไม่ต้องเชื่อเหมือนกัน

กระบวนทัศน์หลังนวยุคเกิดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาการนิยามแล้วก็ยึดติดที่นิยามของตน โดยถือว่าเป็นความเข้าใจที่ชัดเจน รัดกุมและถูกต้อง เมื่อพบนิยามที่ตนเองมั่นใจแล้ว ก็ปฏิเสธนิยามอื่น ๆ ทั้งหมด เมื่อนิยามได้มากพอจนปะติดปะต่อกันสร้างเป็นระบบขึ้นแล้วก็ปฏิเสธและคัดค้านระบบอื่น ๆ ทั้งหมด เพื่อยืนยันและปกป้องระบบของตน ปัญหาการยึดติดในนิยามที่สร้างขึ้นนี้ แก้โดยสนใจวิเคราะห์ทุกอย่างและเลือกเอาส่วนที่เห็นว่าดีมีคุณค่ามาพัฒนา หาความเข้าใจใหม่ ๆ เสริมของเดิม โดยไม่โจมตีลบล้างสิ่งที่ตนเองยังไม่เลือกเอามาใช้ นี้เป็นแนวทางของกระบวนทัศน์หลังนวยุค

แนวคิดหลังนวยุคที่เกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์คือกระแสนิวเอจ (new age) นิวเอจเป็นความเคลื่อนไหวทางสังคมและทางจิตใจ มีความสนใจอย่างหลากหลาย ได้แก่ ศาสนา ปรัชญา รหัสย-ลัทธิ สุขภาพ จิตวิทยา ปรจิตวิทยา นิเวศวิทยา และศาสตร์ลึกลับ คำว่านิวเอจหรือยุคใหม่นี้มาจากยุคราศีกุมภ์ (age of Aquarius)[๙๐] นิวเอจมีความเคลื่อนไหวมาตั้งแต่ปลายคริสตวรรษที่ ๒๐ จนเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมตะวันตกร่วมสมัย

ลักษณะหลังนวยุคของกระแสนิวเอจ คือการให้ความสำคัญต่อความรู้และประสบการณ์เชิงอัตวิสัย เป็นการเน้นให้ปัจเจกชนมีทางเลือกด้านจิตใจ โดยใช้อัชฌัตติกญาณและประสบ-การณ์ของตน แทนที่จะเชื่อความจริงจากความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ[๙๑] ซึ่งอาจจะใช้วิธีที่แปลกเฉพาะตนในการเข้าถึงความจริงด้านจิตใจ อาจเป็นศาสนาดั้งเดิมของโลก รวมทั้งลัทธิและความเชื่อนอกศาสนาต่าง ๆ โหราศาสตร์ก็เป็นทางเลือกหนึ่งของกระแสนิวเอจ และยังเป็นที่มาของคำว่านิวเอจนี้อีกด้วย

เนื่องจากการหมุนรอบตัวเองของโลกมีลักษณะควงส่ายเหมือนลูกข่าง รอบหนึ่งที่แกนโลกส่ายใช้เวลาประมาณ ๒๕,๙๒๐ ปี นักดาราศาสตร์และโหราศาสตร์แบ่งวงรอบนี้เป็น ๑๒ ยุค ๆ ละ

---

[๙๐]Rosemary Ellen Guiley, **Encyclopedia of the Strange, Mystical, & Unexplained**, (New York : Gramercy, 1991), p. 403.

[๙๑]Wikimedia Foundation, Inc., **Wikipedia**, “New Age”, 2007, <http://en.wikipedia.org/wiki/New_Age> (24 Dec 2007)

๒๑๖๐ ปี[๙๒] จุดที่ใช้เป็นตัวชี้ว่ากำลังอยู่ในยุคไหนคือวสันตวิษุวัต (vernal equinox) เป็นจุดที่ระยะเวลากลางวันและกลางคืนเท่ากันในฤดูใบไม้ผลิ จุดนี้จะเคลื่อนถอยหลังไปตามกลุ่มดาวฤกษ์จักรราศี ปัจจุบันจุดนี้อยู่ในปลายราศีมีน จะเข้าราศีกุมภ์ในปี ค.ศ.๒๑๖๐ ช่วงนี้จึงเป็นการเปลี่ยนผ่านจากราศีมีนไปสู่ราศีกุมภ์ ราศีมีนหมายถึงการรวมตนเข้ากับจิตสูงสุดโดยวิธีใช้ประสบการณ์ลึกลับภายใน[๙๓] เป็นยุคที่ศาสนาต่าง ๆ รุ่งเรือง ส่วนราศีกุมภ์หมายถึงการประดิษฐ์คิดค้นเทคโนโลยี ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ ความยุติธรรมในสังคม และการรวมกันเป็นชุมชน[๙๔] นิวเอจจึงเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านจากศรัทธาของศาสนาหลักไปสู่ความเชื่อของชุมชน โดยใช้ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์เป็นเครื่องมือ

๒.๘.๕ บทบาทของโหราศาสตร์ต่อวิถีชีวิตชาวไทยในปัจจุบัน

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าคนไทยในปัจจุบันจำนวนมากมีความเชื่อในเรื่องโหราศาสตร์ เนื่องจากโหราศาสตร์มีบทบาทต่อวิถีชีวิตของคนไทยมาตั้งแต่โบราณ ปัจจุบันการเชื่อถือนี้ยังคงอยู่และดูจะมีมากขึ้นด้วย บทบาทในปัจจุบันของโหราศาสตร์ที่มีต่อวิถีชีวิตของคนไทย สรุปได้ดังนี้

๑) การดูแนวโน้มชีวิตในอนาคต เมื่อบุคคลประสบปัญหาในชีวิต มีข้อคับข้องใจ หาทางออกไม่ได้ มักจะไปหาหมอดู เพื่อให้ตรวจดูดวงชะตาตนว่าดีร้ายอย่างไร โชคดีจะเข้ามาเมื่อใด และเคราะห์ร้ายที่กำลังเผชิญจะสิ้นสุดลงเมื่อใด นี่ดูจะเป็นกิจกรรมหลักในการใช้โหราศาสตร์ของคนไทย เรื่องที่คนส่วนใหญ่สนใจก็คือเรื่องการเงิน การงานและความรัก ดูได้จากสถิติที่ยกมาข้างต้น ถึงแม้คนจะไม่มีความเชื่ออย่างมั่นคงนักต่อโหราศาสตร์ แต่คำทำนายของหมอดูก็ทำให้คล้อยตาม สบายใจ มีกำลังใจ หรืออาจจะมีความกังวลใจมากขึ้น ความที่บุคคลไม่มีความเข้าใจในโหราศาสตร์เพียงพอ ผนวกกับคำที่มักกล่าวกันว่า “ไม่เชื่ออย่าลบหลู่” ทำให้หมอดูเป็นผู้ที่มีอิทธิพลอย่างมากในสังคมไทย แม้จะมีคนที่ไม่เชื่อถือเป็นจำนวนมาก แต่ก็มักจะ “ฟังหูไว้หู” คืออย่างน้อยก็ฟังไว้ก่อน นอกจากดวงชะตาบุคคลแล้ว การดูดวงชะตาประเทศหรือบุคคลสำคัญก็มีอิทธิพลอย่างมากในสังคมไทย

๒) การตั้งชื่อและเปลี่ยนชื่อ ในปัจจุบันเมื่อความรู้ทางโหราศาสตร์เริ่มแพร่หลาย คนมีความเชื่อเรื่องนี้มากขึ้น การตั้งชื่อตามหลักโหราศาสตร์ก็มีความสำคัญขึ้นมา แม้คนที่มีชื่อเดิมอันไม่เป็น

---

[๙๒]Alan Oken, **Alan Oken’s Complete Astrology**, (USA : Ibis Press, 2006), p. 514.

[๙๓]Ibid., p. 525.

[๙๔]Susan Miller, **Planets and Possibilities**, (UK : Time Warner Books, 2001), p. 47.

มงคลต่อตัวเองตามคติความเชื่อก็มักจะเปลี่ยนชื่อให้ถูกต้องตามตำราโหราศาสตร์ ทำให้คนบางคนในสมัยปัจจุบันมีชื่อที่ยาว อ่านยากและฟังดูแปลกหู ถึงแม้จะไม่ได้มีข้อพิสูจน์อย่างชัดเจนว่าการเปลี่ยนชื่อสามารถเปลี่ยนชีวิตของตนได้หรือไม่ แต่คนจำนวนไม่น้อยก็นิยมเปลี่ยนชื่อ เพราะเชื่อว่าชื่อเป็นสัญลักษณ์แทนตัวอย่างหนึ่ง อย่างน้อยก็มีผลทางด้านจิตวิทยา

๓) การหาฤกษ์มงคล หรือการหาวันเวลาอันเป็นมงคลเพื่อดำเนินกิจกรรมในวิถีชีวิต ดูจะมีความสำคัญจนเป็นธรรมเนียมปฏิบัติสืบมาตั้งแต่โบราณ แม้จะไม่ถูกหลักพุทธศาสนานัก ดังที่จะกล่าวในบทต่อไป แต่ก็ถือปฏิบัติกันโดยมาก แม้บุคคลที่ไม่มีความเชื่อนักในเรื่องนี้ก็ตาม กิจกรรมต่าง ๆ เช่น การปลูกบ้านลงเสาเอก การขึ้นบ้านใหม่ การเริ่มกิจการ การแต่งงาน การลาสิกขาบท เป็นต้นนี้ ล้วนมักจะต้องมีการหาฤกษ์ยามก่อน จนเป็นธรรมเนียมที่คนส่วนใหญ่ปฏิบัติตาม แม้อาจจะไม่เชื่อนักแต่ก็ทำเพื่อความสบายใจ

๔) การสร้างและตกแต่งที่อยู่อาศัย ความแพร่หลายของความเชื่อในเรื่องฮวงจุ้ยและโหราศาสตร์จีน ทำให้การเลือกทำเลที่ตั้ง การออกแบบและตกแต่งที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน มีการใช้ศาสตร์ฮวงจุ้ยมาประกอบมากขึ้น ละเอียด ศิลาน้อยได้อธิบายเรื่องฮวงจุ้ยหรือเฟิงสุ่ย (Feng Shui) ไว้ว่า

> “คุณสมบัติทางธรณีวิทยา ทางบรรยากาศ และทางจิต ของสถานที่ตั้งอาคารทุก ๆ แห่งอันเป็นสถานที่ซึ่งมีศักยภาพสูงจะถูกประมวลหรือประเมินเข้าด้วยกันโดยวิทยาศาสตร์สาขาหนึ่ง ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดตำแหน่งที่ตั้งและวางแปลนอาคารบ้านเรือนทั้งหมด รวมทั้งสิ่งก่อสร้างชนิดต่าง ๆ ตลอดทั่วทั้งประเทศจีนเลยทีเดียว และวิทยาศาสตร์สาขานั้นก็คือเฟิงสุ่ยนั่นเอง”[๙๕]

แม้ฮวงจุ้ยจะเป็นวิทยาศาสตร์ทางธรรมชาติสาขาหนึ่ง แต่ก็มีหลักเกณฑ์มากมายที่ไม่มีข้อสนับสนุนทางวิทยาศาสตร์ แต่ก็มีผู้เชื่อถือเป็นจำนวนมากตั้งแต่โบราณ จนมีอิทธิพลไปทั่วโลกรวมทั้งประเทศไทยด้วย

---

[๙๕]ละเอียด ศิลาน้อย, **เฟิง-สุ่ย (ฮวงจุ้ย) ภูมิลักษณ์พยากรณ์**, (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๐), อารัมภกถา หน้าที่ ๕.

บทที่ ๓
ทรรศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทที่มีต่อโหราศาสตร์ในยุคปัจจุบัน

๓.๑ โหราศาสตร์สมัยก่อนพุทธกาล

โดยความหมายอย่างกว้างของโหราศาสตร์ที่หมายถึงวิชาที่ว่าด้วยการทำนายทายทัก กล่าวได้ว่าวิชานี้มีมาตั้งแต่ก่อนสมัยพุทธกาล ในพระไตรปิฎกและอรรถกถามีการกล่าวถึงคัมภีร์มหาปุริสลักษณะไว้หลายที่ เช่น

ในอัมพัฏฐสูตร พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค กล่าวถึงอัมพัฏฐมาณพ ศิษย์ของพราหมณ์โปกขรสาติ เป็นผู้คงแก่เรียน ทรงจำมนต์ได้ รู้จบไตรเพท พร้อมทั้งคัมภีร์ต่าง ๆ รวมถึงมหาปุริสลักษณะ พราหมณ์โปกขรสาติก็รับรองว่าพระพุทธเจ้าถึงพร้อมแล้วซึ่งมหาปุริสลักษณะ ๓๒ ประการ[๑]

พระพุทธองค์เองก็ทรงรับรองความถูกต้องของคัมภีร์เก่าอันนี้ ดังปรากฏในลักขณสูตร พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค ที่ทรงตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า “...พระมหาบุรุษผู้สมบูรณ์ด้วยมหาปุริสลักษณะ ๓๒ ประการเหล่านี้ ย่อมมีคติเป็นสองเท่านั้น ไม่เป็นอย่างอื่น คือ ถ้าครองเรือนจะได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิผู้ทรงธรรม เป็นพระราชาโดยธรรม...”[๒] จากนั้นทรงแสดงลักษณะต่าง ๆ ทั้ง ๓๒ มี พระบาทเรียบเสมอกันเป็นต้น แล้วยังทรงแสดงเหตุที่มาของลักษณะเหล่านี้อีกด้วย

ในอรรถกถาติกัณณสูตร คัมภีร์มโนรถปูรณี อรรถกถาอังคุตตรนิกาย ติกนิบาต กล่าวว่า

> “มหาปุริสลกฺขณํ ได้แก่ ศาสตร์ที่มีบทร้อยกรองประมาณ ๑๒,๐๐๐ คัมภีร์ ที่แสดงลักษณะของมหาบุรุษ มีพระพุทธเจ้าเป็นต้น”[๓]

ในอรรถกถามหาวรรคที่ ๓ เสลสูตรที่ ๗ ปรมัตถโชติกา อรรถกถาขุททกนิกาย สุตตนิบาต กล่าวว่า

---

[๑]ที.สี. ๑๑/๑๔๓/๔๙๘-๔๙๙.

[๒]ที.ปา. ๑๖/๑๓๐/๑.

[๓]องฺ.ติก.อ. ๓๔/๒๔๒.

"เสลพราหมณ์ชื่อว่าเป็นผู้ชำนาญในคัมภีร์โลกายตะและตำราทำนายมหาปุริสลักษณะ เพราะเป็นผู้เรียนจบครบบริบูรณ์ในคัมภีร์โลกายตะและคัมภีร์วิตัณฑวาทศาสตร์ และคัมภีร์มหาปุริสลักษณศาสตร์ ๑๒,๐๐๐ อันเป็นคัมภีร์หลักของคัมภีร์มหาปุริสลักษณะ"[๕]

นอกจากนี้ วิชาที่ว่าด้วยการทำนายต่าง ๆ ที่มีมาในพรหมชาลสูตรและสามัญญผลสูตร เช่น การทายนิมิต ทายฝัน ทายหนูกัดผ้า เป็นต้นนั้น ก็ดูจะเป็นวิชาที่ใช้กันอยู่ทั่วไปมาตั้งแต่ก่อนสมัยพุทธกาล และการใช้ดวงดาวในการทำนายก็มีอยู่ในวัฒนธรรมอินเดียตั้งแต่ยุคพระเวท

๓.๒ การทำนายที่ปรากฏในพระไตรปิฎกและอรรถกถา

หลักฐานในคัมภีร์ชั้นบาลีและอรรถกถามีการกล่าวถึงการทำนายไว้บ้าง จะยกบางเรื่องที่สำคัญ ๆ มาแสดง การทำนายที่ปรากฏในคัมภีร์ต่าง ๆ นี้ หมายถึงโหราศาสตร์ในความหมายอย่างกว้างคือ หมายถึงการทำนายทายทักโดยใช้หลักวิชาที่หลากหลาย ส่วนการทำนายโดยใช้การโคจรของดวงดาวนั้นไม่ได้ปรากฏเป็นเหตุการณ์ชัดในคัมภีร์ชั้นบาลีและอรรถกถา เรื่องที่เกี่ยวกับการทำนายมีดังนี้

๓.๒.๑ พราหมณ์ ๘ คนทำนายดวงชะตาของเจ้าชายสิทธัตถะ

ในหลักฐานชั้นบาลีไม่ได้มีรายละเอียดเรื่องนี้ แต่จะกล่าวไว้ค่อนข้างละเอียดในอรรถกถาเอกนิบาตชาดก อปัณณกวรรค อวิทูเรนิทาน ความว่า

"พราหมณ์ ๘ คนเหล่านี้คือ พราหมณ์ชื่อรามะ ชื่อธชะ ชื่อลักขณะ ชื่อสุชาติมันตี ชื่อโภชะ ชื่อสุยามะ ชื่อโกณฑัญญะ ชื่อสุทัตตะ ในครั้งนั้นพวกเขาได้เป็นพราหมณ์ ๘ คน ผู้เรียนจบเวทางคศาสตร์ทั้ง ๖ พยากรณ์มนต์แล้ว ได้เป็นผู้ตรวจพระลักษณะ แม้พระสุบินในวันที่ถือปฏิสนธิ พราหมณ์เหล่านี้แหละก็ได้ตรวจดูแล้ว บรรดาพราหมณ์ทั้ง ๘ นั้น ๗ คนยกสองนิ้วพยากรณ์เป็นสองทางว่า ผู้ประกอบด้วยลักษณะเหล่านี้ เมื่ออยู่ครองเรือนจักได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ เมื่อบวชจักได้เป็นพระพุทธเจ้า ดังนี้ ต่างพากันบอกถึงสมบัติอันมีสิริของพระเจ้าจักรพรรดิ แต่มาณพชื่อโกณฑัญญะโดยโคตร เด็กกว่าพราหมณ์เหล่านั้นทุกคน พิจารณาดูความ

---

[๕]ขุ.สุ.อ. ๔๗/๕๓๙.

สมบูรณ์แห่งพระลักษณะของพระโพธิสัตว์ ชูนิ้วมือนิ้วเดียวเท่านั้นแล้วพยากรณ์อย่างเดียวว่าพระโพธิสัตว์นี้ไม่มีเหตุที่จะดำรงอยู่ในท่ามกลางเรือน จักได้เป็นพระพุทธเจ้าผู้ทรงปราศจากกิเลสประดุจหลังคาโดยส่วนเดียวเท่านั้น..."[๕]

ในอรรถกถานี้บอกว่าพราหมณ์ทั้งหลายใช้วิชาดูลักษณะประกอบกับการทำนายพระสุบินของพระนางสิริมหามายา ซึ่งทำให้เห็นว่าการทำนายในสมัยพุทธกาลนั้นใช้การทำนายฝันเป็นหลัก แม้พระพุทธองค์ก็ทรงพยากรณ์พระสุบินดังจะกล่าวต่อไป ส่วนการดูลักษณะมหาบุรุษก็เห็นแต่กรณีของเจ้าชายสิทธัตถะที่จะทรงเจริญเป็นพระพุทธเจ้าหรือพระมหาจักรพรรดิเท่านั้น ไม่เห็นมีการดูลักษณะของบุคคลอื่น

๓.๒.๒ พระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์พระสุบินของพระองค์เอง

พระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์พระสุบินของพระองค์ก่อนที่จะตรัสรู้ ปรากฏในสุบินสูตร[๖] อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต ทรงแสดงแก่ภิกษุทั้งหลายมีความโดยสรุปว่า ทรงพระสุบินก่อนการตรัสรู้เป็นนิมิต ๕ ประการคือ

๑) ทรงบรรทมโดยแผ่นดินใหญ่เป็นที่นอนใหญ่ ขุนเขาหิมวันต์เป็นเขนย มือซ้ายหย่อนลงในสมุทรด้านทิศบูรพา มือขวาหย่อนลงในสมุทรด้านทิศประจิม เท้าทั้งสองหย่อนลงในสมุทรด้านทิศทักษิณ

๒) หญ้าคาได้ขึ้นจากนาภีของพระองค์จดท้องฟ้าตั้งอยู่

๓) หมู่หนอนมีสีขาว ศีรษะดำ ได้ไต่ขึ้นมาจากเท้าของพระองค์ ปกปิดตลอดถึงชานุมณฑล

๔) นกสี่เหล่ามีสีต่าง ๆ กัน บินมาจากทิศทั้งสี่ ตกลงแทบเท้าของพระองค์ แล้วกลับกลายเป็นสีขาวทุกตัว

๕) ทรงพระดำเนินไปมาบนภูเขาคูถลูกใหญ่ แต่ไม่แปดเปื้อนคูถ

สุบินนิมิตเหล่านี้ทรงพยากรณ์เอง มีใจความว่า

๑) ข้อสุบินที่ว่าทรงบรรทมบนแผ่นดินใหญ่เป็นต้นนั้น ปรากฏเพื่อเป็นนิมิตให้ทราบว่าตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธะได้ตรัสรู้สัมมาสัมโพธิญาณที่ไม่มีธรรมอื่นยิ่งกว่า

---

[๕] ขุ.ชา.อ. ๕๕/๙๓.

[๖] องฺ.ปญฺจก. ๓๖/๑๙๖/๔๓๑-๔๓๓.

๒) ข้อสุบินที่ว่ามีหญ้าคาขึ้นจากพระนาภีไปจดท้องฟ้านั้น ปรากฏเพื่อเป็นนิมิตให้ทราบว่า ตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธะได้ตรัสรู้อริยมรรคมีองค์ ๘ แล้วประกาศด้วยดี ตลอดถึงเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

๓) ข้อสุบินที่ว่าหมู่หนอนขาวศีรษะดำไต่ขึ้นจากเท้าของพระองค์นั้น ปรากฏเพื่อเป็นนิมิตให้ทราบว่า คฤหัสถ์ผู้นุ่งห่มผ้าขาวจำนวนมากได้ถึงตถาคตเป็นสรณะตลอดชีวิต

๔) ข้อสุบินที่ว่านกสี่เหล่าสีต่าง ๆ บินมาจากทิศทั้งสี่เป็นต้นนั้น ปรากฏเพื่อเป็นนิมิตให้ทราบว่า วรรณะทั้งสี่เหล่านี้ คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร ออกบวชในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว ก็ทำให้แจ้งซึ่งวิมุติอันยอดเยี่ยม

๕) ข้อสุบินที่ว่าทรงพระดำเนินไปบนกองคูถนั้น ปรากฏเพื่อเป็นนิมิตให้ทราบว่า ตถาคตได้จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขาร แล้วไม่ลุ่มหลง ไม่หมกมุ่น ไม่พัวพัน มีปกติเห็นโทษ มีปัญญาเปลื้องตนออกบริโภค

๓.๒.๓ พระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์พระสุบินของพระเจ้าปเสนทิโกศล

การพยากรณ์ที่มีคนรู้จักกันมากของพระพุทธองค์คือ การพยากรณ์พระสุบินของพระเจ้าปเสนทิโกศล มี ๑๖ ข้อ ปรากฏอยู่ในมหาสุบินชาดก เอกนิบาต ในชั้นบาลีปรากฏเป็นคาถาแปลได้ว่า

> "หม่อมฉันได้ฝันเห็นโคอุสุภราช ๑ ต้นไม้ ๑ แม่โค ๑ โคสามัญ ๑ ม้า ๑ ถาดทองคำ ๑ สุนัขจิ้งจอก ๑ หม้อน้ำ ๑ สระโบกขรณี ๑ ข้าวสารที่หุงไม่สุก ๑ แก่นจันทน์ ๑ น้ำเต้าจมน้ำ ๑ หินลอยน้ำ ๑ นางเขียดกลืนกินงูเห่า ๑ หงส์ทองแวดล้อมกา ๑ เสือกลัวแพะ ๑ ดังนี้ ปริยายอันผิดนี้ จักยังไม่มีในยุคนี้" [๗]

ในอรรถกถากล่าวว่า พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงพระสุบินในเวลาใกล้รุ่ง เป็นนิมิต ๑๖ ประการ พระพุทธองค์ทรงพยากรณ์แก้พระสุบินเหล่านี้ เป็นคำทำนายที่เห็นได้จริงในยุคนี้ มีคำอธิบายในอรรถกถาดังนี้

พระสุบินข้อที่ ๑ โคผู้สีเหมือนดอกอัญชัน ๔ ตัว พากันวิ่งมาสู่ท้องพระลานหลวงจากทิศทั้ง ๔ ต่างแสดงท่าทางจะชนกัน แต่กลับไม่ชนกัน ทรงแก้ว่าในชั่วศาสนาของตถาคต แต่ในอนาคตเมื่อโลกหมุนไปถึงจุดเสื่อม ในรัชกาลของพระราชาผู้กำพร้า ผู้มิได้ครองราชย์โดยธรรม และในกาล

---

[๗] ขุ.ชา. ๕๖/๗๗/๒๑๖.

ของหมู่มนุษย์ผู้ไม่ตั้งอยู่ในธรรม เมื่อกุศลธรรมลดน้อยถอยลง อกุศลธรรมหนาแน่นขึ้น ในกาลที่โลกเสื่อม ฝนจักแล้ง และตีนเมฆจักขาด ข้าวกล้าจักแห้ง ทุพภิกขภัยจักเกิด เมฆทั้งหลายตั้งขึ้นจากทิศทั้ง ๔ เหมือนจะย้อยเม็ด พอพวกผู้หญิงรีบเก็บข้าวเปลือก เป็นต้น ที่เอาออกผึ่งแดดไว้เข้าภายในร่ม เพราะกลัวจะเปียก เมื่อพวกผู้ชายต่างถือจอบถือตะกร้าพากันออกไป เพื่อจะก่อคันกั้นน้ำ ก็ตั้งเค้าจะตก ครางกระหึ่ม ฟ้าแลบ แล้วก็ไม่ตกเลย ลอยหายไป เหมือนโคตั้งท่าจะชนกัน แล้วไม่ชนกันฉะนั้น

พระสุบินข้อที่ ๒ ต้นไม้เล็ก ๆ และกอไผ่ แทรกแผ่นดินพอถึงคืบหนึ่งบ้าง ศอกหนึ่งบ้าง เพียงแค่นี้ก็ผลิดอกออกผลไปตาม ๆ กัน ทรงแก้ว่าผลของพระสุบินข้อนี้ จักมีในกาลที่โลกเสื่อม เวลามนุษย์มีอายุน้อย ด้วยว่าสัตว์ทั้งหลายในอนาคตจักมีราคะกล้า กุมารีมีวัยยังไม่สมบูรณ์ จักสมสู่กะบุรุษอื่น เป็นหญิงมีระดูมีครรภ์ พากันจำเริญด้วยบุตรและธิดา ความที่กุมารีเหล่านั้น มีระดูเปรียบเหมือนต้นไม้เล็ก ๆ มีดอก กุมารีเหล่านั้นจำเริญด้วยบุตรและธิดา ก็เหมือนต้นไม้เล็ก ๆ มีผล

พระสุบินข้อที่ ๓ แม่โคใหญ่ ๆ พากันดื่มนมของฝูงลูกโค ที่เพิ่งเกิดในวันนั้น ทรงแก้ว่าผลของสุบินนี้ ก็จักมีในอนาคตเหมือนกัน จักมีผลในเวลาที่มนุษย์ทั้งหลาย พากันละทิ้งเชษฐาปจายิกกรรม คือความเป็นผู้ประพฤติอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ เพราะในอนาคต ฝูงสัตว์จักมิได้ตั้งไว้ซึ่งความยำเกรงในมารดาบิดา หรือในแม่ยายพ่อตา ต่างแสวงหาทรัพย์สินด้วยตนเองทั้งนั้น เมื่อปรารถนาจะให้ของกินของใช้แก่คนแก่ ๆ ก็ให้ ไม่ปรารถนาจะให้ก็ไม่ให้คนแก่ ๆ พากันหมดที่พึ่ง หาเลี้ยงตนเองก็ไม่ได้ ต้องง้อพวกเด็ก ๆ เลี้ยงชีพ เป็นเหมือนแม่โคใหญ่ ๆ พากันดื่มนมลูกโคที่เกิดในวันนั้น

พระสุบินข้อที่ ๔ ฝูงชนไม่เทียมโคใหญ่ ๆ ที่เคยพาแอกไป ซึ่งสมบูรณ์ด้วยร่างกายและเรี่ยวแรง เข้าในระเบียบแห่งแอก กลับไปเทียมโครุ่น ๆ ที่กำลังฝึกเข้าในแอก โครุ่น ๆ เหล่านั้นไม่อาจพาแอกไปได้ ก็พากันสลัดแอกยืนเฉยเสีย เกวียนทั้งหลายก็ไปไม่ได้ ทรงแก้ว่าผลของสุบินข้อนี้จักมีในรัชสมัยของพระราชาผู้ไม่ตั้งอยู่ในธรรมในอนาคต ด้วยว่าในภายหน้า พระราชาผู้มีบุญน้อยมิได้ดำรงในธรรม จักไม่พระราชทานยศแก่มหาอำมาตย์ผู้เป็นบัณฑิต ฉลาดในประเพณี สามารถที่จะยังสรรพกิจให้ลุล่วงไปได้ จักไม่ทรงแต่งตั้งอำมาตย์ผู้ใหญ่ ผู้เป็นบัณฑิต ฉลาดในโวหารไว้ในที่วินิจฉัยคดีในโรงศาล แต่พระราชทานยศแก่คนหนุ่ม ๆ ตรงกันข้ามกับที่กล่าวแล้วนั้น แต่งตั้งบุคคลเช่นนั้นไว้ในตำแหน่งผู้วินิจฉัยอรรถคดี คนหนุ่มพวกนั้น ไม่รู้ทั่วถึงราชกิจ และการอันควรไม่ควร ไม่อาจดำรงยศนั้นไว้ได้ ทั้งไม่อาจจัดทำราชกิจให้ลุล่วงไปได้ เมื่อไม่อาจก็จักพากันทอดทิ้งธุระการงานเสีย ฝ่ายอำมาตย์ที่เป็นบัณฑิตเป็นผู้ใหญ่ เมื่อไม่ได้ยศ ถึงจะสามารถที่จะให้กิจทั้งหลายลุล่วงไป ก็จักพากันกล่าวว่า พวกเราต้องการอะไรด้วยเรื่องเหล่านี้ พวกเรากลายเป็นคนภายนอกไปแล้ว พวกเด็กหนุ่มเขาเป็นพวกอยู่วงใน เขาคงรู้ดี แล้วไม่รักษาการงานที่เกิดขึ้น เมื่อเป็นเช่นนี้ ความ

เสื่อมเท่านั้นจักมีแก่พระราชาเหล่านั้น ด้วยประการทั้งปวง เป็นเสมือนเวลาที่คนจับโครุ่น ๆ กำลังฝึก ยังไม่สามารถจะพาแอกไปได้ เทียมไว้ในแอก และเป็นเวลาที่ไม่จับเอาโคใหญ่ ๆ ผู้เคยพาแอกไปได้ มาเทียมแอกฉะนั้น

พระสุบินข้อที่ ๕ ม้าตัวหนึ่ง มีปากสองข้าง ฝูงชนพากันให้หญ้าที่ปากทั้งสองข้างของมัน มันเคี้ยวกินด้วยปากทั้งสองข้าง ทรงแก้ว่าผลของสุบินแม้นี้ จักมีในรัชกาลของพระราชาผู้ไม่ดำรงในธรรมในอนาคต ด้วยว่าในกาลภายหน้าพวกพระราชาโง่เขลา ไม่ดำรงธรรม จักทรงแต่งตั้งมนุษย์โลเลไม่ประกอบด้วยธรรม ไว้ในตำแหน่งวินิจฉัยคดี คนเหล่านั้นเป็นพาล ไม่เอื้อเฟื้อในบาปบุญ พากันนั่งในโรงศาล เมื่อให้คำตัดสิน ก็จักรับสินบนจากมือของคู่คดีทั้งสองฝ่ายมากิน เป็นเหมือนม้ากินหญ้าด้วยปากทั้งสองฉะนั้น

พระสุบินข้อที่ ๖ มหาชนขัดถูถาดทองราคาแสนกระษาปณ์ แล้วพากันนำไปให้หมาจิ้งจอกแก่ตัวหนึ่งด้วยคำว่า เชิญท่านเยี่ยวใส่ในถาดทองนี้เถิด หมาจิ้งจอกแก่นั้นก็ถ่ายปัสสาวะใส่ในถาดทองนั้น ทรงแก้ว่าผลของสุบินนี้ก็จักมีในอนาคตเหมือนกัน ด้วยว่าในกาลภายหน้า พวกพระราชาผู้ไม่ตั้งอยู่ในธรรม ทรงรังเกียจกุลบุตรผู้สมบูรณ์ด้วยชาติเสีย แล้วไม่พระราชทานยศให้ จักพระราชทานให้แก่คนที่ไม่มีสกุลเท่านั้น เมื่อเป็นเช่นนี้สกุลใหญ่ ๆ จักพากันตกยาก สกุลเลว ๆ จักพากันเป็นใหญ่ก็เมื่อพวกมีสกุลเหล่านั้น ไม่อาจเลี้ยงชีวิตอยู่ได้ จักคิดว่า เราต้องอาศัยพวกเหล่านี้เลี้ยงชีวิตสืบไป แล้วก็พากันยกธิดาให้แก่ผู้ไม่มีสกุล การอยู่ร่วมกับคนพวกไม่มีสกุลของกุลธิดาเหล่านั้นก็จักเป็นเช่นเดียวกับถาดทองรองเยี่ยวหมาจิ้งจอก

พระสุบินข้อที่ ๗ บุรุษผู้หนึ่งฟั่นเชือก แล้วหย่อนไปที่ใกล้เท้า แม่หมาจิ้งจอกโซตัวหนึ่ง นอนอยู่ใต้ตั่งที่บุรุษนั่ง กัดกินเชือกนั้น เขาไม่ได้รู้เลยทีเดียว ทรงแก้ว่าผลของสุบินข้อนี้ ก็จักมีในอนาคต ด้วยว่าในกาลภายหน้า หมู่สตรี จักพากันเหลาะแหละโลเลในบุรุษ ลุ่มหลงในสุรา เอาแต่แต่งตัวชอบเที่ยวเตร่ตามถนนหนทาง เห็นแก่อามิส เป็นหญิงทุศีล มีความประพฤติชั่วช้า พวกนางจักกลุ้มรุมกันแย่งเอาทรัพย์ที่สามีทำงาน มีกสิกรรมและโครักขกรรมเป็นต้น สั่งสมไว้ด้วยยาก ลำบากลำเค็ญ เอาไปซื้อสุราดื่มกับชายชู้ ซื้อดอกไม้ของหอมและเครื่องลูบไล้มาแต่งตน คอยสอดส่องมองหาชู้ โดยส่วนบนของบ้านที่มิดชิดบ้าง โดยที่ซึ่งลับตาบ้าง แม้ข้าวเปลือกที่เตรียมไว้สำหรับหว่านในวันรุ่งขึ้น ก็เอาไปซ้อม จัดทำเป็นข้าวต้ม ข้าวสวย และของเคี้ยวเป็นต้น มากินกัน เป็นเหมือนนางหมาจิ้งจอกโซ ที่นอนใต้ตั่งคอยกัดกินเชือกที่เขาฟั่นแล้ว หย่อนลงไว้ใกล้ ๆ เท้าฉะนั้น

พระสุบินข้อที่ ๘ ตุ่มน้ำเต็มเปี่ยมลูกใหญ่ใบหนึ่ง ตั้งอยู่ที่ประตูวัง ล้อมด้วยตุ่มเป็นอันมาก วรรณะทั้ง ๔ เอาหม้อตักน้ำมาจากทิศทั้ง ๔ และทิศน้อยทั้งหลาย เอามาใส่ลงตุ่มที่เต็มแล้วนั่น น้ำก็เต็มแล้วเต็มอีก จนไหลล้นไป แม้คนเหล่านั้นก็ยังเทน้ำลงในตุ่มนั้นอยู่เรื่อย ๆ แต่ไม่มีผู้ที่จะเหลียว

แลดูตุ่มที่ว่าง ๆ เลย ทรงแก้ว่าผลแห่งสุบินนี้จักมีในอนาคตเหมือนกัน ด้วยว่าในกาลภายหน้า โลกจักเสื่อม แว่นแคว้นจักหมดความหมาย พระราชาทั้งหลายจักตกยาก เป็นกำพร้า องค์ใดเป็นใหญ่ องค์นั้นจักมีพระราชทรัพย์เพียงแสนกระษาปณ์ในท้องพระคลัง พระราชาเหล่านั้นตกยากถึงอย่างนี้ จักเกณฑ์ให้ชาวชนบททุกคน ทำการเพาะปลูกให้แก่ตน พวกมนุษย์ถูกเบียดเบียน ต้องละทิ้งการงานของตน พากันเพาะปลูกปุพพันพืช (อาหารมีข้าวสาลีเป็นต้น) และอปรันพืช (ของว่างหลังอาหาร มีถั่ว งา เป็นต้น) ให้แก่พระราชาทั้งหลายเท่านั้น ต้องช่วยกันเฝ้าช่วยกันเก็บเกี่ยว ช่วยกันนวด ช่วยกันขน ช่วยกันเคี่ยวน้ำอ้อยเป็นต้น และช่วยกันทำสวนดอกไม้ สวนผลไม้ พากันขนปุพพันพืชเป็นต้นที่เสร็จแล้ว ในที่นั้น ๆ มาบรรจุไว้ในยุ้งฉางของพระราชาเท่านั้น แม้ผู้ที่จะมองดูยุ้งฉางเปล่า ๆ ในเรือนทั้งหลายของตนจักไม่มีเลย จักเป็นเช่นกับการเติมน้ำใส่ตุ่มที่เต็มแล้ว ไม่เหลียวแลตุ่มเปล่า ๆ บ้างเลยนั่นแล

พระสุบินข้อที่ ๙ โบกขรณีสระหนึ่งดารดาษไปด้วยปทุม ๕ สี ลึก มีท่าขึ้นลงรอบด้าน ฝูงสัตว์สองเท้า สี่เท้า พากันลงดื่มน้ำในสระนั้นโดยรอบ น้ำที่อยู่ในที่ลึกกลางสระนั้นขุ่นมัว ในที่ซึ่งสัตว์สองเท้าสี่เท้าพากันย่ำเหยียบ กลับใสสะอาดไม่ขุ่นมัว ทรงแก้ว่าผลแห่งสุบินนี้จักมีในอนาคต ด้วยว่าในกาลภายหน้า พระราชาทั้งหลาย จักไม่ตั้งอยู่ในธรรม ลุอคติด้วยอำนาจความพอใจเป็นต้นเสวยราชสมบัติ จักไม่ประทานการวินิจฉัยอรรถคดีโดยธรรม มีพระหฤทัยมุ่งแต่สินบน โลเลในทรัพย์ ขึ้นชื่อว่าคุณธรรมคือความอดทน ความเมตตา และความเอ็นดูของพระราชาเหล่านั้น จักไม่มีในหมู่ชาวแว่นแคว้น จักเป็นผู้กักขฬะ หยาบคาย คอยแต่เบียดเบียนหมู่มนุษย์ เหมือนหีบอ้อยด้วยหีบยนต์ จักกำหนดให้ส่วยต่าง ๆ บังเกิดขึ้น เก็บเอาทรัพย์ พวกมนุษย์ถูกรีดส่วยอาการหนักเข้า ไม่สามารถจะให้อะไร ๆ ได้ พากันทิ้งคามนิคมเป็นต้นเสีย อพยพไปสู่ปลายแดน ตั้งหลักฐาน ณ ที่นั้น ชนบทศูนย์กลางจักว่างเปล่า ชนบทชายแดนจักเป็นปึกแผ่นแน่นหนา เหมือนน้ำกลางสระโบกขรณีขุ่น น้ำที่ฝั่งรอบ ๆ ใส ฉันใด ก็ฉันนั้น

พระสุบินข้อที่ ๑๐ ข้าวสุกที่คนหุงในหม้อใบเดียวกัน แต่หาสุกทั่วกันไม่ เป็นเหมือนผู้หุงตรวจดูแล้วว่าไม่สุก เลยแยกกันไว้เป็น ๓ อย่าง คือ ข้าวหนึ่งแฉะ ข้าวหนึ่งดิบ ข้าวหนึ่งสุกดี ทรงแก้ว่า ผลแม้ของสุบินข้อนี้ จักมีในอนาคต ด้วยว่าในกาลภายหน้า พระราชาทั้งหลายจักไม่ดำรงในธรรม เมื่อพระราชาเหล่านั้นไม่ดำรงในธรรมแล้ว ข้าราชการก็ดีพราหมณ์และคฤหบดีก็ดี ชาวนิคมชาวชนบทก็ดี รวมถึงมนุษย์ทั้งหมด นับแต่สมณะและพราหมณ์ จักพากันไม่ตั้งอยู่ในธรรม แม้เทวดาทั้งหลายก็จักไม่ทรงธรรม ในรัชกาลแห่งอธัมมิกราชทั้งหลาย ลมทั้งหลายจักพัดไม่สม่ำเสมอพัดแรงจัด ทำให้วิมานในอากาศของเทวดาสั่นสะเทือน เมื่อวิมานเหล่านั้น ถูกลมพัดสั่นสะเทือนฝูงเทวดาก็พากันโกรธ แล้วจักไม่ให้ฝนตก ถึงจะตกก็จะไม่ตกกระหน่ำทั่วแว่นแคว้น มิฉะนั้น จักไม่

ตกให้เป็นอุปการะแก่การใด การหว่านในที่ทั้งปวงจักไม่ตกกระหน่ำทั่วถึง แม้ในชนบท แม้ในบ้าน แม้ในตระพังแห่งหนึ่ง แม้ในสระลูกหนึ่งเหมือนกันกับในแคว้นฉะนั้น เมื่อตกตอนเหนือของตระพัง ก็จักไม่ตกในตอนใต้ เมื่อตกในตอนใต้ จักไม่ตกในตอนเหนือ ข้าวกล้าในตอนหนึ่งจักเสียเพราะฝนชุก เมื่อฝนไม่ตกในส่วนหนึ่ง ข้าวกล้าจักเหี่ยวแห้ง เมื่อฝนตกดีในส่วนหนึ่ง ข้าวกล้าจักสมบูรณ์ ข้าวกล้าที่หว่านแล้วในขอบขัณฑสีมาของพระราชาพระองค์เดียวกัน จักเป็น ๓ สถาน ด้วยประการฉะนี้

พระสุบินข้อที่ ๑๑ คนทั้งหลายเอาแก่นจันทน์ มีราคาแสนกษาปณ์ ขายแลกกับเปรียงเน่า ทรงแก้ว่าผลแห่งสุบินนี้ ก็จักมีในอนาคต ในเมื่อศาสนาของตถาคตเสื่อมโทรมนั่นแล ด้วยว่าในกาลภายหน้า พวกภิกษุอลัชชีเห็นแก่ปัจจัย จักมีมาก พวกเหล่านั้น จักพากันแสดงธรรมเทศนาที่ตถาคต กล่าวติเตียนความละโมบในปัจจัยไว้แก่ชนเหล่าอื่น เพราะเหตุแห่งปัจจัย ๔ มีจีวรเป็นต้น จักไม่สามารถแสดงให้พ้นจากปัจจัยทั้งหลาย แล้วตั้งอยู่ในฝ่ายธรรมนำสัตว์ให้พ้นจากทุกข์ มุ่งตรงสู่พระนิพพาน ชนทั้งหลายก็จะฟังความสมบูรณ์แห่งบทและพยัญชนะ และสำเนียงอันไพเราะอย่างเดียว เท่านั้น แล้วจักถวายเอง และยังชนเหล่าอื่นให้ถวายซึ่งปัจจัยทั้งหลายมีจีวรเป็นต้นอันมีค่ามาก ภิกษุทั้งหลายอีกบางพวก จักพากันนั่งในที่ต่าง ๆ มีท้องถนน สี่แยก และประตูวังเป็นต้น แล้วแสดงธรรมแลกรูปิยะ มีเหรียญกษาปณ์ครึ่งกษาปณ์ เหรียญบาท เหรียญมาสก เป็นต้น โดยประการฉะนี้ ก็เป็นเอาธรรมที่ตถาคตแสดงไว้ มีมูลค่าควรแก่พระนิพพาน ไปแสดงแลกปัจจัย ๔ และรูปิยะมีเหรียญกษาปณ์และเหรียญครึ่งกษาปณ์เป็นต้น จักเป็นเหมือนฝูงคนเอาแก่นจันทน์มีราคาตั้งแสน ไปขายแลกเปรียงเน่าฉะนั้น

พระสุบินข้อที่ ๑๒ กระโหลกน้ำเต้าจมน้ำได้ ทรงแก้ว่าผลแห่งสุบินนี้ ก็จักมีในอนาคต กาลเมื่อโลกหมุนไปถึงจุดเสื่อม ในรัชกาลของพระราชาผู้ไม่ตั้งอยู่ในธรรม ด้วยว่าในครั้งนั้นพระราชาทั้งหลาย จักไม่พระราชทานยศแก่กุลบุตรผู้สมบูรณ์ด้วยชาติ จักพระราชทานแก่ผู้ไม่มีสกุลเท่านั้น พวกนั้นจักเป็นใหญ่ อีกฝ่ายหนึ่งจักยากจน ถ้อยคำของพวกไม่มีสกุล ดุจกระโหลกน้ำเต้า ดูประหนึ่งหยั่งรากลงแน่นในที่เฉพาะพระพักตร์พระราชาก็ดี ที่ประตูวังก็ดี ที่ประชุมอำมาตย์ก็ดี ที่โรงศาลก็ดี จักเป็นคำไม่โยกโคลง มีหลักฐานแน่นหนาดี แม้ในสังฆสันนิบาต (ที่ประชุมสงฆ์) เล่าในกิจกรรมที่สงฆ์พึงทำและคณะพึงทำก็ดี ทั้งในสถานที่ดำเนินอธิกรณ์เกี่ยวกับบาตรจีวร และบริเวณเป็นต้นก็ดี ถ้อยคำของคนชั่วทุศีลเท่านั้น จักเป็นคำนำสัตว์ออกจากทุกข์ได้ มิใช่ถ้อยคำของภิกษุผู้ลัชชี เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็จักเป็นเหมือนกาลเป็นที่จมลงแห่งกระโหลกน้ำเต้า

พระสุบินข้อที่ ๑๓ ศิลาแท่งทึบใหญ่ขนาดเรือนยอดลอยน้ำเหมือนดังเรือ ทรงแก้ว่าผลแห่งสุบินแม้นี้ ก็จักมีในกาลเช่นนั้นเหมือนกัน ด้วยว่าในครั้งนั้น พระราชาผู้ไม่ตั้งอยู่ในธรรมทั้งหลาย

จักพระราชทานยศแก่คนไม่มีสกุล พวกนั้นจักเป็นใหญ่ พวกมีสกุลจักตกยาก ใคร ๆ จักไม่ทำความเคารพในพวกมีสกุลนั้น จักกระทำความเคารพในพวกที่เป็นใหญ่ฝ่ายเดียว ถ้อยคำของกุลบุตรผู้ฉลาดในการวินิจฉัย ผู้หนักแน่น เช่นกับศิลาทึบ จักไม่หยั่งลง ดำรงมั่นในที่เฉพาะพระพักตร์ของพระราชา หรือในที่ประชุมอำมาตย์ หรือในโรงศาล เมื่อพวกนั้นกำลังกล่าว พวกนอกนี้จักคอยเยาะเย้ยว่า พวกนี้พูดทำไม แม้ในที่ประชุมภิกษุ พวกภิกษุก็จักไม่เห็นภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก ผู้ควรทำความเคารพว่าเป็นสำคัญ ในฐานะต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว ทั้งถ้อยคำของภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รักเหล่านั้น ก็จักไม่หนักแน่นมั่นคง จักเป็นเหมือนเวลาเป็นที่เลื่อนลอยแห่งศิลาทั้งหลายฉะนั้น

พระสุบินข้อที่ ๑๔ ฝูงเขียดตัวเล็ก ๆ ขนาดดอกมะซาง วิ่งไล่กวดงูเห่าตัวใหญ่ ๆ กัดเนื้อขาดเหมือนตัดก้านบัวแล้วกลืนกิน ทรงแก้ว่าผลแห่งแม้สุบินข้อนี้ ก็จักมีในอนาคต ในเมื่อโลกเสื่อมโทรมดุจกัน ด้วยว่าในครั้งนั้น พวกมนุษย์จะมีราคะจริตแรงกล้า ชาติชั่ว ปล่อยตัวปล่อยใจ ตามอำนาจของกิเลสจักต้องเป็นไปในอำนาจแห่งภรรยาเด็ก ๆ ของตน ผู้คนมีทาสและกรรมกรเป็นต้นก็ดี สัตว์พาหนะมีโคกระบือเป็นต้นก็ดี เงินทองก็ดี บรรดามีในเรือนทุกอย่าง จักต้องอยู่ในครอบครองของพวกนางทั้งนั้น เมื่อพวกสามีถามถึงเงินทอง โน้น ๆ ว่าอยู่ที่ไหน หรือถามถึงจำนวนสิ่งของว่ามีที่ไหนก็ดี พวกนางจักพากันตอบว่า มันจะอยู่ที่ไหน ๆ ก็ช่างเถิด กงการอะไรที่ท่านจะตรวจตราเล่า ท่านเกิดอยากรู้สิ่งที่มีอยู่ และไม่มีอยู่ในเรือนของเราละหรือ แล้วจักด่าด้วยประการต่าง ๆ ทิ่มตำเอาด้วยหอกคือปาก กดไว้ในอำนาจดังทาสและคนรับใช้ ดำรงความเป็นเจ้าเป็นใหญ่ของตนไว้สืบไป เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็จักเป็นเหมือนเวลาที่ฝูงเขียดขนาดดอกมะซาง พากันขยอกกินฝูงงูเห่า ซึ่งมีพิษแล่นเร็วฉะนั้น

พระสุบินข้อที่ ๑๕ ฝูงพญาหงส์ทองที่ได้นามว่า ทองเพราะมีขนเป็นสีทอง พากันแวดล้อมกาผู้ประกอบด้วยอสัทธรรม ๑๐ ประการ เที่ยวหากินตามบ้าน ทรงแก้ว่าผลแห่งสุบินนี้ ก็จักมีในอนาคต ในรัชกาลของพระราชาผู้ทุรพลนั่นแหละ ด้วยว่าในภายหน้าพระราชาทั้งหลาย จักไม่ฉลาดในศิลปะมีหัสดีศิลปะเป็นต้น ไม่แกล้วกล้าในการยุทธ ท้าวเธอจักไม่พระราชทานความเป็นใหญ่ให้แก่พวกกุลบุตรที่มีชาติเสมอกัน ผู้รังเกียจความวิบัติแห่งราชสมบัติของพระองค์อยู่ จักพระราชทานแก่พวกพนักงานเครื่องสรงและพวกกัลบกเป็นต้น ซึ่งอยู่ใกล้บาทมูลของพระองค์ พวกกุลบุตรผู้สมบูรณ์ด้วยชาติ และโคตร เมื่อไม่ได้ที่พึ่งในราชสกุล ก็ไม่สามารถเลี้ยงชีวิตอยู่ได้ จักพากันปรนนิบัติบำรุงฝูงชนที่ไม่มีสกุล มีชาติและโคตรทราม ผู้ดำรงอิสริยศ จักเป็นเหมือนฝูงพญาหงส์ทอง แวดล้อมเป็นบริวารกา ฉะนั้น

พระสุบินข้อที่ ๑๖ ฝูงแกะพากันไล่กวดฝูงเสือเหลือง กัดกินอยู่ เสืออื่น ๆ คือเสือดาว เสือโคร่ง เห็นฝูงแกะอยู่ห่าง ๆ ก็สะดุ้งกลัว ถึงความสยดสยองพากันวิ่งหนี หลบเข้าพุ่มไม้และป่ารก ซุก

ซ่อนเพราะกลัวฝูงแกะ ทรงแก้ว่า ผลแห่งสุบินแม้นี้ ก็จักมีในรัชกาลแห่งพระราชาผู้ไม่ตั้งอยู่ในธรรมในอนาคตเหมือนกัน ด้วยว่าในครั้งนั้นพวกไม่มีสกุลจักเป็นราชวัลลภ เป็นใหญ่เป็นโต พวกคนมีสกุลจักอับเฉาตกยาก ราชวัลลภเหล่านั้นพากันยังพระราชาให้ทรงเชื่อถือถ้อยคำของตน มีกำลังในสถานที่ราชการ มีโรงศาลเป็นต้น ก็พากันรุกเอาที่ดินไร่นาเรือกสวนเป็นต้น อันตกทอดสืบมาของพวกมีสกุลทั้งหลายว่า ที่เหล่านี้เป็นของพวกเรา เมื่อพวกผู้มีสกุลเหล่านั้นโต้เถียงว่า ไม่ใช่ของพวกท่าน เป็นของพวกเรา แล้วพากันมาฟ้องร้องยังโรงศาลเป็นต้น พวกราชวัลลภก็พากันบอกให้เฆี่ยนตีด้วยหวายเป็นต้น จับคอไสออกไป พร้อมกับข่มขู่คุกคามว่า พ่อเจ้าไม่รู้ประมาณตน มาหาเรื่องกับพวกเรา เดี๋ยวจักไปทูลพระราชา ให้ลงพระราชอาญาต่าง ๆ มีตัดตีน ตัดมือ เป็นต้น พวกผู้มีสกุลกลัวเกรงพวกราชวัลลภ ต่างก็ยินยอมให้ที่ทางที่เป็นของตน ว่า ที่ทางเหล่านี้ ถ้าเป็นของท่านก็เชิญครอบครองเถิด แล้วพากันกลับบ้านเรือนของตนนอนหวาดผวาไปตาม ๆ กัน แม้ภิกษุผู้ชั่วช้าทั้งหลายเล่า ก็จักพากันเบียดเบียนภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก ตามชอบใจพวกภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รักเหล่านั้น ไม่ได้ที่พำนัก ก็พากันเข้าป่า แอบแฝงอยู่ในที่รก ๆ ข้อที่กุลบุตรผู้มีชาติสกุลทั้งหลาย และภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รักทั้งหลาย ถูกคนชาติชั่ว และถูกภิกษุผู้ลามกทั้งหลาย เข้าไปประทุษร้ายอย่างนี้ จักเป็นเหมือนกาลที่พวกเสือดาว และเสือโคร่งทั้งหลาย พากันหลบหนีเพราะกลัวฝูงแกะฉะนั้น[๕]

๓.๒.๔ การดูรอยเท้าของนางมาคัณทิยพราหมณี

การทำนายโดยดูลักษณะรอยเท้า มีลักษณะของโหราศาสตร์อยู่ คือการบอกลักษณะของสิ่งที่ยังไม่เห็นจากสิ่งที่เห็นแล้ว เป็นการตีความสัญลักษณ์เหมือนการดูลักษณะบุคคล รูปหน้า หรือลายมือในสมัยนี้ เรื่องนี้ปรากฏในอรรถกถาธรรมบท ในเรื่องมารธิดา ความว่า ธิดาของมาคันทิย-พราหมณ์ ในแคว้นกุรุ เป็นผู้มีรูปงาม บิดาของนางปรารถนาจะยกให้พระพุทธเจ้า เมื่อเห็นพระองค์เสด็จบิณฑบาตในตอนเช้า กราบทูลให้พระองค์รอก่อน จะนำธิดามาถวาย แต่พระองค์ทรงทิ้งรอยพระบาทไว้ เมื่อนางมาคัณทิยพราหมณีผู้มีวิชาดูรอยเท้ามาเห็น ก็รู้ว่านี่เป็นรอยเท้าของผู้ไม่บริโภคกาม นางกล่าวเป็นคาถาแปลได้ว่า

---

[๕] ขุ.ชา.อ. ๕๖/๒๒๐-๒๓๖.

"ก็คนเจ้าราคะ พึงมีรอยเท้ากระหย่ง (เว้ากลาง) คนเจ้าโทสะ ย่อมมีรอยเท้าอันส้นบีบ (หนักส้น) คนเจ้าโมหะย่อมมีรอยเท้าจิกลง (หนักทางปลายเท้า) คนมีกิเลสเครื่องมุงบังอันเปิดแล้วมีรอยเท้าเช่นนี้ นี้"[๙]

๓.๒.๕ การทำนายของวังคีสพราหมณ์

ในอรรถกถาธรรมบท มีเรื่องที่เกี่ยวกับการทำนายด้วยการเคาะกระโหลกศีรษะของคนที่ตายแล้วเพื่อดูว่าจะไปเกิดในภพภูมิใด วังคีสพราหมณ์[๑๐]เป็นผู้ใช้วิชานี้ เมื่อผู้คนต้องการจะเปรียบเทียบวังคีสะกับพระพุทธเจ้าจึงพาวังคีสะไปพบพระองค์ วิชาของเขาทำนายสัตว์ที่ไปเกิดในภูมิ ๔ คือ นรก ดิรัจฉาน มนุษย์ และเทวดา ได้ถูกต้องพระพุทธองค์ทรงรับรอง แต่ทายกระโหลกของพระอรหันต์ไม่ได้ ต้องยอมบวชเพื่อหวังเรียนมนต์ของพระพุทธเจ้าจนสำเร็จเป็นพระอรหันต์ เรื่องนี้มีเค้าของโหราศาสตร์คือการทำนายโดยใช้อุปกรณ์คือกระโหลกศีรษะ แต่วิชานี้คงจะสูญหายไปแล้วตามกาลเวลา

๓.๓ คำสอนของพระพุทธเจ้าเกี่ยวกับเรื่องการทำนาย

เรื่องเกี่ยวกับการทำนายทายทักนี้ ถึงแม้พระองค์จะทรงเคยพยากรณ์พระสุบินของพระองค์เองและของพระเจ้าปเสนทิโกศล แต่ก็ทรงห้ามมิให้ภิกษุหาเลี้ยงชีพด้วยการทำนายทายทัก และก็ไม่ทรงเคยสรรเสริญหรือให้ความไว้วางใจในวิชาเหล่านี้ โดยทรงเห็นว่าเป็นดิรัจฉานวิชา

คำว่าดิรัจฉานวิชานี้สุชีพ ปุญญานุภาพอธิบายไว้ว่า ภาษาอังกฤษใช้คำว่า low arts เมื่อพิจารณาตามศัพท์ “ดิรัจฉาน” แปลว่า “ไปขวาง” ดิรัจฉานวิชาก็คือวิชาที่ขวาง (พระนิพพาน) หรือไม่เข้ากับความเป็นสมณะ มิได้หมายความว่าเป็นวิชาของสัตว์ดิรัจฉาน[๑๑]

คำสอนที่เกี่ยวกับการทำนายทายทักที่ปรากฏในพระไตรปิฎกมีอยู่ทั้งในพระวินัยปิฎกและพระสุตตันตปิฎก ดังจะยกเป็นตัวอย่างดังนี้

---

[๙]ขุ.ธ.อ. ๔๒/๒๘๑. รอยพระบาทของพระพุทธเจ้าเรียบเสมอกัน ตามมหาปุริสลักษณะ, ดู ลักขณสูตร ที.ปา. ๑๖/๑๓๐/๑.

[๑๐]ขุ.ธ.อ. ๔๓/๕๕๗-๕๖๑.

[๑๑]สุชีพ ปุญญานุภาพ, **พระไตรปิฎกฉบับประชาชน**, (กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๒๙๑.

๓.๓.๑ สิกขาบทเกี่ยวกับการทำนายในพระวินัยปิฎก

๑) ทรงห้ามภิกษุณีเรียนและสอนดิรัจฉานวิชา

ในวินัยปิฎก ภิกขุนีวิภังค์ จิตตาคารวรรค ปาจิตติยกัณฑ์ สิกขาบทที่ ๙ และ ๑๐ ทรงห้ามมิให้ภิกษุณีเรียนและสอนดิรัจฉานวิชา ซึ่งหมายถึงวิชาภายนอกศาสนาที่ไม่มีประโยชน์[๑๒] แต่ในคัมภีร์ไม่ได้แจกแจงว่ามีวิชาใดบ้าง ถ้าดูตามรายละเอียดในพรหมชาลสูตรและสามัญญผลสูตรในทีฆนิกายดังที่จะได้อธิบายต่อไป วิชาการทำนายก็เข้าอยู่ในข่ายดิรัจฉานวิชา

๒) ทรงห้ามภิกษุเรียนและสอนดิรัจฉานวิชา

ในวินัยปิฎก จุลลวัคค์ ขุททกวัตถุขันธกะ ว่าด้วยเรื่องเรียนและสอนดิรัจฉานวิชา ทรงห้ามภิกษุเรียนและสอนดิรัจฉานวิชา เป็นอาบัติทุกกฏ[๑๓] นัยของดิรัจฉานวิชาเป็นดังที่กล่าวมาแล้ว

๓) ทรงอนุญาตให้ภิกษุเรียนปักขคณนา

ในวินัยปิฎก มหาวรรค แสดงไว้ว่า ชาวบ้านถามภิกษุทั้งหลายที่กำลังเที่ยวบิณฑบาต ถึงดิถีแห่งปักษ์ (หรือวันข้างขึ้นข้างแรม) ภิกษุทั้งหลายไม่ทราบ ชาวบ้านจึงเพ่งโทษ ติเตียน จึงมีพุทธานุญาตให้เรียนปักขคณนา[๑๔] โดยอนุญาตภิกษุทุกรูปให้เรียนได้ การเรียนปักขคณนาคือการเรียนปฏิทินทางจันทรคติ เพื่อประโยชน์ในการนับวันลงอุโบสถสวดปาติโมกข์ ความจริงปฏิทินไม่ได้เกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์โดยตรง แต่วันข้างขึ้นข้างแรมสามารถบอกตำแหน่งดวงจันทร์บนท้องฟ้าได้ (เทียบกับอาทิตย์) ซึ่งสามารถนำมาเป็นอุปกรณ์การทำนายทายทักได้ แต่พุทธานุญาตไม่ได้คลุมเลยไปถึงนั่น

๔) ทรงอนุญาตให้ภิกษุที่อยู่ป่าเรียนทางนักษัตร

ในวินัยปิฎก จุลวรรค ทุติยภาค อารัญญกวรรค แสดงไว้ว่า ภิกษุมากรูปด้วยกันอยู่ในป่า ไม่รู้ทางนักษัตร (ดวงดาวบนท้องฟ้า) ไม่รู้ทิศต่าง ๆ พวกโจรพากันไปที่นั้น ได้ถามภิกษุเหล่านั้นว่า วันนี้ประกอบด้วยฤกษ์อะไร นี้เป็นทิศอะไร ภิกษุตอบไม่ได้จึงถูกโจรทุบตี พระพุทธองค์จึงทรงบัญญัติวัตรของภิกษุผู้อยู่ป่า ให้พึงเรียนทางนักษัตรทั้งหมดหรือบางส่วนไว้ และพึงเป็นผู้ฉลาดในทิศ[๑๕]

---

[๑๒] วิ.ภิ. ๕/๓๒๒-๓๒๗/๓๔๔-๓๔๘.

[๑๓] วิ.จู. ๙/๑๘๓-๑๘๔/๖๖.

[๑๔] วิ.ม. ๖/๑๗๗/๔๕๐-๔๕๑.

[๑๕] วิ.จู. ๙/๔๒๘-๔๒๙/๓๕๐-๓๕๒.

ทางนักษัตรที่ว่านี้คือการบอกว่าวันนี้ดวงจันทร์โคจรอยู่ในกลุ่มดาวฤกษ์ใด การที่พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้ภิกษุผู้อยู่ป่าเรียน ก็เพื่อให้มีความรู้ทางดาราศาสตร์และปฏิทินบ้าง รวมถึงทิศทางต่าง ๆ พอจะตอบปัญหาชาวบ้านได้เท่านั้น ไม่ได้มุ่งให้เรียนเพื่อทำนายทายทักหรือหาฤกษ์ยาม

๓.๓.๒ คำสอนเกี่ยวกับการทำนายในพระสุตตันตปิฎก

๑) คำสอนเรื่องศีลในพรหมชาลสูตรและสามัญญผลสูตร

ในพระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย พรหมชาลสูตร[๑๖] ทรงกล่าวกับภิกษุทั้งหลาย ด้วยเหตุที่มีคนสรรเสริญและติเตียนพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ทรงตรัสสอนว่ามิให้โกรธเมื่อคนติเตียน มิให้ยินดีเมื่อคนสรรเสริญ คนอาจกล่าวชมเชยพระองค์ด้วยศีล ๓ ชั้น กล่าวคือ ศีลอย่างเล็กน้อย ศีลอย่างกลาง ศีลอย่างใหญ่[๑๗] ในสามัญญผลสูตร[๑๘]ก็ทรงแสดงถึงศีลทั้ง ๓ ขั้นด้วย แต่ตรัสว่าเป็นศีลของภิกษุในธรรมวินัยนี้ ในศีลเหล่านี้มีข้อที่เกี่ยวกับการทำนายทายทัก ดังนี้

ในศีลอย่างใหญ่ ทรงเว้นจากการเลี้ยงชีพด้วยดิรัจฉานวิชา ได้แก่

(๑) ทายอวัยวะ ทายนิมิต ทายอุปบาต ทำนายฝัน ทำนายลักษณะ ทำนายหนูกัดผ้า ทำพิธีบูชาไฟ ... เป็นหมอดูอวัยวะ ดูลักษณะที่บ้าน ดูลักษณะที่นา เป็นหมอปลุกเสก เป็นหมอผี เป็นหมอลงเลขยันต์คุ้มกันบ้านเรือน เป็นหมองู เป็นหมอยาพิษ เป็นหมอแมลงป่อง เป็นหมอรักษาแผลหนูกัด เป็นหมอทายเสียงนก เป็นหมอทายเสียงกา เป็นหมอทายอายุ เป็นหมอเสกกันลูกศร เป็นหมอทายเสียงสัตว์

(๒) ทายลักษณะแก้วมณี ทายลักษณะไม้พลอง ทายลักษณะผ้า ทายลักษณะศาสตรา ทายลักษณะดาบ ทายลักษณะศร ทายลักษณะธนู ทายลักษณะอาวุธ ทายลักษณะสตรี ทายลักษณะบุรุษ ทายลักษณะกุมาร ทายลักษณะกุมารี ทายลักษณะทาส ทายลักษณะทาสี ทายลักษณะช้าง ทายลักษณะม้า ทายลักษณะกระบือ ทายลักษณะโคอุสภะ ทายลักษณะโค ทายลักษณะแพะ ทายลักษณะแกะ ทายลักษณะไก่ ทายลักษณะนกกระทา ทายลักษณะเหี้ย ทายลักษณะตุ่น ทายลักษณะเต่า ทายลักษณะมฤค

---

[๑๖]ที.สี. ๑๑/๑/๑.

[๑๗]ฝรั่งใช้ความประพฤติอย่างสั้น อย่างกลาง อย่างยาว. ดู สุชีพ ปุญญานุภาพ, **พระไตรปิฎกฉบับประชาชน**, (กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๒๘๙.

[๑๘]ที.สี. ๑๑/๑๐๓-๑๒๑/๓๐๙-๓๑๙.

(๓) ดูฤกษ์ยาตราทัพว่า พระราชาจักยกออก พระราชาจักไม่ยกออก พระราชาภายในจักยกเข้าประชิด พระราชาภายนอกจักถอย พระราชาภายนอกจักยกเข้าประชิด พระราชาภายในจักถอย พระราชาภายในจักมีชัย พระราชาภายนอกจักปราชัยพระราชาภายนอก จักมีชัย พระราชาภายในจักปราชัย พระราชาพระองค์นี้จักมีชัย พระราชาพระองค์นี้จักปราชัย เพราะเหตุนี้ ๆ

(๔) พยากรณ์ว่า จักมีจันทรคราส จักมีสุริยคราส จักมีนักษัตรคราส ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์จักเดินถูกทาง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์จักเดินผิดทาง ดาวนักษัตรจักเดินถูกทาง ดาวนักษัตรจักเดินผิดทาง จักมีอุกกาบาต จักมีดาวหาง จักมีแผ่นดินไหว จักมีฟ้าร้อง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักขึ้น ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักตก ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักมัวหมอง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักกระจ่าง จันทรคราสจักมีผลเป็นอย่างนี้ สุริยคราสจักมีผลเป็นอย่างนี้ นักษัตรคราสจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์เดินถูกทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์เดินผิดทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดาวนักษัตรเดินถูกทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดาวนักษัตรเดินผิดทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ มีอุกกาบาตจักมีผลเป็นอย่างนี้ มีดาวหางจักมีผลเป็นอย่างนี้ แผ่นดินไหวจักมีผลเป็นอย่างนี้ ฟ้าร้องจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรขึ้นจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรตกจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรมัวหมองจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรกระจ่างจักมีผลเป็นอย่างนี้

(๕) พยากรณ์ว่า จักมีฝนดี จักมีฝนแล้ง จักมีภิกษาหาได้ง่าย จักมีภิกษาหาได้ยาก จักมีความเกษม จักมีภัย จักเกิดโรค จักมีความสำราญหาโรคมิได้ หรือนับคะแนนคำนวณ นับประมวล แต่งกาพย์ โลกายตศาสตร์

(๖) ให้ฤกษ์อาวาหมงคล ฤกษ์วิวาหมงคล ดูฤกษ์เรียงหมอน ดูฤกษ์หย่าร้าง ดูฤกษ์เก็บทรัพย์ ดูฤกษ์จ่ายทรัพย์ ดูโชคดี ดูเคราะห์ร้าย ให้ยาผดุงครรภ์ ร่ายมนต์ให้ลิ้นกระด้าง ร่ายมนต์ให้คางแข็ง ร่ายมนต์ให้มือสั่น ร่ายมนต์ไม่ให้หูได้ยินเสียง เป็นหมอทรงกระจก เป็นหมอทรงหญิงสาว เป็นหมอทรงเจ้า บวงสรวงพระอาทิตย์ บวงสรวงท้าวมหาพรหม ร่ายมนต์พ่นไฟ ทำพิธีเชิญขวัญ

(๗) ทำพิธีบนบาน ทำพิธีแก้บน ร่ายมนต์ขับผี สอนมนต์ป้องกัน บ้านเรือน ทำกะเทยให้กลับเป็นชาย ทำชายให้กลายเป็นกะเทย ทำพิธีปลูกเรือน ทำพิธีบวงสรวงพื้นที่ พ่นน้ำมนต์ รดน้ำมนต์ ทำพิธีบูชาไฟ ปรุงยาสำรอก ปรุงยาถ่าย ปรุงยาถ่ายโทษเบื้องบน ปรุงยาถ่ายโทษเบื้องล่าง ปรุงยา

แก้ปวดศีรษะ หุงน้ำมันหยอดหู ปรุงยาตา ปรุงยานัตถุ์ ปรุงยาทากัด ปรุงยาทาสมาน ป้ายยาตา ทำการผ่าตัดรักษาเด็ก ใส่ยา ชะแผล[๑๙]

จะเห็นว่าดิรัจฉานวิชาในมหาศีลนี้เป็นวิชาที่ว่าด้วยการทำนายทายทักเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะข้อที่ ๔ คือวิชาโหราศาสตร์ดวงดาวนั่นเอง

๒) ฤกษ์งามยามดีอยู่ที่การประพฤติสุจริต

ในอังคุตตรนิกาย ติกนิบาต สุปุพพัณหสูตร พระพุทธองค์ทรงตรัสว่า

> "ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัตว์เหล่าใดประพฤติสุจริต ด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ ในเวลาเช้านั้น ก็เป็นเวลาดีของสัตว์เหล่านั้น ...กลางวัน...เย็น...
>
> กายกรรม วาจากรรม มโนกรรม ความปรารถนาของท่าน เป็นประทักษิณ เป็นฤกษ์ดี มงคลดี แจ้งดี รุ่งดี ขณะดี ครู่ดี และเป็นการบูชาอย่างดีในพรหมจารีทั้งหลาย คนทำกรรมอันเป็นประทักษิณแล้ว ย่อมได้ประโยชน์อันเป็นประทักษิณ ท่านทั้งหลายจงเป็นผู้มีประโยชน์อันได้แล้ว ถึงซึ่งความสุข งอกงามในพระศาสนา เป็นผู้หาโรคมิได้ สำราญกายใจ พร้อมด้วยญาติทั้งปวง เทอญ"[๒๐]

เห็นได้ว่าทรงให้ความสำคัญกับความประพฤติดี มากกว่าฤกษ์ทางนักษัตรที่ดี การประพฤติสุจริตทั้งทางกาย วาจา ใจ เป็นเครื่องประกันได้ว่านั่นเป็นฤกษ์ที่ดีอยู่ในตัว ไม่ต้องอาศัยดวงดาว

๓) ประโยชน์คือฤกษ์

ในพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชาดก เรื่องนักขัตตชาดก ทรงตรัสคาถาว่า

นกฺขตฺตํ ปฏิมาเนนฺตํ　　　อตฺโถ พาลํ อุปจฺจคา
อตฺโถ อตฺถสฺส นกฺขตฺตํ　　　กึ กริสฺสนฺติ ตารกาติ

แปลได้ว่า "ประโยชน์ได้ล่วงเลยคนโง่เขลา ผู้มัวคอยฤกษ์อยู่ ประโยชน์เป็นฤกษ์ของประโยชน์ ดวงดาวจักทำอะไรได้"[๒๑] นั่นคือทรงสอนว่าประโยชน์ที่จะพึงทำนั้นเป็นฤกษ์ของตัวประโยชน์เองอยู่แล้ว การมัวแต่รอฤกษ์ทางนักษัตร ทำให้เสียประโยชน์ที่พึงได้ไป ดวงดาวไม่ได้มีอำนาจในการทำให้บังเกิดผล

๔) ภิกษุไม่พึงทำนายลักษณะนักขัตฤกษ์

---

[๑๙] ที.สี. ๑๑/๑๙-๒๕/๑๑-๑๕. ; ที.สี. ๑๑/๑๑๔-๑๒๐/๓๑๕-๓๑๙.

[๒๐] องฺ.ติก. ๓๔/๕๙๕/๕๙๑-๕๙๒.

[๒๑] ขุ.ชา. ๕๖/๔๙/๔๙.

ในพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย สุตตนิบาต ตุวฏกสูตร เป็นการถามตอบระหว่างพระพุทธนิมิตกับพระพุทธเจ้า มีความตอนหนึ่งที่ทำให้เห็นว่าทรงไม่สนับสนุนให้ภิกษุประกอบดิรัจฉานวิชา ดังนี้

"ภิกษุผู้นับถือพระพุทธเจ้าว่าเป็นของเรา ไม่พึงประกอบอาถรรพ์ ตำรา ทำนายฝัน ทำนายลักษณะ นักขัตฤกษ์ การทำนายเสียงสัตว์ร้อง..."[๒๒]

๕) การไม่ถือมงคลตื่นข่าว

มงคลที่ว่านี้ไม่ได้เกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์โดยตรง แต่เกี่ยวกันโดยอ้อม โดยผลมาจากทำนายทายทัก ทำให้ต้องมีการสะเดาะเคราะห์แก้เคล็ดถือลางบางอย่างเพื่อเป็นการเสริมดวงหรือแก้ดวง การเสริมหรือแก้ดวงนี้ไม่ใช่เรื่องของโหราศาสตร์ แต่เป็นอุบายอย่างหนึ่งที่กระทำให้ผู้ประสบปัญหาสบายใจขึ้น อุบายเหล่านี้ทำให้เกิดความเชื่อที่ผิด ๆ ตามมา โหราศาสตร์สมัยใหม่ที่เห็นว่าการทำนายเป็นเพียงการบอกแนวโน้มตามแรงจูงใจที่เกิดขึ้นกับผู้รับการทำนาย การแก้เคล็ดแก้ดวงจึงไม่มี แต่โหราศาสตร์ที่ได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาฮินดูนั้น การแก้เคล็ดสวดมนต์เป็นกิจกรรมที่ต้องกระทำ แยกกันไม่ได้กับการทำนาย

เรื่องมงคลนี้ พระธรรมปิฎกอธิบายไว้ว่า มงคล เป็นคนละอย่างกับเรื่องปาฏิหาริย์ มงคลมีที่มาหลายแง่ เช่น อาจเชื่อว่าบุคคลหรือสิ่งที่ให้มงคลนี้ อาจมีความศักดิ์สิทธิ์มีอำนาจพิเศษในตนเอง อาจเชื่อว่าบุคคลหรือสิ่งนั้นเป็นสื่อหรือทางผ่านของอำนาจศักดิ์สิทธิ์ที่เร้นลับอยู่ต่างหาก หรืออาจเชื่ออย่างประณีตขึ้นมาอีกว่า บุคคลหรือสิ่งนั้นทรงไว้ซึ่งคุณธรรมความดีงาม ความสุข ความบริสุทธิ์ จึงเกิดเป็นความศักดิ์สิทธิ์หรือเป็นมงคลขึ้นมาในตัวเอง มงคลนี้มีส่วนไปเกี่ยวข้องอยู่ในเรื่องติรัจฉานวิชาไม่น้อย เพราะคนเห็นติรัจฉานวิชาบางอย่างเป็นที่มาของมงคล ติรัจฉานวิชานั้นถ้าภิกษุใช้เป็นเครื่องเลี้ยงชีพแสวงหาลาภ ก็เป็นมิจฉาชีพ จัดเป็นความบกพร่องด้านศีล[๒๓]

แต่ในเรื่องนี้ พระพุทธองค์ก็ทรงยืดหยุ่นผ่อนผัน กรณีมีการปูผ้าเพื่อให้ภิกษุเหยียบเพื่อเป็นมงคล เมื่อภิกษุไม่ยอมเหยียบชาวบ้านจึงเสียใจและติเตียน พระพุทธองค์จึงทรงอนุญาตภิกษุ

---

[๒๒] ขุ.สุ. ๔๗/๔๒๑/๘๓๐.

[๒๓] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรังปรุงและขยายความ**, (กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๔๗๕.

ทั้งหลายให้เหยียบผ้าได้เมื่อชาวบ้านขอร้อง เพื่อเป็นมงคลแก่พวกเขา[๒๔] พุทธานุญาตนี้ทำให้พระสงฆ์โอนอ่อนผ่อนตามความประสงค์ของชาวบ้านเกี่ยวกับพิธีกรรมและสิ่งที่เรียกว่าวัตถุมงคล

การไม่ถือมงคลตื่นข่าวยังเป็นคุณสมบัติของอุบาสกที่ดีในพุทธศาสนา มีมาในอังคุตตรนิกาย เรื่องลักษณะอุบาสกที่ดี ๕ ประการ มีข้อหนึ่งกล่าวว่า “เป็นผู้ไม่ถือมงคลตื่นข่าว เชื่อกรรม ไม่เชื่อมงคล”[๒๕]

และนอกจากนี้ ในมงคลชาดกทรงตรัสว่า “ผู้ใดไม่ถือมงคลตื่นข่าว ไม่ถืออุกกาบาต ไม่ถือความฝัน ไม่ถือลักษณะดีหรือชั่ว ผู้นั้นชื่อว่าล่วงพ้นโทษแห่งการถือมงคลตื่นข่าว ครอบงำกิเลสเครื่องประกอบสัตว์ไว้ในภพที่เป็นคู่กั้น ย่อมไม่กลับมาเกิดอีก”[๒๖] สรุปได้ว่าการถือมงคลตื่นข่าวเป็นการขวางกั้นทางพระนิพพาน

๓.๔ จักรวาลวิทยาในพุทธปรัชญาเถรวาท

จักรวาลวิทยา หมายถึง แนวคิดและทฤษฎีที่ว่าด้วยการแสวงหาความจริงที่เกี่ยวกับโลกและจักรวาลในมิติต่าง ๆ[๒๗] หรือวิชาที่ว่าด้วยโลกธาตุ[๒๘] ในสมัยพุทธกาลนั้นผู้คนถือว่าผืนแผ่นดินที่ตนอยู่มีสัณฐานเป็นแผ่นแบนแผ่ขยายออกไปรอบด้านในทิศต่าง ๆ ส่วนที่จะไปสิ้นสุดมีขอบเขตอย่างไรไม่มีใครเดินทางไปถึงได้ แต่ก็เชื่อว่าขอบเขตนั้นมีอยู่เป็นวงกลมใหญ่ เรียกว่า ขอบจักรวาล คำสอนของศาสนาย่อมต้องอาศัยเริ่มต้นโดยถือเอาโลกทัศน์ ชีวทัศน์ยุคโลกแบนนี้เป็นรากฐาน ไม่เพียงศาสนาพราหมณ์ แม้แต่พุทธศาสนาเองก็ไม่สามารถหลีกพ้นจากรากฐานโลกทัศน์ ชีวทัศน์แบบนี้ไปได้[๒๙] W. Randolph Kloetzli กล่าวไว้ในคำนำหนังสือ Buddhist Cosmology เกี่ยวกับข้อเท็จจริงของพุทธจักรวาลวิทยา ข้อหนึ่งมีความว่า

---

[๒๔]วิ.จู. ๙/๑๒๔/๔๗.

[๒๕]องฺ.ปญฺจก. ๓๖/๑๗๕/๓๗๓.

[๒๖]ขุ.ชา. ๕๙/๘๗/๓๐๓.

[๒๗]พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิธิบุณยากร), **พุทธจักรวาลวิทยา**, (กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๓.

[๒๘]ระวี ภาวิไล, **โลกทัศน์ ชีวทัศน์ เปรียบเทียบวิทยาศาสตร์กับพุทธศาสนา**, (กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๒๕.

[๒๙]เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐.

"จักรวาลวิทยาของพุทธศาสนาไม่ได้ดำรงอยู่อย่างเอกเทศ แต่มีความ-สัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับสมมติฐานทางวิทยาศาสตร์และเทววิทยาที่รวมเอาจินตนาการทั้งหมดของโลกยุคก่อนเอาไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณิตศาสตร์และดาราศาสตร์โบราณ"[๓๐]

คัมภีร์ของศาสนาฮินดูที่เสนอทฤษฎีว่าด้วยจักรวาลอย่างเด่นชัดมากที่สุดคือคัมภีร์ปุราณะ[๓๑] ซึ่งมีเนื้อหาสำคัญ ๕ ส่วนคือ เรื่องการสร้างโลกและจักรวาล เรื่องความพินาศไปของโลกและการถือกำเนิดอีกครั้ง เรื่องเผ่าพันธ์ของเทพเจ้าต่าง ๆ เรื่องการเริ่มต้นของพระมนูและยุคแห่งพระมนู เรื่องดวงอาทิตย์และดวงจันทร์

เรื่องราวของจักรวาลในคัมภีร์ปุราณะนั้นประกอบด้วยสวรรค์ที่อยู่เหนือโลกขึ้นไปในอากาศ ส่วนโลกมนุษย์มี ๗ ทวีป แยกกันออกด้วยมหาสมุทร มีชมพูทวีปอยู่ตรงกลาง ที่กลางชมพูทวีปมีเขาพระสุเมรุสีทองตั้งอยู่ นับเป็นศูนย์กลางของจักรวาล บนยอดเขาพระสุเมรุเป็นที่ตั้งนครเทพต่างๆ อยู่ติดกับแม่น้ำคงคา ที่เชิงเขาพระสุเมรุมีภูเขาค้ำยันอยู่ที่ทิศทั้ง ๔ ถัดมามีภูเขาเป็นที่ประทับของเทพชั้นรองอยู่อีกทั้ง ๔ ทิศ และถัดออกมายังรอบนอกสุดของทิวเขาทางทิศเหนือเป็นที่ตั้งของเมืองอุตรกุรุ ทิศใต้เป็นที่ตั้งของเมืองภรต ทิศตะวันออกเป็นที่ตั้งของเมืองภทรศว และทิศตะวันตกเป็นที่ตั้งของเมืองเกตุมล ส่วนโลกบาดาลอยู่ถัดจากพื้นไปข้างล่าง เป็นที่อยู่ของอสูร ยักษ์ นาค และมีดินแดนแห่งการลงทัณฑ์คนบาป คือนรก ตั้งอยู่ใต้พื้นดินและน้ำ อยู่ภายใต้การดูแลของพระยม โดยขอบเขตทั้งหมดของจักรวาลห้อมล้อมไว้ด้วยภูเขา มีเปลือกไข่ทองคำห่อหุ้มส่วนประกอบทั้งหมดเหล่านี้ไว้อีกทีหนึ่ง[๓๒]

ความจริงคำสอนของพระพุทธองค์ไม่ได้ให้ความสำคัญเรื่องจักรวาลวิทยาเลย ทรงเน้นเรื่องทุกข์เป็นสำคัญ ส่วนเรื่องเกี่ยวกับโลกนั้นทรงเห็นว่าเป็นเรื่องที่ไม่ควรคิดหรืออจินไตย[๓๓] ไม่ทรง

---

[๓๐]W. Randolph Kloetzli, **Buddhist Cosmology : Science and Theology in the Images of Motion and Light**, (India : Motilal Banarsidass Publishers, 1983), p. ix.

[๓๑]พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิธิบุณยากร), **พุทธจักรวาลวิทยา**, อ้างแล้ว, หน้า ๑๓.

[๓๒]เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔.

[๓๓]องฺ.จตุ. ๓๕/๗๗/๒๓๕.

ตอบคำถามเมื่อมีคนมาถามเรื่องนี้ ดังกรณีพระมาลุงกยบุตรมาถามปัญหาเกี่ยวกับโลก[๓๔] แต่ทรงให้ความสำคัญกับโลกคือตัวเรานี้ เช่นในโรหิตัสสูตร ทรงตรัสว่า "...ก็แต่ว่าเราบัญญัติเรียกว่าโลก เหตุให้เกิดโลก การดับของโลก และทางให้ถึงความดับโลก ในสรีระร่าง มีประมาณวาหนึ่งนี้ และพร้อมทั้งสัญญาพร้อมทั้งใจครอง..."[๓๕]

อย่างไรก็ดี โลกในคัมภีร์ทางพุทธศาสนาสามารถจำแนกได้ ๒ ลักษณะคือ โลกในเชิงอัต-วิสัย (subjective world) และโลกในเชิงวัตถุวิสัย (objective world)[๓๖] โลกในเชิงอัตวิสัยคือโลกในความหมายที่สัมพันธ์กับตัวผู้รับรู้การมีอยู่ของโลก ตัวอย่างหนึ่งได้แก่ทรงอธิบายโลกไว้ว่าคือ อายตนะ ในสมิทธิสูตรดังนี้

> "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ที่เรียกว่า โลก โลก ดังนี้ ด้วยเหตุเพียงเท่าไร จึงเป็นโลก หรือบัญญัติว่าโลก พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรสมิทธิ จักษุ รูป จักษุวิญญาณ ธรรมที่จะพึงรู้แจ้งด้วยจักษุวิญญาณ มีอยู่ ณ ที่ใด โลกหรือการบัญญัติว่าโลกก็มีอยู่ ณ ที่นั้น ฯลฯ ใจ ธรรมารมณ์ มโนวิญญาณ ธรรมที่จะพึงรู้แจ้งด้วยมโนวิญญาณ มีอยู่ ณ ที่ใด โลกหรือการบัญญัติว่าโลกก็มีอยู่ ณ ที่นั้น"[๓๗]

โลกเชิงวัตถุวิสัยก็คือโลกที่มีอยู่ตามธรรมชาติ คือโลกที่เราเห็นอยู่ตามปกติธรรมดาทุกวัน เรื่องนี้เข้ากับจักรวาลวิทยาที่เราจะพูดถึงต่อไป ในโลกทั้ง ๒ ลักษณะ พระพุทธเจ้าทรงเน้นโลกเชิงอัตวิสัยมากกว่า ทรงสอนให้เราสนใจโลกภายในไม่ใช่โลกภายนอก นอกจากนี้ยังมีการแบ่งโลกออกเป็นอีกหลายนัย ในอรรถกถาหลายแห่งได้อธิบายคำว่าโลกนี้ออกเป็น ๓ คือสังขารโลก (โลกคือสังขาร) สัตวโลก (โลกคือหมู่สัตว์) และโอกาสโลก (โลกคือแผ่นดิน)[๓๘] จักรวาลวิทยาจึงมีขอบเขตอยู่เพียงโอกาสโลกในพุทธศาสนาเท่านั้น

---

[๓๔]ม.ม. ๒๐/๑๔๗-๑๕๒/๒๙๘-๓๐๕.

[๓๕]สํ.ส. ๒๔/๒๙๘/๓๘๒.

[๓๖]ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.สุนทร ณ รังษี, **พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก**, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๔๙.

[๓๗]สํ.สฬา. ๒๘/๗๕/๗๔.

[๓๘]วิ.มหา.อ. ๑/๑๙๖.

แต่พระองค์ก็ทรงแสดงเรื่องโลกธาตุหรือจักรวาลไว้ ปรากฏในจูฬนีสูตร อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต ทรงแสดงแก่พระอานนท์ว่า

> "อานนท์ ดวงจันทร์และดวงอาทิตย์แผ่รัศมี ส่องแสงทำให้สว่างไปทั่วทิศ ตลอดที่มีประมาณเท่าใด โลกมีเนื้อที่เท่านั้นจำนวน ๑,๐๐๐ ใน ๑,๐๐๐ โลกนั้น มีดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ ภูเขาสิเนรุ อย่างละ ๑,๐๐๐ มีชมพูทวีป อปรโคยานทวีป อุตตรกุรุทวีป ปุพพวิเทหทวีป อย่างละ ๑,๐๐๐ มีมหาสมุทร มีมหาราช อย่างละ ๔,๐๐๐ มีสวรรค์ ๖ ชั้น และพรหมโลกชั้นละ ๑,๐๐๐ เรียกว่า โลกธาตุอย่างเล็กมีพันจักรวาล โลกเท่านั้นคูณโดยส่วน ๑,๐๐๐ นี้เรียกว่า โลกธาตุกลางมีล้านจักรวาล โลกเท่านั้นคูณด้วยส่วน ๑,๐๐๐ นี้เรียกว่าโลกธาตุใหญ่มีแสนโกฏิจักรวาล"[๓๙]

ในอาฏานาฏิยสูตร ทีฆนิกาย ในกล่าวถึงอุตตรกุรุทวีปไว้ในคาถา มีความตอนหนึ่งว่า

> "...อุตตรกุรุทวีป เป็นรมณียสถาน มีภูเขาหลวงชื่อ สิเนรุ แลดูงดงาม ตั้งอยู่ทิศใด พวกมนุษย์ซึ่งเกิดในอุตตรกุรุทวีปนั้น ไม่ยึดถือสิ่งใดว่า เป็นของตนไม่หวงแหนกัน
>
> มนุษย์เหล่านั้นไม่ต้องหว่านพืช และไม่ต้องนำไถออกไถ หมู่มนุษย์บริโภคข้าวสาลี อันผลิตผลในที่ไม่ต้องไถ ไม่มีรำ ไม่มีแกลบ บริสุทธิ์ มีกลิ่นหอม..."[๔๐]

และในคัมภีร์อรรถกถาฎีกาต่าง ๆ ได้มีการพรรณนาถึงลักษณะนิสัยใจคอของมนุษย์ในทวีปต่าง ๆ แต่เมื่อวิเคราะห์ให้ละเอียดถี่ถ้วน ก็ต้องยอมรับว่า เรายังไม่เคยมีหลักฐานว่าเคยได้มีใครพบเห็นมนุษย์ในทวีปต่าง ๆ ตามลักษณะที่ได้กล่าวไว้

ความรู้เกี่ยวกับโลกธาตุที่กล่าวมานี้ได้รับอิทธิพลแนวคิด โลกทัศน์ของพราหมณ์และฮินดูอันเป็นพื้นฐานวัฒนธรรมที่พุทธศาสนาได้อุบัติขึ้น แต่พุทธศาสนาอยู่บนรากฐานการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า เรื่องที่ตรัสรู้เป็นความรู้ที่อยู่นอกเหนือความรู้ที่เข้ามาทางประสาทสัมผัสทั้งห้า พระพุทธพจน์ที่ทรงกล่าวถึงโลกธาตุหรือจักรวาล ก็เพื่อเป็นพื้นฐานของการแสดงธรรมที่นำไปสู่การ

---

[๓๙] องฺ.ติก. ๓๔/๕๒๐/๔๓๑-๔๓๒.

[๔๐] ที.ปา. ๑๖/๒๑๒/๑๓๐-๑๓๑.

ปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นเท่านั้น มิได้แสดงเรื่องโลกธาตุเพื่อวางรากฐานของจักรวาลวิทยาแต่อย่างใด[๔๑]

ศาสตราจารย์ ดร.ระวี ภาวิไลยังได้อธิบายอีกว่า เป็นการยากที่จะแยกแยะให้เห็นชัดว่า โลกทัศน์เกี่ยวกับจักรวาลที่ตกทอดกันมาในคัมภีร์พุทธศาสนาส่วนใดเป็นของตนเอง ส่วนใดเป็นของศาสนาฮินดู พราหมณ์ หรือเชน ท่านใช้คำว่า “โลกทัศน์อินเดียโบราณ” หรือ “จักรวาลวิทยาอินเดียโบราณ” ซึ่งมีความแตกต่างจากโลกทัศน์ของตะวันตกและโลกทัศน์ของวิทยาศาสตร์ในปัจจุบัน ดังที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนา ถ้าพิจารณาตามรูปลักษณ์วัตถุในโลกแห่งรูปธรรม จะไม่สอดคล้องกับระบบดาวและจักรวาลหรือเอกภพของดาราศาสตร์ปัจจุบัน แต่ถ้าพิจารณาว่าจักรวาลแบบอินเดียโบราณ เป็นการฉายโครงสร้างและรูปลักษณ์ของธรรมชาติฝ่ายนามธรรมหรือจิตใจมนุษย์ ออกสู่ฉากแห่งจินตนาการ ก็จะพบความหมายใหม่ว่า แท้จริง จักรวาลแบบอินเดียโบราณนั้นก็คือ แผนผังของโครงสร้างของด้านนามธรรมคือจิตใจของมนุษย์นั่นเอง[๔๒]

ประเด็นที่ว่าจักรวาลแบบอินเดียโบราณรวมถึงจักรวาลวิทยาของพุทธศาสนานี้เป็นโครงสร้างทางนามธรรมหรือจิตใจ เป็นเรื่องที่น่าคิด เพราะเป็นการแสดงระดับจิตของสัตว์โลกให้เห็นภาพได้ชัดเจนเข้าใจง่าย ที่น่าสังเกตอีกอย่างหนึ่ง ในไตรภูมิพระร่วงมีการอธิบายลักษณะทวีปทั้ง ๔ ตอนหนึ่งว่า

> “...เมื่อพระอาทิตย์เสด็จนั้นในบุพพพิเทหทวีปนานค่ำพลันรุ่ง เมื่อกลางวันได้ ๑๘ นาที เมื่อกลางคืนได้ ๑๒ นาทีแล ในอมรโคยานทวีปโพ้นไส้นานรุ่งพลันค่ำ เมื่อกลางคืน ๑๘ นาที เมื่อกลางวัน ๑๒ นาทีแลฯ อันว่าชมพูทวีปแลอุตตรกุรุทวีปกลางวันแลกลางคืนเสมอกัน เมื่อกลางวัน ๑๕ นาทีจึงค่ำ เมื่อกลางคืน ๑๕ นาทีจึงรุ่ง...”[๔๓]

---

[๔๑]ระวี ภาวิไล, **โลกทัศน์ ชีวทัศน์ เปรียบเทียบวิทยาศาสตร์กับพุทธศาสนา**, อ้างแล้ว, หน้า ๒๕-๒๖.

[๔๒]เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘-๒๙.

[๔๓]พระมหาธรรมราชาที่ ๑ (พญาลิไท), **ไตรภูมิพระร่วง**, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, ๒๕๔๓), หน้า ๒๖๙.

เห็นได้ว่านี่คือ ความรู้ทางดาราศาสตร์หรือโหราศาสตร์สมัยโบราณ ตามหลักดาราศาสตร์ การที่แกนโลกเอียงทำให้เกิดฤดูต่าง ๆ จุดเริ่มต้นของฤดูทางดาราศาสตร์นั้นดูจากระยะกลางวันกลางคืนในแต่ละวันได้ จุดที่กลางวันเท่ากับกลางคืนมี ๒ จุดคือ วสันตวิษุวัต (vernal equinox) ประมาณวันที่ ๒๑ มีนาคม เป็นจุดเริ่มของฤดูใบไม้ผลิ และศารทวิษุวัต (autumn equinox) ประมาณวันที่ ๒๓ กันยายน เป็นจุดเริ่มต้นของฤดูใบไม้ร่วง จุดที่กลางวันยาวกว่ากลางคืนมากที่สุดเรียกว่า ครีษมายัน (summer solstice) ประมาณ ๒๒ มิถุนายน เป็นจุดเริ่มของฤดูร้อน และจุดที่กลางคืนยาวกว่ากลางวันมากที่สุดเรียกว่า เหมายัน (winter solstice) ประมาณ ๒๒ ธันวาคม[๔๔] เมื่อเทียบกับตำราโหราศาสตร์ค่าของนาทีกลางวันกลางคืนนี้เรียกว่าพหินาที หลวง-วิศาลดรุณกร (อั้น สาริกบุตร) อธิบายไว้ว่า

> “พหินาที หมายความว่าเป็นเวลาข้างมากข้างน้อยในอัฑฒจักร...เมื่ออาทิตย์โคจรไปทางเหนือถึงราศีกรกฎ แกนกลางของโลก ส่วนเหนือที่เอียงอยู่กับลาดทางของมัน ๒๓ ดีกรีครึ่ง ได้หันตรงเข้าหาดวงอาทิตย์ แกนข้างใต้เฉออก ทางที่เป็นกลางวันเวียนมาในเบื้องต่ำ ส่วนกลางคืนขึ้นเบื้องสูง คนแถบเหนือของโลกจึงเห็นดวงอาทิตย์อยู่สูง เวลานี้ครึ่งซีกเหนือของโลกมีเวลากลางวันมากกว่ากลางคืน กำหนดแต่เวลาเที่ยงวันมาถึงเวลาย่ำค่ำได้ ๑๘ นาที แต่เที่ยงคืนถึงย่ำรุ่งได้ ๑๒ นาที ที่กำหนดแต่เที่ยงวันเป็นต้นนั้น เข้าใจว่าการวัดเงาแดดเอาเงาตรงเป็นต้นเดิม และการวัดเงาพระจันทร์ก็คงวัดเมื่อพระจันทร์มาอยู่ตรงศีรษะเมื่อเที่ยงคืน เอาเงาของพระจันทร์ที่ตรงลงมาเป็นที่ตั้งต้นเหมือนกัน จึงสิ้นสุดเวลาของพหินาทีลงเมื่อย่ำค่ำกับย่ำรุ่งแล้วต่อไป เมื่ออาทิตย์โคจรมาถึง...ราศีตุลกลางวัน ๑๕ นาที กลางคืน ๑๕ นาที ตรงนี้เป็นเขตที่กลางวันกลางคืนเท่ากัน ด้วยเหตุที่ว่าแกนกลางของโลกอยู่ในระดับเดียวกันกับลาดทางของดวงอาทิตย์ไม่หันเฉียงออก หรือปัดเข้าเป็นเหตุให้ความเที่ยงตรงทางส่วนเหนือกับส่วนใต้เสมอกัน...ราศีมังกรกลางวัน ๑๒ นาที กลางคืน ๑๘ นาที ที่ตรงนี้ แกนข้างใต้ของโลกหันเข้าหาดวงอาทิตย์ แกนข้างเหนือเอนออก ทำให้ส่วนเหนือห่างดวงอาทิตย์ออกไปมาก และบางแห่งเข้าอยู่ในที่บังเงาตัวเองด้วย กลางวันจึงน้อยกลางคืนจึงมาก และต่อไปก็ถอยขึ้นทางเหนือเป็น

---

[๔๔]ระวิ สงวนทรัพย์, **ปริทรรศน์แห่งเอกภพ เล่ม ๑**, (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๒), หน้า ๑๕๔-๑๖๐.

ลำดับไป...ราศีเมษกลางวัน ๑๕ นาที กลางคืน ๑๕ นาที ตรงนี้เวลากลางวันกับกลางคืนเท่ากัน มีเหตุผลเหมือนที่ได้อธิบายมาแล้วในราศีตุล..."[๙๕]

คำว่านาทีในที่นี้เป็นมาตราโบราณ หมายถึงนาทิกา (ทางโหรเรียกว่ามหานาที) มีค่าเท่ากับ ๔ บาท (เทียบได้เท่ากับ ๒๔ นาทีในปัจจุบัน) เวลา ๖๐ นาทิกาเท่ากับ ๑ วันและคืน[๙๖] (หรือ ๒๔ ชั่วโมง) การเปรียบเทียบหลักดาราศาสตร์ โหราศาสตร์กับข้อความในไตรภูมิพระร่วงทำให้เห็นว่า ทวีปทั้ง ๔ ในพุทธศาสนาอาจจะไม่ได้อยู่ในมิติของสถานที่ แต่อยู่ในมิติของเวลา กล่าวคือเป็นการแบ่งทวีปตามฤดูทั้ง ๔ ซึ่งตามหลักโหราศาสตร์แล้ว คนที่เกิดต่างฤดูกันจะมีนิสัยใจคอต่างกัน กล่าวได้ว่าการแบ่งเป็นทวีปต่าง ๆ นี้ใช้ความรู้ทางโหราศาสตร์หรือดาราศาสตร์โบราณนั่นเอง

๓.๕ ความฝันในพุทธปรัชญาเถรวาท

ในเรื่องการทำนายทายทักในพุทธศาสนามีเรื่องความฝันอยู่มากและมีหลักฐานชัดที่สุด มีทั้งชั้นบาลีที่พระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์พระสุบินของพระองค์ก่อนตรัสรู้ ในชั้นอรรถกถาก็มีเรื่องพระสุบินของพระเจ้าปเสนทิโกศลดังที่ได้กล่าวไปแล้ว นอกจากนั้นยังมีพระสุบินของพระนางสิริมหามายาในขณะที่พระโพธิสัตว์เสด็จจุติถือลงปฏิสนธิในพระครรภ์ พระสุบินของพระเจ้าอโศกมหาราช พระสุบินของพระเจ้าวิเทหราชในมโหสถชาดก และพระสุบินของพระนางมัทรีในพระเวสสันดรชาดก เป็นต้น

ความฝันที่เกิดขึ้นเหล่านี้ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างไร้ความหมาย แต่สามารถตีความออกมาให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคตได้ โดยทั่วไปเป็นหน้าที่ของโหร เรื่องความฝันบอกเหตุอนาคตนี้ตามหลักฐานของพุทธศาสนาเห็นว่ามีความเป็นไปได้ ดังที่พระพุทธเจ้าเองก็ทรงพยากรณ์พระสุบินของพระองค์เองและพยากรณ์พระสุบินของพระเจ้าปเสนทิโกศล ซึ่งคำพยากรณ์เหล่านี้ก็เห็นได้จริงในยุคปัจจุบัน ผู้วิจัยเห็นว่าการตีความหมายสัญลักษณ์ในความฝันไม่ได้ใช้ญาณในการหยั่งรู้หรืออนาคตังสญาณ เพราะแม้โหรที่ร่ำเรียนมาก็สามารถทำนายได้เหมือนกัน

---

[๙๕]หลวงวิศาลดรุณกร (อั้น สาริกบุตร), **คัมภีร์โหราศาสตร์ไทยมาตรฐานฉบับสมบูรณ์**, (กรุงเทพฯ : อินเตอร์พริ้นท์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๓.

[๙๖]ประสิทธิ์ แสงทับ (ผู้แปล), **อรุณวดีสูตร : ว่าด้วยกำเนิดจักรวาลและภูมิต่าง ๆ**, (กรุงเทพฯ : กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, ๒๕๔๓), หน้า ๕๙.

แสดงว่าในตัวความฝันเองต้องสะท้อนเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้ฝัน ออกมาในรูปสัญลักษณ์ต่าง ๆ เรื่องนี้ทางจิตวิทยามีการศึกษาไว้มากดังที่ได้กล่าวไว้บ้างในบทที่ ๒

ในคัมภีร์ทางพุทธศาสนาได้กล่าวถึงเหตุของความฝันไว้ มีในอรรถกถาดังนี้

"...บุคคลเมื่อจะฝันนั้น ย่อมฝันเพราะเหตุ ๔ ประการคือ เพราะธาตุกำเริบ ๑ เพราะเคยทราบมาก่อน ๑ เพราะเทวดาสังหรณ์ ๑ เพราะบุพนิมิต ๑

บรรดาเหตุ ๔ อย่างนั้น คนผู้มีธาตุกำเริบ เพราะประกอบด้วยปัจจัยอันทำให้ดีเป็นต้นกำเริบ ชื่อว่า ย่อมฝัน เพราะธาตุกำเริบ และเมื่อฝัน ย่อมฝันต่าง ๆ เช่นเป็นเหมือนตกจากภูเขา เหมือนเหาะไปทางอากาศ และเหมือนถูกเนื้อร้าย ช้างร้าย และโจรเป็นต้น ไล่ติดตาม เมื่อฝันเพราะเคยทราบมาก่อน ชื่อว่า ย่อมฝันถึงอารมณ์ที่ตนเคยเสวยมาแล้วในกาลก่อน. พวกเทวดาย่อมนำอารมณ์มีอย่างต่าง ๆ เข้าไป เพื่อความเจริญบ้าง เพื่อความเสื่อมบ้าง เพราะเป็นผู้มุ่งความเจริญบ้าง เพราะเป็นผู้มุ่งความเสื่อมบ้าง แก่บุคคลผู้ฝัน เพราะเทวดาสังหรณ์ ผู้นั้นย่อมฝันเห็นอารมณ์เหล่านั้นด้วยอานุภาพของพวกเทวดานั้น เมื่อบุคคลฝันเพราะบุพนิมิต ชื่อว่า ย่อมฝันที่เป็นบุพนิมิตแห่งความเจริญบ้าง แห่งความเสื่อมบ้าง ซึ่งต้องการจะเกิดขึ้นด้วยอำนาจแห่งบุญและบาปเหมือนพระมารดาของพระโพธิสัตว์ ทรงพระสุบินนิมิตในการที่จะได้พระโอรสฉะนั้น เหมือนพระโพธิสัตว์ทรงมหาสุบิน ๕ และเหมือนพระเจ้าโกศลทรงพระสุบิน ๑๖ ประการฉะนั้นแล

บรรดาความฝัน ๔ อย่างนั้น ความฝันที่คนฝัน เพราะธาตุกำเริบ และเพราะเคยทราบมาก่อนไม่เป็นจริง ความฝันที่คนฝันเพราะเทวดาสังหรณ์จริงก็มีเหลวไหลก็มี เพราะว่าพวกเทวดาโกรธแล้ว ประสงค์จะให้พินาศโดยอุบาย จึงแสดงให้เห็นวิปริตไปบ้าง ส่วนความฝันที่คนฝันเพราะบุพนิมิต เป็นความจริงโดยส่วนเดียวแล ความแตกต่างแห่งความฝัน แม้เพราะความแตกต่างแห่งมูลเหตุทั้ง ๔ อย่างนี้คละกันก็มีได้เหมือนกัน ก็แลความฝันทั้ง ๔ อย่างนี้นั้น พระเสขะและปุถุชนเท่านั้น ย่อมฝันเพราะยังละวิปลาสไม่ได้ พระอเสขะทั้งหลาย ย่อมไม่ฝันเพราะท่านละวิปลาสได้แล้ว"[๔๗]

---

[๔๗] วิ.มหา.อ. ๓/๑๐๓.

และในมิลินทปัญหาก็มีการถามปัญหาเกี่ยวกับความฝันไว้เหมือนกัน ดังนี้

> "...ผู้เห็นสุบินนิมิต คือผู้ฝันมีอยู่ ๖ จำพวก ได้แก่ จำพวกลมกำเริบ ๑ ดีกำเริบ ๑ เสมหะกำเริบ ๑ สิ่งทั้ง ๓ นี้กำเริบ ๑ เทวดาอุปสังหรณ์ ๑ สิ่งที่เคยประพฤติมาปรากฏ ๑ ฯ ในการฝัน ๖ อย่างนั้น สิ่งที่เคยประพฤติคือ บาปบุญที่ทำไว้ในปางก่อนมาปรากฏให้เป็นนิมิตเท่านั้น เป็นของจริงเสมอไป..."[๙๘]

เห็นได้จากอรรถกถาและมิลินทปัญหาว่า ความฝันที่เกิดจากบุญบาปที่ทำไว้มาแสดงเป็นบุพนิมิตให้เห็นนั้น มีความเป็นจริงเสมอ แสดงว่าความฝันบางครั้งสามารถบอกเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นได้จริง ตามทรรศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท

๓.๖ หลักพุทธปรัชญาเถรวาทที่เกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์

ถึงแม้พุทธศาสนาจะไม่ให้ความสำคัญกับโหราศาสตร์ แต่ถ้าพิจารณาว่าโหราศาสตร์เป็นศาสตร์ทางธรรมชาติอย่างหนึ่งที่อธิบายพฤติกรรมของบุคคลได้ การอธิบายในเรื่องเดียวกันนี้ด้วยหลักพุทธปรัชญาเถรวาท ทำให้เห็นภาพของโหราศาสตร์ในทรรศนะของพุทธศาสนาชัดเจนขึ้น ดังจะได้ยกเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

๓.๖.๑ นิยาม ๕

ในเรื่องที่ว่าสิ่งต่าง ๆ ในโลกดำเนินไปอย่างไร หรือธรรมชาติของโลกเป็นอย่างไร ทั้งสิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม พุทธศาสนาเรียกกฎที่ควบคุมนี้ว่า กฎธรรมชาติ หรือนิยาม แปลว่ากำหนดอันแน่นอน ความเป็นไปอันมีระเบียบแน่นอน[๙๙] ในคัมภีร์อรรถกถาแสดงกฎธรรมชาตินี้ไว้ ๕ อย่าง คือ

๑) อุตุนิยาม คือกฎธรรมชาติเกี่ยวกับปรากฏการณ์ฝ่ายวัตถุ โดยเฉพาะความเป็นไปของธรรมชาติแวดล้อมและความเปลี่ยนแปลงทางวัตถุ เช่น เรื่องลมฟ้าอากาศ ฤดูกาล เป็นต้น แนวความคิดของอรรถกถาจารย์มุ่งเอาความผันแปรที่เนื่องด้วยความร้อนหรืออุณหภูมิ

---

[๙๘]ปุ้ย แสงฉาย, **มิลินทปัญหา ฉบับพร้อมด้วยอรรถกถา ฎีกา**, (กรุงเทพฯ : ลูก ส. ธรรมภักดี, ๒๕๓๐) หน้า ๓๖๖.

[๙๙]พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรังปรุงและขยายความ**, (กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๑๕๒.

๒) พีชนิยาม คือกฎธรรมชาติเกี่ยวกับการสืบพันธุ์ หรือที่เรียกกันว่าพันธุกรรม เช่น หลักความจริงที่ว่าพืชเช่นใดก็ให้ผลเช่นนั้น

๓) จิตตนิยาม คือกฎธรรมชาติเกี่ยวกับการทำงานของจิต เช่น เมื่ออารมณ์ (สิ่งเร้า) กระทบประสาทจะมีการรับรู้เกิดขึ้น

๔) กรรมนิยาม คือกฎธรรมชาติที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ คือกระบวนการก่อการกระทำและการให้ผลของการกระทำ

๕) ธรรมนิยาม คือกฎธรรมชาติที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์และอาการที่เป็นเหตุเป็นผลแก่กันของสิ่งทั้งหลาย โดยเฉพาะอย่างที่เรียกกันว่า ความเป็นไปตามธรรมดา เช่นว่า สิ่งทั้งหลายมีความเกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับไปเป็นธรรมดา[๕๐]

กล่าวได้ว่ากฎธรรมชาติทั้ง ๕ ครอบคลุมปรากฏการณ์ทั้งหมดในธรรมชาติ สามารถอธิบายได้ทุกเรื่องรวมทั้งโหราศาสตร์ด้วย ดังนี้คือ ถ้าถือทฤษฎีที่ว่าดวงดาวมีอำนาจต่อสิ่งต่าง ๆ บนโลกก็เข้าในข้ออุตุนิยาม ถ้าถือทฤษฎีที่ว่าโหราศาสตร์คือภาพสะท้อนของกรรมเก่า ก็เข้าในกรรมนิยาม แต่การเกิดขึ้นของเหตุการณ์ยังประกอบไปด้วยเหตุจากนิยามอื่นได้อีก ข้อนี้พระธรรมปิฎก[๕๑] อธิบายไว้ว่า

> “ความจริงปรากฏการณ์อย่างเดียวกัน อาจเกิดจากเหตุปัจจัยที่เป็นไปต่าง ๆ หรือเนื่องด้วยหลายกฎร่วมกันก็ได้ เช่น การที่ดอกบัวบานกลางวันและหุบกลางคืนก็มิใช่อุตุนิยามอย่างเดียวเท่านั้น แต่ต้องเนื่องจากพีชนิยามด้วย การที่คนน้ำตาไหลอาจเป็นเพราะจิตตนิยามเป็นตัวเด่น เช่นดีใจเสียใจก็ได้ แต่อาจเป็นเพราะอุตุนิยาม เช่น ถูกควันรมตาก็ได้ คนเหงื่อออกอาจเป็นเพราะอุตุนิยาม เช่นอากาศร้อนก็ได้ หรือเป็นเพราะจิตตนิยามหรือกรรมนิยามเช่น หวาดกลัวหรือคิดหวั่นความผิด เป็นต้นก็ได้...”[๕๒]

---

[๕๐]พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรังปรุงและขยายความ**, อ้างแล้ว, หน้า ๑๕๒-๑๕๓.; ที.ม.อ. ๑๓/๑๐๐.

[๕๑]ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๕๑) ดำรงสมณศักดิ์ พระพรหมคุณาภรณ์

[๕๒]พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรังปรุงและขยายความ**, อ้างแล้ว, หน้า ๑๕๔.

ดังนั้น แม้โหราศาสตร์จะสามารถทำนายได้ แต่ก็ไม่ครอบคลุมกฎธรรมชาติทั้งหมดเหล่านี้ ความถูกต้องของโหราศาสตร์จึงเป็นเพียงบางส่วนเท่านั้น บอกความจริงไม่ได้ทั้งหมด

๓.๖.๒ กรรมและวัฏฏะ

เรื่องกฎแห่งกรรมเป็นนิยามข้อหนึ่ง แต่เป็นเรื่องใหญ่จึงแยกมาอธิบายต่างหาก กรรมเป็นเรื่องที่นำมาใช้อธิบายโหราศาสตร์ได้เข้ากันมากที่สุด โหราศาสตร์อินเดียอธิบายหลักการทำงานของโหราศาสตร์ด้วยกรรม วิลเลียม เลวาซี (William R. Levacy) นักโหราศาตร์ฮินดูกล่าวว่า "ผังดวงชะตาคือบันทึกกรรมของบุคคล"[๕๓] และกรรมยังมีอิทธิพลต่อโหราศาสตร์ตะวันตกในการนำไปอธิบายด้วย สตีเฟน อาร์โรโย (Stephen Arroyo) นักโหราศาสตร์ตะวันตกกล่าวไว้ว่า

> "คำว่า กรรม ถูกใช้ในหลายด้านโดยนักรหัสยลัทธิ นักโหราศาสตร์ และบุคคลอื่น ๆ ที่สนใจกฎของจักรวาลนำมาเป็นแนวทางของการดำเนินชีวิต...กฎของกรรมมีสมมุติฐานว่าชีวิตเป็นประสบการณ์ต่อเนื่อง ไม่ได้จำกัดอยู่ที่การถือกำเนิดเพียงครั้งเดียวในโลกของสสาร...แนวคิดโดยรวมของกรรมไม่สามารถจะแยกออกจากทฤษฎีการเวียนว่ายตายเกิดได้...สำหรับคนส่วนมาก กระบวนการเวียนว่ายตายเกิด หมายถึงการปรากฏขึ้นครั้งแล้วครั้งเล่าของอมตภาวะ หรือวิญญาณในร่างของโลกแห่งสสาร เพื่อเรียนรู้ที่จะพัฒนาไปสู่สภาวะที่สูงขึ้น"[๕๔]

จะเห็นว่ากรรมที่นักโหราศาสตร์ทั่วไปเข้าใจนี้เป็นการอธิบายกรรมในแบบของฮินดู คือมองว่ามีวิญญาณหรืออมตภาวะเป็นผู้รับผลของกรรม ส่วนหลักกรรมของพุทธศาสนาอธิบายได้ดังนี้

กรรม แปลตามศัพท์ว่า การงาน หรือการกระทำ แต่ในทางธรรมต้องจำกัดความจำเพาะลงไปว่า หมายถึง การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา หรือการกระทำที่เป็นไปด้วยความจงใจ ถ้าเป็นการกระทำที่ไม่มีเจตนา ก็ไม่เรียกว่าเป็นกรรมในความหมายทางธรรม[๕๕] กรรมนิยามเป็นกฎสำคัญที่สุดเพราะเป็นเรื่องของมนุษย์โดยตรง มนุษย์เป็นผู้เสกสรรปรุงแต่งกรรม และกรรมเป็นเครื่องปรุง

---

[๕๓] William R. Levacy, **Beneath a Vedic Sky**, (USA : Hay House Inc., 1999), p. xxi.

[๕๔] Stephen Arroyo, **Astrology, Karma & Transformation**, (USA : CRCS Publications, 1992), pp. 3-4.

[๕๕] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรังปรุงและขยายความ**, อ้างแล้ว, หน้า ๑๕๗.

แต่งวิถีชีวิตโชคชะตาของมนุษย์ สาระหรือตัวแท้ของกรรมก็คือเจตนาหรือเจตน์จำนง ดังนั้น กรรมนิยามจึงครอบคลุมโลกแห่งเจตน์จำนง ไม่ว่ามนุษย์จะไปเกี่ยวข้องกับนิยามอื่นใดหรือไม่ก็ตาม ก็ต้องมีกรรมนิยามเป็นกฎยืนพื้น กรรมนิยามเป็นวิสัยของมนุษย์ เป็นขอบเขตที่มนุษย์มีอำนาจปรุงแต่งควบคุม หรือกล่าวได้ว่า การที่มนุษย์ก้าวเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นเหตุปัจจัยด้วยอย่างหนึ่งในกระบวนการของธรรมชาติ จนเกิดความเข้าใจว่าตนสามารถบังคับควบคุมธรรมชาติหรือเอาชนะธรรมชาติได้นั้น ก็ด้วยอาศัยกรรมนิยามนี่เอง พุทธศาสนาจึงสอนเน้นถึงความสำคัญของกรรม ดังพุทธพจน์ที่ว่า “โลกย่อมเป็นไปเพราะกรรม”[๕๖]

จุดต่างในเรื่องของกรรมระหว่างพุทธศาสนากับฮินดูคือ ฝ่ายฮินดูเชื่อว่าวิญญาณหรือชีวาตมัน ในแต่ละบุคคลมีเพียงดวงเดียวที่แล่นไปในสังสารวัฏ และวิญญาณนี้จะเปลี่ยนร่างไปเรื่อย ๆ ส่วนพุทธศาสนาเห็นว่า จิตของแต่ละบุคคลมีธรรมชาติเกิดและดับ แม้จิตดวงสุดท้ายในภพนี้กับจิตดวงแรกที่ถือกำเนิดในภพใหม่ก็เป็นจิตคนละดวง แม้จะมีองค์ประกอบหรือเจตสิกใกล้เคียงกัน มีอารมณ์อย่างเดียวกัน แต่จิตดวงใหม่ก็ไม่ใช่ดวงเดิม[๕๗]

นอกจากนี้ พุทธศาสนาถือว่ามนุษย์ต้องรับผิดชอบการกระทำของตนเอง เพราะเรามีกรรมเป็นที่เกิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย มีกรรมเป็นของตัว ไม่อาจโอนให้ใครรับแทนได้ ถ้าจิตเราทำ จิตเราก็คือผู้รับเอาทุกข์และสุขไว้ มนุษย์ไม่อาจหลีกเลี่ยงหรือปัดความรับผิดชอบในการกระทำของตน แต่ในทางฮินดูเห็นว่ามนุษย์เป็นไปตามกรรมก็จริง แต่อาตมันซึ่งเป็นรากฐานที่มาของมนุษย์ไม่เคยแปดเปื้อน ดำรงอยู่ในภาวะพ้นหรือเหนือกรรมทั้งปวง พรหมมันไม่มีหน้าที่ต้องมารับผิดชอบความแปรปรวนที่เกิดขึ้นกับธรรมชาติหรือการกระทำชั่วร้ายของมนุษย์คนใด[๕๘]

กฎแห่งกรรมกรรมในฐานะของพุทธปรัชญาอาจแยกพิจารณาได้เป็น ๒ ประเด็นคือ กฎแห่งกรรมในฐานะกฎธรรมชาติ และกฎแห่งกรรมในฐานะกฎทางศีลธรรม[๕๙] กฎธรรมชาติคือกฎแห่งเหตุและผล พุทธศาสนาปฏิเสธพระเจ้าผู้สร้างโลกและสากลจักรวาล ถือว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้น

---

[๕๖]ม.ม. ๒๑/๗๐๗/๔๑๔.

[๕๗]สุมาลี มหณรงค์ชัย, **ฮินดู-พุทธ จุดยืนที่แตกต่าง**, (กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ, ๒๕๔๖), หน้า ๒๒๐.

[๕๘]เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒๐.

[๕๙]ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.สุนทร ณ รังษี, **พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก**, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๖๔-๑๖๖.

เป็นเรื่องของธรรมชาติล้วน ๆ สิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดขึ้นก็เพราะมีเหตุปัจจัยให้เกิดขึ้น เมื่อตั้งอยู่ก็เพราะมีเหตุปัจจัยให้ตั้งอยู่ เมื่อเปลี่ยนแปรแตกดับก็มีเหตุปัจจัยให้เปลี่ยนแปรแตกดับ ไม่มีสิ่งใดเกิดขึ้นตั้งอยู่ เปลี่ยนแปรและแตกดับ โดยปราศจากเหตุปัจจัย

กฎแห่งเหตุปัจจัยในธรรมชาติ ก็คือกฎแห่งเหตุผล กฎแห่งกรรมในฐานะกฎแห่งเหตุผลก็คือกฎธรรมชาติ พุทธปรัชญาอธิบายกฎนี้ด้วยทฤษฎีปัจจยาการคือ “เพราะสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น เพราะสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี เพราะสิ่งนี้ดับ สิ่งนี้จึงดับ”[๖๐] ทฤษฎีปัจจยาการนี้เรียกกันทั่วไปว่า ปฏิจจสมุปบาท พระพุทธเจ้าทรงแสดงความเป็นเหตุปัจจัยที่สัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปเป็นแบบลูกโซ่จากอวิชชาเป็นปัจจัยให้เกิดสังขาร ไปจนถึงการเกิดชรามรณะฯ

องค์ประกอบทั้ง ๑๒ ของปฏิจจสมุปบาท สามารถแยกตามหน้าที่ได้ ๓ พวกคือ กิเลส กรรม และวิบาก เปรียบเหมือนส่วนทั้งสามของกงล้อที่เมื่อประกอบกันแล้ว ทำให้โลกหมุนไป เรียกว่า วัฏฏะ ๓ มีรายละเอียดคือ[๖๑]

๑) อวิชชา ตัณหา อุปาทาน เป็น **กิเลส** คือตัวสาเหตุผลักดันให้คิดปรุงแต่งกระทำการต่าง ๆ เรียกว่า กิเลสวัฏฏ์

๒) สังขาร ภพ เป็น **กรรม** คือกระบวนการกระทำหรือกรรมทั้งหลาย ที่ปรุงแต่งชีวิตให้เป็นไปต่าง ๆ เรียกว่า กรรมวัฏฏ์

๓) วิญญาณ นามรูป สฬายตนะ ผัสสะ เวทนา เป็น **วิบาก** คือสภาพชีวิตที่เป็นผลแห่งการปรุงแต่งของกรรม และกลับเป็นปัจจัยเสริมสร้างกิเลสต่อไปได้อีก เรียกว่า วิปากวัฏฏ์

วัฏฏะทั้ง ๓ นี้หมุนเวียนต่อเนื่องเป็นปัจจัยอุดหนุนแก่กัน ทำให้วงจรแห่งชีวิตดำเนินไปไม่ขาดสาย ด้วยหลักปฏิจจสมุปบาทนี้แสดงให้เห็นอาการของสิ่งทั้งหลายสัมพันธ์เนื่องอาศัยเป็นเหตุปัจจัย สิ่งทั้งหลายมีอยู่โดยความสัมพันธ์ มีอยู่ด้วยอาศัยปัจจัย ไม่ได้มีอยู่ด้วยตัวของมันเอง

ส่วนกฎแห่งกรรมในฐานะเป็นกฎทางศีลธรรมนั้น ก็คือกฎธรรมชาติที่ครอบคลุมเฉพาะสิ่งมีชีวิตที่เป็นสัตว์โลกเท่านั้น ไม่หมายรวมเอาพืชและสิ่งไม่มีชีวิต และกฎทางศีลธรรมครอบคลุมไปถึงเฉพาะสิ่งมีชีวิตที่มีเจตจำนงเสรีเท่านั้น สิ่งมีชีวิตที่ดำรงชีพอยู่ด้วยสัญชาตญาณล้วน ๆ อยู่ในขอบเขตกฎแห่งกรรมที่เป็นกฎธรรมชาติ ในกฎทางศีลธรรมนี้มีหลักการกว้าง ๆ ตามพุทธดำรัสที่ว่า

---

[๖๐]สํ.นิ. ๒๖/๑๔๔/๒๐๓.

[๖๑]พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรังปรุงและขยายความ**, อ้างแล้ว, หน้า ๑๐๔.

"บุคคลหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้รับผลเช่นนั้น ผู้กระทำกรรมดี ย่อมได้รับผลดี ผู้กระทำกรรมชั่ว ย่อมได้รับผลชั่ว"[๖๒] นั่นคือเหตุกับผลย่อมต้องสอดคล้องกันเสมอ เหตุเป็นอย่างไรผลย่อมเป็นอย่างนั้น ผลของกรรมที่ว่านี้แบ่งได้เป็น ๒ ชั้น คือ ผลชั้นในของกรรมกับผลชั้นนอกของกรรม ผลของกฎทางศีลธรรมใช้ได้กับผลชั้นในของกรรมเท่านั้น ผลชั้นนอกของกรรมอาจจะปรากฏหรือไม่ปรากฏก็ได้ และอาจจะปรากฏในลักษณะที่ตรงข้ามกับเหตุก็ได้[๖๓]

เมื่อมีการกระทำกรรม ผลของกรรมย่อมเกิดขึ้น กรรมกับการให้ผลจึงเป็นสิ่งที่ต่อเนื่องกันอย่างใกล้ชิดจนไม่อาจแยกออกจากกันได้ การกระทำที่จัดเป็นกรรมย่อมก่อให้เกิดผลเสมอไป แต่กรรมที่กระทำแล้วจะให้ผลทันทีหรือไม่ ต้องพิจารณาความแตกต่างของผลชั้นในกับผลชั้นนอก[๖๔]

ผลชั้นในของกรรม ได้แก่ ผลที่เกิดขึ้นทันทีทันใดที่ได้กระทำกรรมเสร็จสิ้นลงไป คนส่วนมากมักมองแต่ผลชั้นนอก โดยไม่เห็นผลชั้นใน จึงทำให้เกิดความเข้าใจผิดในบางครั้งว่า ทำดีไม่ได้ดี ทำชั่วไม่ได้ชั่ว หรือทำดีกลับได้ชั่ว ทำชั่วกลับได้ดี ผลชั้นในของกรรมนั้น เมื่อเราทำชั่ว จะเป็นการเพิ่มเชื้อที่ไม่ดีที่เรียกว่า อาสวะ ให้มีในตัวมากขึ้นทันทีที่ได้กระทำชั่ว กรรมชั่วยังทำให้เป็นผู้ตกต่ำในทางคุณธรรมทันทีเช่นกัน ในทางตรงข้าม เมื่อเราทำดี เชื้อดีที่เรียกว่า บารมี จะเพิ่มพูนขึ้นในตัวพร้อมกับเป็นผู้ที่สูงส่งขึ้นทางคุณธรรม

ผลชั้นนอกของกรรม ได้แก่ ผลที่เป็นความสุขหรือความทุกข์ ความเจริญหรือความเสื่อมสมบัติหรือวิบัติ ที่เกิดขึ้นภายหลังสืบเนื่องมาจากการทำกรรมนั้น ๆ ผลชั้นนอกจะเกิดมีขึ้นเมื่อใดขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและปัจจัยหลายอย่าง เช่น ชนิดของกรรม ความแรงมากน้อยของเจตนาในการกระทำ โอกาสในการให้ผล เป็นต้น กรรมบางอย่างให้ผลเร็ว บางอย่างให้ผลช้า บางอย่างให้ผลในปัจจุบัน บางอย่างให้ผลในอนาคต บางอย่างให้ผลในชาตินี้ บางอย่างให้ผลในชาติหน้าหรือชาติต่อ ๆ ไป

เรื่องผลของกรรมนี้ พระธรรมปิฎกแบ่งออกเป็น ๔ ระดับ คือ ระดับภายในจิตใจ มีอิทธิพลปรุงแต่งความรู้สึกนึกคิด ระดับบุคลิกภาพ ปรุงแต่งลักษณะความประพฤติการแสดงออก ระดับวิถี

---

[๖๒] สํ.ส. ๒๕/๙๐๓/๔๘๗.

[๖๓] ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.สุนทร ณ รังษี, **พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก**, อ้างแล้ว, หน้า ๑๖๗.

[๖๔] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗๓-๑๗๔.

ชีวิตของบุคคล ทำให้เขาได้รับประสบการณ์ที่น่าปรารถนาและไม่น่าปรารถนา และระดับสังคม มีผลต่อความเป็นไปของสังคม[๖๕]

เมื่อโหราศาสตร์มีความสามารถในการทำนาย ด้วยหลักกรรมและวัฏฏะนี้สามารถอธิบายได้ว่า กรรมที่บุคคลกระทำได้บันทึกไว้ในธรรมชาติ บุคคลผู้สามารถถอดรหัสสัญญาณที่ธรรมชาติบันทึกไว้ ก็อาจล่วงรู้วิบากของกรรมนั้นได้ แต่มนุษย์ก็ไม่ได้มีเครื่องมือที่ดีกว่าการสังเกตและบันทึกเป็นสถิติ โหราศาสตร์จึงไม่อาจสะท้อนความจริงได้ทั้งหมด เพราะเป็นการสังเกตจากสิ่งที่เห็นได้เท่านั้น ยังมีปัจจัยอื่นอีกมากที่มนุษย์ไม่สามารถสังเกตได้ และอีกเหตุหนึ่งที่โหราศาสตร์ทำนายไม่ตรงก็เนื่องจาก โหราศาสตร์ใช้ข้อมูลที่เกิดขึ้นแล้วเป็นอุปกรณ์การทำนาย หรือเป็นการดูจากกรรมเก่า แต่มนุษย์ทั้งหลายทำกรรมใหม่กันตลอดเวลา ปัจจัยของกรรมใหม่ทำให้คำทำนายของโหรอาจผิดไปได้ นอกจากนี้ยังมีอิทธิพลภายนอกที่มีผลกระทบต่อการให้ผลชั้นนอกของกรรม ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.สุนทร ณ รังษีกล่าวไว้ว่า

> “พุทธปรัชญามีหลักคำสอนที่แสดงไว้ชัดว่า กรรมที่บุคคลทำลงไปไม่ว่าจะเป็นกรรมดีหรือ กรรมชั่ว อาจมีผลชั้นนอกหรืออาจไม่มีเลยก็ได้เพราะว่าเมื่อกรรมจะให้ผลชั้นนอกนั้น อิทธิพลของกรรมไม่ใช่เป็นอิทธิพลเดียวที่จะแสดงอำนาจได้โดยไม่ขัดข้อง หากต้องปรากฏร่วมกับอิทธิพลภายนอกอื่น ๆ ที่อาจสนับสนุนหรือขัดขวางอิทธิพลของกรรมก็ได้ อิทธิพลภายนอกนั้น อาจเป็นอิทธิทางสังคมประเภทต่าง ๆ เช่น กฎหมาย ขนบธรรมเนียม ค่านิยม และอิทธิพลที่เนื่องด้วยกาลเทศะ ฯลฯ อิทธิพลต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนมีความหมายในแง่สนับสนุนและขัดขวางอิทธิพลในการให้ผลของกรรมมากบ้างน้อยบ้าง...”[๖๖]

หมายความว่าเหตุแวดล้อมในปัจจุบันก็มีผลต่อการให้ผลของกรรมด้วย ถ้าโหราศาสตร์สามารถบอกผลของกรรมในอดีตได้ แต่ก็ไม่สามารถล่วงรู้ถึงเหตุแวดล้อมในปัจจุบันนี้ได้ ด้วยทรรศนะของพุทธปรัชญานี้โหราศาสตร์จึงไม่สามารถบอกความจริงได้ทั้งหมด

---

[๖๕]พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรังปรุงและขยายความ**, อ้างแล้ว, หน้า ๑๘๗-๑๘๘.

[๖๖]ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.สุนทร ณ รังษี, **พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก**, อ้างแล้ว, หน้า ๑๗๖.

นอกจากนี้ยังมีความเชื่อที่ผิดหลักกรรม เป็นมิจฉาทิฏฐิ ที่พุทธศาสนิกพึงระวัง ในพระไตรปิฎกกล่าวถึง ๓ ลัทธิดังนี้

๑) ปุพเพกตเหตุวาท การถือว่าสุขทุกข์ทั้งปวง เป็นเพราะกรรมเก่า

๒) อิสสรนิมมานเหตุวาท การถือว่าสุขทุกข์ทั้งปวง เป็นเพราะการบันดาลของเทพผู้เป็นใหญ่

๓) อเหตุอปัจจัยวาท การถือว่าสุขทุกข์ทั้งปวง เป็นไปสุดแต่โชคชะตาลอย ๆ ไม่มีเหตุ ไม่มีปัจจัย[๖๗]

ความเข้าใจกรรมที่ถูกต้องจะต้องไม่ตกไปในความเชื่อทั้ง ๓ นี้ กล่าวคือสุขทุกข์ที่เราได้รับอยู่นี้ไม่ได้เกิดจากกรรมเก่าอย่างเดียว ไม่ได้เกิดจากเทพบันดาล และไม่ได้เกิดโดยไร้เหตุ เป็นการสนับสนุนความข้างต้นที่ว่านอกจากอิทธิพลของกรรม (เก่า) ที่จะให้ผลแล้ว ยังมีอิทธิพลอื่นอีกที่เป็นเหตุของการให้ผล สิ่งที่เกิดขึ้นย่อมเกิดแต่เหตุ ตามหลักกฎธรรมชาติที่ควบคุมอยู่

๓.๖.๓ ธาตุ ๔

ธาตุ ๔ เป็นหลักพื้นฐานของโหราศาสตร์ดวงดาว จักรราศีคือการแบ่งเส้นทางเดินของดวงอาทิตย์บนท้องฟ้าออกเป็น ๑๒ ส่วน ทั้ง ๑๒ ส่วนแบ่งเป็นธาตุต่าง ๆ ได้ ๔ ธาตุ คือ ไฟ ดิน ลม และน้ำ การแบ่งเป็นธาตุนี้มีมาแต่โบราณ เหมือนการแยกองค์ประกอบพื้นฐานของสสารออกเป็น ๔ ธาตุ ดวงดาวที่ปรากฏอยู่ในราศีธาตุใดจะทำให้บุคคลมีอุปนิสัยไปทางนั้น ดังที่ได้อธิบายในเรื่องหลักการของโหราศาสตร์ในบทที่ ๒

เรื่องธาตุก็เป็นเรื่องสำคัญในพุทธศาสนา ธาตุมีหลายความหมายในที่นี้จะสนใจเฉพาะธาตุ ๔ หรือมหาภูตรูปเท่านั้น เพราะเกี่ยวข้องกับธาตุในโหราศาสตร์ พระสารีบุตรอธิบายเรื่องธาตุ ๔ นี้ใน มหาหัตถิปโทปมสูตร มัชฌิมนิกาย เป็นการอธิบายเรื่องอุปาทานขันธ์ ในตอนที่กล่าวถึงรูปท่านได้อธิบายไว้ว่า

> “...ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ก็อุปทานขันธ์คือรูปเป็นไฉน? คือ มหาภูตรูป ๔ และรูปที่อาศัยมหาภูตรูป ๔ ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ก็มหาภูตรูป ๔ เป็นไฉน? คือ ปฐวีธาตุ อาโปธาตุ เตโชธาตุ วาโยธาตุ...”[๖๘]

---

[๖๗]พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรังปรุงและขยายความ**, อ้างแล้ว, หน้า ๒๐๕.; องฺ.ติก. ๓๔/๕๐๑/๒๖๗-๒๗๐.

[๖๘]ม.มู. ๑๘/๓๔๑/๕๑๖-๕๑๗.

จากนั้นพระสารีบุตรอธิบายแจกแจงรายละเอียดแต่ละธาตุสรุปความว่า ปฐวีธาตุมีลักษณะแข้งแข็ง อาโปธาตุมีลักษณะเอิบอาบ เตโชธาตุมีลักษณะเร่าร้อน วาโยธาตุมาลักษณะพัดไปมา

นอกจากนี้ ในพระอภิธรรมก็จัดธาตุทั้ง ๔ อยู่ในหมวดรูป เรียกว่ามหาภูตรูป ในคัมภีร์อภิธัมมัตถสังคหะกล่าวว่า "...ปฐวีธาตุ อาโปธาตุ เตโชธาตุ วาโยธาตุ ชื่อว่ามหาภูตรูป..."[๖๙] ในฎีกาของอภิธัมมัตถสังคหะอธิบายในรายละเอียดว่า

> "(ธาตุ) ชื่อว่าปฐวี เพราะอรรถว่า เป็นที่รองรับ...เป็นที่อาศัยของรูปที่เกิดร่วมกัน...ชื่อว่าอาโป ด้วยอรรถว่า เอิบอาบ คือซึมซาบรูปที่เกิดร่วมกัน...ชื่อว่าเตโช ด้วยอรรถว่า ให้ร้อน คือให้อบอุ่นหรือให้เข้มแข็ง...ชื่อว่าวาโย ด้วยอรรถว่า เคลื่อนไหว คือให้ประชุมแห่งภูตรูปเคลื่อนที่..."[๗๐]

เมื่อเทียบกับธาตุตามความหมายของโหราศาสตร์แล้วเป็นคนละอย่างกัน ในโหราศาสตร์แบ่งคุณลักษณะออกเป็น ๔ แบบ ตามธาตุทั้ง ๔ แต่ธาตุในพุทธศาสนาหมายเอาถึงองค์ประกอบพื้นฐานของสสาร แต่ถ้าเราพิจารณาโดยลักษณะของธาตุแล้วจะเห็นความเข้ากันได้ เนื่องจากธาตุทั้ง ๔ เป็นความจริงพื้นฐานของธรรมชาติ บุคคลมีธาตุดินมากจะเป็นคนมั่นคงไม่อ่อนไหวง่ายตามลักษณะของดิน คนที่มีธาตุน้ำมากเป็นคนอ่อนไหว รู้สึกไวตามลักษณะของน้ำ คนที่มีธาตุไฟมากเป็นคนมีความกระตือรือร้น อารมณ์ร้อนตามลักษณะธาตุไฟ และคนที่มีธาตุลมมากเป็นคนคล่องแคล่วว่องไวตามลักษณะของลม

๓.๖.๔ จริต ทฤษฎีบุคลิกภาพของพุทธศาสนา

โหราศาสตร์ในยุคปัจจุบันให้ความสำคัญกับปัจจัยทางจิตวิทยา แรงจูงใจที่ทำให้บุคคลแสดงบุคลิกลักษณะและพฤติกรรมออกมา นักจิตวิทยาจำนวนหนึ่งได้ใช้โหราศาสตร์เป็นเครื่องมือวัดบุคลิกภาพและสติปัญญาของบุคคล และเป็นอุปกรณ์ในการให้คำปรึกษาทางจิตวิทยา เนื่องจากตำแหน่งดวงดาวมีความสัมพันธ์กับอุปนิสัยและการแสดงออกของบุคคล

ในบริบทของพุทธศาสนา จิตวิทยาบุคลิกภาพไม่อาจแยกขาดจากแนวคิดเชิงปรัชญาเกี่ยวกับบุคคล พระพุทธเจ้าทรงปฏิเสธความมีอยู่อย่างถาวรของอัตตา และทรงอธิบายจักรวาลว่า

---

[๖๙] มหามกุฏราชวิทยาลัย, **อภิธัมมัตถสังคหบาลีและอภิธัมมัตถวิภาวินีฎีกา ฉบับแปลเป็นไทย**, (กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๒๖๐.

[๗๐] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๗๐-๒๗๑.

เป็นการเกิดขึ้น และเสื่อมสลายไปของสิ่งทั้งหลาย สรรพสิ่งรวมทั้งร่างกายและจิตใจอยู่ภายใต้กฎไตรลักษณ์ ได้แก่ ความเปลี่ยนแปลง (อนิจจัง) ความทุกข์ (ทุกขัง) และความไม่ใช่ตัวตน (อนัตตา) นี่เป็นหัวใจของหลักปรัชญาเกี่ยวกับบุคคลในพุทธศาสนา ในมุมมองเชิงจิตวิทยา พุทธศาสนาไม่ได้กล่าวถึงสารัตถะของจิต แต่กล่าวถึงการไหลอย่างต่อเนื่องของสสารและจิตใจเนื่องจากเหตุปัจจัย พระพุทธองค์ทรงใช้วิธีเปรียบเทียบในการอธิบาย เช่น บางครั้งทรงเปรียบกับเปลวไฟ ที่เกิดจากไส้ตะเกียงและน้ำมัน บางครั้งทรงเปรียบกับกระแสน้ำ บางครั้งทรงเปรียบกับลิงที่กระโดดจากกิ่งไม้หนึ่งไปสู่อีกกิ่งหนึ่ง จุดที่พุทธศาสนาแตกต่างจากจิตวิทยาตะวันตกคือ การต่อเนื่องของจิตนี้ไม่เพียงจำกัดอยู่ในชาตินี้เท่านั้น จิตสำนึกและจิตไร้สำนึกที่สะสมอยู่ในความทรงจำไม่ได้มีอยู่ตั้งแต่วัยเด็กเท่านั้น แต่มีอยู่ก่อนตั้งแต่ชาติที่แล้ว[๗๑]

นอกจากนั้นพุทธศาสนายังมีการจำแนกบุคคลเป็นประเภทต่าง ๆ ไว้มาก เช่น ในอังคุตตรนิกาย จตุกนิบาต ทรงแสดงบุคคล ๔ ประเภทแบ่งตามสติปัญญา คือ รู้ได้ไว ต้องอธิบายจึงรู้ได้ พอแนะนำได้ และไม่มีทางจะรู้ได้[๗๒] และยังแบ่งตามลักษณะต่าง ๆ เป็น ๓ ประเภท ๔ ประเภทอีกมาก แต่การแบ่งประเภทตามลักษณะอุปนิสัยดูจะเห็นได้ชัดในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ที่แบ่งบุคคลตามกิเลส ๓ อย่างคือ ราคะ โทสะ โมหะ เป็นจริต ๖ ประเภท ได้แก่ ราคจริต โทสะจริต โมหะจริต สัทธาจริต พุทธจริต และวิตักกจริต[๗๓]

แต่ละจริตมีลักษณะแตกต่างกันคือ ราคจริตมีลักษณะชอบโอ่โถง รักใคร่สิ่งสวยงาม มากไปด้วยความกำหนัด โทสจริตมากไปด้วยโทมนัส มักขัดแค้นกริ้วโกรธ โมหจริตมักลุ่มมักหลง ฟั่น-เฟือน เป็นคนโลเลไม่ยั่งยืน สัทธาจริตมักเชื่อฟังผู้อื่น มากไปด้วยความเลื่อมใส ยินดีในศีลทาน พุทธจริตชอบพินิจพิจารณาในคุณและโทษบุญและบาป มีปัญญามากปัญญาแหลม และวิตักก-จริตมากไปด้วยวิตกวิจาร ลังเลไม่แน่นอน

---

[๗๑]Padmasiri de Silva, **An Introduction to Buddhist Psychology**, (Hong Kong : Macmillan Academic and Professional, 1991), p. 83.

[๗๒]สุชีพ ปุญญานุภาพ, **พระไตรปิฎกฉบับประชาชน**, (กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า๕๓๐.

[๗๓]มหามกุฏราชวิทยาลัย, **วิสุทธิมรรคแปล ภาค ๑ ตอน ๒**, (กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๔๐.

ในคัมภีร์วิมุตติมรรค ของพระอุปติสสเถระ แบ่งบุคคลเป็นประเภทต่าง ๆ เป็นจริตหรือจริยา ๑๔ ประการ คือ ราคจริยา โทสจริยา โมหจริยา สัทธาจริยา พุทธิจริยา วิตกจริยา ราคโทสจริยา ราคโมหจริยา โทสโมหจริยา ราคโทสโมหจริยา สัทธาพุทธิจริยา สัทธาวิตกจริยา พุทธิวิตกจริยา และสัทธาพุทธิวิตกจริยา[๗๔] ลักษณะของแต่ละจริยาคล้ายกับวิสุทธิมรรค

การสังเกตบุคคลว่าอยู่ในจริตหรือจริยาใด ในวิมุตติมรรคให้สังเกตลักษณะมองดูรูป ดูกิเลสที่เกิด ลักษณะการเดิน ลักษณะการนุ่งห่ม ลักษณะการบริโภค การงาน และลักษณะการนอนหลับ โดยจะแบ่งลักษณะเหล่านี้เป็น ๓ ประเภทตามกิเลส ๓ อย่างคือ ราคะ โทสะ และโมหะ นั่นคือการจะรู้ว่าบุคคลเป็นจริตใดต้องสังเกตจากภายนอก เป็นระยะเวลาพอสมควรจึงจะรู้ได้ แต่โหรผู้ชำนาญสามารถดูจากตำแหน่งดวงดาวขณะเกิด แล้วบอกลักษณะอุปนิสัยเหล่านี้ได้ ซึ่งสามารถอธิบายได้อย่างละเอียดมากกว่าการแบ่งเป็น ๓ หรือ ๖ หรือ ๑๔ ประเภทเท่านั้น เนื่องจากมีปัจจัยต่าง ๆ ให้พิจารณาเป็นจำนวนมาก

๓.๖.๕ อำนาจของความเพียรและการพึ่งตนเอง

การที่บุคคลเชื่อถือโหราศาสตร์มากและเชื่ออย่างผิด ๆ ทำให้คิดว่าชีวิตจะต้องเป็นไปตามคำทำนายของหมอดู ทำให้บุคคลไม่ขวนขวายที่จะพัฒนาชีวิตให้ดีขึ้นในกรณีที่คำทำนายเป็นไปในทางเสีย หรือไม่ก็ประมาทเลินเล่อจนเกิดความเสียหายในกรณีที่คำทำนายเป็นไปในทางที่ดี หรือเชื่อว่าการทำพิธีสะเดาะเคราะห์หรือการกระทำเพื่อแก้เคล็ด โดยไม่ได้แก้สาเหตุที่แท้จริงของปัญหาเป็นการแก้ไขชีวิตให้ดีขึ้นได้ ความเชื่อเหล่านี้ผิดหลักพุทธศาสนาทั้งสิ้น เนื่องจากพุทธศาสนาสอนเน้นที่อำนาจของความเพียรและการพึ่งตนเอง มีพุทธศาสนสุภาษิตมากมายเกี่ยวกับเรื่องความเพียรและการพึ่งตนเอง เช่น

“ตนแลเป็นที่พึ่งของตน บุคคลอื่นไรเล่าพึงเป็นที่พึ่งได้ เพราะว่าบุคคลมีตนฝึกฝนดีแล้ว ย่อมได้ที่พึ่งอันได้โดยยาก”[๗๕]

“ตนทำบาปเอง ย่อมเศร้าหมองเอง ตนไม่ทำบาปเอง ย่อมหมดจดเอง”[๗๖]

“ความบริสุทธิ์ ไม่บริสุทธิ์ เป็นของเฉพาะตน คนอื่นทำคนอื่นให้บริสุทธิ์ไม่ได้”[๗๗]

---

[๗๔]พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ, **วิมุตติมรรค**, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ศยาม , ๒๕๔๑), หน้า ๕๕.

[๗๕]ขุ.ธ. ๔๒/๒๒/๑๘๖.

[๗๖]ขุ.ธ. ๔๒/๒๒/๑๘๗.

"คนขยัน ย่อมไม่พร่าประโยชน์ซึ่งถึงตามกาล"[๗๘]

"คนล่วงทุกข์ได้เพราะความเพียร"[๗๙]

"พึงได้ประโยชน์ในที่ใด ด้วยประการใด ๆ ควรบากบั่นในที่นั้น ด้วยประการนั้น ๆ"[๘๐]

เรื่องอำนาจความเพียรสามารถเอาชนะโชคชะตาได้นี้มีตัวอย่างในจุลลกาลิงคชาดก มีเรื่องโดยสรุปว่า พระเจ้ากาลิงคราชจะทำสงครามกับพระเจ้าอัสสกะ สมัยนั้นพระโพธิสัตว์เกิดเป็นฤาษี พระเจ้ากาลิงคราชไปถามฤาษีว่าใครจะเป็นฝ่ายชนะ ฤาษีไม่ทราบเมื่อท้าวสักกะมาจึงถามท้าวสักกะ ท่านทำนายว่าพระเจ้ากาลิงคราชจะชนะ เมื่อทราบดังนั้นทัพของพระเจ้ากาลิงคราชจึงเกิดความประมาท ฝ่ายทัพพระเจ้าอัสสกะพยายามสู้อย่างเต็มที่ประสบชัยชนะในที่สุด พระเจ้ากาลิงคราชแพ้สงครามด่าว่าฤาษีโกหก พระฤาษีก็ไปต่อว่าท้าวสักกะอีกทอด ท้าวสักกะจึงกล่าวเป็นคาถา ความว่า

> "ดูก่อนพราหมณ์ เมื่อชนทั้งหลาย พูดกันอยู่ ท่านก็เคยได้ยินแล้วมิใช่หรือว่าเทวดาทั้งหลายย่อมเกียดกันความพยายามของลูกผู้ชายไม่ได้ ความข่มใจ ความตั้งใจแน่วแน่ ความไม่แตกสามัคคีกัน ความไม่แก่งแย่งกัน การรุกในกาลควรรุก ความเพียรมั่นคง และความบากบั่นของลูกผู้ชาย (มีอยู่ในพวกพระเจ้าอัสสกะ) เพราะเหตุนั้นแหละ ชัยชนะจึงมีแก่พวกพระเจ้าอัสสกะ"[๘๑]

ตัวอย่างในเรื่องนี้เห็นได้ชัดว่า พระพุทธองค์ไม่ได้ทรงสอนให้วางใจในการทำนายทายทัก แม้การทำนายจะมาจากพระอินทร์ที่น่าจะมีความเชื่อถือได้ เพราะด้วยความเพียรแล้วอะไรก็ไม่สามารถจะกีดกันได้ ข้อนี้เป็นลักษณะเด่นของพุทธศาสนาอันหนึ่งที่เชื่อมั่นในศักยภาพของมนุษย์ที่ฝึกดีแล้ว ว่าสามารถทำความเพียรเพื่อก้าวล่วงความทุกข์ทั้งปวงได้ด้วยตัวของตนเอง

---

[๗๗]ขุ.ธ. ๔๒/๒๒/๑๘๗.

[๗๘]ขุ.ชา. ๕๙/๘๘๑/๗๒.

[๗๙]ขุ.สุ. ๔๖/๓๑๑/๔๔๐.

[๘๐]องฺ. ปญฺจก. ๓๖/๕๐/๑๒๐-๑๒๑.

[๘๑]ขุ.ชา. ๕๘/๕๐๕/๓๗๐.

ความเพียรเป็นคุณธรรมที่สำคัญยิ่งข้อหนึ่งในพุทธศาสนา เป็นองค์หนึ่งในมรรค ในหมวดธรรมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติแทบทุกหมวดจะพบความเพียรแทรกอยู่ด้วยเสมอ ทรงเน้นว่า “ธรรมนี้เป็นของสำหรับผู้ปรารภความเพียร มิใช่สำหรับคนเกียจคร้าน”[๘๒]

๓.๖.๖ เสรีภาพในพุทธปรัชญาเถรวาท

พุทธปรัชญาเถรวาทมีทรรศนะว่า มนุษย์คือผู้สร้างสรรค์สรรพสิ่งและสร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับตนได้ เพราะมนุษย์มีการตัดสินใจ หรือน้อมจิตไปเพื่อมุ่งประพฤติในบางอย่างที่แน่วแน่และมีการเลือกเป็นที่สุด ที่เรียกว่า “เจตนา”[๘๓] นั่นเอง มนุษย์สามารถรับรู้อารมณ์ที่พอเหมาะและเลือกที่จะใช้เสรีภาพออกไปได้ มนุษย์สามารถขัดขืนอารมณ์ที่เกิดจากแรงผลักดันของสภาพแวดล้อม และเลือกเอาสิ่งดี ๆ ได้ด้วยมโนธรรม เนื่องจากมนุษย์ไม่ใช่เกิดจากสสารล้วน ๆ และไม่ได้เป็นสิ่งที่ถูกสร้างโดยพระผู้เป็นเจ้า ความดีความชั่วเป็นสิ่งที่มนุษย์เลือกทำได้เอง อาจกล่าวได้ว่าเสรีภาพคือความสามารถในการเลือกนั่นเอง พระมหาวิพจน์ สุภจารีได้แสดงลักษณะการเลือกแบ่งตามระดับของบุคคลเป็น ๖ ระดับ ดังนี้

๑) อันธพาลชน คือ ปัจเจกชนผู้มืดบอด มีความต้องการรุนแรง การเลือกของบุคคลประเภทนี้มักปล่อยไปตามอำนาจกิเลส ไม่รู้จักยับยั้งความต้องการ เสรีภาพระดับนี้จึงมักก่อให้เกิดความเสียหายต่อตนเองและสังคม

๒) พาลชน คือ ปัจเจกชนที่ตกอยู่ใต้อำนาจความต้องการรุนแรง เลือกตามอาจกิเลส แต่บางครั้งก็รู้จักยับยั้งไว้บ้าง

๓) ปุถุชน คือ ปัจเจกชนผู้ยังหนาด้วยกิเลส มีความต้องการอยู่มากพอสมควร เลือกไปตามอำนาจกิเลส แต่สามารถระงับความต้องการไว้ได้ตามความเหมาะสม

๔) กัลยาณปุถุชน คือ ปัจเจกชนผู้ยังมีความต้องการอยู่เหมือนปุถุชน แต่ก็สามารถเลือกเฟ้นตรวจสอบเอาสิ่งที่ดีที่สุดเข้าสู่ชีวิต มีความดีมากกว่าความเลว

---

[๘๒]องฺ.อฏฺฐก. ๓๗/๑๒๐/๔๖๒-๔๖๓.

[๘๓]พระมหาวิพจน์ สุภจารี (วันคำ), “การศึกษาแนวความคิดเรื่องเสรีภาพในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต** (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๔๗, หน้า ๒๗.

๕) กัลยาณชน คือ บุคคลผู้ที่มีความต้องการอยู่ และการเลือกก็ยังตกอยู่ใต้อำนาจของความต้องการนั้น แต่สามารถยังยั้งความต้องการไว้ได้ รู้กาละเทศะ มุ่งกระทำแต่สิ่งดี ๆ ไม่เลือกสิ่งที่เบียดเบียนตนและสังคม มุ่งเน้นพัฒนาตนและสังคมไปสู่สันติสุข

๖) อริยชน คือ ปัจเจกชนในอุดมคติ การตัดสินใจเลือกอยู่เหนืออำนาจความต้องการหรือกิเลส ผลของการเลือกจะเป็นผลที่ดี สร้างคุณประโยชน์ได้อย่างกว้างขวาง[๘๔]

จะเห็นได้ว่าบุคคลมีระดับของเสรีภาพที่แตกต่างกัน ตามอำนาจควบคุมของความต้องการหรือกล่าวได้ว่า บุคคลมีเสรีภาพจำกัดตามกำลังของกิเลส แม้จะเต็มไปด้วยกิเลส บุคคลก็มีเสรีภาพในการเลือกอย่างเต็มที่ พุทธศาสนาจึงเน้นที่เสรีภาพของบุคคลเป็นสำคัญ ในด้านนิยัตินิยมหรือการถูกกำหนดมาแล้ว พัทมาสิริ เดอ สิลวา (Padmasiri de Silva) นักวิชาการพุทธศาสนากล่าวว่าพระพุทธศาสนาไม่สนับสนุนความเชื่อนี้ โดยอธิบายว่า

> "พระพุทธเจ้าทรงปฏิเสธรูปแบบของนิยัตินิยมทั้งหลายที่มีอยู่ในยุคนั้น อันได้แก่ กำหนดโดยธรรมชาติของตน (natural determinism) หรือสวภาววาทะ กำหนดโดยพระเป็นเจ้า (theistic determinism) หรืออิสรการณวาทะ และกำหนดโดยกรรมในอดีต (karmic determinism) หรือปุพเพกัมมวาทะ"[๘๕]

นอกจากนี้ดร.เดอ สิลวายังกล่าวอีกว่า

> "โดยทั่วไปแล้วหลักปัจจยาการของพุทธศาสนาอยู่ระหว่างสุดโต่งทั้งสองคือนิยัตินิยมกับอนิยัตินิยม โดยนิยัตินิยมแบบเคร่งจะกล่าวว่า ปัจจุบันและอดีตไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ แต่พระพุทธเจ้าทรงสนับสนุนแนวคิดเรื่องเจตจำนงเสรีที่ว่าบุคคลสามารถควบคุมพลังแห่งการขับเคลื่อนของอดีตและปัจจุบัน เพื่อสร้างทิศทางในอนาคตได้ มนุษย์มีเจตจำนงเสรี (อัตตการะ) มีความพยายามของบุคคล (ปุริสการะ) และสมรรถนะในการเปลี่ยนแปลงตนเองและสิ่งแวดล้อม"[๘๖]

---

[๘๔]เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๗-๒๘.

[๘๕]Padmasiri de Silva, **An Introduction to Buddhist Psychology**, (Hong Kong : Macmillan Academic and Professional, 1991), p. 109.

[๘๖]Ibid., p. 7.

สรุปได้ว่านอกจากพุทธศาสนามีคำสอนที่เน้นในเรื่องของกรรมและหลักปัจจยาการ โดยกล่าวว่าสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม และทุกอย่างเกิดด้วยเหตุและปัจจัย ซึ่งหมายความว่าผลของกรรมเป็นสิ่งหนึ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ พุทธศาสนายังเน้นในเรื่องเสรีภาพเช่นกัน กล่าวคือ เจตนานั้นแหละคือตัวกรรม เจตนาที่ว่านี้คือเสรีภาพที่บุคคลจะเลือกปฏิบัตินั่นเอง โหราศาสตร์ในยุคปัจจุบันมีความสอดคล้องกับแนวคิดนี้ คือมีบางอย่างที่เราไม่สามารถจะเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ และมีบางอย่างที่เราสามารถเลือกกระทำได้อย่างเสรี

๓.๗ ทรรศนะของนักปราชญ์ทางพุทธศาสนาที่มีต่อโหราศาสตร์

มีนักปราชญ์นักวิชาการทางพุทธศาสนาหลายท่านที่แสดงทรรศนะเกี่ยวกับโหราศาสตร์ไว้ ทั้งแสดงโดยตรงและผ่านบุคคลอื่น ผู้วิจัยขอยกทรรศนะของนักปราชญ์นักวิชาการบางท่าน ดังนี้

๓.๗.๑ คำสอนในโคลงโลกนิติ

เนื่องจากโคลงโลกนิติเป็นการรวบรวมคำสอนแต่โบราณของไทยที่มีค่า จึงขอยกมาแสดงด้วย โคลงโลกนิติที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศรทรงพระนิพนธ์ชำระ มีอยู่บทหนึ่งที่กล่าวถึงการทำนายของโหร มีว่าดังนี้

“หมอแพทย์ทายว่าไข้ ลมคุม
โหรว่าเคราะห์แรงรุม โทษให้
แม่มดว่าผีกุม ทำโทษ
ปราชญ์ว่ากรรมเองไซร้ ก่อสร้างมาเอง”[๙๗]

โครงบทนี้ไม่ปรากฏคาถาที่มา คงจะเป็นของเก่าที่สมเด็จฯ กรมพระยาเดชาดิศรทรงชำระเห็นมีคำเก่าอยู่ได้แก่ ไข้ลมคุม หมายถึงอาการไข้หรือเจ็บป่วยที่มีสาเหตุจากโรคลมผิดปกติ แม่มดหมายถึงแม่มดหมอผี หรือหมอรักษาโรคในสมัยโบราณ

จากโคลงบทนี้เห็นได้ว่า ในมุมมองของโหราศาสตร์ดาวเคราะห์มีอำนาจบันดาลให้เกิดความทุกข์ยากได้ อันเป็นความเชื่อที่มีมาแต่โบราณ ซึ่งทำให้ขัดแย้งกับกฎของกรรมที่ว่าการกระทำของบุคคลเป็นสิ่งที่ส่งให้เกิดผลทั้งหลายขึ้น ในมุมมองสมัยใหม่ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่

---

[๙๗] กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, **ประชุมโคลงโลกนิติ**, (กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ, ๒๕๔๓), หน้า ๒๐๓.

๒ สองเรื่องนี้ไม่ได้ขัดแย้งกัน ดวงดาวไม่ได้มีอำนาจกำหนดอะไร เป็นเพียงสัญญาณบอกถึงการหมุนเวียนเท่านั้น

๓.๗.๒ ทรรศนะของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นกษัตริย์ที่รอบรู้วิทยาการต่าง ๆ หลายสาขา โดยเฉพาะอย่างยิ่งโหราศาสตร์และดาราศาสตร์ทรงเป็นผู้เชี่ยวชาญยิ่งในสมัยของพระองค์ ดังที่ได้ประจักษ์ว่าทรงคำนวณหาเวลาการเกิดสุริยคราสเต็มดวงเมื่อพ.ศ.๒๔๑๑ ที่ตำบลหว้ากอ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้อย่างแม่นยำ

ในด้านโหราศาสตร์ทรงเป็นผู้ผูกดวงชะตาของพระราชโอรสและพระราชธิดาทุกพระองค์ พร้อมกับพระราชทานพระนามและคาถาพระนาม นอกจากนี้ยังได้ทรงนิพนธ์ตำราทางโหราศาสตร์อยู่หลายเรื่อง โดยเฉพาะตำรา “ตรีภพ” หรือ “เศษพระจอมเกล้าฯ” เป็นที่นิยมแพร่หลายกันมาก

นอกจากนี้ยังทรงได้คลี่คลายปัญหาสำคัญทางพุทธศาสนาเกี่ยวกับวันข้างขึ้นข้างแรม วันไหนเป็นวันพระ วันโกน ดังที่ได้ทรงมีพระบรมราชาธิบายในเรื่องอธิกมาส อธิกวาร และปักขคณนาวิธี ทรงวางหลักเกณฑ์การทำปักขคณาตามพุทธานุญาต ดังที่ได้ทรงอธิบายไว้ว่า

> “...ครั้งพุทธกาลนั้น การที่จะเรียนสูตรเป็นตำราสำหรับนับปักข์ให้ถูกนั้นมีสูตรนั้นไม่ได้นับด้วยเดือน ด้วยปี แลขึ้น แลแรม ให้นับแต่ตามลำดับปักข์เหมือนอย่างว่า ตำรานั้นจะไม่สู้ง่ายนัก เช่นถือกันในเมืองนี้ ชาวบ้านจึงต้องถามพระสงฆ์ไม่ถามกันเอง แลครั้งนั้นพระสงฆ์ยังไม่ได้เรียนจึงตอบว่าไม่รู้ แลวิธีนั้นไม่สู้ยากนัก เขาจึงนินทา ว่าแต่สักว่าปักขคณะนาก็ยังไม่รู้ แลการนั้นก็ไม่สู้ยากนัก จนมาถึงเป็นกังวลกีดขวางแก่ทางสมถวิปัสสนา พระพุทธเจ้าจึงทรงอนุญาตให้เรียน คือต้องเล่าต้องบ่นต้องจำฯ วิธีอย่างธรรมเนียมใช้ปีเดือนในแผ่นดินสยามนี้ง่ายนักไปใคร ๆ ก็รู้ ไม่ต้องถึงเล่าบ่นจำฯ ก็การเรียนวิชาโหรทำประดิทินทายสุริยคาธจันทรคาธยากนักไป ต้องคุณต้องหาร ต้องเป็นกังวลมาก ในสาสนาจึงติเตียนว่าเป็นติรฉานวิชาฯ”[๕๕]

---

[๕๕]มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย, **พระบรมราชาธิบาย อธิกมาส อธิกวาร และปักข-คณนาวิธี ของ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว**, (กรุงเทพฯ : มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๑), หน้า ๑๘.

จากพระบรมราชาธิบายทำให้เห็นว่า การทำปักขคณนานั้นไม่ยากนัก อยู่ในกรอบของพุทธานุญาต แต่ถ้าต้องมีการคำนาณมากจนวุ่นวาย ก็เป็นดิรัจฉานวิชา ดังการทายอุปราคา ถึงแม้จะทรงมีความรู้ทางด้านโหราศาสตร์เป็นอย่างดี แต่ก็ทรงใช้อย่างมีพระวิจารณญาณ ทรงวิเคราะห์วิจารณ์กฎเกณฑ์ทางโหราศาสตร์อย่างนักวิชาการ ดังปรากฏในพระราชวิจารณ์ดวงพระชะตาของพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงพิชิตปรีชากร[๕๙]

๓.๗.๓ ทรรศนะของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส

สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสได้ทรงตรัสเล่าในพระประวัติว่าทรงเคยศึกษาโหราศาสตร์ มีใจความตอนหนึ่งว่า

> “เราเริ่มเรียนโหราศาสตร์ กับขุนเทพยกรณ์ (ทัด) ตั้งต้นหัดทำปฏิทินก่อน เข้าใจยากจริง ๆ เพราะเราเอาโหราศาสตร์ กับพยากรณศาสตร์รวมเข้าเป็นอันเดียวกัน นำให้เข้าใจว่าเรียนโหราศาสตร์ ก็เพื่อมีวิชารู้จักทำนายเหตุการณ์ต่าง ๆ จึงมุ่งไปเสียในทางนั้น และเพราะวิธีสอนบกพร่องด้วย ไม่ได้อธิบายให้เข้าใจรส คือกิจของโหราศาสตร์ว่าเป็นเช่นไร ปฏิทินคืออะไร ชื่อต่าง ๆ คือ ศักราช มาสเกณฑ์ อวมาน หรคุณ และอื่น ๆ หมายเอาอะไร เหตุไฉนจึงตั้งศักราช แล้วกระจายออกเป็นองค์เหล่านั้น ราศี องศา ลิบดา กำหนดหมายอะไร ความเดินของพระอาทิตย์ พระจันทร์ และดาวพระเคราะห์ที่เรียกว่ามัธยมก็ดี สมผุสก็ดีต่างกันอย่างไร เป็นอาทิ ในตำราบอกว่าถ้าจะทำองค์ชื่อนั้น ให้ตั้งเกณฑ์อย่างนั้น แล้วทำเลขอย่างนั้นๆ เริ่มตั้งแต่ทำวันธงชัย วันอธิบดี วันอุบาทว์ วันโลกาวินาศ ที่ไม่ได้เกี่ยวกับโหราศาสตร์เลย แต่เกี่ยวกับพยากรณศาสตร์ กว่าจะคลำเข้าใจได้แต่ละอย่างซึ่งยากเสียจริง ๆ ข้าพเจ้าไม่แน่ใจว่า โหรอธิบายได้ทุกคน โหรไม่รู้จักดาวฤกษ์ หรือแม้ดาวพระเคราะห์ด้วยเห็นมีแน่ ขุนเทพยกรณ์ (ทัด) ถึงแก่กรรมในระหว่างเรียน ได้ไปขอเรียนกับครูเปีย ครั้งยังบวชและเป็นพระครูปลัดสุวัฒนสุตคุณ ที่วัดราชประดิษฐ์ ตั้งใจทำปฏิทินให้จบปี ทำร่วมมาได้มากแล้ว ถึงสมผุสพระเคราะห์เห็นกว่าจะครึ่งแล้ว จับเล่นธรรมะจัดเข้า เห็นเหลวไหลเลยเลิก เราจึงไม่รู้มาก พยากรณศาสตร์ยิ่งรู้

---

[๕๙] พ. สุวรรณ, **โหราศาสตร์และคาถาพระจอมเกล้าฯ**, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สร้อยทอง, ๒๕๓๙), หน้า ๔๙-๕๘.

น้อย เป็นแต่เสด็จพระอุปัชฌายะ[๙๐] ทรงแนะประทานบ้าง ไม่ได้เรียนจริง ๆ จัง ๆ แต่เรายังได้ใช้ความรู้โหราศาสตร์อยู่บ้าง ได้ช่วยชำระปูมเก่าถวายเสด็จพระอุปัชฌายะ”[๙๑]

จากที่ทรงตรัสเล่าจะเห็นว่าทรงมีความรู้ด้านดาราศาสตร์ (ทรงใช้ว่าโหราศาสตร์) และโหราศาสตร์ (ทรงใช้ว่าพยากรณศาสตร์) แต่ทรงเห็นว่าไม่เข้ากับคำสอนในพุทธศาสนาจึงไม่ได้ศึกษาต่อไป แต่ก็ได้ทรงใช้ความรู้นี้บ้างในการทำปฏิทิน และพระองค์ยังทรงใช้ความรู้ในการผูกดวงชะตาผูกดวงพระชันษาพระราชโอรสพระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวตามทำเนียม แต่ก็ไม่ทรงเชื่อถือในการทำนายทายทัก ดังปรากฏในพระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวถึงสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส เรื่องผูกดวงพระชันษาพระเจ้าลูกเธอ มีความตอนหนึ่งว่า

“...ดวงนั้นก็เปนดวงชะตา ถึงว่าบิดามารดาฤๅผู้ใด ๆ จะจดวันคืนให้ถูกถ้วนได้แล้ว ก็ยังต้องไปขอให้พระให้โหรจดมาให้ โดยความนับถือว่าศักดิ์สิทธิ์หรือเปนมงคล เปนธรรมเนียมถือกันมาก ๆ คนมาดังนี้

จึ่งได้ทูลขอบัดนี้ให้โปรดประทานจดหมายวันคืนโดยละเอียดเช่นนี้สืบไป มิใช่ทูลขอให้ทำนายทายทักตามวิชาที่ไม่ได้ทรงสังเกตแลไม่เชื่อถือนั้นเลย

บัดนี้ บุตรี[๙๒]หม่อมฉัน ออกในเวลาค่ำ วันนี้[๙๓] ๕ ทุ่มกับ ๒๕ นาที ขอประทานดวงชะตาพอเปนสวัสดิมงคล...”[๙๔]

---

[๙๐]หมายถึง สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์

[๙๑]มหามกุฏราชวิทยาลัย, **พระประวัติสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส**, (กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๔), หน้า ๓๔-๓๕.

[๙๒]หมายถึง พระองค์เจ้าเหมวดี

[๙๓]วันที่ ๑๒ มกราคม รศ.๑๑๑

[๙๔]มหามกุฏราชวิทยาลัย, **ประมวลพระนิพนธ์ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส พระราชหัตถเลขา-ลายพระหัตถ์**, (กรุงเทพฯ : ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด, ๒๕๑๔), หน้า ๗-๙.

๓.๗.๔ ทรรศนะของพระสารประเสริฐ

พระสารประเสริฐ (ตรี นาคะประทีป) ได้รวบรวมหลักเกณฑ์ทางวิชาการโหรจากตำราโหราศาสตร์โบราณ เรียบเรียงเป็นหนังสือ "โลกธาตุ" ขึ้น มีตอนหนึ่งท่านกล่าวไว้ว่า

> "ข้าพเจ้ามักได้ยินท่านผู้ใหญ่ ๆ พูดว่า สำหรับพุทธศาสนิกแท้ ดูไม่น่ามีความจำเป็นอะไรที่จะข้องแวะกับโหราศาสตร์ เพราะพระพุทธศาสนาสอนไว้สมเหตุสมผลดีที่สุดแล้วว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว และก็เคยได้ยินพระโหราจารย์แสดงมัตยาธิบายว่า โหราศาสตร์นั้นเองเป็นอุปการช่วยให้บุคคลทำดีและได้รับผลดีตามคำสอนนั้น ยกเหตุว่า ทุกคนอยากได้ผลดีด้วยกันทั้งนั้น และก็พยายามประกอบเหตุอันดีครั้นแล้วหาได้ประสพผลดีสมใจคาดทุกคนไม่ เพราะผลดีนั้น ๆ มีตั้งร้อยอย่าง และเหตุประกอบอันจะนำไปหาผลดีนั้นเล่า ก็มีตั้งพันประการ เมื่อไม่ทันทราบรายละเอียดก่อนว่าประการไหนจะตรงไปให้ผลดีอย่างไรแก่ตนแน่ ก็ต้องเดาสุ่มไปตามเพลง ถ้าผลดีอยู่ทางหนึ่ง เหตุที่ประกอบนั้นเลี่ยงไปเสียทางหนึ่ง ถึงจะเป็นเหตุที่ดี ก็ย่อมคลาดแคล้วไปจากผลที่หวังไว้ แม้เผอิญได้ผลดีมาใหม่ ก็ไม่ใช่ที่ประสงค์เสมือนเดินทางผิด หากจะถึงที่อื่นดี ก็มิใช่ที่มุ่งหมาย โหราศาสตร์เป็นเครื่องส่องทางให้เดินตรงไปยังสายที่ต้องการผล โดยไม่เสียเวลาเหลวเปล่า"[๙๕]

จากความที่ยกมาแสดงว่าพระสารประเสริฐผู้รอบรู้ทั้งทางโลกทางธรรม เห็นว่าโหราศาสตร์พอจะมีประโยชน์อยู่บ้างในการเลือกทำเหตุดีเพื่อให้ได้ผลดีตามต้องการ เป็นการใช้ประโยชน์ที่อยู่ในกรอบของพุทธศาสนา

๓.๗.๕ ทรรศนะของพุทธทาสภิกขุ

ท่านพุทธทาสภิกขุเคยแสดงปาฐกถาธรรมเกี่ยวกับเรื่องโหราศาสตร์ไว้ พอจะสรุปประเด็นที่ท่านชี้ให้เห็นได้ดังนี้

ในการอธิบายหลักการของโหราศาสตร์ ท่านอธิบายในแง่ของกรรมและวัฏฏะ โดยกล่าวว่า

> "อะไรเป็นตัวเครื่องจักรที่หนุนให้กุศล อกุศลกรรมเหล่านั้น เดินมากระทบผู้กระทำ เกิดผลต่างกรรมต่างวาระเป็นปานนั้น

---

[๙๕]พระสารประเสริฐ, **โลกธาตุ**, (กรุงเทพฯ : คณะอนุกรรมการจัดทำเอกสารและบทความสดุดีบุคคลสำคัญ สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ, ๒๕๓๘), หน้า (๙)-(๑๐).

คำตอบนี้คือหัวใจของโหราศาสตร์ เพราะโหราศาสตร์คือวิชาที่บอกความหมุนเวียน

มนุษย์ทุกคนในโลกนี้ อยู่ใต้บังคับบัญชาของธรรมชาติโดยอาศัยกรรมเป็นแรงส่ง และโหราศาสตร์คือ วิชาที่บอกอิทธิพลแห่งธรรมชาติ หรือ มือพระเจ้า อันนี้”[๙๖]

นอกจากนี้ ท่านยังกล่าวว่า ดวงดาวมีอำนาจแต่ก็เป็นเพียงแรงส่งเล็กน้อยที่แฝงอยู่ในกรรม แม้ไม่ต้องอาศัยอำนาจดวงดาว กรรมก็ดำเนินไปได้เอง พระอริยเจ้าไม่พึ่งพาอำนาจดวงดาวเลย เพราะท่านได้รับสิ่งที่อำนาจดวงดาวไม่อาจบันดาลให้ได้[๙๗] แรงกรรมเป็นสิ่งที่เราสามารถสร้างขึ้นจนสามารถหักล้างแรงของดวงดาวได้ เมื่อเราประกอบจิตภาวนา จนไม่มีความยึดมั่นถือมั่นในสิ่งทั้งปวง สิ่งเหล่านั้นไม่อาจทำอะไรเราได้ เราจึงอยู่เหนืออำนาจของสิ่งทั้งปวงรวมทั้งดวงดาวด้วย[๙๘]

แสดงว่าท่านพุทธทาสภิกขุเห็นว่าดวงดาวมีอำนาจอะไรบางอย่างที่ส่งผลให้เกิดเหตุการณ์ขึ้นกับเราแต่ก็เป็นอำนาจเพียงเล็กน้อยเมื่อเทียบกับกรรม และโหราศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ให้ความแน่นอนอะไรไม่ได้ ยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่นอกจากดวงดาวอีกมาก เช่นเดียวกับพุทธศาสนาที่ถือว่า สุขทุกข์ มิได้เกิดแต่กรรมเก่าอย่างเดียวเท่านั้น[๙๙]

ถึงแม้พระพุทธองค์จะทรงอนุญาตให้ภิกษุเรียนรู้ “นักขัตตบท” หรือทางโคจรของดวงดาว ท่านพุทธทาสกล่าวว่านั่นไม่ใช่โหราศาสตร์ เพราะไม่เกี่ยวข้องอะไรกับการทำนายทายทัก เป็นเพียงการเรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับปฏิทินเล็กน้อยตามสมควรเท่านั้น ท่านสรุปท่าทีของพุทธศาสนาต่อโหราศาสตร์ไว้ว่า “พุทธศาสนาไม่ควร และไม่เคยมอบความไว้วางใจในวิชาโหราศาสตร์”[๑๐๐] ดังที่พระพุทธเจ้าทรงห้ามภิกษุเรียน สอน หรือหาเลี้ยงชีพด้วยการทำนายทายทักทุกรูปแบบ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

---

[๙๖]พุทธทาสภิกขุ, **พุทธศาสตร์กับไสยศาสตร์ โหราศาสตร์กับพุทธศาสนา ปาฐกถาธรรมของท่านพุทธทาสภิกขุ**, (กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ, ๒๕๒๙), หน้า ๖๓.

[๙๗]เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๔.

[๙๘]เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๗.

[๙๙]เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๒.

[๑๐๐]เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๕.

๓.๗.๖ ทรรศนะของเสฐียรพงษ์ วรรณปก

ศาตราจารย์พิเศษเสฐียรพงษ์ วรรณปกเป็นนักปราชญ์ผู้หนึ่งที่แสดงทรรศนะเกี่ยวกับโหราศาสตร์ไว้บ้าง ท่านเป็นศิษย์ของหลวงพ่อเจ้าคุณพระภัทรมุนี เจ้าอาวาสวัดทองนพคุณ ผู้เป็นโหราจารย์คนสำคัญ แต่ท่านก็ไม่ได้เรียนวิชาโหร แต่ก็ใช้หลักการของโหราศาสตร์มาเป็นเกณฑ์ในการตั้งชื่อบุคคลบ้าง ท่านมีประสบการณ์เห็นการทำนายถูกและผิดมามาก จึงตั้งข้อสังเกตว่า "ทำไมการพยากรณ์อดีตจึงแม่น พยากรณ์อนาคตไม่แม่น"[๑๐๑]

ท่านอธิบายสรุปไว้ว่าเพราะชีวิตคนมิได้ขึ้นอยู่กับโหราศาสตร์เป็นเงื่อนไขอย่างเดียว มันย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขปัจจัยอีกมากมาย อดีตนั้น "นิ่ง" แล้ว ไม่มีเงื่อนไขอะไรมาผลักดันให้เป็นอื่นได้ เพราะฉะนั้น การทำนายทายทักจึงมักจะตรง แต่ปัจจุบันและอนาคต มันยังเคลื่อนไหวเพราะเหตุปัจจัยอีกหลายอย่าง ยังไม่นิ่ง

เงื่อนไขที่สำคัญที่สุดคือ "กรรม" (การกระทำ) ของคน ๆ นั้นเอง เขาทำทั้งกรรมดีและกรรมไม่ดีคละกันไป สิ่งเหล่านี้แหละมีแนวโน้มจะให้ผลในอนาคต ไม่ว่าดี หรือไม่ดี

พูดอีกนัยหนึ่ง เราเป็นผู้กำหนดอนาคตเราเอง ถ้าต้องการให้ชีวิตเป็นไปอย่างใด ก็ต้องสร้างเงื่อนไขที่ดี ๆ ไว้ให้มาก แล้วอนาคตจะไปดีเอง ตรงข้ามถ้าสร้างแต่เงื่อนไขไม่ดี อนาคตก็เป็นไปตามนั้น

คนเราถ้าไม่ขวนขวายพยายาม ปล่อยชีวิตไปตามยถากรรม ก็ตกอยู่ใต้อิทธิพลของฟ้าดิน แต่กรรมเท่านั้นที่เป็นตัวกำหนดอย่างแท้จริง นั่นคือเราต้องสร้างอนาคตของเราเอง คนที่พยายามพึ่งตัวเองด้วยการกระทำแต่ความดีถึงที่สุดแล้ว ย่อมอยู่เหนือโชคชะตา

ถ้าใครคิดว่าชีวิตถูกลิขิตมาอย่างใดก็ย่อมเป็นอย่างนั้น แก้ไขไม่ได้เลย ผู้นั้นถึงจะเป็นคนคงแก่เรียนเพียงใด ก็นับว่าโง่อยู่นั้นเอง

ในเรื่องการตั้งชื่อ ศาตราจารย์พิเศษเสฐียรพงษ์ วรรณปกมีความเห็นว่า ธรรมเนียมการตั้งชื่ออย่างไรจึงจะเป็นมงคล ความจริงมิใช่เรื่องของพุทธศาสนา เพราะไม่ปรากฏในพระไตรปิฎกเล่มไหนที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า เด็กเกิดวันนั้นควรตั้งชื่อด้วยอักษรนั้น ห้ามใช้อักษรโน้น มีแต่ตรัสว่าฤกษ์ดียามดีมิได้ขึ้นอยู่กับดวงดาว แต่อยู่ที่การกระทำ ถ้าทำดี คิดดี พูดดี ไม่ว่าขณะไหน เวลาไหน นับว่าฤกษ์ดีทั้งนั้น หรือจะตั้งชื่อไพเราะถูกตามหลักโหราศาสตร์หรืออะไรหลาย ๆ ศาสตร์ ถ้าทำแต่ความชั่วช้าสารเลว ก็หาเกิดมงคลแก่ตัวไม่

---

[๑๐๑]เสฐียรพงษ์ วรรณปก, "กรรมเหนือหมอดู", **มติชน**, (๑๗ กันยายน ๒๕๔๙) : ๖.

แต่สภาพที่เกิดขึ้นจริง เมื่อกาลเวลาผ่านไป พิธีกรรมต่าง ๆ ของพราหมณ์ ก็ค่อย ๆ ประสมกลมกลืนเข้ากับพุทธศาสนาโดยลำดับ จนแยกกันไม่ออก เวลาบวชนาค พระอุปัชฌาย์จะตั้งฉายาก็คำนวณตามหลักทักษาพยากรณ์ ขึ้นต้นด้วยอักษรตามวันเกิด โดยใช้วรรคบริวารนำหน้าชื่อ[๑๐๒]

๓.๗.๗ ทรรศนะของสุชีพ ปุญญานุภาพ

ดร.ปฐมพงษ์ โพธิ์ประสิทธินันท์ นักวิชาการพุทธศาสนาที่มีความรู้เรื่องโหราศาสตร์ไทย ท่านเป็นผู้ใกล้ชิดกับอาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพคนหนึ่ง เล่าไว้ว่า

> "วันนั้น ผมนั่งคุยกับท่านเรื่องโหราศาสตร์ ผมต่อต้านวิชาโหราศาสตร์อย่างเผ็ดร้อน อาจารย์สุชีพก็สักแต่ยิ้ม ๆ แล้วท่านก็ถือโอกาสอธิบายการโคจรดวงดาวต่าง ๆ และอิทธิพลที่มีต่อพระพุทธศาสนา ผมจึงรู้ว่าท่านอาจารย์ท่านล้ำลึกมาก ในบรรดาศิษย์ท่าน มีน้อยคนจะรู้ว่าท่านชำนาญโหราศาสตร์และดาราศาสตร์ ตำรา 'โลกธาตุ' ซึ่งเป็นตำราโหราศาสตร์ไทยพื้นฐานที่สำคัญที่สุดก็อาจารย์ที่ใกล้ชิดท่านเองรวบรวมขึ้น (ซึ่งว่าไปแล้วก็ถือเป็นอาจารย์ปู่ของผม) คือพระสาระประเสริฐ (ตรีนาคะประทีป) ฤกษ์ต่าง ๆ ท่านแม่นมาก ฤกษ์วางเสาเข็มเพื่อสร้างตึกใหม่ของสำนักงานองค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลกในปัจจุบัน ท่านก็เป็นคนคำนวณ"[๑๐๓]

สุชีพ ปุญญานุภาพแบ่งคนออกเป็น ๒ ระดับ คือ ระดับที่แสวงหาโลกุตตรธรรมออกบวชกับระดับที่ยังข้องอยู่ในกามคุณ ถ้าพระสงฆ์ออกบวชมุ่งหวังโลกุตตรธรรม วิชาโหราศาสตร์ก็เป็นเดรัจฉานวิชาเพราะไม่ได้ทำให้ศีล สมาธิและปัญญาเพิ่มพูนขึ้นเลย พระสงฆ์กลุ่มนี้ไม่ควรไปข้องแวะ แต่สำหรับคฤหัสถ์ที่ยังครองเรือน บริโภคกามหรือติดอยู่กับสมมติบัญญัติ วิชาโหราศาสตร์ก็จำเป็นอยู่ระดับหนึ่ง

โหราศาสตร์นั้นจะมองเชิงพุทธศาสน์ก็ได้ มองเชิงไสยศาสตร์ก็ได้ มองเชิงดาราศาสตร์ก็ได้มองจากแง่มุมของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูก็ได้

---

[๑๐๒] เสฐียรพงษ์ วรรณปก, **ชื่อนั้นสำคัญไฉน**, (กรุงเทพฯ : ปิยะสาส์น, ๒๕๒๔), หน้า ๖-๗.

[๑๐๓] ดร.ปฐมพงษ์ โพธิ์ประสิทธินันท์, "โหราศาสตร์กับพระพุทธศาสนา", <http://www.bodhinanda.com/s0112/index.php?pgid=0016>(30 Oct 2007)

มองในเชิงไสยศาสตร์ ก็คือเชื่อในแนวอิทธิปาฏิหาริย์และเสนอให้แก้ดวงโดยวิธีต่าง ๆ เกจิอาจารย์บางคนทำหน้าที่ดูดวงให้โดยไม่เคยศึกษาวิชาโหราศาสตร์ หากแต่ใช้วิธีนั่งทางใน อ้างเป็นร่างทรงเทพติดต่อเทพเจ้าได้ อ้างว่าเป็นร่างทรงร.๕ หรือบรรพชนในอดีตก็มี อ้างกระทั่งว่ามีญาณทิพย์ ล่วงรู้อดีตชาติ ล่วงรู้กรรมเก่า คนจำนวนมากติดโหราศาสตร์เชิงไสยศาสตร์แบบนี้แล้วก็พยายามสะเดาะเคราะห์ด้วยวิธีต่าง ๆ

มองเชิงดาราศาสตร์ ก็คือสนใจการย้ายหรือการโคจรของดาว ว่าส่งอิทธิพลต่อพื้นโลกอย่างไร ดวงดาวอยู่ตำแหน่งเส้นรุ้งเส้นแวงเท่าไร ทำมุมต่อกันกี่องศา กี่ลิปดา อยู่ระยะห่างกันเท่าใด มีสภาพหมอกแก๊สและกระบวนการก่อตัวอย่างไร รวมทั้งสมบัติทางกายภาพ กล่าวคือสภาพส่องสว่าง อุณหภูมิ ความหนาแน่น องค์ประกอบทางเคมี ฯลฯ การศึกษาแบบนี้เป็นการศึกษาในแนววิทยาศาสตร์ เราได้รับความรู้มากมายที่เกิดจากการคำนวณทางดาราศาสตร์

มองในเชิงพราหมณ์-ฮินดู ก็คือถือว่าดาวแต่ละดวงคือเทพเจ้า เช่น ดวงจันทร์ก็คือเทพจันทรา ดาวอาทิตย์คือสุริยเทพ ราหูก็คือเทพราหู เกตุก็คือเทพเกตุ ฯลฯ ฮินดูจะเชื่อว่าเทพเหล่านี้ดลบันดาลให้คนสุขและทุกข์ ถ้าอยากมีสุข ก็ต้องเซ่นไหว้ดวงดาว เพราะเทวดาก็มีกิเลสเหมือนมนุษย์ ใครประจบก็ได้ดิบได้ดีเป็นพิเศษ นักโหราศาสตร์ที่ถนัดทางพราหมณ์-ฮินดูจึงแนะให้สะเดาะเคราะห์โดยวิธีบูชาเทพต่าง ๆ เพื่อให้เกิดโชคลาภ

มองทางพระพุทธศาสนา ก็คือมองให้เห็นว่าโหราศาสตร์พยายามอธิบายการทำงานของกฎแห่งกรรม ดาวมีสองกลุ่มคือศุภเคราะห์และบาปเคราะห์ ทุกครั้งที่ดาวศุภเคราะห์มาอยู่ตำแหน่งให้คุณก็คือช่วงที่กรรมดีให้ผล เราก็จะเสวยผลกรรมดี ยามที่ดาวบาปเคราะห์มาอยู่ตำแหน่งให้โทษก็คือช่วงที่กรรมชั่วในอดีตตามมาให้ผล นักโหราศาสตร์สามารถอธิบายได้อย่างหยาบ ๆ ว่าผลกรรมดีและกรรมชั่วจะถึงตัวเมื่อไหร่ ก็โดยการสังเกตจากการเคลื่อนไหวของดวงดาวนั่นเอง

๓.๗.๘ ทรรศนะของปฐมพงษ์ โพธิ์ประสิทธินันท์

ดร.ปฐมพงษ์ โพธิ์ประสิทธินันท์ได้อธิบายทรรศนะของท่านในเรื่องโหราศาสตร์ไว้ว่า ดวงดาวไม่ใช่ตัวที่คอยกำหนดให้คนโชคดีหรือโชคร้าย ไม่มีเทวดาประจำดาว ดาวทำอะไรคนไม่ได้ แต่ช่วงที่ดาวใดดาวหนึ่งปรากฏบนท้องฟ้า นักโหราศาสตร์โบราณสังเกตพบว่ามีเหตุการณ์ดีหรือชั่วอันเป็นผลของกรรมเก่าที่เราเคยทำเกิดขึ้นให้สังเกตชัดเจน ผลที่เกิดขึ้นเป็นผลกรรมที่เราแต่ละคนเคยทำในอดีต ไม่ใช่เกิดจากดวงดาวหรือเทวดาบันดาล

เช่น นาย ก.มีลัคนาสถิตราศีสิงห์ ตั้งแต่วันที่ ๑๐ สิงหาคมปี ๒๕๕๐ ดาวเสาร์จะย้ายจากราศี กรกฎเข้าสู่ราศีสิงห์ เมื่อทราบดังนี้ นายก.ก็ต้องรู้สึกตระหนก เพราะดาวเสาร์ไปปรากฏทับลัคนาราศีใด คนเกิดราศีนั้นก็จะต้องรับผลกรรมชั่วในอดีตที่เคยทำ อาจเสียทรัพย์มาก อาจถูกไล่

ออกจากตำแหน่ง อาจถูกกีดกันไม่ให้ก้าวหน้า ฯลฯ จะมากหรือน้อยย่อมขึ้นอยู่กับว่าดาวศุภเคราะห์อื่น ๆ ให้คุณในระหว่างนั้นด้วยหรือไม่

ถ้านาย ก.ได้รู้ว่าตนเองจะมีเคราะห์จากดาวเสาร์ล่วงหน้าอย่างนี้แล้วพยายามระมัดระวังตั้งตนอยู่ในศีลธรรม ไม่ประมาท ไม่พาตัวเองไปอยู่ในสถานการณ์ที่ล่อแหลม ทำบุญกุศลยิ่งขึ้น ระมัดระวังทรัพย์สิน ระมัดระวังการพูดการจา พยายามบำเพ็ญสุจริตธรรมด้วยความไม่ประมาท ผลที่คิดว่าหนักก็จะเบาได้

วิธีสะเดาะเคราะห์ตามหลักพุทธ คือการบำเพ็ญทาน รักษาศีล เจริญสมาธิและพัฒนาปัญญา ยิ่งทำสิ่งเหล่านี้มากเพียงใดก็จะทำให้มีคุณธรรมความดีคุ้มครองเรามากเพียงนั้น ภาษาโหรถือว่าดาวพฤหัสบดีเป็นดาวคุณธรรม ยิ่งปฏิบัติธรรม ก็จะยิ่งทำให้ดาวนี้มีกำลังแรงพอจะปกป้องผู้ปฏิบัติให้ปลอดภัยได้มั่นคงยิ่งขึ้น

โดยนัยนี้ โหราศาสตร์ก็เหมือนศาสตร์ที่เตือนให้เรารู้ว่าผลกรรมชั่วจะมาช่วงไหน อย่างไร เช่น ในรูปโรคภัยไข้เจ็บ อุบัติเหตุ การประทุษร้าย โจรกรรม ฯลฯ หลังจากเราได้รู้แล้ว ก็ยิ่งจะต้องปฏิบัติธรรมเพื่อให้กรรมดีเข้มแข็งเพื่อสกัดกรรมชั่วมากยิ่งขึ้น และพระพุทธศาสนาก็เน้นสอนให้สะเดาะเคราะห์ด้วยวิธีบำเพ็ญทาน รักษาศีล ฝึกสมาธิและพัฒนาปัญญาเท่านั้น การเซ่นไหว้บวงสรวงเทวดาไม่ใช่วิธีสะเดาะเคราะห์ในพระพุทธศาสนา เปรียบโหราศาสตร์ไปก็เหมือนป้ายบอกให้คนขับรถรู้ว่าทางข้างหน้าเป็นอย่างไร ถ้ารู้ว่าเป็นทางโค้ง มีหลุม มีบ่อ คนขับรถเดินทางไม่ประมาท ก็หลุดพ้นจากภัยต่าง ๆ ได้และกลับถึงบ้านโดยสวัสดิภาพ[๑๐๔]

การดูดวงที่เกิดประโยชน์ดร.ปฐมพงษ์ โพธิ์ประสิทธินันท์แนะนำว่าให้ดูกับคนที่รู้ทั้งโหราศาสตร์และพุทธศาสน์ ชีวิตจะได้ไม่ถูกหลอกให้ไปข้องแวะกับความเชื่อประเภทเทวนิยมแบบพราหมณ์-ฮินดูหรือแบบไสยศาสตร์ การไปเชื่อว่าชีวิตถูกเทพบันดาลให้เป็นไป ต้องบูชาเทพเพื่อสะเดาะเคราะห์ สิ่งเหล่านี้มีแต่จะทำให้เราออกนอกกรอบกรรมลิขิตในพระพุทธศาสนา ไปอิงอยู่กับอำนาจเทพเจ้า หมดความเชื่อมั่นในการกระทำของตนเอง

---

[๑๐๔] เรื่องเดียวกัน.

บทที่ ๔
การศึกษาเชิงวิเคราะห์ทรรศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทที่มีต่อโหราศาสตร์ในยุคปัจจุบัน

๔.๑ ความจริงของโหราศาสตร์

ตามที่ได้กล่าวถึงโหราศาสตร์ในฐานะที่เป็นความรู้ที่เกิดจากการสังเกต (empirical knowledge) สาขาหนึ่ง มีทฤษฎีและหลักการของตนเอง แม้วิทยาศาสตร์จะไม่สามารถยอมรับหรือแม้แต่ปฏิเสธได้อย่างชัดเจน ความสามารถในการทำนายของโหราศาสตร์ก็ยังถือว่ามีอยู่ ถึงแม้จะไม่สามารถทำนายได้ถูกทุกอย่างหรือทุกครั้ง นั่นก็เหมือนกับศาสตร์อื่น ๆ ที่ใช้ในการทำนาย วิทยาศาสตร์ไม่ได้เป็นศาสตร์แห่งการทำนายที่ถูกต้องที่สุด

ยกตัวอย่างเช่น นักวิทยาศาสตร์ไม่สามารถจะทำนายตำแหน่งของอิเล็กตรอนได้อย่างถูกต้อง นักฟิสิกส์ชาวเยอรมันชื่อเวอร์เนอร์ ไฮเซนเบิร์ก (Werner Heisenberg) ได้อธิบายปรากฏการณ์นี้ด้วยหลักการความไม่แน่นอน (Heisenberg's uncertainty principle) โดยชี้ให้เห็นว่า เนื่องจากอิเล็กตรอนเป็นทั้งอนุภาคและคลื่น จึงเป็นไปไม่ได้ที่จะหาทั้งตำแหน่งและโมเมนตัมของอนุภาคได้อย่างถูกต้อง หากเรารู้ได้อย่างแน่นอนว่าอิเล็กตรอนอยู่ที่ใด เราจะไม่สามารถหาได้ว่า ในโอกาสต่อไป อิเล็กตรอนจะไปอยู่ ณ ที่ใด[๑]

เมื่อมองจากพุทธศาสนา วิทยาศาสตร์ก็ไม่สามารถอธิบายธรรมชาติทั้งหมดได้ เนื่องจากเป็นการศึกษาโลกทางวัตถุเพียงด้านเดียว อะไรที่ไม่สามารถพิสูจน์ด้วยการทดลองหรืออธิบายด้วยเหตุผลได้ วิทยาศาสตร์ก็จะไม่ยอมรับ แต่พุทธศาสนาเชื่อว่าธรรมชาติประกอบด้วย ๒ องค์ประกอบ คือรูปและนาม ซึ่งธรรมชาติในฝ่ายนามธรรมนั้นไม่สามารถจะทดสอบทดลองหรือทำความเข้าใจได้ด้วยวิธีทางวิทยาศาสตร์ แต่สามารถหาความจริงได้โดยการสังเกตด้วยตนเอง

ถึงแม้โหราศาสตร์จะใช้รูปธรรมที่ปรากฏเป็นอุปกรณ์ในการทำนาย แต่ก็เชื่อมโยงความสัมพันธ์ (associate) เข้ากับปรากฏการณ์ของนามธรรมได้ ด้วยการสังเกตและบันทึกเก็บเป็นสถิติไว้ จนตกผลึกเป็นภาษาเชิงสัญลักษณ์ที่นำมาใช้ในการทำนาย ยกตัวอย่างที่ปรากฏใน

---

[๑] ธนู แก้วโอภาส, **ไอน์สไตน์ในพุทธปรัชญา**, (กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ, ๒๕๔๗), หน้า ๑๐๕.

คัมภีร์ทางพุทธศาสนาคือมหาปุริสลักษณะ ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงระหว่างลักษณะที่ปรากฏทางกายภาพไปสู่ความสามารถทางจิตที่ยิ่งใหญ่

จึงกล่าวได้ว่า พุทธปรัชญาเถรวาทไม่ได้ปฏิเสธในความเป็นศาสตร์ของโหราศาสตร์ แต่ก็ไม่ได้ยอมรับนับถือนัก เนื่องจากบุคคลมีเสรีภาพที่จะเลือก การทำนายของโหราศาสตร์ไม่ได้มีอำนาจเหนือไปกว่าการกระทำของบุคคล แม้จะมีมหาปุริสลักษณะเกิดขึ้นก็ไม่ได้หมายความว่าบุคคลนั้นจะต้องเป็นพระพุทธเจ้าเสมอไป แต่ความยิ่งใหญ่ของบุคคลนั้นย่อมปรากฏไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง

ด้วยเหตุนี้ พระพุทธองค์จึงทรงเห็นว่าการที่บุคคลไปให้ความเชื่อถือโหราศาสตร์มากไป เป็นการขวางทางสงบอันจะนำไปสู่พระนิพพาน ดังนั้น จึงทรงบัญญัติมิให้พระภิกษุดำเนินกิจกรรมทางโหราศาสตร์ทุกประเภท แต่ด้วยยุคสมัยผ่านไป จุดมุ่งหมายสู่พระนิพพานในศาสนาเริ่มอ่อนกำลังลง รวมทั้งพุทธานุญาตเกี่ยวกับการเรียนเรื่องวันเวลาและดวงดาว การยอมตามการถือมงคลของชาวบ้านบ้างตามโอกาส และการใช้อธิบายหลักกรรมได้ ทำให้โหราศาสตร์เป็นวิชาที่ดูจะกลมกลืนกับพุทธศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทย

สรุปได้ว่า โหราศาสตร์เป็นวิชาที่เรียกว่าดิรัจฉานวิชาเหมือนวิชาการอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวกับการพ้นทุกข์ และดิรัจฉานวิชาเหล่านี้บางวิชาก็มีความจำเป็นในการศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้เท่าทันในโลกปัจจุบัน เช่น ภาษา เศรษฐศาสตร์ สังคมศาสตร์ รัฐศาสตร์ วิทยาศาสตร์ จิตวิทยา ฯลฯ วิชาเหล่านี้ยังมีความจำเป็นสำหรับผู้ที่ยังต้องทำมาหากินอยู่ และสามารถเป็นฐานความรู้และเครื่องมือในการเผยแผ่พุทธศาสนาได้ แม้โหราศาสตร์ก็เป็นเครื่องมือที่ดีได้เช่นกัน ถ้ามีการใช้อย่างถูกต้องและรู้เท่าทัน ดังจะได้อธิบายแนวทางในหัวข้อต่อ ๆ ไป

๔.๒ ท่าทีต่อโหราศาสตร์ที่ไม่ผิดหลักพุทธปรัชญาเถรวาท

ถึงแม้พุทธศาสนาจะถือว่าเป็นดิรัจฉานวิชา แต่ด้วยความที่โหราศาสตร์กำลังมีอิทธิพลอย่างมากในโลกปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทย ยากนักที่จะไม่เกี่ยวข้องด้วยได้ และด้วยที่โหราศาสตร์เป็นวิทยาการสาขาหนึ่ง เราควรจะมีท่าทีที่ถูกต้องต่อโหราศาสตร์ ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทดังนี้

๔.๒.๑ การตระหนักว่าพระพุทธเจ้าทรงเห็นว่าโหราศาสตร์เป็นดิรัจฉานวิชา

แม้ในพุทธประวัติพระพุทธเจ้าทรงมีส่วนเกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์มาตั้งแต่ครั้งประสูติ ทรงได้ร่ำเรียนวิชาการต่าง ๆ รวมทั้งโหราศาสตร์นี้ด้วย กล่าวได้ว่าทรงมีความรู้ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี ทรงยอมรับในความเป็นศาสตร์ของศิลปะแขนงนี้ แต่ก็ไม่ทรงให้ความเชื่อถือ ดังที่ได้ทรงบัญญัติมิ

ให้ภิกษุภิกษุณีเกี่ยวข้องวุ่นวายกับเรื่องนี้มากเกินไป เนื่องจากทรงเห็นว่าเป็นวิชาที่ขวางทางสงบ เป็นเครื่องถ่วงมิให้ก้าวหน้าในการปฏิบัติเพื่อความสิ้นทุกข์ เหตุที่ในปัจจุบันพระภิกษุจำนวนมาก เป็นผู้ชำนาญในโหราศาสตร์ เนื่องจากการปฏิบัติเพื่อความสิ้นทุกข์ในปัจจุบันทำได้ยาก พระภิกษุจำนวนหนึ่งที่ใช้โหราศาสตร์เป็นอุปกรณ์ในการช่วยเหลือชาวบ้านและสอนธรรมะ โดยเน้นที่การบรรเทาทุกข์ในปัจจุบันและแก้ปัญหาเฉพาะหน้า มากกว่านำไปสู่ความสิ้นทุกข์สิ้นเชิง และมีพระภิกษุจำนวนไม่น้อยที่ใช้โหราศาสตร์เป็นวิชาเลี้ยงชีพ ซึ่งผิดพระวินัยในนิกายเถรวาทอย่างชัดเจน แต่ด้วยประโยชน์ที่ได้และด้วยความเป็นสิกขาบทเล็กน้อย พระภิกษุโหรจึงเป็นที่ยอมรับของชาวพุทธจำนวนมาก จนเห็นเป็นเรื่องธรรมดา เหมือนพระภิกษุรับและใช้เงินทอง

ดังนั้น ท่าทีที่ถูกต้องต่อโหราศาสตร์ของพระภิกษุคือตระหนักว่า การเกี่ยวข้องกับการทำนายทายทักนั้นผิดพระวินัย ส่วนผู้ที่เป็นฆราวาสก็พึงตระหนักว่าโหราศาสตร์ไม่ได้นำไปสู่ความดับทุกข์ ควรเข้าใจและใช้โหราศาสตร์อย่างรู้เท่าทัน

๔.๒.๒ การทำความเข้าใจเรื่องกรรมให้ถูกต้อง

แม้ว่าการทำนายเหตุการณ์ในชีวิตด้วยโหราศาสตร์จะพอโยงเข้ากับเรื่องของกรรมได้บ้าง แต่โหราศาสตร์และกรรมในพุทธศาสนาก็เป็นคนละเรื่องกัน กรรมในพุทธศาสนาเน้นในเรื่องเจตนาที่เป็นกุศลหรืออกุศล อันจะนำมาซึ่งผลของกรรม ทำให้เกิดกิเลสอันเป็นเหตุให้ทำกรรมต่อไป เกิดเป็นวัฏฏะวงจรไม่มีที่สิ้นสุด จนกว่าเราจะดำเนินตามอริยมรรคมีองค์แปด ส่วนโหราศาสตร์จะสนใจเหตุในอดีตที่ส่งผลมาให้เกิดสภาพในปัจจุบันและส่งผลไปในอนาคตเป็นหลัก ความเชื่อที่ว่าทุกข์สุขที่เราได้รับเป็นผลมาจากกรรมในอดีตเท่านั้นเป็นความเชื่อที่ผิดหลักกรรม ดังที่ได้ยก ๓ ลัทธิที่สอนผิดหลักกรรมมาแสดง ได้แก่ ลัทธิเทวาบันดาล ลัทธิกรรมเก่า และลัทธิไร้เหตุ

ความเชื่อในเรื่องของกรรมที่ถูกจะต้องไม่ตกไปอยู่ในลัทธิทั้งสาม จริงอยู่ที่กรรมในอดีตย่อมมีผล เปลี่ยนแปลงไม่ได้ แต่บุคคลย่อมมีความเพียรที่จะประกอบกุศลกรรม เพื่อจะบรรเทาผลของกรรมเก่าและสร้างอนาคตแห่งกรรมใหม่ได้ด้วยตัวเอง พรหมลิขิตไม่มีในพุทธศาสนา

๔.๒.๓ การให้ความสำคัญกับเสรีภาพและการพึ่งตนเอง

เรื่องเสรีภาพนี้เกี่ยวเนื่องกับเรื่องกรรม เสรีภาพหมายถึงความสามารถที่จะตัดสินใจเลือกกระทำได้อย่างอิสระ ไม่ขึ้นอยู่กับสิ่งอื่น มองในแง่ของกรรม การมีเสรีภาพหมายถึงความสามารถที่จะกระทำกรรมใหม่ได้ด้วยเจตนาของตน และตัวเราเองที่ต้องเป็นผู้กระทำและรับผลของการ

กระทำนั้น ดังปรากฏพุทธภาษิตมากมายเกี่ยวกับเรื่องการพึ่งตนและการปรารภความเพียร เช่น ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน[๒] หรือตถาคตเป็นเพียงผู้บอกทาง แต่ความเพียรนั้นเธอทั้งหลายต้องทำเอง[๓] เป็นต้น แม้พุทธศาสนาจะเห็นว่าบุคคลมีเสรีภาพในการกระทำ แต่ก็ไม่ได้เห็นว่าบุคคลมีอิสรภาพโดยสมบูรณ์ เนื่องจากยังอยู่ใต้อำนาจของกิเลสตัณหาอยู่

ดังนั้น นอกจากการเน้นที่ตนเองเป็นผู้กระทำอย่างเสรีแล้ว พุทธศาสนายังเน้นให้บุคคลฝึกตนเพื่อพัฒนาไปสู่ความมีปัญญา สามารถเอาชนะกิเลสต่าง ๆ ได้ มิได้เพียงบอกว่าเรามีเสรีภาพเท่านั้น แต่บอกด้วยว่าเราควรใช้เสรีภาพที่มีกำจัดนี้ พัฒนาตนไปสู่ความมีอิสรภาพโดยสมบูรณ์ กล่าวคือ ก้าวไปสู่ความเป็นอริยบุคคล ไม่อยู่ภายใต้อำนาจกิเลสตัณหาทั้งปวง มีพุทธพจน์มากมายที่สอนเกี่ยวกับการฝึกตน เช่น บัณฑิตย่อมฝึกตน[๔] เป็นต้น

๔.๒.๔ การใช้ประโยชน์โหราศาสตร์อย่างถูกต้อง

แม้พุทธศาสนาจะปฏิเสธโหราศาสตร์ในฐานะเป็นอุปกรณ์ที่ทำให้พ้นทุกข์โดยตรง โดยเห็นว่าเป็นการเสียเวลาที่จะไปศึกษาวิชาที่มีรายละเอียดมากมายเช่นนั้น แต่เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไป ความพ้นทุกข์ดูจะเป็นเป้าหมายที่ไกลเกินเอื้อม ยากที่คนในปัจจุบันจะปฏิบัติได้ การมุ่งเอาประโยชน์ในปัจจุบันจึงมีมากขึ้น มุ่งไปที่สังคมมากขึ้น พุทธสาวกไม่จำเป็นจะต้องบรรลุความเป็นอริยบุคคลก่อนที่จะสั่งสอนชาวบ้าน พระหรือฆราวาสจำนวนมากจึงศึกษาไปด้วย ปฏิบัติไปด้วย สั่งสอนคนอื่นไปด้วย ทำให้ต้องใช้ความรู้มากมายเป็นอุปกรณ์หรือเป็นพื้นฐานในการอธิบายธรรมะให้บุคคลทั่วไปเข้าใจได้ในบริบทปัจจุบัน โหราศาสตร์เป็นเครื่องมือหนึ่งที่ผู้รู้พุทธศาสนานำมาช่วยในการสอนธรรมะ โดยเห็นว่าแม้จะเป็นดิรัจฉานวิชาเหมือนวิชาต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องเรียนเพื่อเป็นพื้นฐานความรู้อยู่แล้ว แต่ก็พอจะมีประโยชน์นำมาใช้ได้ และด้วยโหราศาสตร์เหมือนดาบสองคม การใช้ประโยชน์จึงควรจะเป็นไปอย่างถูกต้อง

การใช้โหราศาสตร์อย่างไรให้ถูกหลักพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นบอกได้ยาก แต่การบอกว่าใช้อย่างไรผิดดูจะง่ายกว่า การใช้โหราศาสตร์ที่ผิดหลักพุทธปรัชญาเถรวาท ได้แก่ การทำนายโดยบอกว่าชีวิตเราถูกกำหนดโดยเทพทั้งหลาย การทำนายว่าอนาคตจะต้องเกิดดังที่กล่าวไว้แน่นอนเปลี่ยนแปลงไม่ได้ การทำนายที่นำไปสู่พิธีสะเดาะเคราะห์บูชาเทวดา และการหาฤกษ์เพื่อกระทำ

---

[๒] ขุ.ธ. ๔๒/๒๒/๑๘๖.

[๓] ขุ.ธ. ๔๓/๓๐/๙๕.

[๔] ขุ.ธ. ๔๑/๑๖/๒๘๓.

ชั่ว เป็นต้น ส่วนการทำนายเพื่อให้บุคคลมีความมุ่งมั่นในการทำดี การทำนายเพื่อให้บุคคลเห็นในเรื่องผลของกรรม และการดูอุปนิสัยเพื่อการศึกษา เพื่อประกอบอาชีพการงาน ตลอดจนเพื่อการปฏิบัติธรรมนั้น พอถือได้ว่าเป็นการใช้โหราศาสตร์ที่ถูกหลักพุทธศาสนา

๔.๒.๕ การมีความเชื่ออย่างถูกต้อง

ข้อนี้ครอบคลุมทุกประเด็นที่กล่าวมา การที่เราจะมีท่าทีที่ถูกต้องต่อเรื่องใด เราจะต้องมีความเชื่อที่ไม่ผิดหลักพุทธศาสนา หลักความเชื่อในพุทธปรัชญามีกล่าวไว้ในเกสปุตตสูตรหรือกา-ลามสูตร[๕] ในอังคุตรนิกาย ติกนิบาต มีอย่าเพิ่งเชื่อเพียงได้ยินได้ฟังมา เป็นต้น สิ่งใดที่มีโทษ ผู้รู้ติ-เตียน ไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์ เป็นไปเพื่อทุกข์ สิ่งนั้นควรจะหลีกเลี่ยงเสีย การที่จะรู้ว่าสิ่งนั้นมีลักษณะเหล่านี้อยู่หรือไม่ ก็ต้องศึกษาเรื่องนั้นให้รอบด้านก่อนที่จะยอมรับเชื่อถือ และด้วยความเป็นพุทธศาสนิกที่ดี ก็ไม่ควรจะถือมงคลตื่นข่าว ควรศึกษาหลักพุทธศาสนาเพื่อมีความรู้ที่ถูกต้อง การเชื่อในเรื่องต่าง ๆ จึงไม่เกิดโทษ

๔.๓ ประโยชน์ของโหราศาสตร์

ประโยชน์ของโหราศาสตร์ตามหลักพุทธศานาจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อบุคคลมีความเข้าใจโหราศาสตร์ให้ถูกต้องตามหลักพุทธปรัชญา หลักสำคัญที่ต้องยึดไว้คือ กรรมและปัจจยาการ พุทธศานาเชื่อว่าสรรพสิ่งล้วนเกิดจากเหตุและปัจจัย ข้อนี้อธิบายหลักการของโหราศาสตร์ได้ เพราะธรรมชาติแวดล้อมและบุคคลย่อมเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กัน เป็นเหตุปัจจัยซึ่งกันและกัน เท่านั้นยังไม่พอ พุทธศาสนายังเน้นที่เสรีภาพของบุคคลอีกด้วย กล่าวคือ เจตนาอันประกอบไปด้วยกุศลหรืออกุศล เป็นเหตุให้เกิดกรรม อันนำสู่วงรอบของวัฏฏะที่ไม่สิ้นสุด การทำนายที่ใช้ภาพในอดีตเป็นตัวชี้เหตุการณ์ในอนาคตเท่านั้นจึงไม่เพียงพอ จะต้องรวมกับเหตุปัจจุบันคือเจตนาในการกระทำด้วย ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการทำนายของโหราศาสตร์มีได้จริงแต่ก็ไม่ถูกต้องทั้งหมด ด้วยกรอบดังนี้ ผู้วิจัยขอแบ่งประโยชน์ที่พึงได้จากโหราศาสตร์ออกเป็น ๓ ระดับดังนี้

๔.๓.๑ โหราศาสตร์กับประโยชน์ในปัจจุบัน

ประโยชน์ปัจจุบันเป็นจุดหมายเฉพาะหน้า หมายถึงประโยชน์ที่มองเห็น ๆ กันอยู่ เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน หรือเรื่องธรรมดาที่มุ่งหมายกันในโลกนี้ ได้แก่ ลาภ ยศ สุข สรรเสริญ หรือทรัพย์สิน

---

[๕] องฺ.ติก. ๓๔/๕๐๕/๓๓๗-๓๔๗.

ฐานะ เกียรติ ไมตรี ชีวิตคู่ครองที่เป็นสุข เป็นต้น รวมถึงการแสวงหาสิ่งเหล่านี้โดยทางชอบธรรม การปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านี้โดยทางที่ถูกต้อง การใช้สิ่งเหล่านี้ทำตนและคนที่เกี่ยวข้องให้มีความสุข การอยู่ร่วมกันด้วยดี ปฏิบัติหน้าที่ต่อกันอย่างถูกต้องในระหว่างมนุษย์เพื่อความสุขร่วมกัน[๖]

นั่นคือประโยชน์ในปัจจุบันมุ่งที่การทำมาหาเลี้ยงชีพในปัจจุบันให้มีความสุขตามอัตภาพ และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข โหราศาสตร์มีส่วนช่วยในด้านนี้ได้ดังนี้

๑) ทำให้เข้าใจตนเองและผู้อื่นได้ลึกซึ้งขึ้น ด้วยความที่โหราศาสตร์สามารถสะท้อนบุคลิกลักษณะของบุคคลออกมาได้อย่างเป็นภววิสัย คือไม่ขึ้นอยู่กับความรู้สึกนึกคิดของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง การใช้ดวงชะตาเพื่อวิเคราะห์อุปนิสัยของบุคคล แม้จะไม่ได้มีความถูกต้องอย่างวิทยาศาสตร์ แต่ก็เป็นที่ยอมรับว่าเป็นศาสตร์และศิลป์ที่สามารถทำความเข้าใจจิตใจมนุษย์ที่ซับซ้อนได้ การที่บุคคลมีความเข้าใจอุปนิสัยของตนทำให้เกิดความมั่นใจในการใช้ชีวิต มีความสุขกับสิ่งที่ตนมี สามารถกำหนดเป้าหมายในชีวิตของตนได้อย่างมั่นใจ และรู้จุดบกพร่องของตนเพื่อพัฒนาชีวิตให้ดียิ่งขึ้น ส่วนการรู้ถึงอุปนิสัยของผู้อื่น ทำให้เข้าใจถึงความเป็นตัวตนของคนอื่นสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข เสริมสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน

๒) เป็นแนวในการเลี้ยงดูและช่วยแนะแนวในการศึกษา เนื่องจากโหราศาสตร์ทำให้รู้ถึงความโน้มเอียงทางด้านอารมณ์และความถนัดของบุคคลที่มีมาตั้งแต่เกิด ทำให้บิดามารดามีแนวทางในการเลี้ยงดูให้บุตรธิดาแสดงศักยภาพของตนออกมาได้อย่างเต็มที่ เมื่อถึงเวลาจะเลือกเรียน ก็สามารถเป็นเครื่องชี้แนะทิศทางการศึกษาที่เหมาะกับศักยภาพที่ตนมี ทำให้ไม่ต้องเสียเวลาในกรณีที่หลงเรียนไปในสาขาที่ตนไม่ชอบ เมื่อเรียนจบก็จะได้ทำงานที่เหมาะกับอุปนิสัยและความถนัดของตน การใช้ชีวิตของบุคคลย่อมมีความสุขเมื่อได้ทำในสิ่งที่ตนพอใจ

๓) ช่วยจัดสรรคนให้เหมาะกับหน้าที่ การที่เราสามารถเข้าใจบุคคลอื่นด้วยระยะเวลาอันรวดเร็ว ไม่ต้องใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นเวลาพอสมควร ทำให้สามารถจัดสรรบุคคลเข้าทำงานได้ตรงตามหน้าที่ที่เหมาะสม และไม่เสียเวลามากในการทดลองงาน ถึงแม้โหราศาสตร์จะไม่ได้ถูกต้องทั้งหมด แต่ก็มีส่วนช่วยได้มาก โดยใช้ประกอบกับวิธีสัมภาษณ์ปกติ ปัจจุบันเริ่มมีการใช้หลักวิเคราะห์คนด้วยโหราศาสตร์ในการเลือกบุคคลเข้าทำงานบ้างแล้ว

---

[๖]พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรังปรุงและขยายความ**, (กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๕๙๔.

๔) ช่วยเลือกคู่ที่เหมาะกับตน คำว่า "คู่" ในที่นี้หมายถึงบุคคลที่ต้องมาดำเนินกิจการต่าง ๆ ร่วมกับเรา หรืออยู่ร่วมกับเรา หมายรวมทั้งคู่ครอง หุ้นส่วน คู่ค้า และบุคคลที่เรามีปฏิสัมพันธ์ด้วยเป็นประจำ การที่เรารู้อุปนิสัยของกันและกัน ทำให้รู้ว่าความสัมพันธ์นั้นจะราบรื่นหรือไม่ ถ้ามีความขัดแย้งกันจะขัดแย้งกันด้วยเรื่องอะไร เมื่อเรารู้อุปนิสัยของคนอื่นได้โดยไม่ต้องไปใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันก่อน ก็จะสามารถเลือกคู่ที่เหมาะสมกับตนเองได้ โดยไม่เสียเวลาและไม่ประสบปัญหาในภายหลัง โหราศาสตร์มีวิชาเฉพาะทางด้านนี้เรียกว่า ซินนัสทรี (synastry) หรือดวงสมพงษ์ ซึ่งก็มีมากมายหลายตำราหลายแนว ควรใช้เป็นการประกอบกับการศึกษาเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

๕) ช่วยลดความกังวลและสร้างความมั่นใจในการดำเนินชีวิต ประโยชน์ที่ได้จากการทำนายแนวโน้มชีวิตในอนาคต ช่วยให้บุคคลรู้ระยะเวลาของปัญหาที่ตนเผชิญอยู่ว่าจะสิ้นสุดลงเมื่อใด ลดความวิตกกังวลและสร้างกำลังใจให้อดทนต่อปัญหาต่อไป ข้อนี้เป็นหลักจิตวิทยาด้วย แม้คำทำนายจะมีผลไม่แน่นอน แต่ด้วยคำแนะนำที่ถูกต้อง ประโยชน์ก็เกิดขึ้นได้ เนื่องจากเมื่อบุคคลมีปัญหามาระบายให้หมอดูฟัง ความเครียดก็ลดลงส่วนหนึ่งแล้ว เมื่อหมอดูบอกช่วงเวลาที่เกิดปัญหาของชีวิต ทำให้คนคลายความกังวลลงอีกและมีกำลังสู้ต่อไปได้ เพราะการที่รู้ว่าอะไรจะเกิดขึ้นย่อมลดความกลัวและเพิ่มความมั่นใจให้มากขึ้น ข้อนี้พึงระวังในการดูเรื่องดี ๆ เช่นเรื่องโชคลาภ เพราะบางครั้งอาจจะทำให้เกิดความประมาท บุคคลจะมัวแต่รอคอยโชคชะตา ไม่ประกอบเหตุที่สมควร

๔.๓.๒ โหราศาสตร์กับประโยชน์ในอนาคต

ประโยชน์ในอนาคตหรือประโยชน์เบื้องหน้า เป็นประโยชน์ที่ลึกซึ้งกว่าที่จะมองเห็นกันเฉพาะหน้าหรือผิวเผินในภายนอก เกี่ยวด้วยชีวิตด้านในหรือประโยชน์ด้านคุณค่าของชีวิต เป็นจุดหมายขั้นสูงขึ้นไปเป็นหลักประกันชีวิตเมื่อละโลกนี้ไป ได้แก่ความเจริญงอกงามแห่งชีวิตจิตใจที่ก้าวหน้าเติบโตด้วยคุณธรรม ความใฝ่ใจในทางศีลธรรม ในเรื่องบุญเรื่องกุศล ในการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม กิจกรรมที่อาศัยศรัทธาและความเสียสละ การมีความมั่นใจในคุณธรรม มีความสงบสุขทางจิตใจ เป็นขั้นที่ผ่อนคลายความยึดติดผูกพันในวัตถุ หันมาให้คุณค่าแก่คุณธรรมความดีงาม[๗]

สรุปได้ว่าระดับนี้มุ่งที่ประโยชน์ในภายหน้าอันเป็นผลจากการมีคุณธรรมความดี การที่จะมีความเชื่อเรื่องโลกหน้าหรือเรื่องภายหน้าที่เป็นผลจากการกระทำในปัจจุบัน บุคคลจะต้องมีความเชื่อในเรื่องของกรรมก่อน ว่าเราจะต้องเป็นผู้รับผลของการกระทำที่เราได้ทำไว้ เรื่องกรรมนี้

---

[๗] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๙๔-๕๙๕.

โหราศาสตร์เป็นอุปกรณ์อธิบายได้เป็นอย่างดี เพราะลักษณะอุปนิสัยของบุคคลย่อมเป็นผลมาจากกรรมในอดีตทั้งสิ้น โหราศาสตร์พอจะอธิบายให้เห็นได้ว่าคนเราเกิดมาต่างกัน และคนเลือกเกิดไม่ได้ เราจะเกิดมาพร้อมกับวาสนาอุปนิสัยที่ติดมาจากอดีต เหตุการณ์ที่เราจะประสบพบเจอก็เป็นผลจากอดีต โหราศาสตร์จึงมีส่วนช่วยให้คนมีความเชื่อในเรื่องของกรรมมากยิ่งขึ้น เพราะสามารถชี้เครื่องหมายแสดงผลกรรมในอดีตได้จากอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการทำนาย เช่น ดวงชะตา ลายมือ ลักษณะหน้าตา เป็นต้น

แต่เพียงความเชื่อผลกรรมในอดีตยังไม่ถือว่าถูกตามหลักพุทธศาสนาทีเดียวนัก จะต้องปลูกความเชื่อต่อไปว่าผลกรรมในอนาคตก็ขึ้นอยู่กับกรรมปัจจุบันด้วย มนุษย์อาจจะเกิดมามีข้อจำกัดด้วยผลกรรมในอดีต แต่ก็สามารถฝึกตน พัฒนาตนให้เจริญก้าวหน้า ด้วยกรรมปัจจุบันที่ถูกต้อง ดังนั้นจึงควรเน้นที่กรรมปัจจุบันมากกว่าผลกรรมในอดีต เนื่องจากอดีตเป็นสิ่งที่แก้ไขไม่ได้ แต่เรากำหนดชีวิตของเราเองได้ด้วยการกระทำในปัจจุบัน แต่ถ้าโหราศาสตร์มีการใช้พิธีแก้กรรมสะเดาะเคราะห์ด้วยรูปแบบต่าง ๆ โดยไม่ได้แก้ปัญหาด้วยตนเองนั้น ถือว่าผิดหลักพุทธศาสนา เพราะเป็นความเชื่อที่ไม่สอดคล้องกับหลักกรรม

เมื่อบุคคลมีความเชื่อเรื่องกรรมอย่างถูกต้อง ก็จะมีหิริโอตตัปปะ ไม่กล้าและละอายที่จะกระทำบาป มุ่งที่จะทำบุญทำกุศลเพื่อประโยชน์และความสุขในภายหน้า ไม่ได้หวังความสุขเพียงแค่ตาเห็นในชีวิตนี้ หรือเพียงแค่วันนี้ แต่จะมุ่งไปสู่ความสุขในวันหน้าด้วยการดำเนินชีวิตตามครรลองคลองธรรม

๔.๓.๓ โหราศาสตร์กับประโยชน์สูงสุด

ประโยชน์สูงสุดเป็นประโยชน์ที่เป็นสาระแท้จริงของชีวิต เป็นจุดหมายสูงสุดหรือที่หมายขั้นสุดท้าย ได้แก่การรู้แจ้งสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ไม่ตกเป็นทาสของโลกและชีวิต มีจิตใจเป็นอิสระ ปราศจากกิเลสเผาลนที่ทำให้เศร้าหมองขุ่นมัว[๖]

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า พุทธศาสนาถือว่าโหราศาสตร์เป็นดิรัจฉานวิชา เป็นวิชาที่ขวางต่อการบรรลุมรรคผลนิพพาน จึงอาจจะกล่าวได้ว่าโหราศาสตร์ไม่ได้มีประโยชน์ในระดับสูงสุด คือทำให้ถึงสภาวะสิ้นกิเลสสิ้นทุกข์ได้ แต่ถ้าเราตีความใหม่หรือมองด้วยสายตาแบบใหม่ แบบที่จะหาประโยชน์ในภูมิปัญญาเก่าด้วยท่าทีหลังนวยุคแล้ว โหราศาสตร์ก็สามารถเอื้อต่อประโยชน์สูงสุดได้เช่นกัน

---

[๖]เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๙๕.

กล่าวคือ โหราศาสตร์เป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ มีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ยาวนาน มีคุณค่าในตัวของมันเอง เมื่อคนมีปัญญาที่สามารถเชื่อมโยงเหตุการณ์ทางธรรมชาติเข้ากับชีวิตของตน ทำให้คนเข้าใจธรรมชาติมากขึ้น ทำไมเหตุการณ์บนท้องฟ้าจึงสะท้อนความเป็นไปของโลกมนุษย์ได้ ข้อนี้เป็นความลับของธรรมชาติที่นักโหราศาสตร์พยายามหาคำอธิบายมาตลอด คำอธิบายที่ตรงตามหลักพุทธศาสนาคือ มันเป็นเช่นนั้นเอง (ตถตา) เนื่องด้วยธรรมชาติดำเนินไปด้วยความเป็นเหตุเป็นผลหรือปัจจยาการ ทุกสิ่งล้วนสัมพันธ์กันด้วยความเป็นเหตุและปัจจัยด้วยกันทั้งสิ้น และธรรมชาติย่อมแสดงลักษณะ ๓ อย่างออกมา นั่นคือ

๑) ความปลี่ยนแปลง (อนิจจัง) จะเห็นจากทุกอณูของจักรวาลล้วนเปลี่ยนแปลง ดวงดาวไม่มีวันโคจรกลับมาจุดเดิม เพราะทุกส่วนของจักรวาลล้วนเคลื่อนที่ ทุกขณะเป็นขณะที่เกิดขึ้นใหม่ทั้งสิ้น

๒) ความทนได้ยาก (ทุกข์) ด้วยความที่ธรรมชาติไม่สามารถรักษาสภาพเดิมของตนให้คงอยู่ได้ มีความบีบคั้นให้ต้องเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

๓) ความมิใช่ตัวตน (อนัตตา) ทุกสิ่งที่เกิดขึ้นล้วนเกิดจากเหตุปัจจัยทางธรรมชาติทั้งสิ้น ไม่มีสิ่งที่เป็นสาระเป็นตัวยืนโรง แม้ดวงดาวขณะเกิดจะสะท้อนความเป็นตัวตนของบุคคลออกมาได้ แต่ก็เป็นลักษณะที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ทั้งสิ้น ไม่มีตัวตนอันคงที่ในจักรวาล มนุษย์เกิดมาและดำรงอยู่ด้วยเหตุปัจจัย แม้จะมีเสรีภาพแต่ก็เป็นเพียงเสรีภาพที่อยู่ภายใต้กฎของเหตุและปัจจัย ความเป็นเหตุเป็นผลตามกฎธรรมชาตินี้เองที่ใคร ๆ ไม่อาจจะบังคับบัญชาได้ นี่เป็นความหมายอันลึกซึ้งของอนัตตา

ความเข้าใจโหราศาสตร์อย่างลึกซึ้ง คือความเข้าใจกฎของธรรมชาติอย่างลึกซึ้งนั่นเอง เมื่อเราเข้าใจธรรมชาติอย่างที่มันเป็น ก็จะเข้าใกล้ความจริงสูงสุด และจะเข้าใกล้ประโยชน์ขั้นสูงสุดที่พึงได้ตามหลักพุทธศาสนา

อีกอย่างหนึ่ง โหราศาสตร์เป็นเครื่องมือในการบอกจริตของบุคคลได้ การรู้จริตของบุคคลจะสามารถเลือกอารมณ์ของสมถะและวิปัสสนาได้อย่างถูกต้อง การปฏิบัติธรรมเพื่อความสิ้นทุกข์ก็จะเป็นไปด้วยความสะดวก

๔.๔ แนวทางการใช้ประโยชน์จากโหราศาสตร์ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท

เมื่อเข้าใจหลักการของโหราศาสตร์และท่าทีที่ถูกต้องต่อโหราศาสตร์ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทแล้ว ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางการใช้ประโยชน์จากโหราศาสตร์ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทของบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งเป็น ๓ ประเภทคือ บุคคลทั่วไป ฝ่ายผู้ทำนายหรือหมอดู และฝ่ายผู้รับการทำนาย โดยมีรายละเอียดดังนี้

๔.๔.๑ ท่าทีต่อโหราศาสตร์ของบุคคลทั่วไป

บุคคลทั่วไปคือคนที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์โดยตรง ไม่ได้เป็นหมอดู หรือผู้รับการทำนาย แต่ก็อาจจะเกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์ทางอ้อม คือมีญาติพี่น้องเพื่อนฝูงที่เชื่อเรื่องนี้ หรือมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยตรง ท่าทีที่ถูกต้องมีดังนี้

๑) เข้าใจโหราศาสตร์อย่างถูกต้อง

ในการที่จะยอมรับหรือปฏิเสธอะไรสักอย่างหนึ่ง ควรจะศึกษาเรื่องนั้นให้เข้าใจเสียก่อน และไม่พึงด่วนสรุปจากข้อมูลเพียงเล็กน้อย ซึ่งอาจจะทำให้เกิดอคติได้ พระพุทธเจ้าทรงสอนเรื่องการเชื่อที่ถูกต้องไว้ในกาลามสูตร[๙] ว่าอย่าเพิ่งเชื่อเพียงเพราะได้ยินได้ฟังมา หรือเพียงเพราะคิดว่ามันน่าจะเป็นเช่นนั้นเช่นนี้ เรื่องนี้มักจะปรากฏในหมู่นักวิทยาศาสตร์ที่คิดว่าวิธีทางวิทยาศาสตร์เท่านั้นที่ถูกต้อง โดยจะเห็นได้จากคำแถลงการณ์ปฏิเสธโหราศาสตร์ของนักวิทยาศาสตร์ชั้นนำ ๑๘๖ คน (ในจำนวนนี้มีนักวิทยาศาสตร์ที่ได้รับรางวัลโนเบล ๘ คน) ลงในวารสารนักมนุษยนิยม (Humanist) ฉบับเดือนกันยายน/สิงหาคม ค.ศ.๑๙๗๕ มีความตอนหนึ่งว่า

> "นักวิทยาศาสตร์หลากหลายสาขารู้สึกเป็นห่วงในการเพิ่มขึ้นของความเชื่อโหราศาสตร์ในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก พวกเราอันประกอบด้วยนักดาราศาสตร์ นักดาราศาสตร์ฟิสิกส์ และนักวิทยาศาสตร์ในสาขาอื่น ๆ ได้ลงนาม เพื่อเตือนประชาชนก่อนที่จะยอมรับอย่างไม่ตั้งข้อสงสัยของการทำนายและคำแนะนำทั้งโดยส่วนตัวและเปิดเผยจากนักโหราศาสตร์ บุคคลผู้เชื่อในโหราศาสตร์พึงตระหนักไว้ว่าความเชื่อนั้นไม่มีพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์สนับสนุนเลย"[๑๐]

แต่เมื่อตัวแทนของสถานีโทรทัศน์บีบีซี (BBC) ต้องการสัมภาษณ์นักวิทยาศาสตร์ที่ได้รับรางวัลโนเบลบางคนเกี่ยวกับเรื่องนี้ นักวิทยาศาสตร์เหล่านั้นได้ปฏิเสธการให้สัมภาษณ์ โดยให้เหตุผลว่าพวกเขาไม่เคยศึกษาโหราศาสตร์ และไม่รู้อะไรในรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้เลย[๑๑]

---

[๙] องฺ.ติก. ๓๔/๕๐๕/๓๓๘-๓๓๙.

[๑๐] Patrick Grim (editor), **Philosophy of Science and the Occult**, (USA : State University of New York Press, 1982), p. 14.

[๑๑] Ibid., p. 23.

ในการพิสูจน์โหราศาสตร์โดยใช้วิธีทางวิทยาศาสตร์ แม้จะไม่มีผลการศึกษาที่ชัดเจนในการสนับสนุนโหราศาสตร์ ผลในทางปฏิเสธโหราศาสตร์ก็ไม่ชัดเจนเช่นกัน ล้วนมีเหตุผลกันทั้งสองฝ่าย การใช้วิทยาศาสตร์ตัดสินโหราศาสตร์อาจจะเป็นวิธีที่ไม่เหมาะสม เนื่องจากโหราศาสตร์เป็นเรื่องของพฤติกรรมมนุษย์ซึ่งมิได้มีแต่ส่วนที่เป็นร่างกายสสารเท่านั้น มนุษย์ยังประกอบด้วยจิตใจที่วิทยาศาสตร์ยังไม่สามารถอธิบายได้อย่างชัดเจน

ดังนั้น ก่อนจะมีความเห็น ในการจะยอมรับหรือปฏิเสธโหราศาสตร์ ก็ควรจะศึกษาให้เข้าใจหลักโหราศาสตร์บ้าง และควรจะใช้วิธีและกรอบอ้างอิงของโหราศาสตร์เองในการศึกษา เพื่อความเข้าใจอย่างไม่มีอคติ ด้วยการใช้กรอบอ้างอิงอื่นมาตัดสิน เช่น การใช้วิธีวิทยาศาสตร์มาจับโหราศาสตร์เป็นต้น

๒) แยกโหราศาสตร์ออกจากศาสนา

ความจริงแล้วโหราศาสตร์ไม่เกี่ยวข้องกับศาสนาเลย เพียงแต่โหราศาสตร์อินเดียอันเป็นต้นตระกูลของโหราศาสตร์ไทยนั้นเป็นส่วนหนึ่งส่วนเดียวกับศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ผู้คนจึงมักรวมโหราศาสตร์เข้ากับศาสนา อันที่จริงโหราศาสตร์ไม่ได้เกี่ยวข้องกับความเชื่อใด ๆ ทั้งสิ้น แต่เป็นศาสตร์ที่เกิดจากการสังเกตปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เรียกได้ว่ามีความเป็นวิทยาศาสตร์มากกว่าศาสนา โดยเฉพาะศาสนาแบบเทวนิยม โหราศาสตร์จึงไม่เกี่ยวกับเทพเจ้า

ในทางพุทธศาสนา โหราศาสตร์ก็ไม่ได้เกี่ยวข้องกับหลักธรรมทางพุทธศาสนาแต่ประการใด แม้จะมีความเกี่ยวข้องกันบ้างด้านประวัติศาสตร์และสังคม แต่ในส่วนหลักการแล้วไม่ได้มีส่วนที่เกี่ยวข้องกันเลย แต่เมื่อเรามองว่าพุทธศาสตร์กับโหราศาสตร์เป็นวิชาที่ใช้อธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติแล้ว ก็พอจะมองเห็นความคล้ายกันบ้างในบางประเด็น เพราะเป็นการอธิบายธรรมชาติด้วยภาษาของตนเอง

๓) แยกโหราศาสตร์ออกจากไสยศาสตร์

ความเข้าใจคาดเคลื่อนของคนจำนวนมากคือ โหราศาสตร์มักเกี่ยวข้องกับไสยศาสตร์ เนื่องจากโหรส่วนหนึ่งมักจะประกอบพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ด้วย และเมื่อบุคคลมีดวงไม่ดีมักจะต้องอาศัยพิธีไสยศาสตร์ในการแก้เคล็ดสะเดาะเคราะห์ อันนี้เป็นความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ไม่ใช่ศาสนาพุทธเลยแม้แต่น้อย

เมื่อเราเข้าใจโหราศาสตร์ว่าเป็นวิทยาศาสตร์แบบหนึ่ง ก็จะรู้ว่าโหราศาสตร์ไม่เกี่ยวอะไรกับพรหมลิขิตหรือเทพเจ้าทั้งหลาย ดวงดาวเป็นเพียงตัวบอก (indicator) เท่านั้น ไม่ได้มีอำนาจในการบังคับควบคุมผู้ใด เทพเจ้าอันเป็นตัวแทนดวงดาวต่าง ๆ เป็นเพียงบุคลาธิษฐาน อันเกิดจากภูมิปัญญาของคนโบราณ ในเมื่อโหราศาสตร์สามารถอธิบายได้ด้วยความสอดคล้องกันตามธรรมชาติ

ไสยศาสตร์จึงไม่มีความจำเป็นต่อโหราศาสตร์ การสะเดาะเคราะห์ที่ถูกต้องคือการกระทำเหตุและปัจจัยให้ถึงพร้อม

๔.๔.๒ การใช้โหราศาสตร์ในฐานะผู้ทำนาย

๑) แก้ปัญหาด้วยหลักธรรมในพุทธศาสนา

การจะใช้โหราศาสตร์ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท จะต้องมีความเข้าใจหลักพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง โดยหัวใจแล้วจะต้องเข้าใจเรื่องของกรรมให้ถูกต้อง และเข้าใจว่าการกระทำมีอยู่ แต่ผู้กระทำหามีไม่ เมื่อทำความเข้าใจปัญหาของผู้ที่มารับการทำนายแล้ว ควรจะชี้ทางออกด้วยหลักธรรมในพุทธศาสนา ให้ผู้ประสบปัญหาเข้าใจในเรื่องของกรรม หาสาเหตุที่แท้จริง แล้วแก้ปัญหาให้ตรงจุด โดยการประกอบเหตุและปัจจัยที่เหมาะสม ไม่ควรชี้นำให้พึ่งพาสิ่งนอกตัว เช่น การทำพิธีสะเดาะเคราะห์ บูชาเทพเจ้าเป็นต้น และควรจะนำทางไปสู่ประโยชน์ตามลำดับขั้นทางพุทธศาสนา คือประโยชน์ในปัจจุบัน ประโยชน์ภายหน้า และประโยชน์สูงสุด ทำให้ผู้มารับการปรึกษามั่นคงในคุณธรรม รู้จักการปฏิบัติธรรมเพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุด

๒) ใช้ทฤษฎีการให้คำปรึกษาทางจิตวิทยาและทฤษฎีบุคลิกภาพประกอบ

ผู้ใช้โหราศาสตร์ในการทำนายควรจะรู้ทฤษฎีการให้คำปรึกษาทางจิตวิทยาและทฤษฎีบุคลิกภาพบ้าง เพื่อความเข้าใจมนุษย์ในทางจิตวิทยาและรู้ถึงวิธีการต่าง ๆ ในการให้การปรึกษา ทฤษฎีการให้การปรึกษาที่สำคัญได้แก่ การให้การปรึกษาแบบจิตวิเคราะห์ (psychoanalytic approach in counseling) ตามแนวของซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) การให้การปรึกษาแบบแอดเลอร์ (Adlerian counseling) ตามแนวของอัลเฟรด แอดเลอร์ (Alfred Adler) การให้การปรึกษาแบบบุคคลเป็นศูนย์กลาง (person-centered counseling) ตามแนวของคาร์ล โรเจอรส์ (Carl Rogers) การให้การปรึกษาแบบเกสตอลต์ (gestalt approach in counseling) ตามแนวของเฟรดริค เพิรลส์ (Fredrick Perls) การให้การปรึกษาแบบอัตถิภาวนิยม (existential counseling) ตามแนวของวิกเตอร์ ฟรังเกิล (Victor Frankl) รอลโล เมย์ (Rollo May) และเออร์วิน ยาลอม (Irvin Yalom) การให้การปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม (behavioral approach in counseling) ตามแนวของบี. เอฟ. สกินเนอร์ (B.F. Skinner) และอัลเบิร์ต แบนดูรา (Albert Bandura) การให้การปรึกษาแบบพิจารณาเหตุผล อารมณ์และพฤติกรรม (rational emotive behavior therapy : REBT) ตามแนวของอัลเบิร์ต เอลลิส (Albert Ellis) การให้การปรึกษาแบบการรู้การคิด (cognitive approach in counseling) ตามแนวของอารอน ที. เบค (Aaron T. Beck) การให้การปรึกษาแบบวิเคราะห์เชิงสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (transactional analysis : TA) ตามแนวของแอริค เบิร์น (Eric Berne) การให้การปรึกษาแบบพิจารณาความเป็นจริง (reality

counseling) ตามแนวของวิลเลี่ยม กลาสเซอร์ (William Glasser) และการให้การปรึกษาแนวพุทธ (Buddhist in counseling)[๑๒]

๓) มีกระบวนการการให้คำปรึกษาที่เป็นระบบ

ข้อแตกต่างอันหนึ่งของการให้การปรึกษาทางจิตวิทยากับการดูดวงคือความเป็นระบบ หมอดูมักจะดูดวงไปตามความเคยชินของตน ผู้ที่มีประสบการณ์มากมักจะประสบความสำเร็จในการให้การปรึกษาด้วยโหราศาสตร์ แต่การปรึกษาอย่างเป็นระบบจะทำให้การให้ปรึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น สามารถแก้ปัญหาได้ถูกต้องตรงประเด็นมากขึ้น ในการให้การปรึกษาอย่างเป็นระบบจะต้องมีเป้าหมายและกระบวนการที่ชัดเจน กระบวนการให้การปรึกษาทางจิตวิทยามี ๓ ขั้นตอนหลัก คือ

(๑) การสร้างความสัมพันธ์เบื้องต้นและการเรียนรู้ปัญหา (initial disclosure) เป็นขั้นตอนที่ผู้ให้การปรึกษาต้องทำความรู้จักกับผู้รับการปรึกษา รู้ว่าเป็นใคร มีพื้นฐานชีวิตอย่างไร และอะไรคือปัญหาที่ต้องมารับการปรึกษา

(๒) การสำรวจเชิงลึก (in-depth exploration) เมื่อเข้าใจปัญหาของผู้มารับการปรึกษา และตกลงว่าจะดำเนินการปรึกษาต่อไป ผู้ให้การปรึกษาจะดำเนินการสนทนาเพื่อเข้าถึงความต้องการในส่วนลึกในบริบทชีวิตของผู้มีปัญหา เพื่อวินิจฉัยหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา

(๓) การแก้ปัญหา (commitment in action) เมื่อผู้ให้การปรึกษาทราบถึงสาเหตุของปัญหาแล้ว ก็ทำข้อตกลงกับผู้รับการปรึกษาเพื่อให้เกิดการกระทำอันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาที่ตรงจุด[๑๓]

จากกระบวนการทั้ง ๓ ขั้นตอน นำมาประยุกต์เข้ากับการให้การปรึกษาด้วยโหราศาสตร์ตามแนวพุทธได้ดังนี้ หมอดูสามารถสร้างความสัมพันธ์กับผู้มาดูดวงได้โดยการวิเคราะห์พื้นดวงชะตาเบื้องต้น เพื่ออ่านอุปนิสัยแล้วพูดคุยทำความรู้จัก และสอบถามปัญหาตรวจสอบกับแนวโน้มการเกิดปัญหาในดวง จากนั้นก็พิจารณาหาสาเหตุของปัญหาในเชิงลึกด้วยโหราศาสตร์ แล้วชี้แนวทางการแก้ปัญหาด้วยหลักธรรมทางพุทธศาสนา

---

[๑๒]ผศ.ดร.ดวงมณี จงรักษ์, **ทฤษฎีการให้การปรึกษาและจิตบำบัดเบื้องต้น**, (กรุงเทพฯ : สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น), ๒๕๔๙), หน้า ๕๕-๓๔๖.

[๑๓]Elizabeth Reynolds Welfel and Lewis E. Patterson, **The Counseling Process : A Multitheoretical Integrative Approach**, (USA : Thomson Brooks/Cole, 2005), pp. 32-40.

๔) ใช้ทักษะการให้คำปรึกษา

เพื่อการให้การปรึกษาได้รับผลดี ผู้ทำนายควรจะมีทักษะการให้คำปรึกษาด้วย การมีเพียงความรู้โหราศาสตร์แล้วให้คำปรึกษาแก่ผู้ที่ประสบปัญหา มีโอกาสที่ล้มเหลวได้ ถ้าหมอดูขาดทักษะการให้การปรึกษาที่ถูกต้อง บุคคลผู้ที่มีปัญหามาหาหมอดู ย่อมมีความวิตกกังวลไม่มากก็น้อย การจัดการต่อผู้รับการปรึกษาอย่างถูกต้อง จะช่วยให้ผู้รับการปรึกษาคลายความวิตกกังวลได้ และมุ่งไปสู่การแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างทักษะการให้การปรึกษาทางจิตวิทยามาเพื่อเป็นแนวทางในการให้การปรึกษาดังนี้

- เข้าใจผู้มารับการปรึกษาด้วยกรอบอ้างอิงของผู้รับการปรึกษา ไม่ตัดสินผู้อื่นด้วยทรรศนะของผู้ให้การปรึกษาเอง

- แสดงออกถึงความเอาใจใส่และสนใจ โดยมีความพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือ มีท่าทางที่ผ่อนคลาย ประสานสายตาและแสดงอารมณ์ออกทางใบหน้าอย่างเหมาะสม เป็นต้น

- ทวนคำพูดและสะท้อนอารมณ์ เพื่อเป็นการยืนยันความรู้สึกของผู้รับการปรึกษา และเป็นการแสดงความใส่ใจ

- ถามถึงปัญหาด้านความรู้สึก การตอบสนองทางกายและความคิด ประกอบกับการฟังอย่างตั้งใจ

- เฝ้าสังเกตในคำพูด น้ำเสียงและท่าทางของผู้รับการปรึกษา ต่อการตอบสนองต่อสถานการณ์ที่มีปัญหา

- ท้าทายและตอบกลับเพื่อดูการตอบสนองของผู้รับการปรึกษาต่อปัญหาของเขา

- ช่วยในการแก้ปัญหาโดย ทำเป้าหมายการแก้ปัญหาให้ชัดเจน หาทางเลือกและวิธีในการแก้ปัญหา และช่วยวางแผนการแก้ปัญหา[๑๔]

ทักษะบางข้ออาจจะเหมาะกับการทำจิตบำบัดมากกว่าการให้การปรึกษา และการใช้โหราศาสตร์เพื่อการให้การปรึกษาจะมีความเข้มข้นน้อยกว่าการให้การปรึกษาทางจิตวิทยา แต่การใช้ทักษะเหล่านี้จะทำให้ผู้ให้การปรึกษามีความเข้าใจปัญหาในเชิงจิตวิทยาของผู้มารับการปรึกษามากยิ่งขึ้น จากนั้นจะเป็นการง่ายในการหาทางแก้ปัญหาด้วยธรรมะในพุทธศาสนา ทักษะการให้การปรึกษาเหล่านี้จึงเปรียบเหมือนวิธีการวินิจฉัยโรคของแพทย์ เพื่อการให้ยาหรือ

---

[๑๔] Richard Nelson-Jones, **Basic Counselling Skills**, (UK : SAGE Publications, 2003), pp. 43-111.

ดำเนินการรักษาที่ถูกกับโรคนั่นเอง ในทำนองเดียวกันจะต้องใช้ธรรมะให้เหมาะกับบุคคลและปัญหาที่บุคคลประสบ

๕) ใช้พิธีกรรมอย่างเข้าใจและมีประโยชน์

บางครั้งการมีพิธีกรรมบางอย่างประกอบกับการให้การปรึกษาด้วยโหราศาสตร์ก็มีประโยชน์ เนื่องจากคนจำนวนมากต้องการที่ยึดเนี่ยวทางจิตใจ ไม่มีกำลังมากพอที่จะแก้ปัญหาด้วยตัวเอง การทำพิธีเพื่อสร้างกำลังใจจะต้องไม่ทำให้ผู้คนลุ่มหลงงมงาย ต้องอิงหลักธรรมเป็นสำคัญ เช่น การทำบุญสะเดาะเคราะห์ควรจะเน้นที่พุทธพิธี มีการทำทานถือศีลฟังธรรมปฏิบัติสมาธิวิปัสสนา เป็นต้น ไม่ควรใช้พิธีกรรมทางไสยศาสตร์ในการแก้ปัญหา

๔.๔.๓ ความเข้าใจโหราศาสตร์ในฐานะผู้รับการทำนาย

ในฐานะที่เป็นผู้ไปรับการทำนายจากหมอดูต่าง ๆ ผู้รับการทำนายพึงมีข้อที่ควรทำความเข้าใจในโหราศาสตร์ดังนี้

๑) โหราศาสตร์ไม่สามารถบอกความจริงได้ทั้งหมด

กล่าวได้ว่าไม่มีใครในโลกนี้ (ยกเว้นผู้เป็นสัพพัญญู) จะทำนายเรื่องทุกเรื่องของคนทุกคนในทุก ๆ ครั้งได้อย่างถูกต้อง หมอดูมีโอกาสทายผิดได้เสมอ เพราะวิชาโหราศาสตร์เกิดจากการสังเกตและเก็บสถิติ มีปัจจัยมากมายที่มีผลต่อชีวิตมนุษย์แต่ไม่สามารถสังเกตได้ และมนุษย์ไม่สามารถเก็บสถิติได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ทุกกรณี ผลของสถิติได้เพียงความน่าจะเป็นเท่านั้น โอกาสทายผิดจึงมีได้ เราควรจะมองเป็นเรื่องธรรมดา ไม่ควรจะวางใจในตัวหมอดูมากเกินไป เพราะหมอดูมักจะมีข้ออ้างเสมอเมื่อตนทำนายผิดเพื่อรักษาความน่าเชื่อถือไว้ ซึ่งความจริงแล้วตัวหมอดูเองก็ไม่มีทางรู้เลยว่าสิ่งที่ตนทายไปนั้นจะผิดหรือถูก จนกว่าเหตุการณ์จริงจะเกิดขึ้น

๒) ไม่มีสิ่งที่เรียกว่าพรหมลิขิต

ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ความเชื่อโหราศาสตร์ในปัจจุบันอยู่บนหลักการที่ว่า ดวงดาวไม่ได้มีอำนาจบังคับควบคุม แต่ดวงดาวเป็นเพียงตัวบอกตัวหนึ่งของธรรมชาติอันไพศาล ว่าสิ่งทั้งปวงที่ดำรงอยู่และกำลังดำเนินไปอย่างสอดคล้องกันนั้นมีสภาวะเป็นอย่างไร ความเป็นไปของส่วนย่อยย่อมสะท้อนถึงส่วนใหญ่ ในทางกลับกัน ความเป็นไปของส่วนใหญ่ย่อมสะท้อนถึงส่วนย่อยด้วย เมื่อเข้าใจดังนี้ คำว่าพรหมลิขิตตามความหมายที่เข้าใจกันว่า ชีวิตถูกกำหนดมาแล้วด้วยอำนาจของสิ่งสูงสุด จึงไม่ถูกต้องตามหลักพุทธศาสนา พุทธศาสนาเชื่อในหลักกรรมและความมีเหตุปัจจัยของสิ่งทั้งปวง อนาคตเปลี่ยนแปลงได้เสมอเมื่อเราตัดสินใจทำกรรม

๓) ความเพียรและสติเอาชนะโชคชะตาได้

ถึงแม้วิบากกรรมเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ จนผู้คนมักจะเรียกสิ่งที่เราต้องประสบว่าโชคชะตา ด้วยอำนาจของความเพียรของบุคคล เราสามารถเอาชนะโชคชะตานี้ได้ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ ๓ นอกจากนั้นการดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท โดยการฝึกให้มีสติอยู่เสมอ ยังสามารถควบคุมวงจรของกรรมได้ เนื่องจากกิเลสเป็นผลของวิบากกรรมในอดีต เมื่อเรารู้เท่าทันกิเลสที่จะเกิดขึ้น จนหักห้ามมิให้เกิดการทำกรรมขึ้นมาใหม่ได้ หรือหักเหไปทำกรรมใหม่ที่ก่อประโยชน์ ดังนี้ ผลของกรรมเก่าก็ไม่สามารถทำอะไรได้มาก หรือมีผลกระทบไม่มากนัก โหราศาสตร์จึงไม่มีความสำคัญต่อผู้ที่ดำเนินชีวิตด้วยสติ ข้อนี้จัมปา ชาเนมานและแจน วี แองเกล (Jhampa Shaneman & Jan V. Angel) ผู้เขียนหนังสือโหราศาสตร์แนวพุทธ (Buddhist Astrology) กล่าวไว้น่าสนใจว่า

> “ที่พระพุทธองค์ตรัสว่า บุคคลผู้ประกอบด้วยสติย่อมปราศจากอันตราย หมายความว่า บุคคลที่ขาดสติและปล่อยให้ปัญญาของตนตอบสนองต่อแรงกระตุ้นทางร่างกายและอารมณ์อย่างไร้สำนึก เขาจะถูกเร้าด้วยความหลงผิด การกระทำตามความเคยชินและสัญชาตญาณ ชีวิตของเขาอาจจะทำนายได้หรือเป็นไปตามโชคชะตา ด้วยจากความปราศจากสตินี่เอง”[๑๕]

แม้จัมปาจะเป็นผู้ที่นับถือนิกายวัชรยาน แต่คำอธิบายนี้ก็สอดคล้องกับเถรวาท กล่าวคือ การที่บุคคลขาดสติ ก็จะทำให้ดำเนินชีวิตไปด้วยกิเลสตัณหา อันสั่งสมอยู่ในตัวเนื่องจากผลกรรมในอดีต ชีวิตของบุคคลนี้ก็พอจะทำนายได้ ถ้าเรารู้เหตุในอดีต แต่ถ้าบุคคลดำเนินชีวิตด้วยสติ กรรมเก่าจะไม่มีผลมากนัก เนื่องจากบุคคลนั้นสามารถเปลี่ยนกระแสไปทำกรรมใหม่ที่ดีขึ้นได้

---

[๑๕] Jhampa Shaneman and Jan V. Angel, **Buddhist Astrology**, (USA : Llewellyn, 2003), p. 5.

บทที่ ๕
บทสรุปและข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลงานวิจัย

ด้วยเหตุที่โหราศาสตร์เป็นวิชาที่ได้รับความสนใจมากขึ้นในปัจจุบัน และโหราศาสตร์มีบทบาทอย่างมากในสังคมไทย ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรจะมีการศึกษาเรื่องโหราศาสตร์ให้เข้าใจ เพื่อชี้นำให้มีความเชื่อในเรื่องนี้อย่างถูกต้อง โดยใช้หลักพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นกรอบแนวคิด และศึกษาโหราศาสตร์ในสมัยปัจจุบันโดยมองจากมุมต่าง ๆ ได้แก่ วิทยาศาสตร์ จิตวิทยา และปรัชญา ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลหลายด้านทั้งที่สนับสนุนและคัดค้าน เพื่อความเป็นกลางไม่มีอคติ แต่ด้วยความเชื่อโหราศาสตร์เป็นปรากฏการณ์ในสังคมที่มีบทบาทมาเป็นเวลายาวนาน การมองด้วยทรรศนะแบบหลังนวยุค คือศึกษาและตีความใหม่ให้เข้ากับบริบทในปัจจุบัน จะสามารถนำวิชาการที่ดูลึกลับสาขานี้มาใช้ประโยชน์

ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาโหราศาสตร์ในส่วนทฤษฎีแนวคิดและหลักการอันเป็นพื้นฐานสำคัญของการทำนาย โดยพยายามทำให้เกิดความกระจ่างมากที่สุด ไม่ได้ให้ความสำคัญในส่วนที่เป็นความเชื่ออันไร้ที่มาอย่างมีเหตุมีผล และจากทรรศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท เราควรจะมีท่าทีและความเชื่อต่อโหราศาสตร์นี้อย่างไร

โหราศาสตร์ที่ผู้วิจัยมุ่งศึกษามี ๒ ความหมายคือ ความหมายอย่างกว้างและความหมายเฉพาะ ความหมายอย่างกว้างหมายถึงวิชาที่ว่าด้วยการทำนายทายทัก (divination) โดยจะอาศัยอะไรเป็นอุปกรณ์ก็ได้ และความหมายเฉพาะหมายถึงวิชาที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างดวงดาวบนท้องฟ้ากับเหตุการณ์และพฤติกรรมของมนุษย์ (astrology) หรือการทำนายทายทักที่ใช้ดวงดาวบนท้องฟ้าเป็นอุปกรณ์นั่นเอง ส่วนการทำนายด้วยอำนาจจิตหรือการอ้างอำนาจเทพไม่รวมอยู่ในความหมายของโหราศาสตร์ที่ศึกษา

การศึกษาโหราศาสตร์โดยเริ่มจากประวัติความเป็นมา พบว่าโหราศาสตร์มีความเป็นมายาวนาน โดยเฉพาะโหราศาสตร์ที่ใช้ดวงดาวในการทำนายนั้น อาจกล่าวได้ว่ามีมาตั้งแต่มนุษย์เริ่มสังเกตเทหวัตถุบนท้องฟ้า ด้วยการบันทึกเก็บสถิติมาเป็นเวลานาน จึงเกิดเป็นศาสตร์ที่มีเนื้อหาเฉพาะขึ้น ในระยะแรกของโหราศาสตร์จะมีวิชาดาราศาสตร์รวมอยู่ด้วย เพราะตำแหน่งดวงดาวในท้องฟ้ารู้ได้โดยอาศัยการคำนวณที่ซับซ้อน ต่อเมื่อวิชาดาราศาสตร์มีสิ่งที่ต้องศึกษามากขึ้น มี

เนื้อหาวิชามากขึ้นจึงได้แยกไปเป็นอีกวิชาหนึ่งต่างหาก ส่วนการทำนายด้วยวิธีอื่น ๆ ก็มีความเป็นมาอันยาวนานเช่นกัน

คำอธิบายการทำงานของโหราศาสตร์ที่เป็นที่ยอมรับในปัจจุบันคือ การอธิบายด้วยทฤษฎีองค์รวม คือมองเอกภพเป็นระบบเดียว ทุกส่วนของระบบดำเนินไปด้วยกฎเกณฑ์เดียวกัน จุดหนึ่งของจักรวาลย่อมสะท้อนสภาพของอีกจุดหนึ่ง หรือที่มักกล่าวกันว่าเบื้องบนเป็นอย่างไร เบื้องล่างก็เป็นอย่างนั้น (as above, so below) ความสอดคล้องของธรรมชาติที่ดูเหมือนจะไม่ได้เป็นเหตุเป็นผลกันอย่างนี้เรียกว่า ซิงโครนิซิตี (synchronicity) ด้วยหลักการนี้สามารถนำไปอธิบายโหราศาสตร์ได้ทุกประเภท ได้แก่ การใช้ดวงดาวในการทำนาย การใช้สัญลักษณ์อื่น ๆ เช่น ลายมือ รูปหน้า รวมไปถึงการเสี่ยงทาย เช่น อี้จิง

ในการพิสูจน์โหราศาสตร์ด้วยวิธีทางวิทยาศาสตร์ มีนักวิทยาศาสตร์หลายสาขาได้ศึกษา ผลออกมามีทั้งสนับสนุนและคัดค้านความเชื่อที่ว่าดวงดาวมีผลกับพฤติกรรมของมนุษย์ และต่างก็มีเหตุผลหลักฐานน่าเชื่อถือทั้งสิ้น จึงอาจจะกล่าวได้ว่าโหราศาสตร์ไม่สามารถจะศึกษาให้เข้าใจได้ด้วยวิธีทางวิทยาศาสตร์ เนื่องจากโหราศาสตร์ไม่ได้มีมิติทางวัตถุอย่างเดียวเท่านั้น จะเกี่ยวเนื่องกับมิติทางด้านจิตใจด้วย เพราะพฤติกรรมมนุษย์นั้นอยู่ที่การตัดสินใจของมนุษย์เองเป็นหลัก

ประเด็นทางอภิปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์ ผู้วิจัยยกมา ๓ เรื่องคือ เรื่องจักรวาลวิทยา จะเห็นว่าโหราศาสตร์ดวงดาวในปัจจุบันใช้จักรวาลตามแนวคิดของปโตเลมีเป็นหลัก คือใช้โลกเป็นศูนย์กลางหรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการใช้มนุษย์เป็นศูนย์กลาง ประเด็นต่อมาคือเรื่องการทำนายเหตุการณ์ในอนาคต สรุปได้ว่าเวลาเป็นเพียงความสัมพัทธ์ ไม่ได้มีอยู่จริง เวลาหรือความเปลี่ยนแปลงเลื่อนไหลไปในทิศทางเดียว อนาคตคือสิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้น การทำนายนั้นทำได้เพียงการประมาณจากเหตุปัจจัย ไม่สามารถจะรู้อนาคตได้จริง ส่วนประเด็นสุดท้ายคือเรื่องนิยัตินิยมกับเจตจำนงเสรีซึ่งเป็นปัญหาสำคัญของโหราศาสตร์ การที่โหราศาสตร์อ้างว่าสามารถทำนายเหตุการณ์ในอนาคตได้ แสดงว่าชีวิตเราได้ถูกกำหนดมาแล้วหรือเรามีเสรีภาพที่จะเลือกได้ ข้อนี้อธิบายได้ว่า บางสิ่งบางอย่างเราไม่สามารถจะเปลี่ยนแปลงได้ แต่เราสามารถใช้สิ่งที่เรามีนี้กระทำการต่าง ๆ ได้อย่างเสรี นักโหราศาสตร์ในปัจจุบันจึงมักเชื่อในนิยัตินิยมอย่างอ่อนหรือคอมแพททิบิลิสม์

จากนั้นผู้วิจัยได้ศึกษาอิทธิพลความเชื่อโหราศาสตร์ของคนไทยในปัจจุบันด้วยข้อมูลในเชิงสถิติจากการสำรวจ เห็นได้ว่าโหราศาสตร์มีบทบาทต่อคนไทยมาก นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้ศึกษาการใช้โหราศาสตร์ในทางจิตวิทยา ทั้งในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการบอกบุคลิกลักษณะของบุคคล

และเป็นอุปกรณ์ในการให้การปรึกษาทางจิตวิทยา รวมทั้งได้เสนอโหราศาสตร์กับแนวคิดหลังนวยุคอันปรากฏออกมาในรูปกระแสนิวเอจ

ในส่วนทรรศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทที่มีต่อโหราศาสตร์ในยุคปัจจุบัน ผู้วิจัยเริ่มด้วยการศึกษาเรื่องการทำนายทายทักสมัยก่อนพุทธกาล ซึ่งมีปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกหลายแห่ง จากนั้นจึงยกตัวอย่างการทำนายที่มีมาในสมัยพุทธกาล จะเห็นว่าการทำนายที่กล่าวถึงมากได้แก่การทำนายมหาปุริสลักษณะ ส่วนวิธีทำนายที่ปรากฏชัดคือการทำนายฝัน มีปรากฏทั้งที่พระพุทธเจ้าทรงทำนายฝันของพระองค์เองและทรงทำนายฝันของพระเจ้าปเสนทิโกศล การทำนายฝันนี้เป็นการตีความสัญลักษณ์แบบหนึ่ง ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานของโหราศาสตร์นั่นเอง สรุปได้ว่าพระพุทธเจ้าเองไม่ได้ทรงปฏิเสธความมีอยู่และความเป็นไปได้ของการทำนายทายทัก แต่ก็ไม่ทรงสอนให้สาวกวางใจในโหราศาสตร์ ดังที่ปรากฏในทั้งพระวินัยปิฎกและพระสุตตันตปิฎกว่าพระพุทธเจ้าทรงเห็นว่าโหราศาสตร์เป็นดิรัจฉานวิชา ไม่เหมาะกับชีวิตสมณะ ทรงบัญญัติมิให้ภิกษุภิกษุณีข้องเกี่ยวกับเรื่องนี้ ทั้งการเรียน การสอน และการหาเลี้ยงชีพ แต่ก็ทรงอนุญาตให้ภิกษุเรียนวิชาด้านดาราศาสตร์ไว้บ้างเพื่อใช้ในการนับวันเวลา ส่วนในการทำนายนั้นทรงห้ามเด็ดขาด

จากนั้นผู้วิจัยได้วิเคราะห์ประเด็นต่าง ๆ ของโหราศาสตร์ตามทรรศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท อันได้แก่ การกล่าวถึงจักรวาลวิทยาซึ่งสรุปได้ว่า จักรวาลวิทยาที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพุทธศาสนานั้นเป็นความเชื่อเก่าที่มีมานานแล้ว และมีความรู้ทางโหราศาสตร์และดาราศาสตร์อยู่ด้วย ในส่วนความฝันนั้นพุทธปรัชญาเถรวาทเห็นว่าบางครั้งก็สามารถบอกเหตุการณ์ในอนาคตได้จริง

ในการอธิบายหลักการของโหราศาสตร์ด้วยหลักพุทธปรัชญาเถรวาท ผู้วิจัยได้ยกหลักธรรมมาอธิบายหลายข้อ ได้แก่ เรื่องนิยาม ๕ อันเป็นการอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของธรรมชาติ เรื่องกรรมและวัฏฏะที่นักโหราศาสตร์มักจะอ้างถึง และเข้าใจคลาดเคลื่อนกับหลักพุทธศาสนา เรื่องของธาตุ ๔ ที่ดูจะพ้องกับโหราศาสตร์ จากนั้นอธิบายเรื่องจริตในฐานะที่เป็นทฤษฎีบุคลิกภาพของพุทธศาสนา ต่อมาเป็นเรื่องความเพียรและการพึ่งตนเองที่พุทธปรัชญาเถรวาทเน้นมากกว่าการที่จะยอมรับชะตากรรม รวมทั้งเรื่องเสรีภาพในพุทธปรัชญาเถรวาทซึ่งสรุปได้ว่าพุทธศาสนาสอนว่าบุคคลมีเสรีภาพที่จะเลือกกระทำได้ด้วยเจตนาที่ประกอบด้วยกุศลหรืออกุศล

มีนักปราชญ์ทางพุทธศาสนาของไทยหลายท่านที่แสดงทรรศนะเกี่ยวกับโหราศาสตร์ไว้ ทุกท่านเห็นไปในทางเดียวกันว่า โหราศาสตร์ไม่ใช่วิชาที่เหมาะกับพระภิกษุ เป็นวิชาที่ขวางการเจริญภาวนาเพื่อความดับทุกข์ และกรรมที่บุคคลกระทำมีความสำคัญมากกว่าคำทำนายที่ได้จากโหราศาสตร์ แต่ก็มีบางท่านที่ให้ทรรศนะว่าบุคคลที่ยังต้องข้องเกี่ยวอยู่กับโลก โหราศาสตร์ก็เป็นวิชาที่มีประโยชน์อยู่บ้าง ในการเป็นแนวทางดำเนินชีวิตให้ถูกจังหวะของธรรมชาติ

ในการวิเคราะห์หลักพุทธปรัชญาเถรวาทเข้ากับโหราศาสตร์ สรุปได้ว่า ในด้านความจริงของโหราศาสตร์นั้นพุทธศาสนายอมรับแต่ไม่ได้ให้ความวางใจเป็นที่พึ่ง เพราะโหราศาสตร์ก็เหมือนดิรัจฉานวิชาอื่น ๆ คือไม่นำไปสู่ความพ้นทุกข์ สำหรับผู้ที่อยู่ในโลก การศึกษาดิรัจฉานวิชาเหล่านี้ยังมีประโยชน์และจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต โหราศาสตร์ก็มีประโยชน์ถ้ารู้จักใช้อย่างเท่าทันและมีสติ

สำหรับท่าทีต่อโหราศาสตร์ที่ถูกต้องในทรรศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท ผู้วิจัยได้เสนอว่าให้ตระหนักว่าพระพุทธเจ้าไม่ทรงสรรเสริญโหราศาสตร์ ให้ทำความเข้าใจในเรื่องของกรรมในพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง ให้ความสำคัญกับเสรีภาพและการพึ่งตนเอง รวมทั้งการทำความเพียร ไม่ใช้โหราศาสตร์บนพื้นฐานความเชื่อนอกพุทธศาสนาและผิดศีลธรรม และมีความเชื่อในเรื่องเหล่านี้อย่างถูกหลักพุทธศาสนา

ผู้วิจัยได้แบ่งประโยชน์ที่พึงได้จากโหราศาสตร์ออกเป็น ๓ ระดับ คือ ประโยชน์ในปัจจุบัน ประโยชน์ในอนาคต และประโยชน์สูงสุด ซึ่งเห็นได้ว่าโหราศาสตร์มีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบันมากที่สุด ประโยชน์ในอนาคตนั้นรองลงมา ส่วนประโยชน์สูงสุดคือมรรคผลนิพพานนั้นโหราศาสตร์ไม่ได้มีส่วนช่วยโดยตรง แต่ถ้าเราถือว่าโหราศาสตร์เป็นการอธิบายของปรากฏการณ์ทางธรรมชาติแบบหนึ่ง ก็มีส่วนช่วยให้เราเข้าใจธรรมชาติได้มากขึ้น เอื้อต่อการเห็นกฎไตรลักษณ์ในธรรมชาติ ถือได้ว่าโหราศาสตร์มีประโยชน์สูงสุดในทางอ้อม สรุปได้ว่า การมองโหราศาสตร์ด้วยสายตาแบบหลังนวยุคจะสามารถเห็นประโยชน์ของศาสตร์โบราณนี้ในบริบทปัจจุบันได้

เมื่อเป็นการยากที่จะปฏิเสธไม่เกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์ได้ในชีวิตปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงเสนอแนวทางการใช้ประโยชน์จากโหราศาสตร์ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท โดยแบ่งตามผู้ที่เกี่ยวข้องเป็น ๓ ฝ่ายคือ บุคคลทั่วไปควรจะเข้าใจโหราศาสตร์อย่างถูกต้อง แยกโหราศาสตร์ออกจากศาสนาและไสยศาสตร์ บุคคลผู้เป็นหมอดูควรแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยหลักธรรมในพุทธศาสนา ใช้ทฤษฎีและทักษะการให้การปรึกษาทางจิตวิทยาประกอบ และมีการใช้พิธีกรรมอย่างเข้าใจและมีประโยชน์สอดคล้องกับหลักพุทธศาสนา และบุคคลผู้รับการทำนายควรตระหนักว่า โหราศาสตร์ไม่สามารถบอกความจริงได้ทั้งหมด ชีวิตเรามีเสรีภาพไม่ได้ถูกกำหนดมาแล้ว และความเพียรความมีสติสามารถเอาชนะโชคชะตาได้เสมอ

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่องทรรศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทต่อโหราศาสตร์ในยุคปัจจุบัน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะต่าง ๆ ดังนี้

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

เพื่อความเข้าใจและการใช้โหราศาสตร์อย่างถูกต้องและมีประโยชน์ บุคคลที่เกี่ยวข้องควรจะมีกิจกรรมดังนี้

๑) มีการศึกษาโหราศาสตร์อย่างถูกต้องแบบวิทยาศาสตร์หรือศิลปศาสตร์ เนื่องจากองค์ความรู้ในเรื่องนี้มีมาก และต้องการการศึกษาวิจัยกันอย่างจริงจัง ประโยชน์ที่เกิดอย่างเห็นได้ชัดคือประโยชน์ด้านจิตวิทยา นักจิตวิทยาควรจะศึกษาโหราศาสตร์อย่างนักวิชาการ เพื่อสร้างทัศนคติที่ดี และนำมาใช้ประโยชน์ในทางจิตวิทยาได้ ซึ่งในทางตะวันตกมีการนำมาใช้บ้างแล้ว

๒) ควรมีการอบรมให้ความรู้ด้านการให้การปรึกษาแก่ผู้ที่ใช้โหราศาสตร์ในการให้การปรึกษาหรือหมอดูทั้งหลาย เพื่อเพิ่มความมั่นใจให้กับผู้มารับการปรึกษาว่าหมอดูมีความรู้ในการให้การปรึกษาอย่างมีระบบ

๓) สำหรับพระภิกษุผู้มุ่งสู่การปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ ไม่ควรเข้ามาเกี่ยวข้องกับโหรา-ศาสตร์ แต่ควรมีความรู้เรื่องนี้ไว้บ้างเพื่อสั่งสอนชาวบ้านให้วางท่าทีอย่างถูกต้องกับเรื่องนี้ ส่วนภิกษุผู้ที่ยังต้องเกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์อยู่ด้วยเห็นว่าเป็นความรู้ที่มีประโยชน์ ก็ควรใช้ให้สอดคล้องกับหลักธรรมในพุทธศาสนา คืออธิบายคำทำนายด้วยหลักกรรมที่ถูกต้อง และชี้ทางการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ ไม่หวังพึ่งพาอำนาจภายนอก

๔) สำหรับผู้ที่สนใจในโหราศาสตร์ ควรจะศึกษาหาความรู้อย่างกว้างขวาง ไม่พอใจเพียงแค่ทำนายได้ แต่ควรจะมีความรู้รอบตัวในเรื่องที่เกี่ยวข้อง เช่น ปรัชญา วิทยาศาสตร์ และจิตวิทยา เป็นต้น เพื่อความเข้าใจโหราศาสตร์อย่างแท้จริง ไม่หลงเชื่ออย่างงมงาย ควรมีความเชื่อตามหลักกาลามสูตร และมีความรู้ทางพุทธศาสนาเพื่อการแนะนำผู้อื่นอย่างมีประโยชน์

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

การศึกษาในเรื่องโหราศาสตร์นี้ทำให้เกิดประเด็นที่น่าสนใจขึ้นมากมาย มีหลายประเด็นปัญหาที่สมควรจะศึกษาวิจัยในเชิงลึกต่อไป ประเด็นที่น่าสนใจเหล่านี้ได้แก่

๑) การศึกษาเรื่องความฝันกับการตีความหมาย

เรื่องนี้นักจิตวิทยาตะวันตกให้ความสนใจกันมากมาตั้งแต่สมัยของซิกมันด์ ฟรอยด์ โดยเชื่อกันว่าความฝันเป็นการแสดงออกของจิตไร้สำนึก และเรื่องความฝันนี้ก็มีอยู่ในพระไตรปิฎก ควรจะมีการศึกษาต่อไปว่าหลักในการตีความในทางจิตวิทยา กับการตีความของพระพุทธเจ้ามีความเหมือนกันต่างกันอย่างไร ถ้าเราเข้าใจความหมายของสัญลักษณ์ที่จิตสื่อสารออกมา ก็จะทำให้เกิดความเข้าใจในธรรมชาติด้านนี้มากขึ้น

๒) การศึกษาเรื่องอนาคตังสญาณในพุทธศาสนา

เรื่องอนาคตังสญาณหรือญาณหยั่งรู้อนาคตนี้ เป็นเรื่องที่ผู้วิจัยไม่ได้กล่าวถึงเลยในงานวิจัยนี้ เนื่องจากเป็นเรื่องของอำนาจจิต มีสิ่งที่ต้องศึกษามาก และไม่ได้เกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์วิชาการที่ผู้วิจัยสนใจ แต่เรื่องนี้ก็น่าสนใจมาก อนาคตังสญาณมีเรื่องให้ศึกษาในพระไตรปิฎกพอสมควร รวมกับการศึกษาจากประวัติพระกรรมฐาน แล้วนำมาเปรียบเทียบกับวิชาปรจิตวิทยา (parapsychology) ของตะวันตก ทำให้เกิดความเข้าใจเรื่องญาณวิเศษในพุทธศาสนามากขึ้น

๓) การศึกษาโหราศาสตร์เปรียบเทียบกับสัญศาสตร์และอรรถปริวรรต

เนื่องจากโหราศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยการตีความ มีการใช้สัญลักษณ์มากมาย มีประวัติความเป็นมา และมีวิวัฒนาการมาตามลำดับ การศึกษาการใช้สัญลักษณ์ด้วยสัญศาสตร์ (semiotics) จะทำให้เกิดความเข้าใจในโหราศาสตร์มากขึ้น และการศึกษาการตีความสัญลักษณ์ในแต่ละยุคแต่ละสมัย ทำให้เห็นวิวัฒนาการของภูมิปัญญาของมนุษย์ในอีกด้านหนึ่ง และเราสามารถนำมาศึกษาตีความโหราศาสตร์ใหม่เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ให้เหมาะกับยุคสมัยตามกระแสของหลังนวยุคนิยม โดยใช้วิธีอรรถปริวรรต (hermeneutics)

๔) การศึกษาเรื่องบุคลิกภาพในพุทธศาสนา

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเพียงแง่มุมหนึ่งของบุคลิกภาพในทางพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ในเรื่องที่เกี่ยวกับอัตลักษณ์ของบุคคลนี้เป็นเรื่องใหญ่เรื่องหนึ่งของพุทธศาสนา เพราะพุทธศาสนาเน้นในเรื่องอนัตตา ไม่มีตัวเราที่แท้จริงอยู่ แล้วบุคลิกภาพคืออะไรในพุทธศาสนา ควรจะมีการศึกษาในเรื่องนี้อย่างละเอียด อนึ่งการศึกษาการจำแนกลักษณะบุคคลออกเป็นประเภทต่าง ๆ เพื่อการเลือกแนวทางปฏิบัติธรรมให้เหมาะสม เป็นการศึกษาที่มีประโยชน์ และควรศึกษาแนวคิดการแบ่งลักษณะบุคคลแบบอื่น ๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ เช่น นพลักษณ์หรือเอ็นเนียแกรม (enneagram) เป็นต้น

๕) การศึกษาเรื่องการใช้หลักธรรมในพุทธศาสนาเพื่อการให้การปรึกษา

เป็นการประยุกต์นำหลักธรรมในพุทธศาสนามาใช้ในกระบวนการให้การปรึกษาทางจิตวิทยา เนื่องจากพุทธศาสนามีองค์ความรู้ในด้านนี้พอเพียง แค่ยังไม่มีการจัดสรรให้เป็นระบบ ควรจะมีการศึกษาทฤษฎีการให้การปรึกษาแนวพุทธ ศึกษาทักษะการให้การปรึกษาจากพระพุทธเจ้าและพระสาวก จากนั้นนำมาสังเคราะห์เป็นหลักการให้คำปรึกษาแบบพุทธ ซึ่งทำให้พระหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการให้การปรึกษา มีทักษะและความรู้ที่พอเพียงในการเป็นที่ปรึกษาของชาวบ้าน สร้างความมั่นใจให้ชาวบ้านได้ว่าพุทธศาสนาสามารถช่วยได้ การพึ่งพาหมอดูในสังคมไทยก็จะลดลง

๖) การศึกษาเรื่องการใช้หลักธรรมในพุทธศาสนาเพื่อทำจิตบำบัด

ปัจจุบันนักจิตวิทยาเริ่มให้ความสนใจภูมิปัญญาของพุทธศาสนา เพื่อใช้ในการทำจิตบำบัด มีการบำบัดด้วยวิธีสะกดจิตให้ระลึกชาติ (past life therapy) มีการใช้วิธีฝึกสติเพื่อการบำบัด (mindfulness-based cognitive therapy, MBCT) การนำหลักธรรมและหลักปฏิบัติในพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในบริบทของโลกปัจจุบัน จะทำให้พุทธศาสนาแผ่ขยายไปสู่โลกกว้างได้ เรื่องนี้ควรมีการศึกษากันอย่างจริงจังและเป็นระบบ การเรียนแต่วิชาพุทธศาสนาอย่างเดียวอาจจะก่อประโยชน์ต่อโลกปัจจุบันได้ไม่เต็มที่นัก

๗) การศึกษาเรื่องพุทธศาสนาในกระแสนิวเอจหรือกระแสหลังนวยุค

เนื่องจากปัจจุบันมีนักคิดมากมายที่ประยุกต์แนวคิดในพุทธศาสนา มาอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของโลก โดยนำมาบูรณาการกับศาสตร์ต่าง ๆ แล้วสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ที่ร่วมสมัย ตัวอย่างนักคิดที่สำคัญในปัจจุบันที่ใช้แนวคิดพุทธศาสนาและจิตวิทยาเป็นพื้นฐานคือ เคน วิล-เบอร์ (Ken Wilber) การศึกษาเรื่องอิทธิพลของพุทธศาสนาในแนวคิดของเคน วิลเบอร์นั้นน่าสนใจ และการศึกษาแนวคิดของเคน วิลเบอร์เพื่อมาอธิบายสรรพสิ่งในธรรมชาติก็น่าศึกษาไม่น้อย

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) พระไตรปิฎก

มหามกุฏราชวิทยาลัย, มูลนิธิ. **พระไตรปิฎกฉบับพร้อมอรรถกถา (๙๑ เล่ม) เล่มที่ ๑, ๓, ๕, ๖, ๙, ๑๑, ๑๖, ๑๘, ๒๐, ๒๔, ๒๕, ๒๖, ๒๘, ๓๔, ๓๕, ๓๖, ๓๗, ๔๑, ๔๒, ๔๓, ๔๗, ๕๕, ๕๖, ๕๘, ๕๙**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔, ๒๕๓๖, ๒๕๓๗, ๒๕๔๑.

(๒) หนังสือทั่วไป

กีรติ บุญเจือ. **ปรัชญาหลังนวยุค**. กรุงเทพฯ : ดวงกมล, ๒๕๔๕.

เจมส์ โคลแมน (James A. Coleman). **ทฤษฎีสัมพัทธภาพ** (Relativity for Layman). แปลโดย สุวิทย์ ชวเดช. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สมิต, ๒๕๓๘.

ดวงมณี จงรักษ์, ดร., ผศ. **ทฤษฎีการให้การปรึกษาและจิตบำบัดเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ : สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น), ๒๕๔๙,

เดือน คำดี, ดร. **ปัญหาปรัชญา**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๐.

เทพย์ สาริกบุตร. **โหราศาสตร์ปริทรรศน์ ภาค ๑**. กรุงเทพฯ : เกษมบรรณกิจ, ๒๕๑๑.

ธนู แก้วโอภาส. **ไอน์สไตน์ในพุทธปรัชญา**. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ, ๒๕๔๗.

ปุ้ย แสงฉาย. **มิลินทปัญหา ฉบับพร้อมด้วยอรรถกถา ฎีกา**. กรุงเทพฯ : ลูก ส. ธรรมภักดี, ๒๕๓๐.

ประพันธ์ เตละกุล. **ดาราศาสตร์และอวกาศ**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓.

ประสิทธิ์ แสงทับ (ผู้แปล). **อรุณวดีสูตร : ว่าด้วยกำเนิดจักรวาลและภูมิต่าง ๆ**. กรุงเทพฯ : กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, ๒๕๔๓.

พ. สุวรรณ. **โหราศาสตร์และคาถาพระจอมเกล้าฯ**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สร้อยทอง, ๒๕๓๙.

พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **พุทธธรรม ฉบับปรังปรุงและขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

พระมหาธรรมราชาที่ ๑ (พญาลิไท). **ไตรภูมิพระร่วง**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, ๒๕๔๓.

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิธิบุณยากร). **พุทธจักรวาลวิทยา**. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ. **วิมุตติมรรค**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ศยาม, ๒๕๔๑.

พระสารประเสริฐ. **โลกธาตุ**. กรุงเทพฯ : คณะอนุกรรมการจัดทำเอกสารและบทความสดุดีบุคคลสำคัญ สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ, ๒๕๓๘.

พุทธทาสภิกขุ. **พุทธศาสตร์กับไสยศาสตร์ โหราศาสตร์กับพุทธศาสนา ปาฐกถาธรรมของท่านพุทธทาสภิกขุ**. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ, ๒๕๒๙.

มหามกุฏราชวิทยาลัย, มูลนิธิ. **พระบรมราชาธิบาย อธิกมาส อธิกวาร และปักขคณนาวิธี ของ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๑.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. **พระประวัติสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส**. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๔.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. **ประมวลพระนิพนธ์ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส พระราชหัตถเลขา-ลายพระหัตถ์**. กรุงเทพฯ : ธนาคารกรุงศรีอยุธยา, ๒๕๑๔.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. **อภิธัมมัตถสังคหบาลีและอภิธัมมัตถวิภาวินีฎีกา ฉบับแปลเป็นไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. **วิสุทธิมรรคแปล ภาค ๑ ตอน ๒**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

ยวาหระลาล เนห์รู. **พบถิ่นอินเดีย**. แปลโดย กรุณา กุศลาสัย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ศยาม, ๒๕๔๕.

ระวิ สงวนทรัพย์. **ปริทรรศน์แห่งเอกภพ เล่ม ๑**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๒.

ระวี ภาวิไล. **โลกทัศน์ ชีวทัศน์ เปรียบเทียบวิทยาศาสตร์กับพุทธศาสนา**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓.

ละเอียด ศิลาน้อย. **เฟิง-สุ่ย (ฮวงจุ้ย) ภูมิลักษณ์พยากรณ์**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๐.

วิชาการ, กรม กระทรวงศึกษาธิการ. **ประชุมโคลงโลกนิติ**. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ, ๒๕๔๓.

สมภาร พรมทา. **ความเร้นลับของเวลา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ศยาม, ๒๕๔๖.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. **พระไตรปิฎกฉบับประชาชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

สุนทร ณ รังษี, ดร. ,ศาสตราจารย์พิเศษ. **พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

สุมาลี มหณรงค์ชัย. **ฮินดู-พุทธ จุดยืนที่แตกต่าง**. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ, ๒๕๔๖.

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. **ชื่อนั้นสำคัญไฉน**. กรุงเทพฯ : ปิยะสาส์น, ๒๕๒๔.

แสง จันทร์งาม. **ปรากฏการณ์ทางจิต**. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์บุ๊คส์, ๒๕๔๔.

หลวงวิศาลดรุณกร (อั้น สาริกบุตร). **คัมภีร์โหราศาสตร์ไทยมาตรฐานฉบับสมบูรณ์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : อินเตอร์พริ้นท์, ๒๕๔๐.

โอฬาร เพียรธรรม. **ตามหาความจริง วิทยาศาสตร์กับพุทธธรรม ศาสตร์ที่เป็นคนละเรื่องเดียวกัน**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๔๙.

(๓) บทความจากอินเทอร์เน็ต

ไทยโพส. "โพลล์คนไทยเกินครึ่งพึ่งหมอดูดำเนินชีวิต". ๑๗ กันยายน ๒๕๕๐. <http://www.thaipost.net/index.asp?bk=thaipost&post_date=17/Sep/2550&news_id=148265&cat_id=200100>(17 Sep 2007)

ปฐมพงษ์ โพธิ์ประสิทธินันท์, ดร. "โหราศาสตร์กับพระพุทธศาสนา". <http://www.bodhinanda.com/s0112/index.php?pgid=0016>(30 Oct 2007)

สวนดุสิตโพลล์. "ประชาชนคิดอย่างไร? กรณี หมอดูกับรัฐบาล". ๒๕๔๖. <http://dusitpoll.dusit.ac.th/2546/2546_533.html>(24 Jun 2007)

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. "กรรมเหนือหมอดู". **มติชน**. (๑๗ กันยายน ๒๕๔๙).

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. "ธุรกิจหมอดูปี ๔๙ : คนกรุงเทพฯ จ่ายเงินดูหมอ ๒,๔๐๐ ล้านบาท (กระแสทรรศน์ ฉบับที่ ๑๘๘๙)". <http://www.kasikornresearch.com/kr/search_detail.jsp?id=6624&cid=16>(17 Sep 2007).

(๔) เอกสารงานวิจัย

ณัชชา ชินธิป. "โหราศาสตร์กับการตัดสินใจทางธุรกิจ". **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๔๘.

พระมหาประศักดิ์ อคฺคปญฺโญ (ชั่งแสง). "ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์กับกฎแห่งกรรมของชาวพุทธไทย". **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

พระมหาฐานันดร เขมปญฺโญ (มือแป). "การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องเสรีภาพในพุทธปรัชญาเถรวาท". **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระมหาวิพจน์ สุภจารี (วันคำ). "การศึกษาแนวความคิดเรื่องเสรีภาพในพระพุทธศาสนาเถรวาท". **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พระมหาสมคิด เสือกะ, "จริยธรรมในอาชีพโหราจารย์". **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๓.

พิไลรัตน์ รุจิวณิชย์กุล. "การศึกษาปัญหาสุขภาพจิตของผู้มารับบริการจากหมอดู : ศึกษาเฉพาะกรณีผู้มารับบริการจากหมอดูของสมาคมโหราศาสตร์แห่งประเทศไทย". **วิทยานิพนธ์สังคมศาสตร์มหาบัณฑิต**. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๔.

ภิญโญ พงศ์เจริญ. "บทบาทของโหรในสังคมไทย". **ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, คณะพัฒนาสังคม : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๓.

สานิต ศิริวิศิษฐ์กุล. "หมอดู : กระบวนการสร้างตัวตนและความสัมพันธ์ทางสังคม". **วิทยานิพนธ์สังคมวิทยามหาบัณฑิต**. คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๕.

๒. ภาษาอังกฤษ

(1) Books

Abramson, Paul R. **Personality**. USA : Holt, Rinehart and Winston, 1980.

Arroyo, Stephen. **Astrology, Psychology and the Four Elements**. USA : CRCS Publications, 1975.

Arroyo, Stephen. **Chart Interpretation Handbook**. USA : CRCS Publications, 1989.

Arroyo, Stephen. **Astrology, Karma & Transformation**. 2nd ed. USA : CRCS Publications, 1992.

Bobrick, Benson. **The Fated Sky : Astrology in History.** USA : Simon & Schuster Paperbacks, 2005.

Carter, Charles E.O. **The Principle of Astrology.** 5th ed. USA : A Quest Book, 1971.

Casement, Ann. **Carl Gustav Jung.** UK : SAGE Publications, 2001.

de Silva, Padmasiri. **An Introduction to Buddhist Psychology.** 2nd ed. Hong Kong : Macmillan Academic and Professional, 1991.

Durham, Frank, and Purrington, Robert D. **Frame of the Universe : A History of Physical Cosmology.** USA : Columbia University Press, 1983.

Flood, Gavin (Editor). **The Blackwell Companion to Hinduism.** UK : Blackwell Publishing, 2003.

Fromm, Erich. **The Forgotten Language : An Introduction to the Understanding of Dreams, Fairy Tales and Myths.** USA : Grove Press, 1951.

Greetham, Bryan. **Philosophy.** China : Palgrave Macmillan, 2006.

Grim, Patrick (editor). **Philosophy of Science and the Occult.** USA : State University of New York Press, 1982.

Guiley, Rosemary Ellen. **Encyclopedia of the Strange, Mystical, & Unexplained.** New York : Gramercy, 1991.

Hawking, Stephen W. **The Theory of Everything : The Origin and Fate of the Universe.** USA : New Millennium Press, 2002.

Hawking, Stephen, and Mlodinow, Leonard. **A Briefer History of Time.** USA : Bantam Dell, 2005.

Holden, James Herschel. **A History of Horoscopic Astrology.** 2nd ed. USA : AFA, 2006.

Kloetzli, W. Randolph. **Buddhist Cosmology : Science and Theology in the Images of Motion and Light.** India : Motilal Banarsidass Publishers, 1983.

Levacy, William R. **Beneath a Vedic Sky.** USA : Hay House Inc., 1999.

Liu, JeeLoo. **An Introduction to Chinese Philosophy : From Ancient Philosophy to Chinese Buddhism.** UK : Blackwell Publishing, 2006.

Majumdar, R.C. **Ancient India.** 8th ed. India : Motilal Banarsidass, 1977.

Meyer, Michael R. **A Handbook for Humanistic Astrologer.** USA : toExcel, 2000

Miller, Susan. **Planets and Possibilities.** UK : Time Warner Books, 2001.

Murphy, Joseph. **Secret of the I Ching.** USA : Parker Publishing Company, 1970.

Nelson-Jones, Richard. **Basic Counselling Skills.** UK : SAGE Publications, 2003

Oken, Alan. **Alan Oken's Complete Astrology.** USA : Ibis Press, 2006.

Orion, Rae. **Astrology for Dummies.** 2nd ed. USA : Wiley Publishing, 2007.

Place, Robert M. **The Tarot : History, Symbolism, and Divination.** USA : Tarcher/Penguin, 2005.

Raman, B.V. **Planetary Influences on Human Affairs.** 7th ed. Bangalore : IBH Prakashana, 1980.

Riske, Kris Brandt. **Llewellyn's Complete Book of Astrology.** USA : Llewellyn Publications, 2007.

Shaneman, Jhampa and Angel, Jan V. **Buddhist Astrology.** USA : Llewellyn, 2003.

Simon & Schuster, Inc. **Webster's New World Dictionary.** New York : Prentice Hall, 1994.

Stone, Anthony Philip. **Hindu Astrology : Myths, Symbols and Realities.** India : Select Books, 1981.

Tyl, Noel. **The Creative Astrology : Effective Single Session Counseling.** USA : Llewellyn, 2000.

Welfel, Elizabeth Reynolds, and Patterson, Lewis E. **The Counseling Process : A Multitheoretical Integrative Approach.** 6th ed. USA : Thomson Brooks/Cole, 2005.

(2) Articles from the Internet

Carroll, Robert Todd. **The Skeptic's Dictionary.** "Full Moon and Lunar Effects". <http:// skepdic.com/fullmoon.html>(12 Mar 2007)

Carroll, Robert Todd. **The Skeptic's Dictionary.** "Dr. Eugen Jonas". <http://skepdic.com/jonus.html>(12 Mar 2007)

Gauquelin, Michel. "Is There Really a Mars Effect?". 1988, <http://www.cosmist.net/gauquelin/mars_effect.htm>(29 May 2008)

Kolesnikov, Alexander. "Jonas Method - Facts and Details". 2006, <http://lunarium.co.uk/articles/jonas_details.php>(6 Apr 2008)

Weird Asia News. “Frog Migration: Omen to China Earthquake Disaster”. <http://www.weirdasianews.com/2008/05/13/frog-migration-omen-to-china-earthquake-disaster/>(27 May 2008)

Wikimedia Foundation, Inc. **Wikipedia**. “Astrology”. 2007, <http://en.wikipedia.org/wiki/Astrology>(27 Apr 2007)

Wikimedia Foundation, Inc. **Wikipedia**. “Dream”. <http://en.wikipedia.org/wiki/Dream>(3 Jul 2008)

Wikimedia Foundation, Inc. **Wikipedia**. “New Age”. 2007, <http://en.wikipedia.org/wiki/New_Age>(24 Dec 2007)

Wikimedia Foundation, Inc. **Wikipedia**. “Alexander Chizhevsky”. 2008, <http://en. wikipedia.org/wiki/Alexander_Chizhevsky>(25 May 2008)

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นายจักรเทพ รำพึงกิจ
เกิด	๑๗ มิถุนายน ๒๕๑๔
ที่อยู่	๒๒๖ หมู่ ๕ ตำบลหนองฉาง อำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี ๖๑๑๑๐

การศึกษา

พ.ศ.๒๕๓๒	มัธยมศึกษา โรงเรียนโยธินบูรณะ ถ.สามเสน เขตดุสิต กรุงเทพฯ
พ.ศ.๒๕๓๖	วิศวกรรมศาสตรบัณฑิต (ไฟฟ้า) มหาวิทยาลัยขอนแก่น
พ.ศ.๒๕๔๘	รายวิชาชีพครู คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พ.ศ.๒๕๕๑	วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิศวกรรมซอฟต์แวร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ.๒๕๕๑	ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

การทำงาน

พ.ศ.๒๕๓๖ - ๒๕๓๘	วิศวกรสื่อสาร บริษัท อะคิวเม้นท์ จำกัด ในเครือบริษัทจัสมิน อินเตอร์เนชั่นแนล กรุ๊ป
พ.ศ.๒๕๓๘ - ๒๕๔๐	อาจารย์ ภาควิชาวิศวกรรมไฟฟ้า คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
พ.ศ.๒๕๔๒ - ๒๕๔๔	อุปสมบทเป็นพระภิกษุ วัดสามัคคีอุปถัมภ์ (ภูกระแต) อ.บึงกาฬ จ.หนองคาย
พ.ศ.๒๕๔๔ - ๒๕๕๐	โปรแกรมเมอร์ บริษัท ไทยแอนนิเมท จำกัด
พ.ศ.๒๕๕๐ - ๒๕๕๑	โปรแกรมเมอร์อิสระ